

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

ELIAS CZAYKOWSKY
COLLECTION OF
UKRAINIAN CULTURE

817
C59chU

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСНПА І АНАСТАЗИ КОЧАН
ЗДА

Літературний додатокъ „Дѣла“

БІБЛІОТЕКА НАЙЗНАМЕНИТШИХЪ ПОВѢСТЕЙ

ПІДЪ РЕДАКЦІЮ ИВАНА БІЛІЯ

Томъ LXV.

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА

ОСИПА І АНАСТАЗІЇ КОЧАНИ

ЗДА

ЗБОРКА НА ЧЕРКОВЪ

американського гумориста

МАРКА ТВЕЙНА

Med. univ. Dr. J. TURYN

WIEN

XVIII. Gersthoferstrasse 139

ЛВОВЪ 1900.

Накладомъ редакціи „ДѢЛА“

Зъ друкарні Інститута Ставропольскаго, підъ зарадомъ
Іосифа Данилюка.

217
C59ch 11

REMOTE STORAGE

Досвѣды зъ дифтерією.

[Оповідане сердечного Нью-Йорчанина п. Нк. Вілмса.]

Коли, якъ кажу, такъ страшно тогдѣ бушувала у насъ дифтерія и всѣмъ матерямъ наганала божевѣльного страху, и закликавъ свою жѣнку и вказуючи на малу Кляру кажу:

— Моя любя, я бувши на твоѣмъ мѣсци не позволивъ бы малѣй грызти соснове дерево.

— Але-жъ, мѣй дорогій, що то може пошкодити? — замѣтила она и вже пустила ся була вдняти той кусокъ соснини, але, якъ то жѣнки, бодай замужнїи, нїколи не можуть обійтись безъ замѣту хочъ-бы въ найочевиднїйшій рѣчи. Я вѣдповѣвъ:

— Моя любя, се-жъ доказане, що соснина найменче поживне дерево, яке дитина може ѣсти.

На те моя жѣнка, що вже була простягла руку по соснину, притягла ен назадъ къ собѣ, захмурилась и сказала:

— Чоловѣче! ты се самъ лѣпше знаєшь... всѣ лѣкарѣ кажутъ, що терпентина въ соснинѣ дуже добра на слабїй плечѣ и на нирки.

— А, такъ! ну, то я не знавъ, що мала Кляра запала на нирки и плечѣ та що лѣкарѣ порадивъ — —

— Але-жъ хто каже, що се наша Кляра запала на нирки и плечѣ?

— Та-жъ ты, отеперь, моя любя.

— Що тобѣ снить ся? Я нічого такого не казала!

— Але-жъ моя люба, двоохъ мінуть ще нема, якъ ты сказала — —

— Нехай буде, що й сказала! Малой не шкодить згрызти кусочокъ соснины, коли має охоту... ты то самъ знаєшь дуже добре. Она має грызти и конецъ!

— Ну, вже добре, моя люба. Теперъ почувую вже силу твого доказа и заразъ кажу спровадити кѣлька сягѣвъ соснины, щобы моя дѣти не терпѣли голоду, доки я — —

— Прошу я тебе! иди собѣ до бюро и лиши мене въ спокою. Не можна зробити найневинѣйшою замѣтки, щобы ты ви не пѣдохивѣ, и говоришь, и говоришь, поки наконецъ самъ не знаєшь про що, ба, ты ніколи не знаєшь, про що ты говоришь!

— Ну, нехай и такъ! Тѣлько-жъ яка у тебе льѣгѣва, коли — —

Закимъ я договоривъ, жѣнка взяла дитину и выйшла, грѣснувши двери. Того-жъ дня при обѣдѣ она приступила до мене, блѣда, якъ стѣна:

— О, Мортимере, зновъ одно! Малыи Джорджъ Гордонъ хорый!

— Диѣтерія?

— Диѣтерія!

— Есть бодай яка надѣя?

— Найменчои! Охъ, що то буде зъ нами!

Вечеромъ пѣстунка внесла нашу малу Кляру, абы, якъ звичайно, змовила зъ матѣрю молитву и добранѣчь сказала. Якъ-разъ при словахъ „Хочу йти спати“ малѣ дрѣбку закашляла. Моя жѣнка ажъ упала, мовъ мертва, але сейчасъ пѣддвигнувъ ви той самъ великій страхъ.

Приказала, щобы лѣжко дитины принести зъ комнаты дѣточои до нашої спальнѣ. Сама пѣйшла наглядѣ-

нута, чтобы такъ зроблено... очевидно и мене потягла съ собою. За хвилию лѣжка Клары было въ нашѣй спальнѣ, а лѣжка пѣстунки умѣщено въ жѣничнѣй одагальнѣ. Але заразъ моѣй жѣницѣ впало на гадку, що мы за далеко вдѣ другой дитины, ану-жь его такожь въ ночи нападе диѣтерин... и бѣдна зновѣ заблѣдла, якъ трупъ. Отже перенесли мы лѣжка Клары и пѣстунки зновѣ до комнаты дѣточок, а для себе оставили лѣжка въ сусѣднѣмъ покою. Але моѣй жѣницѣ зновѣ впало: „А якъ Кларця заразитъ малого?“ — и зновѣ збѣ страху мало не умерла. Взялись мы обоє якъ найскорше навадѣ переносити лѣжка съ комнаты дѣточок до своего покою, а моя жѣнка въ днѣмъ страху мало що не пѣрвала его въ куснѣ. Але въ нашѣмъ покою не було де умѣстити лѣжка пѣстунки, а моя жѣнка була тои гадки, що неощѣнена зъ досвѣду пѣстунка муеитъ бути при Кларѣ. Не було ничои рады, перенеслись мы зъ цѣлымъ крамомъ навадѣ до своей спальни, радѣ, якъ тѣ птахи, що змученѣй вихромъ въ дорозѣ дѣбють ся до своего гнѣзда. Моя жѣнка пѣйшла въ комнату дѣточку, подивити ся, чи все тамъ въ ладѣ, и заразъ вернула зъ новою жу-рою:

— Що то таке, що малый спать такъ твердо?

— Але-жь моя любя, чи вѣнѣ коли спать инакше?

— Я то знаю... Але теперъ въ его снѣ есть щось такого дивного! Вѣнѣ вддыхає такъ... такъ... правильно! Охъ, се страшно!

— Та-жь вѣнѣ все вддыхає правильно!

— Я знаю, але вѣнѣ е въ томъ щось страшного! Мамка за молода и недосвѣдна. Треба-бѣ, чтобы при нѣй була Марія, якъ що лучить ся.

— Добра гадка, але хто то бѣ поможе?

— Ты мѣгъ бы помогти, якъ бы було що треба.

Але де тамъ!... въ такихъ разакъ я сама мушу все зроби! —

— Ну, се було бы — кажу — просто огидно, щобы я лежавъ та спавъ и позволывъ тобѣ самбѣ томитись коло дитины!

Але моя жѣнка выбила менѣ тую гадку зъ головы — она мусить все сама. Стара пѣстунка Марія перенесла ся назадъ на свое давне мѣсце, до дѣточой комнаты.

Кларця закашляла дѣвчи.

— Чому той докторъ не приходитъ? Мортимере, въ хатѣ за горячо. Сесея хата взагалѣ за горяча! Отвори руру скоренько!

Я отворивъ, глядячи на термометръ и пытаючись въ духу, чи 15 степенѣвъ справдѣ за горячо для хорон дитины... Наконецъ вертае вѣзникъ зъ мѣста и звѣщае, що лѣкаръ хорый, лежить. Моя жѣнка страшно глянула на мене и пригнетена сказала:

— Се вже рука провидѣня! Такъ вже призначено! Вѣнзъ нѣколи не бувѣ хорый, нѣколи! Мы, Мортимере, не жили такъ, якъ треба! Я тобѣ то все а все казала. Теперъ бачишь! Наша дитина не оздоровѣе. Дякуй Богу, коли чуешь ся невиннымъ, а собѣ простити не можу!

Я сказавъ, не хочачи еи оскорбити, але и не зважуючи слбвѣ, що не можу доглянути, абы мы таке легкодушне жите провадили.

— Мортимере! Ты хочешъ спровадити палець Божий ще й на малого нашого? — и почала плакати, але заразъ нагле скрикнула: — Докторъ мусѣвъ же медіцину прислати!

— Очевидно — кажу — ось она. Я ждавѣ лише, щобы ты менѣ дала часу — —

— То давай же разъ си сюда! Не знаешъ, що кожда хвиляка дорога? Але на що вбнъ шлѣ медицину, коли прецѣнь знае, що хоруба невылѣчима?...

Я на те сказавъ, що де ще жите, тамъ е ѿ надѣя.

— Надѣя! Мортимере, ты не знаешъ, що ты говоришь, ѿи Богу, якъ та дитина! Коли-бъ ты — — Що я бачу: що-година ложечку вѣдъ кавы! Що година! ложечку! Якъ коли-бъ мы мали передъ собою на ратунокъ дитини цѣлый вѣкъ! Мортимере, скоренько! Дай бѣдняткови велику ложку, повну!... прошу тебе, спѣши ся!

— Але-жь, моя любя, велика ложка могла бы...

— Не доводи мене до божевѣльства!... Ну ну, такъ такъ... моя голубочко, мои вы скарбы... Погана, гѣрка медицина, але добра для Клярусѣ, для мамини рыбчонки, она оодоровить тебе... Такъ, такъ, зложи головоньку на мамину грудь и зновъ засни, а заразы — — Охъ, Мортимере, я знаю, она не дожиє ранку! Мортимере, велику ложку повну що пѣвъ години!... Охъ, дитинѣ треба и белладоны, то знаю... и акониту! Подай, Мортимере! Охъ, нѣ! я сама се зроблю, ты нѣчо на тѣмъ не розумѣешь ся...

Уставивши лѣжку дитини коло матери, я поклавъ ся и утомлений тагачиною сейчасъ заснувъ. Жѣнка будить мене:

— Чоловѣче, чи пѣчь засунена?

— Нѣ.

— Чи я такъ и не гадала? Иди, прошу тебе, скоренько засуни руру, въ хатѣ студѣны!

Я засунувъ и гнѣть заснувъ. Жѣнка зновъ будить:

— Мѣй дорогій, тобѣ чѣй не було бы непрямо

якъ бы лѣжечко поставити зъ твоего боку, ближе до шапки!

Я пересунувъ лѣжечко та при томъ зачесивъ о лѣжко и збудивъ дитяну. Жънка утихомирала хору, а я зновъ заснувъ. Але заразъ чую крѣзь сонъ мовъ якійсь шопѣтъ зъ-далека:

— Мортимере, коли-бъ намъ трохи гусячого смалецю! Не задзвонивъ бы ты?

На-пѣвъ сонный вставъ я, натоптавъ ката, той звещавъ, я замахнувъ ся копнути его ногою, та копнувъ ся самъ о столецъ.

— Мортимере, на що ты газъ свѣташь? Збудишь дитяну!

— Хочу глянути, чи дуже я скальчивъ ся!

— Такъ, то поглянь и на стѣлчикъ... ты певно зломивъ его! Бѣдный котикъ! Якъ легко — —

— Ну, про кога вже не говоримъ. Всего того не було бы, якъ бы Марія була тутъ остала и робила та-кѣ рѣчи, що належать бѣльше до неѣ, якъ до мене.

— Мортимере! встыдай ся щось таке говорити! То сумно, що ты не можешъ зробити тыхъ кѣлька дробницъ въ сю страшну хвилю, коли наша дитяна — —

— Але-жъ добре, все зрѣблю, що хочешъ. Тѣлько тымъ дзвбнкомъ нѣкого не збудишь, всьо спить. Де-жъ той гусячій смалець?

— На коня въ дѣточѣй комнатѣ. Коли-бъ ты пѣйшовъ и спытавъ Марію!

Принясъ я той смалець и лѣгъ. Зновъ мене будить:

— Мортимере, я такъ нерадо тебе турбую, але тутъ ще за студено натирати дитяну. Не запаливъ бы ты въ печи? Потребуешь лише пѣдпалвти.

Я збрвавъ ся, запаливъ, и змученый сѣвъ коло печи.

— Мортимере, не сиди тамъ, зъ холоду поживешь смерти! Иди до лѣжка!

Тѣлько-що я хочу укладати ся, а она:

— Прошу тебе, дай мо дитинѣ ще разъ лѣкарства!

Я давъ... Лѣкарство було на розбуджене доброго гумору въ дитинѣ. Потѣмъ я лѣгъ, а жѣнка роздагла дитину и почала на всѣ боки натирати гусячимъ смальцемъ. Але заразъ зновъ мене будить:

— Мортимере, я чую тутъ прѣдувъ. Нѣчо не може такъ шкодити въ еѣй хоробѣ, якъ прѣдувъ. Прошу тебе, поставмо лѣжечко коле печи!

Я се зробивъ, и ледви заснувъ, заразъ зновъ му сѣвъ вставати лагодити окладъ зъ льняного сѣмени дитинѣ на груди. Ба и дрова не вѣчнѣ: що двадцать мѣнутъ треба було вставати пѣдкладати ихъ, а моя жѣнка корнѣтала зъ того и за кожднѣй разъ кавала давати дитинѣ лѣкарство, дуже щаслива тымъ, що урве десять мѣнутъ зъ тои пѣвъ години. Вѣдъ часу до часу му сѣвъ я вѣдновляти окладъ льняннѣй и власти новѣ оклады зъ гѣрчицѣ та всякѣй плястры, всюды, де ще на дитинѣ було вѣльнѣе мѣсце.

Надъ ранкомъ выйшли намъ дрова, а жѣнка просить мене йти до пивницѣ та ще трохи принести. Я ѣй на те:

— Моя любя, то трохи за великѣй трудъ, а дитинѣ и такъ зъ тыхъ всѣхъ окладахъ та плястрахъ му сѣвъ бутн досыть тепло. Замѣсть дровъ може-бъ ще одинъ окладъ...

Але годѣ. Я му сѣвъ таки прѣдвигати дровъ зъ

пивницѣ. Потому я положивъ ся и захропѣвъ, якъ тѣлько може чоловікъ до крайности умученый.

Вже розвиднѣло ся, чую — хтось напруго рванувъ мене за плече. Дивлюсь: моя жѣнка, нѣ жива нѣ мертва, стоить напе мною, слова вымовити не може! Ледви-не-ледви проказала:

— Все пропало! вже koniec! Дитина потить ся!
Що намъ дѣяти?

— Бѣй ся Бога, якъ ты мене перелякала! Чи я знаю, що дѣяти? Може взяти ея зъ лѣжка та поставити зновъ на прѣдувъ?

— А дурный ты! Тутъ нема що й хвильки теряти! Бѣжи по доктора! Скажи ему, вѣтъ мусить прийти, чи живый, чи умерлый!

Вытягъ я силомъць бѣдного хорого чоловіка зъ постелѣ и припровадивъ. Оглянувъ вѣтъ малу и сказавъ, що — не умре. Для мене се було невысказаною радостью, але жѣнка моя була за те така люта, якъ коли-бъ докторъ оскорбивъ ея особу. Потому сказавъ, що кашель походить зъ якогось малого подразнена горла. Жѣнка моя, здавалось, уже не стерпитъ и дверѣ ему покаже. Наконецъ сказавъ, що треба бы спонукати сильный кашель, а причина усуне ся. Давъ щось дитинѣ, се спровадило сильный выбухъ кашлю, и заразы вылетѣло зъ горла кѣлька трѣсочокъ дерева.

— Дитина зовсѣмъ не має дифтерин, — сказавъ докторъ, — а тѣлько мусѣла грызти трохя соснового дерева, чи чого тамъ, и кѣлька трѣсочокъ достала въ горло. Они ѣй не пошкождать.

— Нѣ, я того певный, — сказавъ я. — Противно, терпентина въ соснинѣ дуже добра на деякѣ хоробы. Моя жѣнка може вамъ то докладно сказати.

Але она того не вчинила, вбдвернула ся въ обурею и вышла зъ комнаты.

И вбдъ того часу есть се одна така пригода въ нашомъ житю, на котру мы нѣколи навѣтъ не натякаемо...

Оповѣдане агента.

Бѣдный, згрыженный чужинець! Въ его смирибмъ лица, утомленбмъ поглядѣ, зношенбй лѣпшбй одежи було щось такого, що въ моѣмъ сердю скоро заворушивъ ся жаль, хочь пѣдъ пахою у него запримѣтивъ я теку, а се спонукало мене до тихой молитвы: „Доле! не дай менѣ зновъ упасти въ руки агента!“

Дѣйстно! Тѣ люде все умѣють розбудити заинтересоване. Заки я зоріентувавъ ся, якъ до того прийшло, той уже розповѣдавъ менѣ исторію свого жита, а я пильно и зъ спѣвчутемъ прислухувавъ ся. Оповѣдавъ ббльше-менше такє:

— Мои родичѣ померли, якъ я ще бувъ малымъ, невиннымъ сотворѣнемъ. Мбй дядько притисъ мене до своего любячого сердца и уважавъ мене за свою власну дитину. Вбнъ бувъ одинокимъ своякомъ моимъ на великомъ та широкбмъ свѣтѣ, але вбнъ бувъ добрый, богатый и щедрый. Окруживъ мене всякимъ достаткомъ, нѣчо не хибувало менѣ такого, що можна було дбстати за грошѣ.

Зъ часомъ покбичивъ я університетскій студін и пустивъ ся зъ двома прислуживками въ подорожѣ Чотири роки лѣтавъ я на легкихъ крилахъ утѣхи зъ краю въ край. Выбачте за сей поетичный высловъ чоловѣка, що все одушевлявъ ся поезією; вдважуюсь на се, бо зъ

вашого погляду бачу, що и вы посвятили ся сѣй божественній штуцѣ. Въ далекихъ тыхъ краяхъ крѣпивъ ся я тою амарозією, що оживляє душу, духа и сердце. Але зб всего того, що я бачивъ, мому вродженому змыслови артистичному найббльше сподобавъ ся звычай богатыхъ людей: збирати гарні й дорогоцѣнній рѣдкости и я старавъ ся приеднати для тон справы мого дядька. Я писавъ и розповѣдавъ ему о пышибѣй зббрцѣ мушель у одного, о гарнѣй коллекціи фayoкъ зъ морскои пѣвны у другого, о богатѣмъ скарбѣ нечитеныхъ автографѣвъ у третього, о неоцѣненѣй масть старои порцеланы у четвертого, о цѣннѣй зббрцѣ марокъ у иншого, и т. д. и т. д.

Мои листы скоро принесли овоцѣ: дядько розглянувъ ся: що бы то надавало ся на зббрку? Знаете може, якъ скоро розвивають ся такі замилуваня... Дядька опанувала просто страсть збирача! — я о тѣмъ тогды нічо не знавъ. Вѣнъ занедбавъ велику свою торговлю безрогъ и въ короткѣмъ часѣ зовсѣмъ закинувъ свое заняте, а цѣло вѣддавъ ся манѣи збирания. Маестокъ мавъ великій, а на ту цѣль не щадивъ ані трохи.

Зъ-разу зббравъ дзвѣнки на коровы. Стягнувъ коллекцію, що заповнила пять великихъ саль и оббймала всѣ роды коровячихъ дзвѣнкѣвъ — зъ выимкомъ одного. Той одинъ — старинна штука, одинока рѣчь въ своѣмъ родѣ — була въ посѣданю иншого збирача. Дядько дававъ ему за той дзвѣнокъ величезну суму, але властитель не хотѣвъ его вѣдступити. Що зъ того выйшло, можете собѣ подумати! У правдивого збирача неповна зббрка не мае найменшой вартости. Бго велике сердце крає ся, вѣнъ продає свѣй скарбѣ, а свое замилуваня переносить на таке поле, котре здаєть ся ему не занятымъ.

Такъ зробивъ и мѣй дядько. Почавъ пробовати

зъ цеглами. Коли-жъ нагромадивъ уже велику, дуже цѣкаву збрку, показалась и тутъ та сама хѣба. И зновъ зломилъ ся велике его сердце! Вѣнъ продавъ идеаль своего сердца одному броварникови, котрый, покынувши броварництво, бувъ властителемъ хибуючои дядькови цеглы.

Теперь дядько почавъ пробу рѣчами камѣннок добы. Але вскорѣ дослѣдивъ, що фабрика, котра достатчувала ему потрібнѣй рѣчи, заосмотрюе и нишихъ збирачѣвъ такими самими рѣчами.

Опѣсля збиравъ вѣнъ ацтекскѣй написи и выпханыхъ китѣвъ. Але по нечуваныхъ трудахъ и тутъ упало на него нещасте. Коли здавало ся, що его збрка вже комплетна, привезено зъ Гренландіи выпханого кита, а зъ Кундураніо въ центральной Америцѣ ацтекску напись, котрѣ перевыспнали все, що було въ его посѣданію. Правда повелось ему набути выпханого кита, але напись переходивъ ему нишій збирачъ. Правдинный кундураніо, якъ се може будете знати, то така дорогоценность, що щасливый той збирачъ, котрому пощастило ся достати его въ свои руки! вѣнъ скорше готовъ розбѣйти ся зъ своею родиною, анѣжъ бы мавъ вѣдречи'ся тои написи. Коли мѣй дядько побачивъ, якъ его любимецъ пѣйшовъ у такі чужі руки, що нѣколи вже не вернеть, чорне якъ воронъ его волосе за одну вѣчь побѣлѣло мовъ снѣгъ.

Теперь ждавъ вѣнъ якійсь часъ и надумувавъ ся. Вѣнъ почувавъ, що одно ще таке нещасте убо его. Отже рѣшивъ ся vybrати для збрки таку рѣчь, яка не впала ще на гадку нѣ одному чоловікови. Передумавъ справу основно, дуже основно, и вкѣнци выступивъ — збирати еха.

— Що? що? — запытавъ я.

— Еха, пане! Першимъ его купномъ було ехо въ Джорджіи, котре вѣдывало ся чотири разы, — слѣдуюче було шестиразове ехо въ Марилендѣ, — дальше тринадцатикратне въ Менѣ, — вѣдтакъ девятькратне въ Коннесѣ — за тымъ наступило дванадцатикратне ехо въ Теннесі. Сесе ехо мѣгъ вѣдъ дѣстати дуже дешево, бо оно — такъ сказати-бъ — не було въ руху. Кусень скелѣ, що творивъ ехо, бувъ екотивъ ся. Але мѣйдидько надѣявъ ся коштомъ вѣлькохъ тысячь долларѣвъ перевести направу та ще черезъ здвигнене муру скрѣпити ехо. Однакъ архітектъ, котрый поднявъ ся той роботы, до того часу не будывавъ нѣякого еха — и дѣло цѣлкомъ спартачавъ. Заки вѣдъ розпочавъ роботу, ехо все ще вѣдповѣдало троха, якъ-бы свекруха; потому-жъ мѣсце надавало ся хибѣ на притулокъ для глухо-нѣмыхъ. Вѣдтакъ дядько купивъ групу дешевыхъ малыхъ ехъ, що лежали розкиненѣ по цѣлѣмъ краю. Дѣставъ ихъ о 20 процентъ дешевше, бо купивъ гуртомъ цѣлу групу. Опѣсля набувъ ехо въ Орегонѣ, правдиву канону Гетляйнга, котра — вѣрте менѣ — коштувала его цѣлий мастокъ. Може вамъ вѣдомо, пане, що цѣна ехъ росте кумулятивно, такъ, якъ каратова скаля брилліантовъ. Однокаратове ехо вартѣ лишъ о десять долларѣвъ ббльше, якъ той грунтъ, на котромъ оно вѣдывае ся; двокаратове ехо має вартѣсть трицѣть долларѣвъ; пѣтькаратове девѣтьсотъ пѣдѣсѣть, десятикаратове тринадцѣть тысячь долларѣвъ. Дядькове ехо въ Орегонѣ „The Great Pitt Echo“ було двѣцѣтькаратовою дороговѣнностію и коштувало двѣста шѣснадѣть тысячь долларѣвъ. Оно находило ся чотиреста милъ вѣдъ найближшом оселѣ.

Ахъ! въ тѣмъ самѣмъ часѣ я ступавъ по рожахъ. Я заручивъ ся зъ одинокою и милою дочкою англійского графа и залюбивъ ся въ нѣй по шию. Я плававъ

въ морю роскоши. Родина була за мною, бо знала, що я одинокій наслѣдникъ моего дядька, котрый посѣдавъ мастокъ пяти миліонѣвъ долларѣвъ. А нѣхто зъ насъ не знавъ, що дядько ставъ збирачемъ, и то ббльше, якъ бы се потрібне було для естетичной розривки.

Тымчасомъ збирали ся хмары надъ моею невинною головою. Вѣдкрыто божественне ехо, котре вѣдъ того часу звѣстие въ свѣтѣ пѣдъ назвою „великій Когінуръ“ або „Гора еха“. Се бувъ жемчугъ шѣстьдесять и пяти степенѣвъ. При добрѣй погодѣ чути було черезъ пятнадцать минутъ вѣдголосъ высказаного слова. Але зайшла въ дорогу одна обставина: на тѣмъ поли зъявивъ ся другій збирачъ ехъ. Оба квапили ся набути товаръ выключно для себе. Посѣлбсть складала ся зъ двоухъ малыхъ горбѣвъ, мѣжь котрыми тягнувъ ся плиткѣй потѣкъ, а лежить она зъ боку вѣдъ осель Нью-Йоркской державы. Оба прибули туда рѣвночасно, а нѣкотрый зъ нихъ не знавъ о приѣздѣ другого. Ехо не було власностію когось одного. Выхѣдный горбъ належавъ до одного чоловіка Вілемсова Болівера Джервіса, а захѣдный до другого, Гербітона И. Бледса; вода становила межу. Коли мѣй дядько купивъ горбъ вѣдъ Джервіса за три миліоны двѣста вѣсѣмьдѣсять тысячь долларѣвъ, другій набувъ горбъ Бледса за ббльше якъ три миліоны.

И знаете, що теперь стало ся? Найпышнѣйша въ свѣтѣ збрка ехъ стала вже разъ на все некомплетна, она обѣймала лишь половину царя вѣсѣхъ ехъ. Нѣодинъ нѣ другій не бувъ вдоволений тою подѣленою власностію, а нѣ сей нѣ той не хотѣвъ вѣдступити другому свои пайки. Що то було скрежету зубѣвъ, гнѣву и сварки! А вѣдници другій збирачъ задумавъ зб злѣбы, яка може бути лишь у збиратѣвъ, знѣвелювати свѣй

горбъ и такъ уничтожи ехо. Коли вбнъ не мавъ еха, най же не мав и нѣхто другій! Мбй дядько ремонтувавъ противъ того, але сей панокъ сказавъ: Часть того еха належать до мене, я хочу еи уничтожити и знищу! Журять ся своєю частію!

Мбй дядько выеднавъ судовый наказъ застановити нищене. Той другій апелювавъ и справа опинила ся вѣбнци въ найвысшбмъ трибуналѣ. Тамъ не мало наложили собѣ головы надъ сею справою. Два судьѣ були гадки, що ехо е особистою власностю, бо его не можна анѣ видѣти, анѣ дѣткнутись, мимо того можна було его жупувати, отже и одѣнити. Два инші судьѣ думали, що ехо е реальностію, бо оно очевидячки належить до ґрунту и его не можна перенести зъ мѣсця на мѣсце. Зновъ же инші судьѣ казали, що ехо не е власностю. Вѣбнци оречено, що ехо е власностю; що кождый зъ панбвъ, одинъ независимо вдѣ другого, посѣдає свбй горбъ, але ехо е спбльна власнбсть. Дятого обжалованому позволено знівелювати свбй горбъ, але заки приступити до тои роботы, мусить зложити яко за поруку три міліоны долларбвъ, котрї мають служити за вдшкдоване на випадокъ, якъ бы тымъ знищено дядькову пайку еха. Дальше порѣшено, що мбй дядько не смѣ безъ дозволу своего сусѣда уживати его горба для выкликания еха. Правда, въ сѣмъ випадку не може вбнъ зужиткувати свои части еха, але на се трибуналъ не знає нѣчо ему порадити. Впрочбмъ и противникѣви заборонено уживати горба мого дядька для выкликуваня его частины еха. Результатъ не тяжко вдгадати: анѣ одинъ анѣ другій не мбгъ выкликати еха — и найзамѣтнѣйше та найббльше ехо зъ усѣхъ мовчатъ! Сесея пышна посѣлбсть стратала вдѣ тогдѣ свою вартбсть и не дасть ся спродати.

На тыждень передъ моимъ весѣлемъ, коли я купавъ ся въ роскоши и высокопоставленій личности зъ близька и зъ-далека прибывали звелчати наше весѣле, одержую нагле вѣстку о смерти мого дядька а рѣвно-часно и вѣдпись его завѣщаня, де я бувъ назначеный одиновимъ его наслѣдникомъ. Ахъ, минувъ ся вѣтъ, не стало вже дорогого мого добродѣя! Ббль, якій выкликала сеся гадка, поконавъ мое сердце навѣтъ середъ такои веселой хвилѣ. Я подавъ вѣдпись завѣщаня графови, бо очи такъ зайшли менѣ слезами, що самъ я не мѣгъ читати. Графъ прочитавъ, а вѣдтакъ сказавъ поважно:

— Мбй пане, вы называєте се богатствомъ? Въ вашбй самохвальчбй вѣтчинѣ може се уходити за мае-токъ... Вы унаслѣдили лишь велику збѣрку ехъ, сли взагалѣ можна звати збѣркою те, що розсѣяне по цѣлбмъ американьскбмъ континентѣ. Але що ббльше, мбй пане! Вы сидите по шию въ довгахъ, бо нема майже нѣ одного еха, котре не було бы обтяжене гипотекою. Я не твердого сердца, любчыку, але мушу дбати о ин-тересѣ свои дитины. Коли-бъ вы посѣдали одно-одинокое ехо, яке бы вы могли справедливо назвати своєю власностью, лишь однѣсьньке, що не було бы обтяжене довгами, тогдѣ могли бы вы тамъ осѣсти зъ моею дитиною та пильностью и зручностью заробляти на житѣ. Але жебракови я не можу дати свои дитины. Лиши его, моя дитино! Богъ зъ вамъ, пане! Идѣтъ собѣ зъ своими зафантоваными ехами и разъ на все оминайте мбй дѣмъ!

Благородна моя Ернестина обняла мене за шию и присягала, що она добровѣльно, навѣтъ зъ охотою выйде за мене, хочъ-бы я не посѣдавъ навѣтъ одного еха въ свѣтѣ. Але се не могло стати ся. Мы мусѣли розпрачатись — она, щобы до року завянути и умер-

ти, а я, щобы дальше йти самотный и сумный по дов-
гой дорозѣ житя, що дня, що години заносячи молитвы
до неба, абы певно вднайти си тамъ, де кбичить ся
все земске терпѣнв... Теперь, мой пане, будьте ласкави
оглянути сесї карты и пляны въ мой тець. Я певный,
що могу вамъ спродати ихъ дешевше, якъ хто-небудь
яке ехо. Дивѣть ся на отсе! Передъ десяти роками оно
коштувало мого дядька десять долларовъ, я дамъ вамъ —

— Позвольте, що перерву вамъ, — перебивъ я. —
Нинѣ не маю, мой любимый пане, хвилички покою пе-
редъ агентами. Я купивъ машину до шитя, котрой не
потребую; купивъ мапу а на нѣй новно похбокъ; ку-
пивъ годинникъ, а о не хоче ходити; купивъ тиветуру
на молъ, а она имъ, бачить ся, дуже смакуе... Я при-
дбавъ собѣ на господарство множество найнепотрѣбнѣй-
шихъ у свѣтѣ рѣчей, а теперь вже досыть менѣ того!
Вашихъ ехъ навѣтъ не хочу мати, хочъ-бмъ вы менѣ
ихъ дарували! Я на вашомъ мѣсци забравъ бы ся геть
зъ-вдси. Я все ненавижду людей, котри хотять спро-
дати менѣ еха. Бачите отсю стрѣльбу? Берѣть собѣ
свою збрку и щезайте, не зражайте на мою голову
вины за пролиту кровь...

Але вѣнъ лишь усмѣхавъ ся сумовитою, лагбдною
усмѣшкою, и ще выпорпувавъ щось зъ-мѣжь своихъ
картъ. Який бувъ результатъ, легко вдгадати, бо де
уже разъ впущено агента въ хату, безъ нещастя не
обйде ся!

По годинѣ добивъ я зъ нимъ торгу. Я купивъ по-
двѣине ехо въ найлѣпшомъ станѣ, а вѣнъ додавъ у
причинку ще друге, котрого, якъ казавъ, не можна про-
дати, бо говорить лишь по нѣмецки. „Оно — примѣтивъ
вѣнъ ще — говорило всѣми языками, але не знати въ
який способъ отупѣли его языковї способности“...

Исторія капітолинської Венери.

Перша глава.

(Ателіє артиста в Римѣ.)

— О Джордже! якъ я тебе горячо люблю!

— Спаси-Богъ тобѣ за вѣрне серце, Маріє, я те знаю — але чому твої батько такий завзятий, такий жостокій?

— Джордже! вінъ не такий злий... але штука у него — глупота... вінъ, купецъ, знає ся лишъ на бѣбкахъ та перци. Вінъ думає, що я поїшовши за тебе умру зъ голоду.

— Бѣсь его тѣй велемудрости! Чомъ я не безсердечный крамарь, що збиває грошѣ, але одареный Богомъ артистъ-рѣзъбарь, що не має що вѣсти!

— Не трать вѣдваци, дорогій мѣй Джордже! Вінъ заразъ стане инчій, скоро ты лише тыхъ пятьдесять тысячъ долларѣвъ роздо — —

— Пятьдесять тысячъ чортѣвъ! Моя любя, я чиншу ще не заплативъ!

Друга глава.

(Мешканє в Римѣ.)

— Мѣй любый пане, шкода часу довше про те й говорити. Я нѣчо не маю проти васъ. Але не можу вѣддати дочкѣ за саламаху зъ любови, штуки я голоду —

бо чого-небудь иншого вы, думаю, не зможете їй дати.

— Я бѣдный, признаю се. Але-жь чи слава не значить уже нѣчо? Многоповажанный Беллямі Фудль зъ Аркензеса каже, що моя нова статуя Америки — знамените дѣло рѣзбарства, и вѣнь глубоко пересвѣдченный, що мое имя колнсь засяя олавою.

— Е, дурницѣ! Що розумѣ ся на томъ той оселъ зъ Аркензеса? Слава — то нѣчо, а склепова цѣна вѣшого мраморного страхоуда — отсе платити! Пби року потребуе, щобы вырѣзати, а потому не дбати нете за те и сто долларѣвъ. Нѣ, пане! Покажѣть менѣ пятьдесятъ тысячь долларѣвъ, то й берѣть собѣ мою дочку — а инакше повѣсьте все на клинокъ. Даю вамъ пбвъ року часу збрати пятьдесятъ тысячь. Бувайте здоровї!

— Охъ! Горе менѣ!

Третья глава.

(Попередъ згадане ателїв.)

— О Джоне! друже мои молодости! Я найнещасливѣйшій чоловікъ на свѣтѣ!

— Ты бараняча голова!

— Нѣчо не осталось менѣ бѣльше, щб я мбгъ бы любить, якъ отся бѣдна статуя — а поглянь, навѣтъ у мен, на холоднѣмъ ии мраморнѣмъ лиці нема нѣ дрббкы милосердя для мене — така гарна а така бессердечна!

— Ты, небоже, дурень!

— Охъ Джоне!

— Етъ, дурницѣ! Тажъ самъ кажешь, що масшь пбвъ року часу, щобы зложити тѣ грошѣ!

— Джоне, не жартуй собѣ зъ мого душевного

страдаю! А хочь-бы и швьсть столѣтъ — що то менѣ поможе? Що порадыть убогій, нещастный чоловікъ безь имени, безь кашіталу и безь прятелѣвъ?

— Дурню! трусе! слабодуху! Пбѣв року часу, щобъ добути грошѣ! Пять мѣсяцѣвъ буде досыть!

— Чи ты збожеволѣвъ?

— Пбѣв року — ажъ занадто досыть! Дай менѣ взятись за дѣло. Я грошѣ добуду!

— Що ты плетешь, Джоне? Та якимъ чиномъ на цѣлѣмъ свѣтѣ ты роздобудешъ для мене таку величезну суму?

— А хочешь адату цѣлу рѣчь на мене и до нѣчого не мѣшати ся? Дашь менѣ у всѣмъ вблѣну руку? Хочешь присягнути, що на все пристанешь, що я зроблю? Дашь менѣ слово, що за нѣякѣй вчинки не будешь менѣ доганяти?

— Менѣ свѣтъ крутить ся... я дурѣю... але присягаю тобѣ!

Джонъ вхопивъ молотокъ и обережно вѣдтовкѣ Америцѣ нбсѣ! Другій разъ замахнувъ молотомъ — и два пальцѣ Америки дзвешькнули на землю; третій разъ — и кавалка уха якъ-бы й не було; ще разъ — и цѣлый рядъ нбжныхъ пальцѣвъ пбйшовъ у куснѣ; ба ще разъ — и лѣва нога вбдѣ колѣна зсыпала ся въ купу румовища.

Потбмъ насадивъ на голову капелюхъ и пбйшовъ.

Джорджъ на трицять секундъ влѣпивъ вы грѣщеніи очи въ потовченого, огидного страхопуда, опбсѣля почавъ качати ся по земли и дбставъ корчѣ.

Тымчасомъ Джонъ вернувъ ся скоро зъ возомъ, затащавъ на вбзѣ артиста изъ зломанымъ сердцемъ и статую зъ поломаными ногами та й повѣхавъ тихо и поволи, посвистгуючи пѣсеньку. Артиста засадивъ при его

мешканю, а въ статую поѣхавъ дальше и щезъ на *via Quirinalis*.

Четверта глава.

(Те саме ателіа.)

— Пѣвъ року мине сегодня о другѣй годинѣ! Охъ, тѣ муки! Жите мое пропало! Кобы вже разъ умерти! Вчера не ѣвъ я вечерѣ. Нинѣ не снѣдавъ. Не смѣю преступити порога гостинницѣ. Чи я голодець? — шкода й говорити! Мѣй швецъ мучить мене до смерти — кравецъ не дае менѣ дыхати — господарь гонить мене Охъ, я нещастный! Джона вѣдъ того зловѣщего дня я й не бачивъ. О на усмѣхае ся любо до мене, якъ зустрѣнемось на улиці, але старый запека батько по простацѣн забороняе ѣй навѣтъ дивити ся въ сторону къ менѣ... Що се зновъ? хто тамъ стукае до дверей? Кто зновъ не дае менѣ вѣддыхнути? О закладъ, що се тѣй проклятый швецъ... Прошу!

— А! подай Господи щастя и гаразду Вашѣй Высокости, всякого блага на многа лѣта! Я Вашѣй Милости приѣвъ новѣ чоботы... О, про заплату, прошу, й не згадуйте! То не спѣшно, зовсѣмъ не спѣшно! Для мене. се буде честь, коли Ваша Милость и на дальше почтите мене своими замовлениями. Мое глибоке поважане!

— Що се? Самъ чоботы приносить! Не хоче нѣякоя заплаты! Прощае мене такимъ поклономъ, мовъ яке Величество. Бажае вѣдъ мене дальшихъ замовлень!... Чи се конецъ свѣта? А, до сто — — — — —
Прошу!

— Простѣтъ, Ваша Милость, але я приѣвъ вамъ новыи одягъ на — — —

— Прошу!

— Стократно молю дарувати, що перешкаджаю Вашій Милості! Але я на долівъ въ першомъ поверсѣ приладивъ для васъ пышне мешкане. Сесея нужденна печера не годить ся для такого — — —

— Прошу!

— Я приходжу сказати вамъ, що кредитъ вашъ въ нашомъ банку — перерваний, на жаль, вѣдъ якогось часу — теперъ вповнѣ и до вподобы привертаєсь, и мы будемо дуже щасливѣ, коли зволите ласкаво до насъ кожного часу — —

— Прошу!

— Мбѣ дорогій зятеньку! Она — твоя! Въ сѣй хвили буде гуть! Берп си, вѣнчай ся зъ нею — люби си — будьте щасливѣ! Благослови васъ Боже обоа! Гопъ, гопъ, гурр — —

— Прошу!

— О Джордже! любый мбѣ, единый Джордже! Мы спасенѣ!

— О Маріе! любя моя, единая Маріе! Мы спасенѣ — але я отугъ заразъ присягну, що не знаю, длячого и якъ!

Пята глава.

(Римска каварня.)

Одинъ зъ товариства американскихъ панѣвъ читает и толкуе зъ часописи „Il Slangwhanger di Roma“ таке:

„Чудне вѣдирите! Передъ пѣврокомъ купивъ панъ Джонъ Смитъ, Американецъ проживающій вѣдъ року въ Римѣ, малый незамѣтний кусокъ землѣ въ Кампаніи, туй за нагробнымъ памятникомъ роду Сципіонѣвъ, вѣдъ властителя, збанкротованого свояка княгинѣ Бор-

тесе. Панъ Смитъ удавъ ся потѣмъ до министра публичныхъ граментъ, казавъ той кусокъ землѣ вписати на одного убогого американьского артиста, именовемъ Джорджа Арнольда, и заявивъ, що се дѣе ся титуломъ заплаты и вѣдшкованоа за грошевѣ утраты, якѣ давнѣйше въ его причины потергѣвъ панъ Арнольдъ на своѣй власности. Дальше заявивъ, що вѣнъ згаданнй кусокъ землѣ хоче справити своимъ власнымъ коштомъ, чтобы ще лучше заспокоити пошкодованого пана Арнольда. Передъ чотирма тыжднями потрѣбно було на тѣмъ куску поля перевести деякѣ розкопы — и панъ Смитъ при тѣмъ вѣдкопавъ дуже цѣкаву старинну статуу, що колисъ належала до богатыхъ скарбницъ штуки мѣста Риму. Есть се величава стать жѣноча, а хочъ жалко замечнщена болотомъ и плѣнью столѣть, то все-таки кожде людске око не може безъ найвышого поднву глядѣти на порывающу красу ея. Нбсѣ, лѣва нога вѣдъ колѣна, ухо и пальцѣ правой ноги, а такожь два пальцѣ руки хибують, але впрочѣмъ славна стать на пригудъ добре дохована.

„Правительство сейчасъ дало приказъ вѣйску заняти статуу и именовало комисію изъ знатокѣвъ штуки, дослѣдживачѣвъ старинны и князѣвъ церкви, кардиналѣвъ, щобъ оцѣнила вартѣсть твору штуки и вызначила вѣдшкованое, яке треба заплатити властителеви мѣсца, де статуу вѣдкопано. Цѣла справа до вчера вечера спочивала подъ заслоною найглубшой тайны. За той часъ комисія сидѣла при зачнненыхъ дверехъ и радила. Вчера вечеромъ запала одноголосна ухвала, що статуа зображае Венеру и есть дѣломъ якогось незнаного, але высоко талановитого рѣзбаря въ третього столѣтя передъ Рождествомъ Христовымъ. Комисія орекла, що

тая статуя єсть безперечно найбездоганнѣйшимъ творомъ штуки мѣжъ всѣми, якѣ свѣтъ досѣ знає.

„Около пѣвночи вѣдбуло ся останнє засѣданє комісіи и рѣшено, що Венера вартє величезну суму десяти мільонѣвъ франкѣвъ! А що пѣсля римского права и звичаю правительство єсть на половину властителемъ всѣхъ творѣвъ штуки, якѣ вѣднаходять ся въ Кампаніи, то оно потребує виплатити пану Арнольдови лише пять мільонѣвъ франкѣвъ, а прийдє у вѣчне посѣданє тѣ прекрасной статуѣ. Сегодня рано перенесуть Венеру до Капітоля и тамъ вже остане, а въ полудне комісія буде ожидати пана Арнольда зъ папскимъ наказомъ выплати зъ державного скарбу сумы пяти мільонѣвъ въ золотѣ.“

Хоръ голосѣвъ: То разъ щастє! Нечуване щастє!

Одинъ голосъ: Мои панове! Я вношу оснувати тутъ сейчасъ американське товариство акційне для закупки земель та выкопуваня статуѣ и убійти въ широкѣ звязи зъ банками на Валовѣй улицѣ въ Нью-Йорку, щобъ акціи то пѣдбивати въ гору, то збивати въ дѣль.

Всѣ: Славно! Принято!

Шеста глава.

(Римскій Капітоль.)

— Люба Маріє! Отсе найславнѣйша статуя на цѣломъ свѣтѣ. Се та найпышнѣйша капітолинська Венера, що то про неѣ ты вже такъ богато чула. Осъ она стоить зъ тыми дробными вадами, що ихъ найзнаменитшѣ артисты римскѣ „зреставрували“ — се-бѣ то полатали — а вже само то, що они зважили ся взяти на себе смирну латаннуну такого славного твору, прославить ихъ

имена, поки свѣта-сонця. Якимъ чуднымъ адасъ менѣ — се мѣсце! Въ передодень той днини, коли я десять щасливыхъ лѣтъ тому назадъ ось-туть стоявъ, бувъ я убогимъ чоловѣкомъ — Боже милый! шелюга при душѣ не мавъ. А предѣнь трудивъ ся и я тогдѣ немало надъ тымъ, щобы Римъ ставъ ся властителемъ сего старинного твору штуки, найвеличчѣйшого на цѣлый свѣтъ!

— Высокоповажана, славна капітолинська Венера — и на яку то суму ви цѣнують! Десять мільонбвъ франкбв!

— Такъ — теперь она только варта!

— И — любый Джордже, яка она божески красна!

— Такъ, такъ, — але вѣчимъ противъ того, якою була, поки той знаменитый Джонъ Смитъ не потрощивъ вѣй ноги и не урвавъ носа. Вынаходчивый — рѣдкій талантъ — благородный Смитъ! Ты то творецъ всего нашего щастя!

Закнченє.

Капітолинська Венера все ще стоить въ Капітоли въ Римѣ и все ще она найкрасше и найславнѣйше дѣло старинной штуки, якимъ свѣтъ може поведичатись. Але якъ бы вы коли були такъ щасливи станути передъ Венерою и глядячи на неѣ мусѣли-бъ хочъ-не хочъ одушевитись, — то не позволяте-жъ тѣй правдивѣй а секретивѣй исторіѣ мутити вашего роскошования. А якъ коли прочитаете про скаменѣлого Голяфта, що его вѣдкочали коло Сиракузъ въ Нью-іорскѣй державѣ або въ иншбмъ якомъ мѣсци, — то свою мудрбсть заховайте для себе — и коли Барнумъ, що его тамъ закопавъ, предложитъ вамъ, щобъ вы купили за величезну суму, то не купуйте. Пбшлѣть того чоловагу до Риму.

Пояснене справи великого контракту на волове мясо.

Хотѣвъ бы я, на скблько лишь можна коротенько, представити народови свою хочь и якъ малу участь въ справѣ, що то такъ дуже займає публицу и стблько напеувала крови, а дневники обохъ половинъ свѣта стблько развѣ уже якъ найхибнѣйше о нѣй писали и пересадно ви оцѣняли.

Починиъ тои сумнои справы бувъ ось-якій — я упевняю, що кождѣській фактъ въ моѣмъ переглядѣ справы може бути пбдѣ кождымъ взглядомъ доказанный урядовыми актами правительства.

Джонъ Вильзонъ Мекенці зъ Роттердаму въ графствѣ Шемуніъ въ Нью-Джерсі, теперь покбйникъ, заключивъ дня або около дня 10 жовтня 1861 року контрактъ зъ правительствомъ, зобовязуючись доставити генералови Шерманови трицять бочокъ волового мяса.

Ну, добре.

Вбнъ выѣхавъ зъ воловымъ мясомъ, чтобы знайти Шермана и ему вбддати. Але коли прибувъ до Вашингтона, Шерманъ уже вбдбйшовъ до Манассаса. Отже взявъ мясо и повѣзъ за генераломъ туда, але зновъ наепѣвъ за пбано. Поспѣшивъ за Шерманомъ до Нашвилъ, а зъ Нашвилъ до Чатануїи, а зъ Чатануїи до Атлянты — але авѣ суди Боже его дбгнати. Зъ Атлянты зновъ рушивъ и бсвуинно спѣшивъ за нимъ въ марши ажѣ

до моря. И зновъ прибуть о вѣлька днѣвъ за пѣсно. Однакъ довѣдавшися, що Шерманъ зъ мѣста квекерѣвъ удасть на прогулку до Святои Землѣ, вѣнъ стѣвъ зъ тымъ мясомъ на корабель, що вѣдплывъ до Бейрута, рахуючи на то, що зможе перегнати тамтой корабель. Але коли вѣнъ зб своимъ воловымъ мясомъ прибуть до Єрусалима, довѣдавъ ся, що Шерманъ нѣкуды зъ квекерского мѣсто не вѣдплывавъ, а вѣдмаширувавъ въ степы воювати Индiанъ. Повернувъ отже зъ Єрусалима до Америки и выршивъ къ Скалистымъ горамъ. По шѣстьдесять и вѣсьмохъ дняхъ подорожи черезъ степы, коли аблизивъ ся вже лишъ на чотири англiйскiй милѣ до Шермановои головной кватиры, напали на него Индiяне, зарубали томагавкомъ и вѣдоймили шкѣру зъ чуприною, а мясо захопили. Захонили все — крѣмъ однойськой бочки. Сесю одну заняла армiя Шермана — и такъ смѣлiй подорожникъ навѣтъ по смерти ще сповнивъ бодай въ части свѣй контрактъ. Въ своѣмъ завѣщаню, уложенѣмъ въ видѣ замѣтокъ, записавъ вѣнъ той контрактъ своему сннови Вартоломееви Вильзонови.

Вартоломей Вильзонъ выставивъ такiй рахунокъ и потому умеръ :

Сполученiй Державы
вннiй помершому Джонови Вильзону Мекенцию зъ Нью-Джерси:

	Долярѣвъ
Трицять бочокъ волового мяса для генерала Шермана по 100 долярѣвъ	3.000
Кошты подорожи и транспорту	14.000
	<hr/>
Разомъ	17.000

Одержано и заплачено.

Якъ кажу, потому умеръ. Але контрактъ полишивъ Виллемови I. Мартiнови. Той старавъ ся выста-

влений рахунокъ инкасувати, але закимъ добивъ ся того, умеръ. Всѣ паперы лишивъ Баркероу І. Алленови. Той такожь пробовавъ рахунокъ перемѣнити на грошѣ, але не доживъ сего. Контрактъ и рахунки полишивъ Анзонови І. Роджерсови. Той зновъ попробовавъ прийти до свсикъ грошей и дѣйшовъ уже до бюро девятого радника, коли смерть явила ся зовсѣмъ не кликана и такожь не дала ему чинити дѣлшихъ кроковъ. Вѣнъ полишивъ рахунокъ одному своякови въ Коннектікетѣ, Гопкінсови. Той выдержавъ чотири тыжднѣ и два днѣ и знаменито выхснубавъ сей часъ, бо дѣйшовъ ажъ до дванацятого радника. Въ завѣщаню записавъ вѣнъ рахунокъ своему дядькови Джонзонови О-тѣш-ся. Тѣлько-жь и тому О-тѣш-ся записъ сей не послуживъ. Его послѣднїя слова були: „Не плачте за мною — я радо сходжу зъ сего свѣта!“ Вѣрю! вѣнъ радо йшовъ зъ-вѣдси, бѣдняка! Потому контрактъ перейшовъ на слѣдѣмъ ще на семеро людей — всѣ они померли. Ажъ наконецъ дѣставъ ся вѣнъ у мои руки. А прийшовъ я до него черезъ одного мого свояка, Губбарда — Велесма Губбарда зъ Индіаны. Вѣнъ мавъ довгїй часъ на мене велику злѣсть, але въ послѣднихъ хвиляхъ свого житя покликавъ мене до себе, простивъ менѣ все и плачучи подарувавъ менѣ контрактъ на волове мясо.

Тымъ кбичить ся исторїя того контракту до хвилѣ, коли я ставъ ся властителемъ его.

Теперь хочу спробовати оправдатись передъ народомъ зъ усею того, що дотыкае мои участи въ тѣй справѣ.

Я принѣсь той контрактъ на волове мясо разомъ зъ рахункомъ коштѣвъ подорожи и транспорту до президента Сполученыхъ Державъ.

Вѣнъ вдозвавъ ся :

— Ну, пане, чимъ маю вамъ служити?

Я вдповѣвъ :

— Пане Президенте! Дня або около дня 10 жовтня 1861 р. заключивъ Джонъ Вильзонъ Мекенці зъ Роттердаму въ графствѣ Шемунгъ въ Нью-Джерзі, теперъ покойникъ, контрактъ зъ правительствомъ, що має генералови Шерманови доставити трицять бочокъ волового мяса — —

Тутъ президентъ перервавъ мою бесѣду и попрощавъ мене — чемно але рѣшучо.

На другій день пѣйшовъ я у вдвѣданы до секретаря державного.

Вѣнъ сказавъ :

— Ну, пане!

Я вдповѣвъ :

— Ваша корольвска Высокости! Дня або около дня 10 жовтня 1861 р. заключивъ Джонъ Вильзонъ Мекенці зъ Роттердаму въ графствѣ Шемунгъ въ Нью-Джерзі, теперъ покойникъ, контрактъ зъ правительствомъ, що має генералови Шерманови доставити трицять бочокъ волового мяса — —

— Досыть, пане досыть! Сей вддѣлъ не має зъ контрактами на мясо нѣякого дѣла!

Кречно мене выпросивъ за дверь.

Я розважавъ собѣ рѣчь основно и на другій день пѣйшовъ вдвѣдати міністра маринарки.

Той сказавъ :

— Розкаауйте, пане, скоренько свою справу, у мене нема часу!

Я почавъ :

— Ваша корольвска Высокости! Дня або около дня 10 жовтня 1861 р. заключивъ Джонъ Мекенці зъ

Роттердаму въ графствѣ Шемунгъ въ Нью-Джерзі, теперъ покойникъ, контрактъ зъ правительствомъ, що має генералови Шерманови доставити трицять бочокъ волового мяса —

Міністеръ маринарки не давъ менѣ дальше говорити. И вѣнъ такожь зъ контрактомъ на мясо для генерала Шермана не має нѣякого дѣла!

Гмъ! Уже-жь то — почавъ я собѣ думати — якійсь цѣкавыи собѣ родъ правительства! Оно въ певнѣй мѣрѣ такъ выгядае, якъ коли-бъ менѣ зовсѣмъ не хотѣли заплатити за волове мясо!

На другій день удѣвъ ся я до міністра справъ внутрѣшнихъ.

Я почавъ :

— Ваша цѣсарска Высокости! Дня або около дня 10 жовтня — —

— Досыть, пане, досыть! Я вже чувъ про васъ. Выносѣть ся менѣ зъ сего будынку зъ своимъ ледащимъ контрактомъ на волове мясо! Міністерство справъ внутрѣшнихъ не має зъ харчованемъ войска нѣякого дѣла!

Я пбйшовъ. Але мене уже лють взяла. Я сказавъ собѣ: Буду ихъ переслѣдувати! Нѣ одинъ вѣддѣль сего проклятого правительства доти не буде почувати ся безпечнымъ вѣдъ мене, доки не буде доведена до кбнца справа контракту на волове мясо! Все одно: або добуду грошъ за той рахунокъ, або не выдержу пробы и згану, якъ мои попередники!

Я чѣпавъ ся генерального директора почтъ. Я облягавъ міністерство рблѣництва. Я зробивъ засѣдку на президента палаты послѣвъ. Всѣ они не мали зъ военными контрактами на мясо нѣякого дѣла! Я звернувъ ся до директора уряду патентового.

— Я сказавъ :

— Высока Ексцеленціе! Дня або около дня 10 жовтня — —

— А до сто чортівъ! Васъ уже зъ вашимъ про-клятуцимъ контрактомъ на волове мясо наконецъ сюда занесло? Мы, честный пане, зъ контрактами на мясо для арміи не маємо нѣякого а нѣякого дѣла!

— О, все те дуже красно — алѣ хтось прецѣнь має заплатити за то мясо! И теперь оно навѣтъ мусить бути заплачене, а нѣ, то я конфіскую той драгивый урядъ патентовый зб всѣмъ, що въ нѣмъ є!

— Але-жь, любый пане — —

— Для мене, пане, все одно, хто заплатитъ! Моя гадка така, що за те волове мясо вѣдповѣдає урядъ патентовый. Впрочемъ чи вѣдповѣдає чи не вѣдповѣдає, урядъ патентовый мусить за него заплатити!

Якъ тамъ оно подрѣбно було, се до рѣчи не належить, — досыть, исторія скбичила ся бійкою. Урядъ патентовый побѣдавъ. Але я при тѣмъ вѣдерывъ щось такого, що менѣ могло выйти въ хосенъ. Сказано менѣ, що урядъ скарбовый — то властиве мѣсце, куда я маю удати ся.

Пѣйшовъ я туды. Пѣвтрета години ждавъ я, а потому принявъ мене першій директоръ уряду скарбового.

Я сказавъ:

— Высокоблагородный, Высокоповажанный пане! Дня або около дня 10 жовтня 1861 р. заключивъ Джонъ Вильзонъ Мекен — —

— Досыть, пане! Я чувъ про васъ. Идѣть до першого радника уряду скарбового.

Я пѣйшовъ. Першій радникъ вѣдославъ мене до другого радника. Другій радникъ вѣдиравивъ мене до третього, а третій пѣславъ мене до першого контрольо-ра вѣддѣлу для жита и волового мяса. Ну, прецѣнь, по-

Вибіютека найзнамен. повѣстей. Томъ LXV.

3

чало бодай выглядати на правильну процедуру! Першій контрольоръ розглядѣвъ свои книги и всѣ свои паперы, але не знайшовъ нѣякон замѣтки про контрактъ на волове мясо. Я пѣйшовъ до другого контрольора вѣддѣлу для жита и волового мяса. Вбѣтъ такожь переглядѣвъ свои книги и паперы, але на дармо. Се додало менѣ духа, — бодай шукають! Въ тѣмъ тыждни дѣйшовъ я ажъ до шестого контрольора сего вѣддѣлу. Въ другѣмъ тыждни перѣйшовъ я вѣддѣлъ для претенсій. Въ третѣмъ тыждни розпочавъ я и скѣничивъ вѣддѣлъ для закладженыхъ контрактѣвъ и увѣйшовъ до вѣддѣлу для не внесеныхъ рахункѣвъ. Тутъ за три днѣ скѣничивъ я свою роботу. Теперъ оставало менѣ ще лишь одно мѣсеце. Я удавъ ся до комисаря для справъ багательныхъ — чи радше до его секретаря, бо его самого не було.

Въ комнатѣ було шѣснацять гарныхъ молодыхъ дамъ, що писали щось въ книгахъ, и сѣмъ молодыхъ моторныхъ писарѣвъ, що вказували дамамъ, якъ и що писати. Молодѣ дамы свѣтили зубками по-за плечѣ, а писарѣ пѣдсмѣхували ся зновъ до нихъ, и все тутъ ишло охоче, якъ на весѣлю. Два чи три писарѣ, що читали газеты поглянули на мене досыть строго, але читали дальше и нѣхто не промовивъ и слова.

До того рода скорон обслуги я привычавъ ся пѣдчасъ цѣлон свои богатон въ пригоды вандрѣвки — вѣдъ того дня, коли я вступивъ до першого бюро вѣддѣлу для жита и волового мяса, а опуетивъ послѣдне бюро у вѣддѣлъ для заладженыхъ контрактѣвъ. Я за той часъ такон набравъ вправы, що мѣгъ вѣдъ хвилѣ, якъ увѣйшовъ до бюро, ажъ до хвилѣ, коли писарѣ заговоривъ до мене, выстояти на однѣй ногѣ, не переступаючи на другу бѣльше якъ два, ну, найбѣльше вже три разы.

Такъ стоявъ а тутъ, поки не змѣнивъ ноги че-

твертый разъ. Тогда сказавъ я до одного писаря, занятого читанемъ газеты:

— Свѣтлый Дармовде! Де есть Великій Турокъ?

— Що вы хотите пане, тымъ сказати? Кого масте на гадць? Коли начальника бюро, то вѣнъ выйшовъ.

— Чи вѣнъ нинѣ ще навѣдае гаремъ?

Молодой чоловікъ хвильку поглядѣвъ на мене грѣсно а потому ставъ дальше читати газету. Тѣлько-жь я вже знавъ натуру тыхъ писарѣвъ. Я знавъ, що я спасеный, коли вѣнъ скбичить читати, заки ще приѣде почта зъ Нью-Йорку. А ему лишались уже тѣлько двѣ газеты. За часокъ упоравъ ся зъ тымъ, крѣпко повѣхнувъ и спытавъ мене, чого я хочу.

— Всехвальнѣйшій и Всеповажнѣйшій Шалавило! Дня або около дня 10 жовтня — —

— То вы той чоловікъ зъ контрактомъ на волове мясо! Дайте менѣ свои паперы.

Взявъ ихъ и почавъ довгій часъ нишпорити въ своихъ багательныхъ справахъ. Наконецъ — знайшовъ давно загублену замѣтку про контрактъ на волове мясо, — знайшовъ скелю, о котру розбило ся такъ богато моихъ попередникѣвъ, закимъ дѣйшли до цѣли. Сея згадка глубоко мене зворушила. Однакъ я и невысказано утѣшивъ ся — бо я доживъ сен хвиль! Дрожачимъ вѣдъ зворушена и вдячности голосомъ сказавъ я:

— Дайте-жь се менѣ! Правительство теперъ вже заладити справу.

Але вѣнъ вѣдєвнувъ менѣ и заявивъ, ще тутъ треба попередъ всего ще де-що полагодити.

— Де есть той Джонъ Вильзонъ Мекенці? — спытавъ мене.

— Неббцикъ.

— Коли умеръ?

*

— Вбнъ взагалъ не умиравъ, его убито.

— Якъ?

— Томагавкомъ.

— Кто убивъ его томагавкомъ?

— Ну, розумѣ ся, Индіянинъ. Чей-же не будете гадати, що якій суперъ-интендентъ зъ якои недѣльнои школы?

— Нѣ, сего не гадаю. Отже Индіянинъ?

— Такъ.

— Имя того Индіянина?

— Его имя? Того я вже не знаю.

— Я мушу мати его имя! А хто бувъ свѣдомъ, що его убито томагавкомъ?

— Не знаю.

— Отже вы самі при тѣмъ не були?

— Се можете бачити по моїй чупринѣ на головѣ.

Мене тамъ не було.

— А зъ-вбди вы знаете, що Мекенці — небѣщикъ?

— Бо вбнъ въ тѣмъ часѣ дѣйстно померъ, и я маю всяку пбдставу допускати, що вбнъ и доси лишивъ ся умерцемъ. То знаю певно.

— Мы муслимо на то доказы мати. Вы може привели зъ собою Индіянина?

— Зовсѣмъ нѣ.

— Ну, мусите его сюда привести. А томагавкъ вы принесли зъ собою?

— Анѣ не сніло ся менѣ.

— Вы мусите принести томагавкъ. Томагавкъ и Индіянина мусите сюда доставити. Коли черезъ нихъ зможе бути доказана смерть того Мекенціа, тогдѣ вы зможете удались до комісіи, именованой на те, щобы розслѣдзувати претенсіи, — ну, и зможете мати деяку

надѣю, що справа вашого рахунку покотить ся въ передъ и, може бути, що ваші дѣти зможуть дожити выплаты грошей и ними потѣшити ся. Але смерть того чоловіка мусить бути доказана. Впрочемъ, я можу вамъ и безъ того сказати, що правительство коштівъ транспорту и подорожн покойного Мекенція нѣколи не выплатить. Оно, може бути, заплатитъ за тую бочку волового мяса, що здобула армія Шермана, коли, розумѣсь, вы перепрете проветъ закона, щобы вашу справу підперъ конгресъ и удѣливъ своего призволеня. Але оно не заплатитъ вамъ тыхъ двадцать и девять бочокъ, що спожили Индіане.

— На такій способъ то прийде менѣ всего-на-всего сто долларівъ, ба навѣть тыхъ сто ще не певнй! И то по всѣхъ тыхъ вандрівкахъ зъ воловымъ мясомъ по Европѣ, Азій и Америцѣ! — по всѣхъ тыхъ пригодахъ, нещастяхъ и коштахъ транспорту! — по загибели всѣхъ тыхъ неповинныхъ душъ, що хотѣли рахунокъ инкасувати! Любый молодче! чому-жь менѣ того не сказавъ заразъ першій контрольоръ вѣддѣлу для жита и волового мяса?

— Бо вѣнъ не знавъ, що ваша претенсія оправдана.

— Чому-жь менѣ того не сказавъ другій? Чому не сказавъ третій? Чому не сказавъ анѣ одинъ зъ урядниківъ всѣхъ тыхъ вѣддѣлѣвъ и департаментѣвъ?

— Бо нѣ одинъ зъ нихъ нѣчого не знавъ. Тутъ все йде пбеля *рутины*. Вы вповнѣ поступали такъ, якъ рутина приписуе, то и вынайшли, що хотѣли знати. Се найлучша дорога. Се и одинока дорога. Она дуже правильна и доводить дуже помалу, але дуже певно до цѣли.

— О, такъ, дуже певно на тамтой свѣтъ! Туда

пѣйшло вже богато передъ нами. И я вже зачинаю почувати, що й менѣ стелить ся туда дорога... Любий молодче! Ты любишь отсе веселе, миле дѣвчатко, що онтамъ сидить, зъ лагідними синими очима, зб сталевымъ перомъ за ушкомъ, — я бачу се по вашихъ сердечныхъ погледахъ. Ты хочешь зъ нею женитись — але ты бѣдный. Ось, — простягни-жь руку, — маешь контрактъ на волове мясо! Иди до неї, бери єї и будьте щасливѣй! Нехай васъ Богъ благословить, мои дѣточки!

Ось и все, що я знаю про той великій контрактъ на волове мясо, котрый стѣлько наробивъ шуму въ цѣлѣмъ свѣтѣ. Писарь, котрому я его подарувавъ, умеръ. Дальше менѣ вже нѣчо не звѣстно анѣ про контрактъ, анѣ про нѣкого, хто его посѣвъ.

Я лишъ то знаю, що кому судивъ Богъ досить довгий вѣкъ, той може, коли має яку справу, перейти всѣ ходы и проходы урядѣвъ въ Вашингтонѣ и по довгихъ трудахъ, грызотахъ та проволокахъ дошукатись того, що вѣнѣ мѣгъ знайти заразъ першого дня, коли-бъ процедура въ урядѣ була уладжена такъ быстроумно и систематично, якъ бы певно єї уладжено, коли-бъ урядъ бувъ великимъ купецкимъ институтомъ приватнымъ.

Якъ зъ мене въ Нуварку зробили дурня?

Певно, що се рѣчь рѣдко приемлема — самого себе обмолвляти, але часомъ, исповѣдавшись, стае чоловікови лекше. И я хотѣвъ бы теперь зб свои душѣ скинути тягаръ, не щобы когось вѣддавати подъ осудъ, хочъ мене до того ажъ пре, але щобы бальсамъ покропивъ мое зранене сердце. (Правда, я не знаю, що се таке бальсамъ, бо я нѣколи его не бачивъ, але думаю, що того выразу тутъ ужити треба конечно.).

Може пригадуйте собѣ, що я разъ въ Нуварку державъ вѣдчитъ для молодыхъ панѣвъ одного товариства. Отже пополудни того дня, коли мавъ бути вѣдчитъ, и забавлявъ ся зъ однимъ изъ тыхъ молодыхъ панѣвъ, а вѣдчъ оповѣдавъ менѣ, що мае дядька, котрый зъ якимсь тамъ причиною пострадавъ здаесь на вѣки всякѣ зворушеня душѣ. Зъ слезами въ очехъ говоривъ той молодой чоловікъ:

— Охъ, кобы я ще бодай разъ побачивъ, щобы вѣдчъ засмѣявъ ся! Охъ кобы я побачивъ, щобы вѣдчъ заплакавъ!

Мене се зрушило. Я не мѣгъ глядѣти холодно на ту розпуку и я сказавъ:

— Приведѣтъ менѣ его на вѣдчитъ. Я его вже розвеселю.

— Охъ, якъ бы вы того доказали! Коли-бъ вамъ

се удало ся, то вся наша родина благословила бы васъ по вѣки вѣчнѣй. Вѣнъ намъ такій дорогій! О, добродѣю мѣй, зможете его розсмѣшити? Зможете вывабити усмиряющую слезу зъ его сухихъ очей?

Мене ще глубше зворушило.

— Приведи тѣлько, сыну, того старого пана. Я маю въ сѣмѣ вѣдчитѣ вѣлька жартѣвъ, котрѣ его розсмѣшать, коли вѣнъ тѣлько смѣхъ, въ собѣ маю, а коли тѣ не поможуть, то я маю вѣлька другихъ, що его до плачу доведуть або убють, одно зъ двоухъ...

Молодѣй чоловѣкъ благословивъ мене, плачучи кивувъ ся менѣ на шию, на вѣдчитѣ привѣвъ своего дядька и посадивъ его просто напротивъ мене въ другѣй лавцѣ.

Я почавъ обробляти его. Зъ-разу пробовавъ я легкими смѣшками, потому острыми; я заливъ его кепскими жартами и провертѣвъ его добрыми; я встрѣливъ въ него давнѣй вымолоченѣ дотепы и передѣравивъ его зъ переду и зъ заду розжареными новыми; я розпаливъ ся и штурмувавъ его зъ права, зъ лѣва, зъ переду и зъ заду; я прѣвъ, потивъ ся, кричавъ, верещавъ, поки не охрипѣ, не ослабѣ, не одурѣвъ и не остобѣсѣвъ, — а вѣнъ кѣбы собѣ хочъ разъ рушивъ ся! — я не выдубувъ зъ него анѣ одного усмѣху, анѣ одной слезы! Кѣбы хочъ тѣнь усмѣшки або слѣдъ вохкости въ очехъ! Мене мовъ грѣмѣй прибивъ. Нарештѣ я докѣничивъ вѣдчитѣ крикомъ розпуки — дикѣмъ выбухомъ гумору вергъ ему остатнымъ страшеннымъ дотепомъ просто въ лице! Потѣмъ я змѣшанный и змученѣй, упавъ на крѣсло.

Голова товариства приходить до мене, змывъ менѣ голову походною водою та й пытае:

— Чого то властиво вы пѣдъ конецъ такъ розгорячили ся?

— Я хотѣвъ — кажу — розсмѣштити онтого старого дурня тамъ въ другой лавцѣ.

— Ну, то вы на дармо трудили ся, бо то глухонѣмый и слѣпый, якъ борсукъ!

— Ну, прощу-жь ваеъ, красно поступивъ братанокъ того старого пана? Годило ся мене, чужого чоловіка, такъ пошити въ дурнѣ? Пытаю тебе, любый читателю, якъ чоловіка и якъ брата — було то красно?

Радости кандидатскій.

Передъ вѣлькома мѣсяцами поставили мене „независимій“ въ великой державѣ Нью Йоркѣ кандидатомъ при выборѣ губернатора. Моими суперниками були панове Джонъ Т. Смитъ и Блянкъ I. Блянкъ. Въ одибмъ зглядѣ — сего я бувъ певный — стоявъ я далеко выше тыхъ пановъ, а то монимъ характеромъ. Зъ часописей легко можна було змѣркувати, що тѣ панове може й знали коли, щб то значить мати честне имя, та той часъ для нихъ минувъ! Було загально звѣстие, що они въ ostatnichъ рокахъ запбзнали ся зъ всякими огидными злочиньствами.

Але въ той самбй хвили, коли я величавъ свою высшбсть и въ супокою тымъ любувавъ ся, каламутна спбдна струга зворушила глубьнь моего щастя — а се була гадка, що я буду муебъвъ чутн, якъ мое имя въ товариствѣ именъ такихъ людей будуть натагати на всѣ боки. То непоконило мене все ббльше та ббльше.

Наконецъ написавъ я въ томъ дѣлѣ до своей бабуся. Она вдповѣла скоро и рѣшучо. Писала:

„Ты за цѣле свое жите не вчинивъ нѣ однон такон рѣчи, щобы потребувавъ ен соромитись — анѣ однон! А отъ придивнись ты газетамъ, придивнись имъ и порозумѣй, якѣ то люде тѣ панове Смитъ и Блянкъ, а потому спытай себе чи маєшь охоту знизжати ся на той рбвень,

на явѣмъ они стоятъ, и запускати ся зъ ними публично въ суперництво.“

Якъ-разъ те, що я самъ думавъ!

Тои noci я й ока не зажмуривъ. Але, все розваживши, а не мѣгъ вѣдступити. Мене выбрали борцемъ и я мусѣвъ нти до борбы. Сидѣючи, я безъ уваги водивъ окомъ по часописяхъ, ажъ наразъ остановила мене одна статя — и щиро кажу, я ще нѣколи въ житю не бувъ такой обуреный. Ось она, тая статя:

„Кривоприсяга. — Може панъ Маркъ Твейнъ теперь, коли стае передъ народомъ яко кандидатъ на посаду губернатора, зволить пояснити, якъ то стало ся, що ему въ роцѣ 1863 въ Вакавагу въ Кохинхинъ трицять и чотири свѣдѣи доказали кривоприсягу, яку вѣнъ зложивъ, щобы бѣднѣй тамошнѣй вдовѣ и еи безпомѣчнѣй родинѣ загарбати кусочокъ поля засаженного банавами, еи единный поживокъ и пѣдпору въ самотнѣй бездолжности и въ розпуцѣ. Панъ Твейнъ повиненъ якъ за-про себе самого, такъ и за-для того великого народу, що то о его голосы вѣнъ убѣгае ся, сесю рѣчь пояснити. Чи вѣнъ се учинить?!“

Я просто одеревѣвъ зъ дива! Таке жестокое, немилосердне обжалуванѣ! Я Кохинхины въ житю своимъ не бачивъ! Про Вакавакъ я нѣчо нѣколи навѣтъ не чувъ! Я не мѣгъ бы вказати рѣшницѣ мѣжъ полемъ зъ банавами а кенгуру!... Я не знавъ, що менѣ чинити; я бувъ розторощенный и безпомѣчный. Дѣлный день менѣ минувъ безъ нѣякон взагалѣ работы.

На другѣй день тая сама часопись принесла отсе — нѣчо ббльше:

„То щось значить! — Звертаемо увагу на те, що панъ Маркъ Твейнъ про кривоприсягу въ Кохин-

хія мовчить. То чей-же щось значить!

[Роузміє ся, вже до кбця борбы выборчої тая часопись не называла мене инакше, якъ „безчестнымъ кривоприсяжникомъ Твейномъ“.]

Потому прийшла „Газета“ осьъ зъ чимъ :

„Просимо о вѣдповѣдь! — Чи новыи кандидатъ на посаду губернатора буде такій ласкавыи — пояснити деякимъ зъ горожанъ, якъ то було, що спѣвмешканцямъ его въ Монтанъ вѣдь часу до часу до часу пропадали дробнѣи дорогоцѣннѣи рѣчи, ажъ пока спѣвмешканць его — тому, що тѣ рѣчи вѣднаходили ся все лишь при особѣ пана Твейна або въ его „скрини“ (а то бувъ аркушь задрукованои газеты, въ котрый завивавъ цѣлѣи свои додостатки) — наконецъ були змушенѣи дати ему, у власнымъ его интересѣи, добру научку, то есть : добре его почубили и прочухали, а потому порадили ему — зъ мѣсця, яке вѣднѣи звычайно занимавъ въ шатрѣи, сейчасъ ѡбѣтвомъ спасти ся. Чи вѣднѣи то пояснить?!“

Чи могла бути яка ще смѣлѣйше придумана злоба, якъ се? Я въ житю нѣколи не бувъ у Монтанъ!

[Потому тая газета, коли тѣлько про мене писала, все говорила : „Твейнъ, злодѣи зъ Монтаны“.]

Вѣдь теперъ менѣи ажъ страшно було вѣяти газету въ руки, примѣромъ такъ само, якъ коли-бъ хто мавъ пбднести накрывало зъ постель, а догадувавъ ся, що пбдѣи намъ буде змыя. Одного дня око мое упало на таке :

„Ложъ ясно доказана! — Заприсягненыи збѣнанннми свѣдѣѡвъ Майкеля О‘Фленатена, мирового судѣи зъ Файфъ-Пойнтсѣи, п. Сноба Раффертіѡло и п. Кетті Моллігена зъ Ваттеръ-Стрїтѣи доказано мовъ на

долони, що пѣдле голошене пана Марка Твейна, мовь-бы-то незабутной памяти дѣдъ нашого честного провѣдника Блянка І. Блянка бувъ за рабунокъ на дорожѣ повѣшений, естъ брутальною, зъ воздуха схопленою ложею, та що нема анѣ слѣду якого-небудь факту, на котрѣмъ тую ложь мѣгъ бы бувъ оперти. Для честныхъ людей сумне то видовище, що, абы осягнути політичній успѣхъ, хватае ся за такі огиднї средства, якъ нападати мерцѣвъ у гробахъ и непорочнї имена ихъ таскати въ калюжу. Коли мы погадаемо на грызоту, якои тотя нужденна пѣдлѣсть мусѣла причинити невиннымъ своякамъ и другамъ покѣйника, то справдѣ ажъ бере насъ спокуса, — възвати обурену и оскорблену публику до сумаричной и незаконной вѣдплатѣ клеветникови. Але нѣ! Полишѣмъ его мукамъ остаючой на тортурахъ власной его совѣсти! (Очевидно, коли-бы пристрасть взяла верхъ и товпа въ слѣпѣмъ розъяреню чинно зневажила клеветника, то чей-же рѣчь ажъ надто ясна, що нѣяка лава судїй присяглыхъ не могла бы пѣдсудныхъ признати виновными и нѣякій трибуналъ судейскїй не мѣгъ бы ихъ укарати.)^а

Той, не безъ глубокой гадки додатокъ кѣнцевїй мавъ такий успѣхъ, що заразъ въ ночи я мусѣвъ якъ найскорше выскочити зъ постелѣ и утечи задними дверми, бо „обурена и оскорблена публика“ вылягла передъ мѣй дѣмъ, при приходѣ поторощила менѣ въ правдѣмъ обуреню вѣкна, меблѣ, а при вѣдходѣ забрала зъ собою стѣлько рѣчей, скѣлько могла удвигати. А прещѣнь я можу руку на евангелїе положивши сказати, що я нѣколи дѣда пана Блянка не оклеветавъ, ба що бблѣ-

ше, я аж до того дня взагалѣ нѣчо про него не чувѣ анѣ не говоривѣ.

Мимоходомъ скажу, що повыше наведена часопись вѣдѣ той поры мене вже все титулувала: „Твейнѣ, клеветникѣ неббщникѣ“.

Найблизша статя, яка звернула на себе мою увагу, така :

„Красный кандидатъ! — Панѣ Маркѣ Твейнѣ, що то на великомѣ вчерашномѣ народномѣ вѣчу „независимыхъ“ мавѣ держати такую сокрушающую мову, не появивѣ ся на выначеный часѣ! Телеграма его лѣкаря звѣщала, що мовѣ-то сполошенѣ конѣ вѣ упряжи переѣхали его и зломили ему ногу вѣ двохъ мѣсяхъ; що мовѣ-то скалѣченный терпитѣ страшнѣ болѣ, и т. д., и т. д., словомѣ — цѣлу купу такого кругарства. „Независимѣ“ старають ся що силы той нужденнѣ выкрутѣ брати за добру монету и показуватисѣ, буцѣмѣ-то имѣ и на гадку не наплыла правдива причина, чому не явило ся тогѣ непочестне сотворѣне, що то его они своимѣ провѣдникомѣ называють. Вчѣра вѣ вечерѣ бачено одного чоловѣка, запитого мовѣ скотина, якѣ затачуютисѣ волѣкѣ ся до дому пана Твейна. Святымѣ обовязкомѣ „независимыхъ“ есть тепѣрѣ доказати, що той оскотинѣный чоловѣкѣ — то не бувѣ самѣ Маркѣ Твейнѣ. Наконецѣ маємо васѣ! То выпадокѣ, де вже нѣякѣ не вѣльно выбрѣхуватисѣ. Громомѣ пытаѣ голосѣ народу: „Хто бувѣ той чоловѣкѣ?“

Заразѣ вѣ першѣй хвилѣ годѣ було увѣрити — се було чисто неимѣвѣрне, щобѣ то дѣйстно мѣя имя вядли та ѣ сплели зѣ тымѣ поганымѣ пѣдозрѣнемѣ. Цѣлѣ

три роки минуло, якъ я навѣтъ не покушавъ анѣ пива, анѣ вина, анѣ нѣякого лікеру!

[Але оно буде цѣкаве, щѣ то може привычане, коли скажу, щѣ для мене не було вже рѣвнедушно, коли въ найближшѣмъ числѣ тон часописи я вже бувъ вынесенный на степень „Твейна, deligium tremens“ — хочъ я знавъ, щѣ тая часописъ вже ажъ до кѣнца выборѣвъ невмодно уперто буде мене такъ величати].

Въ тѣмъ часѣ почали до мене зъ кождою почтою наплывати цѣлѣ купы безименныхъ листѣвъ. Звычайно обльше-менше такѣ :

„Якъ то було зъ тою старою жѣнкою, щѣ просила васъ о милостиню, а вы еи такъ сильно побяли!

Поль Прай.

або :

„Вы допустили ся такыхъ чинѣвъ, про котрѣ нѣ-хто не знае, тѣлько я одинъ. Раджу вамъ — не скупить ся зъ кѣлькома долярами, бо якъ нѣ, то вамъ все те розкажу въ газетахъ —

Генди Енди“.

Се лишь для примѣру, якъ выглядали тѣ безименный листы. Коли-бъ хто забажавъ, я мѣгъ бы наводити ихъ безъ кѣнца, ажъ поки бы читатели не остогдѣло.)

Небавомъ „доказавъ“ менѣ найповажнѣйшій дневникъ „республиканцѣвъ“, щѣ я бравъ хабарѣ еп грог, а проводный органъ „демократѣвъ“ выказавъ „якъ на долони“ тяжкій случай, де я старавъ ся подкупствомъ уйти справедливой кары.

[При тѣй нагодѣ заробивъ я собѣ двѣ дальшѣ назвы: „Твейнъ, череватый хабарникъ“ и „Твейнъ, огидный подкупникъ суду“.]

Въ тѣй порѣ эмбѣ ся вже крикъ за „вѣдповѣдью“

на всѣ тѣ страшніи обжалованя, якѣ поднесено на мене. Редакторы и проводирѣ зѣ моиѣ партіи заявили, що для мене довша мовчанка рвнялась бы політичнѣй руинѣ. И отъ, якъ коли-бъ ихъ наклеиваню додати ще бблшого натиску, появило ся заразъ другого дня въ часописяхъ таке:

„Пригляньтесь тому чоловікови! — Кандидатъ „независимыхъ“ все ще завязато мовчить. Бо заговорити не має вбдвгаи. Всѣ поднесеніи на него обжалованя доказаніи подостаткомъ, а потверджує ихъ, и ще разъ потверджує власна его многомова мовчанка, такъ, що теперъ має вже на себе доказы неурешиміи по вѣки вѣчнѣи. Пригляньтесь же своему кандидатови, „независиміи“! Гляньте на безчестного кривоприсяжника! злодѣя зѣ Монтаны! клеветника небщикбвѣ! Спогляньте на delirium tremens въ оскотивѣлѣи подобѣ! на своего череватого хабарника! на своего огидного подкупника суду! Подивляйте его — змърте его добре — а потому скажѣть саміи, чи можете свои голоса дати на таке сотворѣне, що цѣлый той сумный рядъ титулбвѣ заслужило собѣ своими скверными злочиньствами и не важить ся розияти рота, щобы бодай одно зѣ нихъ заперечити!“

Я не мбгъ уже нѣякимъ чиномъ утннати поли та втѣкати, отже забравъ ся я, глубоко упокоренный, писати „вбдповѣдъ“ на цѣлу купу безосновныхъ обжалованѣ та пбдлыхъ и злобныхъ брехень. Але годѣ менѣ було дбйти до кбнца, бо вже заразъ на другіи ранокъ пришла газета, а въ нѣй появилася нова огида, нова пбдбсть: она обжалувала мене таки на правду, що мовѣто я пбдпаливѣ дбмѣ божевбльныхъ, пустивъ его зѣ дымомъ и разомъ вышеваривъ всѣхъ божевбльныхъ, а

се ддятого, бо той дѣмъ засланявъ менѣ видѣ зъ моего мешканя.

То нагнало менѣ якогось панічного страху.

Погому пѣйшло обжаловане, що я отрунѣ своего дядька, щобы прийти въ посѣдане всего его майна, — ба що ббльше, рѣвночасно въ часописи появилось и нагяче вѣзвана, щобы сейчасъ вѣдкопати того дядька зъ гробу.

То доводило мене вже туй-туй до божевѣльства.

Обсла обжалувано мене, що я, яко голова заведѣня для пѣдквиненыхъ дѣтей, упхавъ тамъ на кухарку беззубу и непотрѣбну бабу, мою своячку.

Я почавъ уже хитати ся, хитати ся.

А наконецъ прійшевъ и гѣдный та удалый вѣнецъ того безвѣстидного переслѣдованя мене за-для партійном ненависти. Взяли деватеро дѣтей, такихъ, що ледви лавили, прибирали тото зѣ всѣхъ возможныхъ видѣвъ та ступенѣвъ зледашѣлости и вымуштрували, щобъ той нужденный дрѣбъ, коли я буду на зборѣ народити промовляти зъ трибуны, чѣпавъ ся мене за ноги и кричавъ: „тату!“

Не було вже що дѣяти! Я звинувъ свою хоругговъ и пѣддавъ ся. Я побачивъ, що я не дорѣсѣ до вымогѣвъ для выбору на губернатора въ державѣ Нью-Йоркѣ, тожъ я вѣдклянавъ свою кандидатуру, а заявлене свое пѣдписавъ я зъ гѣреимъ болемъ сердца:

„Остаю зѣ поважанемъ: коли сѣ порядный чоловікъ, а те перь

Маркъ Тесима, б. к. з. зъ М., к. н., д. т., ч. х. и о. л. с. а

Якъ я познавъ ся зъ Артимомъ Вардомъ. *)

Тогдѣ я въ-перше въ житю его побачивъ. Приѣхавъ изъ Санъ-Франціска, привѣзъ зъ собою поручаюче письмо вѣдъ спѣльныхъ нашихъ приятелѣвъ и запросивъ мене на свидане. Вѣдъ тамъ привыкъ передъ перекускою пити горѣвку, то и замовивъ три порціи, бо й Гингстонъ бувъ зъ нами. Я сказавъ, що я дуже радъ бы не пити горѣвки, бо она заразъ всадить ся менѣ въ голову и такъ заморочить, що за десять минутъ я погублю глузды. Я не хотѣвъ передъ чужими людьми показатись мовъ якій люнатикъ. Але Артимъ такъ сердечно принукувавъ, що я, протестуючи, таки выпивъ, а все при тѣмъ думавъ, що менѣ то на добре не выйде. За одну-двѣ хвилѣ почавъ я замѣчати, що мой гадки оповивае хмара. Боязко дожидавъ я почину розмовы, але въ душѣ мавъ надѣю, що мой разумъ все-таки буде ясный и мое побоюване не сповнить ся.

Артимъ высказавъ кѣлька звычайныхъ замѣтокъ, але потѣмъ прибравъ видъ надлюдской поваги и почавъ таку дивну мову :

— Ага, щобы не забути — каже — я маю васъ

---

*) Артимъ Вардъ — то псевдонимъ американьско-го гумориста Ch. F. Brown (1834—1867).

запнати про одну рѣчь. Вы тутъ въ краю сръбла, въ Невадѣ, уже два чи три роки, а ваше заняте дневни-карске очевидно мусѣло спонукати васъ спускати ся въ глубъ копалень и старанно перестудировати всеъ подробиць, то ѣ докладно знаете ладъ копалень сръбла. Отже менѣ ѣде о... гмъ... знаете... о то, якъ выглядятъ поклады руды. На прикладъ: Допустѣмъ, що жила, котра, котра мѣститъ въ собѣ сръбло, лежитъ межн двома покладами гранитовыми и бѣжитъ по дожджъ землѣ або выстаетъ якъ граничный камѣнь. Добре! Отже возьмѣмъ, на примѣръ, жилу 40 стѣпъ грубу або, про мене, 80, або навѣтъ 100 стѣпъ — и скажѣмъ собѣ, що копаемо яму въ глубъ, прямовисно въ глубъ, розумѣете, або такожь такъ звану „криву площу“, сходимо до 500 стѣпъ въ долину, або можемо пойти тѣлько 200, досытъ, що ѣдемо въ долину, а жила стаетъ що-разъ вузша, коли поклады близше до себе сходять ся, або коли хочете, и зовсѣмъ збѣдутъ ся, то значить, сли они збѣдутъ ся, а се, розумѣе ся, не завсѣгды буває, особливо въ випадкахъ, коли вже така природа формаціи, що они-одни въдъ другого вѣдстають дальше, анѣжь бы властиво повиннѣ, а чого геологія не може пояснити, хочъ усе въ сѣй науцѣ вказуе на то, що при зовсѣмъ рѣвныхъ обставинахъ оно могло бы стати ся, а коли нѣ та ѣ рѣчь певна, що не сталося бы — тогдѣ очевидно вы маєте такій випадокъ. Якъ думаете, такъ чи не такъ?

Я собѣ подумавъ: „Бачите? Не казавъ же я? Горѣвка такъ мене заморочила, що я розумѣю тѣлько, що та курка“. А потѣмъ кажу въ голосъ:

— Я... я... то значить... Коли-бъ вы не прогнѣвались, не повторили бы вы ще разъ? Очевидно, я бы повиненъ...

*

— Але-жь певно, певно! Знаете, я мало розумѣю рѣчь, то може не выкладаю еи выразно, але я...

— Нѣ, нѣ, цѣлкомъ нѣ! Вы выкладаете зовсѣмъ ясно, але та горѣвка, бачите... Я бы... я розумѣю досыть добре, але коли-бъ вы для лучшой звязи може ще разъ перейшли — я вже буду слухати уважнѣйше!

— Добре! Ось о що менѣ йшло — (почавъ говорити Артимъ изъ ще страшнѣйшимъ притискомъ, якъ перше, и кожду точку вычислявавъ на пальцахъ). — Та жила, або тунель, або тота ама, якъ тамъ собѣ называєте, бѣжить поздовжь межи двома гранітными покладами. Дуже красно! Ну, допустѣмъ, вы сходите нею въ глубъ, скажѣмъ 1000 стбпѣ, або може 1200 стбпѣ (на тѣмъ мало залежить), заги пбйдете въ обѣкъ, а потому ведете свои штольнѣ, деякі наперекъ крѣзь яму, другі въ напрямъ здовжь, де сѣрчаній металъ — я гадаю, що они зовуть ся сѣрчаній металъ, хотяй основа до того, зваживши, що, о скѣлько я розумѣю, для гѣрника головна рѣчь лежить не въ тѣмъ, якъ деякі думаютъ, але принявши таку гадку, не може бути доказано, чому они туды не могли бы йти дальше яко невбдлучна часть складава тои въ указанѣмъ змыслѣ нѣодному зъ обоухъ не полишенои ямы, бо прецѣнь при нишихъ обставинахъ навѣтъ зовсѣмъ несвѣдуцій изъ насъ мѣгъ бы пбзнати, що коли-бъ такъ не було, ба, якъ-бы не добавивъ, коли-бы такъ було, або само представлене такои рѣчи высмѣвавъ бы, навѣтъ коли-бъ ему се доказано якъ на долони. Що? не правду кажу?

Я вѣдповѣвъ опечаленый:

— Встыдаю ся, пане Вардъ! Знаю, що я властво повиненъ все розумѣти, але бачите, то та проклята горѣвка влѣзла до головы и менѣ годѣ понати найпро-

стѣйшого реченя. Я-жь вамъ казавъ, що зо мною таке буде...

— О, прошу, дуже прошу! То певно вина моя, хоч менѣ здавало ся досыть ясно для...

— Про те нема й бесѣды! Ясно! Тажь вы выложили такъ ясно, що толькo нужденный идіотъ не мѣгъ бы васъ зрозумѣти. Але та проклята горѣвка... она наробила всего лиха!

— Нѣ, прошу васъ, не кажѣть лишъ того! Я ще разъ зачну зъ самого початку...

— Не теперъ! Бѣйте ся Бога, я вамъ ручу, моя голова теперъ така, що не знаю, чи я зрозумѣвъ бы найлекше запытаня, яке бы вы менѣ завдали!

— Ну, ну, не бѣйтеся! Симвъ разомъ я вамъ уже выложу такъ ясно, що мусите зрозумѣти. Зачинаймо зъ початку. (И нахиливъ ся черезъ стѣль, зъ выравомъ натуги въ кождѣй чертѣ лица и зъ пальцами на поготовѣ, щобы точки числѣти, а я такожь подавъ ся напередъ и вже ажъ-ажъ! або зрозумѣти або трупомъ упасти.) Отже, знаєте, жила, яма, рѣчь, де есть металъ, черезъ що вѣнъ творить середину межѣ всѣми ничими силами, чи то зъ нинѣшного дѣланиа, чи зъ давнѣйшого, котрѣ вступають до акціи на користь чи то першихъ противъ другихъ, чи другихъ противъ першихъ, або всѣхъ, або обохъ, або такожь вырбвнують релятивнѣй рѣзницѣ, якѣ е въ крузѣ промѣня, зъ-вѣдки найрѣзнѣйшій роды подѣбности...

— А до чорта зъ моею капустаню головою! — крикнувъ я. — Не трудѣть ся довше, я не въ силѣ нѣчого розумѣти! Чимъ выразнѣйше вы выкладаете, я тимъ менче можу схопити звязъ...

Середъ того почувъ я за собою якійсь загадочный гамбръ. Обернувъ ся я и бачу: Гингстонъ ховае ся за

газету и ажь душишь ся вѣдь смѣху. Я поглянувъ на Барда, а вбѣнь такожь залишае поважну мѣну и регоче ся. Ну, я вже змѣркувавъ, що они зъ мене заклили и я упавъ жертвою обману, що складавъ ся зъ лѣтанѣя выразныхъ якъ сонце речень, але они нѣчого а нѣчого не значили.

Той Бардъ, о, то була головка!

Таємничі вѣдвѣдины.

Коли я недавно „осѣвъ на вѣдпочиннокъ“, першій навѣдавъ ся до мене одинъ панъ, котрый сказавъ, що що есть оцѣновникомъ и має звязи зъ вѣдвѣдомъ внутрѣшныхъ доходѣвъ державныхъ. Я замѣтивъ, що я доси нѣчого не чувавъ про его галузь промыслу, але тѣшу ся, що бачу его, и може вѣнъ зволить сѣсти?

Вѣнъ сѣвъ.

Я не знавъ докладно, вѣдъ чого бы почати розмову, а такъ почувавъ, що люде, котрѣ, якъ отее я теперъ, дѣйшли до гѣдности властителя дому, мусять бути въ товариствѣ розмовнѣ, свободнѣ и добродушнѣ. Отже я, коли менѣ не наплыло на гадку що-небудь нише, запытавъ его, чи вѣнъ не гадае отворити вѣрамницѣ въ нашѣмъ сусѣдствѣ.

Вѣнъ притакнувъ.

Я не хотѣвъ показати ся незнайкомъ. але все-таки надѣявъ ся, що вѣнъ менѣ скаже, чого у него можна купити.

Я вѣдвѣживъ ся спытати его, якъ иде ему интересъ. Вѣнъ вѣдповѣвъ: „Отъ якось“.

На те я сказавъ, що при нагодѣ мы звернемось до него, а коли намъ у него такъ сподобас ся, якъ у другихъ, то будемо робити закупна у него.

Вѣнъ высказавъ надѣю, що намъ у него такъ спо-

добавя ся, що зъ нѣкимъ ббльше не схоцемо мати дѣла. Кто разъ увбйшовъ у зносины зъ нимъ, нѣколи не покиннувъ его та не глядавъ за другимъ представителемъ его зарббку.

Се подобало доволъ на самохвальбу, але поминувши сей природный выразъ нѣкчемности, якій всѣмъ намъ е властивый, человекъ той выглядавъ на зовсѣмъ гбдногю чести.

Не знаю, якъ властиво дбйшло до того, але мало-помалу мы такъ розговорили ся, що розмова йшла намъ якъ по маслѣ.

Мы балакали й балакали й балакали — бодай а. И мы смѣялись, смѣялись и смѣялись — бодай вбнъ. Але за весь часъ розмовы я заховавъ притомнбсть духа — вроджену менѣ скрываеть выкористовувавъ я супротивъ него.

Я постановивъ, мимо неясныхъ его вбдповѣдй, выдобути зъ него все, що вбднослось до его промыслу, и то выдобути такимъ способомъ, абы вбнъ не змѣркувавъ, шб у мене на гадцѣ. Я задумавъ зловити его въ лапку, уставлену дуже а дуже глубоко. Я хотѣвъ оповѣсти ему все про свбй власный интересъ, а вбнъ середъ того звбдничного выбуху довѣря очевидно геть розмякне супротивъ мене, забуде ся и розповѣсть менѣ все о своихъ интересахъ, анѣ думкою не ведучи, шб у мене на приметѣ. Любчику! — думавъ я собѣ — не знаешь ты, зъ якимъ старымъ леомъ ты маєшь дѣло...

Я сказавъ :

— Заложу ся зъ вами, що вы не вгадаете, кблько менѣ сей зими и минулон весны принесли мои вбдчиты!

— Нѣ, не вгадаю... Сумнѣваю ся, чи вгадавъ бы,

навѣтъ коли-бъ ишло о голову. Почекайте... почекайте. Може такъ ббльше-менше два тысячѣ долларѣвъ? Але нѣ.. нѣ, пане. Я знаю, такъ богато вы не могли збрати. Ну, скажѣмъ, такъ около сѣмнадцать сотокъ?

— Го-го! Чи я не казавъ, що вы нѣколи не вгадаєте! Мои вбдчити зъ минулон весны и зъ сен зныи принесли менѣ доходу чотирнацать тысячъ сѣмь сотъ пятьдесятъ долларѣвъ. Що-жь вы на се скажете?

— Ну! чудую ся, просто не хоче ся вѣрити... Мушу собѣ се занотувати... И вы кажете, що то ще не все?

— Що? А то добре! Осъ на примѣръ мбѣ дохдѣ зъ „Буфальского Экстра-Курера“ за чотари мѣсяцѣ въ высотѣ около — около — ну, що вы скажете? — около вбсѣмъ тысячъ долларѣвъ?

— Що я скажу? Скажу хйба те, що хотѣвъ бы разъ въ житю поплюскати ся въ такѣмъ океанѣ достатку. Вбсѣмъ тысячъ! Я собѣ се занотую... Гмъ! — а при вѣсѣмъ тѣмъ мушу догадуватись, що се ще не всѣ вашѣ доходы?

— Де-де-де! Мы, нехай такъ скажу, дбѣшли доперва до передмѣстя мовхъ доходѣвъ. Осъ моя книжка: „Навнѣи въ подорожи“ — цѣна 3 доллары 50 центѣвъ до 5 долларѣвъ, вбдповѣдно до оправы. Теперь слушайте! Дивѣтъ ся менѣ въ очи! За часъ послѣдныхъ пяти мѣсяцѣвъ мы продали тои книжки 95.000 примѣрникѣвъ — зовсѣмъ не згадуочи о тѣмъ, кблько розбѣйшлося ен передъ тымъ! Девятьдесятъ и пять тысячъ! Подумайте собѣ! За кождѣи примѣрникъ пересѣчно около чотари доллары. То, любчику, выносите бльзъко чотирнацать тысячъ долларѣвъ. И зъ того припадае менѣ половина!

— Боже милосердный! Я и се занотую собѣ. Чотирнацать — сѣмь — пятьдесятъ — вбсѣмъ — двѣста.

Summa summagum — ну, слово чести, загальна сума выносить ббльше-менше двѣста тринацать до чотирнацать тысяч долларѡвъ. Чи се може бути?

— Може бути! А коли зайшла яка похибка, то се могло стати ся хйба такимъ чиномъ, що я свои доходы оцѣнювавъ за низько. Двѣста чотирнацать тысяч долларѡвъ готѡвкою — се высота мого сегорѣчного доходу, коли я умѣю рахувати.

Потѡмъ панъ вставъ и почавъ прощати ся. Мене огорнуло безмѣрно неприятне чувство, що я мабуть надаремно вдерывъ передъ нимъ усе, поминувши вже то, що я, пбдлещеный выкликамы зачудуваня гостя, подавъ свои доходы значно выше. Але нѣ — въ послѣднѣй хвилѣ той панъ вручивъ менѣ велику куверту, кажучи, що въ нѣй мѣстятъ ся оголошеня его промыслу; я тамъ усе знайду, а вѡнъ буде щасливый, коли я дамъ ему заробляти, — справдѣ, вѡнъ буде гордиться тымъ, коли маги-ме дѣло изъ чоловѣкомъ зъ такими великаньскими доходамы; правда, вѡнъ бувъ гадки, що е рбзний богатѣ люде въ мѣстѣ, але скоро тѡлько они убѣйшли зъ нимъ въ нтересы, мусѣвъ усе вдерывти, що они мають ледви стѡлько, абы зъ голоду не вмерти; и дѣйстно такъ богато-богато вже уплыло часу, доки вѡнъ лицемъ въ лице побачивъ богатого чоловѣка, говоривъ зъ нимъ и власными руками дѡтенувъ ся его, — що ледви може здержатись, абы не обняти мене — справдѣ, вѡнъ уважавъ бы се за найббльшу для себе ласку, коли-бъ я ему позволивъ обняти себе.

Менѣ сеся его бесѣда такъ сподобала ся, що я навѣть не пробовавъ вдмагати ся, але въ своѣй простодушности позволивъ. Гбсть хопивъ мене въ обѣмы и кблька слѣзъ успокоеня пустивъ менѣ по-за козвѣръ. Потѡмъ вдѣйшовъ.

Коли пѣйшовъ, я розгорнувъ его оголошена. Чотирь минуты студіювавъ я ихъ якъ найсовѣстнѣйше. Вѣд-такъ закликавъ я кухарку и сказавъ :

— Держѣть мене, бо омлѣваю, паду! Най тамъ тымчасомъ Марія обертає тѣсточка на блясѣ.

Прийшовши помалу назадъ до себе, пѣславъ я до фабрики руму на розѣ улицѣ и вынаймивъ собѣ одного штукаря, котрый за тыждневу вынагороду мавъ у ночи сидѣти и того гостя проклинати, а у день мавъ вѣдъ часу до часу давати менѣ штовханця, якъ бы я коли зацукнувъ ся.

Охъ, що то за шибеникъ бувъ, той гѣсть! Его „оголошена промыслу“ були нѣчимъ иншимъ, якъ лишь нужденною картою податковою — рядомъ безвстыд-ныхъ питанъ про мои приватнѣ sprawy, що займали добру пайку чотирохъ вузкихъ сторѣнъ друку — пы-танъ, мимоходомъ сказавши, такъ быстроумно выму-дрованыхъ, що найстаршій вѣкомъ чоловѣкъ въ свѣтѣ не мѣгъ бы дочѣпатись, до чого бѣльша часть изъ нихъ стремѣла, — а дальше питання обчисленѣ на те, щобы чоловѣка правневолити виявити може и чотирократну высоту своего дѣйствнаго доходу, якъ бы не хотѣвъ фаль-шиво присягнути.

Я розглянувъ ся по комнатѣ, чи нема де-мышачою дѣры, але, бачилось, не було нѣ одной.

„Питанє н-рѣ 1.“, що вѣдносило ся до мене, було такє великодушнє и широкє, мовъ парасоль розплатый надъ купиною мурашокъ :

„Якѣ були въ часѣ торбчнаго року вашѣ доходы зъ торговлѣ, промыслу або фаху, де-небудь бы вы его вели?“

А се питанє мало тринацять иншихъ питанъ — додатковихъ, такъ само цѣкавыхъ; найсмирнѣйше

зъ-мѣжь нихъ домагало ся выявы, чи я не допустивъ ся влому або рабунку на дорозѣ, або чи я черезъ мордъ сполученый зъ пѣдпадомъ або въ иншій якій способъ потаємного заробкованя не набувъ власности, яка не була наведена въ выявѣ мого доходу при пытаню н-рѣ 1.

Менѣ стало ясно якъ на долони, що гбѣть допомбгъ мецѣ осмѣшити ся. Оно було ясне, дуже ясне — и я выйшовъ зъ дому та й вынаймивъ собѣ ще другого штукаря.

Той гбѣть, подразнивши мое самолюбовство, звѣвъ мене до того, що я подавъ свбѣй дохбдѣ на двѣ ста чотирнацять тысячъ долларбвъ. Пбсла закона було зъ того тысячъ долларбвъ вбльныхъ вбдѣ податку — се одинока ясна точка, яку я доглянувъ — але то була тблько капля въ морѣ. Пбсла законныхъ пять вбдѣ ста мусѣвъ я заплатити правительству страшну суму десять тысячъ шѣсть сотъ пятьдесятъ долларбвъ податку доходowego.

(Мушу заразъ ось-тутъ примѣтити, що я его не заплативъ.)

Маю знакомого одного дуже богатого чоловѣка, котрого дбмѣ — палата, стблѣ у него королѣвскій, выдатки его великаньскій, а мимо того вбнѣ не має нѣякого доходу, якъ я се часто бачивъ на картахъ податковыхъ. Отже до него я звернувъ ся о порадѣ.

Вбнѣ взявъ вбдѣ мене страшный списъ монхъ дохбдбвъ, наложивъ на нбсь окуляры, взявъ перо въ руку — и диви! я ставъ убогимъ, мовъ батогомъ луснувъ!

Се була найпростѣйша рѣчь въ свѣтѣ. Вбнѣ справлявъ ся зъ тымъ зовсѣмъ просто — лише въ зручный способъ укладавъ обрахунковъ „вбдшибокѣ“. Вбнѣ

покладъ мои „податки державнїи, народностнїи и громадскїи“ на стѣлько а стѣлько, — мои „втраты черезъ површенїа корабльвѣ, пожежѣ“ и т. д. на стѣлько а стѣлько, — мои „втраты при продажѣ грунтобѣ“ — „при продажѣ худобѣ“ — „при оплатѣ чиншу домового, — „при репараціяхъ, направахъ, оплатахъ процентовѣ“ на стѣлько а стѣлько — поминувши вже, що мене скривджено на стѣлько а стѣлько „черезъ те, що вже попередъ оподатковано мою платню яко урядника при арміи, при флотѣ, при податкахъ и т. д. Сполученныхъ Державѣ“. Збъ всѣхъ тыхъ рѣчей выводивъ вѣнъ просто зъумѣваючїи „вдшибки“.

Коли упоравъ ся зъ тымъ и вручивъ менѣ письмо, я заразъ побачивъ, що въ часъ послѣднаго року дѣйственный зыскъ зъ моего доходу выносивъ тысячь двѣста пятьдесятъ долларобѣ и сорокъ центобѣ.

— Отже маєте! — сказавъ вѣнъ. — Тысять долларобѣ вѣльнїи вѣдъ податку и вамъ не треба нѣчого ббльше, якъ лишь пѣйти, записягнути сей документъ та заплатити податокъ пѣдъ двѣста пятьдесятъ долларобѣ и сорокъ центобѣ.

[Коли вѣнъ се говоривъ, его сынокъ Вїллі свиснувъ ему зъ кишенїи въ камізелцѣ банкнотъ дводолларовнїи, та й щевъ изъ нимъ, а я заложусь не знать о що, що коли-бъ мой гѣсть вѣдвѣдавъ завтра сего молодця, той певно подавъ бы ему фальшиву выяву своего доходу.]

— Чи вы — спытавъ я своего знакомого — робите въ такїи способѣ „вдшибки“ и для себе самого?

— Ну, а якъ же-жь вы гадали! Безъ тыхъ одинацятъ ратунковыхъ клявуль, що то фігуруютъ пѣдъ титуломъ „вдшибки“, а зъ року въ рѣкъ сходявъ бы на дѣда, абы пѣдпирати того ненавистне, негѣдне, розбищакѣ, тираньске правительство.

Той панъ стоить високо по-надъ найлучшими, солидными мужами мѣста — по-надъ мужами моральной поваги, купецкой ретельности, незаперечнои товариской непорочности — отже я склонивъ ся передъ его примѣромъ. Я удавъ ся до уряду податкового, приступивъ до присяги пѣдъ обвиняющимъ поглядомъ моего колишнього гостя и заприсягавъ ложь по ложю, обманство по обманствѣ, пѣдлоту по пѣдлотѣ, ажъ моя душа опандирилась кривоприсягами на цаль завгрубшки а мое самоповажане пропало разъ на все.

Але що то значить? Те саме чинять въ Америцѣ рѣкъ-рѣчно тысячѣ людей найвыше поставленныхъ, найбогатшихъ, найгордовитшихъ, найповажантѣйшихъ, найпочестнѣйшихъ. Тому и я ничо собѣ не роблю зъ того. Сорому зовсѣмъ не почуваю, буду держати языкъ за зубами и стерегтись передъ огнетревалыми рукавицами, абы не попасти невѣдклично въ деякѣ страшно поганѣ навички.

Переказъ про Загенфельдъ.

1.

Большъ якъ тысячь лѣтъ тому бувъ сей малый повѣтъ королѣвствомъ, зовсѣмъ невеличкимъ королѣвствечкомъ, назвати-бъ его було можна мініатурнымъ выданемъ королѣвства.

Оно лежало далеко вѣдъ ворогована, сварбѣ та ворохобнѣ тыхъ часѣвъ, коли то не вгававъ брызкѣтъ збруѣ, и такъ плыло тамъ жите въ спокою. Бго мешканцѣ були люде миролюбивѣ и честивѣ, тому и спочивала сеся краинка въ глубокѣмъ мирнѣмъ снѣ, въ люббѣи тишинѣ недѣльнѣи. Не було тутъ злобы, зависти; не було честялюбивости, отже ѣ не було злости, а вслѣдъ за тымъ не було ѣ нѣякого нещастя.

Зъ часомъ померъ старый король, а по нѣмъ унаслѣдивъ престоль малый его сынъ Губертъ. Любовь народу до него росла зъ дня на день. Вѣнъ бувъ такій добрый, такій непорочный, такій благородный. Мало-помалу сеся любовь перейшла въ пристрасть, ба майже въ обожане.

При его родженю звѣздарѣ пильно слѣдили за ходомъ звѣздъ и знайшли въ тѣи блестячѣи книгѣ написано ббльше-менше ось-що :

„Коли Губертъ стане на чотирнадцатѣмъ роцѣ, лучить ся якась незвычайна пригода. Звѣря, котрого звукъ найлюбѣйше зазвенить для его уха,

вырате его вѣдъ смерти. Доки король и его нарѣдъ будутъ почитати се звѣря за его добрый вчинокъ, доти и династія не хибне потѣмкѣвъ и нарѣдъ не зазнае нѣ вѣйны, нѣ чумы, нѣ голоду. Але треба стерегтись хибного выбору.*

До тринацатого року жита короля всѣ — звѣдарѣ, мужѣ державній, парламентникъ, нарѣдъ — говорили все лишь объ одиѣмъ, а именно: якъ треба розумѣти послѣднє реченє вѣщбы? Зѣ попередущихъ речень можна було догадувати ся, що звѣря обявить ся само, коли на те часъ наспѣе; але зновъ кѣнцєвє реченє казало догадуватись, що попередъ король буде мусѣвъ зрѣбити выбѣръ та й сказати, якій звукъ звѣряти ему здасть ся найлюбѣйшимъ. И коли вѣнъ выберє розумно, то выбранє звѣря уратує ему жите, уратує его династію и его нарѣдъ; коли-жь вѣнъ зрѣбитъ „хибный выбѣръ“ — але того то треба стерегти ся!

Зѣ кѣнцємъ року було въ тѣй рѣчи тѣлько само гадокъ, що на початку, однакъ бѣльшѣсть мудрецьѣвъ и прѣстакѣвъ думала, що найневѣйше буде, коли малый король заадалєгѣдъ зрѣбитъ выбѣръ, и то чимъ скорше тымъ лучше.

И такъ уложено та оголошено приказъ, сповѣщаючи, абы всѣ люде, хто тѣлько має яке спѣвучє еотворѣнє, поприносяли ихъ у першій день нового року до великон салѣ королѣвской палаты. И стало ся пѣсля того приказу.

Коли вже все було пѣдготовленє до пробы, увѣйшовъ до салѣ король, въ святѣчнѣмъ одязѣ, окруженый всѣма своими достѣйниками. Король засѣвъ на золотѣмъ прѣстолѣ и лагодивъ ся до выдана выроку. Але нагло абдозвавъ ся:

— Тѣ сотворѣня спѣвають усѣ наразъ; гамѣръ,

годъ выдержати; въ такбмъ заколотъ нѣхто не годенъ зробити выбору. Заберѣть ихъ геть и дайте менѣ послухати одно по другбмъ.

Такъ и стало ся. Добре знакомѣ спѣваки одинъ за другимъ подлещувавъ ся уху молодого короля и намагавъ ся перевершити кожного вишого суперника. Дорогѣй часъ минавъ. Межи такъ многими чарующими спѣваками дуже трудный бувъ королеви выбрѣ, тымъ труднѣйшій, що хибный вырокъ мавъ спровадити такѣ страшний наслѣдки. За-для того вбнѣ вблька разъ завагавъ ся и не зваживъ ся здатись на свои уха. Вбнѣ ставъ роздразненный, на лица его мльовавъ ся неспокой. Министры помѣтили се, бо нѣ на хвилию не зводили очей зъ него. Отже сказали самѣ до себе:

— Вбнѣ утративъ вбдвагу, холодна розвага опустила его, вбнѣ помылить ся, и самъ та й его династѣя и его нарбдъ будуть мусѣли се спокутувати.

Цѣлу годину сидѣвъ король мовчущо, а потбмъ абдозвавъ ся:

— Принесѣть ще разъ конопельника!

Конопельникъ лящавъ свою радбстну арѣю а король уже туй-туй готовъ бувъ дати скиптромъ знакъ, що вже довершивъ выбору, але здержавъ ся и сказавъ:

— Позвольте менѣ набрати певности! Принесѣть ще дрозда сюда и нехай обое спѣвають разомъ.

Принесли дрозда и оба птахи пбдняли свбѣй чудовный спѣвъ. Король вагавъ ся, вбдтакъ его думка ставала що-разъ выразнѣйшою, якъ се можна було докладно мѣркувати по его поведеню. Весела надѣя огорчула сердца старыхъ министрбвъ и ихъ живчики забили скорше, кбмъ пбднѣсь ся скиптръ, щобы — —

Виблютака надримок. повѣстей. Томъ LXV.

5

Та въ сѣй же хвили настала погана перерва! Передъ дверима залунавъ голосный голосъ, що звучавъ :

— I-a! i-a! i-a!

Кождый поглянувъ туды жахливо и злостивъ ся, що треба се королеви показати.

И за хвильку зъявила ся въ сали мала селяньска дѣвчина, така прекрасна, така мила, що красшон и милѣйшон годъ собѣ й увидѣти. Могла мати девять рокѣвъ. Придрѣботавши до салѣ, стала розглядатись довокола зъ дитнячою цѣкавостю. Але якъ побачила пресвѣтле товариство и его гнѣвий лица, схаменулась нагле, спустила голову и очи заслонила грубою запасчиною. Наразъ глянула несмѣливо крѣвъ слезы и промовила :

— Пане королю! прости менѣ, я думала, що не роблю нѣчого злого. Нема у мене нѣ вѣтця нѣ матери, але маю козу и осла — то цѣле мое майно. Коза дае менѣ солодке молоко, а коли мѣй осель почне кричати, то менѣ его голосъ здаеть ся милѣйшимъ, нѣжь всяка музика. А коли вашъ, пане королю, весельчакъ сказавъ менѣ, що найлюбѣйшій мѣжь усѣма звѣрями спѣвакъ уратуе корону и нарѣдъ, та й вѣзавъ мене, щобъ я привела сюда свого осла — —

Цѣлый двѣрь выбухъ голоснымъ смѣхомъ а дитина выбѣгла плачучи, не спробовавши навѣтъ докѣнчити свои мовы. Першій міністеръ давъ приватный приказъ прогнати дѣвчину зъ ея злощастнымъ довогухимъ и погрошити ѣй, абы не смѣла показувати ся тутъ другій разъ зъ тымъ звѣратемъ.

Потѣмъ вела ся дальша проба птахѣвъ. Тѣ два птахы спѣвали такъ добре, якъ лишь могли, але екиптръ лежавъ нерухома въ рудѣ короля. Поволи надѣя опускала сердца усѣхъ. Зновъ минула година, минула друга, а рѣшениця якъ нема такъ нема. День приближае ся

нѣзъ кѣнцєви, а дожидаючу передъ палатою товпу народу огортала жура и тревога. Ба вже й змеркло ся, ставале усе темнѣйше и темнѣйше. Король и его двораки лєдвѣ могли вже бачити одинъ другого. Нѣхто не промовивъ слова, нѣхто не кликнувъ за свѣтломъ. Велику пробу зроблено и она не повела ся. То й не диво, що кождый радъ бувъ остатисъ невидимимъ, щобъ не зрадити глубокого болю свого серця.

Наконецъ — чу! Пречудова мелѣодія залунала въ огородъ коло палаты — то голосъ соловья!

— Гей-же! — скрикнувъ король — кажѣть дєвонити у всѣ дєвонны, оголосити народови, що выбѣрѣ уже довершений та що я не омахнувъ ся. Король, династія и нарѣдъ уратовані. Вѣдѣ теперъ соловья ний має почитанє въ цѣлѣмъ краю. Скажѣть народови, що смєрти поже кождый, хто соловья зобидить або чинно зневажить. Се говорить король!

И той маленькій свѣтъ не посьдавъ ся зъ утѣхи. Замєн и мѣста цѣлу нѣчь блєстѣли вѣдѣ свєточныхъ огнѣвъ, люде гуляли, пили, спѣвали а радѣстному дєвонєню дєвонѣвъ не було кѣнца.

Вѣдѣ того дня соловья ставъ освєченымъ птахомъ. Его спѣвъ лунавъ у кождѣмъ домѣ; поєты выспѣвували его хвалу, малярѣ малювали его, его статуя зъ камєня стояла на кождѣмъ домѣ, на кождѣй брамѣ, на кождѣмъ мурѣ. Соловья цокликувано на кожду раду королѣвску и нѣяка важнѣйша справа державна не порѣшила ся, закн не проспѣвавъ при тѣмъ соловья а міністры не выложили гадєкн того спѣву.

2.

Молодой король чимало любувавъ ся въ ловахъ. Коли настала весна, выѣхавъ вѣнѣ одного дня зъ соко-

*

лами и зъ псомъ въ товариствѣ свои шляхты. Помалу вѣдѣвъ ся вѣнъ вѣдъ нихъ, завѣхавъ у густый лѣсъ и тамъ заблукавъ ся. Вѣдивъ то сюда то туда, зъ-першу надѣючись вѣднати дорогу, потѣмъ утративши надѣю. Наставъ вечеръ, запавъ сумеркъ, а вѣнъ усе ще блукавъ по тѣй самогрой, опушенѣй околици.

Та тутъ постигла его катастрофа! Въ сумеркахъ продиравъ ся вѣнъ на кони вѣрвъ гушавину, що заслонювала собою обрывъ скель. А коли конь зъ вѣдцемъ опинили ся въ долини, конь зломавъ каркъ а вѣдець ногу.

Вѣдний молодой король лежавъ тутъ и терпѣвъ страшнѣй боль, а кожда година здавала ся ему мѣсяцець. Вѣнъ приложивъ ухо до землѣ и наслуховавъ, чи не приближае ся хто, що подавъ бы помѣчь, але не мѣгъ почути нѣ голосу, нѣ звука рога, нѣ гавкоту псовъ. Такъ вѣдници розпрощавъ ся вѣнъ зъ надѣю и сказавъ!

— Нехай уже смерть приходитъ, она прецѣнь му-онть прийти!

Якъ-разъ коли вѣнъ пѣдвигнувъ ся, залунавъ со-лодкѣй спѣвъ соловѣя середъ ночи.

— Я уратованный! — скликнувъ король — уратованный! Се освященный птахъ и пророцтво теперъ здѣйс-няе ся. Самѣ боги хоронили мене вѣдъ хибного выбору!

Вѣнъ ледви мѣгъ угамувати свою радѣсть, ледви мѣгъ словами выповѣсти свою подяку. Що хвила здавало ся ему, що чуе кроки надходячихъ спасителѣвъ, але за кождый разъ ровчаровувавъ ся — нѣхто не являвъ ся на ратѣвлю. Лѣниво волѣклись години, нѣхто не показувавъ ся, хочъ освященный птахъ усе ще не перестававъ спѣвати. Король хотѣвъ уже проклясти

свѣй выбѣръ, але стримавъ ся. На досвѣткахъ замовѣкъ спѣвъ птаха. Наставъ ранокъ, а зъ нимъ и спрага та голодъ, а помочи якъ нема, такъ нема. Ставало усе видѣйше та видѣйше. Наконецъ король такъ про-
клявъ соловѣя.

Теперь роздавъ ся зъ лѣса спѣвъ дрозда. Король сказавъ самъ до себе:

— Отсе бувъ властивый птахъ! мѣй выбѣръ бувъ хибный. Теперь певно приѣде спаситель!

Але той не приходивъ. Король утративъ свѣдо-
мбѣть и кблька годинъ перележавъ безъ памяти. Коли зновъ очунавъ, почувъ спѣвъ конопельника. Прислуху-
вавъ ся вже байдужно. Его вѣра вже пропала.

— Тѣ птахи — сказавъ вѣнъ — не можуть по-
дати помочи. Пронавъ я и мѣй дѣмъ и мѣй нарѣдъ!

Обернувъ ся на другій бѣкъ и дожидавъ смерти,
бо зъ голоду, спраги та болю бувъ дуже обезсиленный
и почувавъ, що наближае ся его конецъ. Вѣнъ уже й
бажавъ умерти, щобы позбути ся всѣхъ терпѣнь. Годи-
нами лежавъ вѣнъ зновъ безъ свѣдомости и непорушно;
потому зновъ приходивъ до памяти.

Наставъ ранокъ третьего дня. Ахъ, свѣтъ усе-таки
выдавъ ся такимъ краснымъ его померкающимъ очамъ!
Гораче бажане жити наповнило теперь зновъ его сердце
и зъ его душѣ пѣднеслась къ небесамъ сердечна мо-
литва, благодаючи небеса, щобъ они проявили свою ласку
для него и дозволили ему побачити ще разъ свѣй дѣмъ
и своихъ другѣвъ.

Въ сѣй хвили давъ ся чути зъ-далека тихій крикъ.
Охъ, якъ невысказано любо почуло теперь жадобно на-
слушующе ухо короля того лунаюче зъ дали:

— I-a! i-a! i-a!

— Отсе, такъ, отсе в той найлюбѣйшій звукъ, ты-

сячерать любѣйшій, нѣжъ голосъ соловья, дрозда, конопельника, бо вѣнъ приносить не лишь надѣю на помѣчь, але навѣтъ певнѣсть помочи. Теперь я уратованый! Освященный спѣвакъ самъ себе выбравъ, якъ то вѣщало пророцтво. Вѣщба здѣйстнила ся — и мое жита, мѣй дѣмъ, мѣй нарѣдъ уратованій! Вѣдъ сего дня нехай буде освященымъ осель!

Освященій звуки доходили все ближе и ближе, усе сильнѣйше и сильнѣйше та и що-разъ любѣйше втискали ся до уха страдальца. Наконецъ надѣйшовъ близько бравый вѣслоуѣкъ, що шукаючи за зєлами блукавъ та выкрикувавъ голосно. Побачивши мертвого коня, пѣдѣйшовъ до него и обнюхувавъ цѣкаво. Король поласкавъ осла, а вѣнъ улякнувъ, якъ се звыкъ бувъ чинити передъ своєю малою властителькою. Молодець зъ великимъ трудомъ и зъ тяжкимъ бодемъ высадивъ ся на хребетъ звѣряти и цупко ймивъ ся за довгій его уха. Осель, кричучи, пѣйшовъ дальше и занѣсъ короля до хаты малои селяньскои дѣвчины. Она уложила его на постѣль, покрѣпила его жентнцею, а вѣдтакъ поспѣшила подати вѣстку першому стрѣчному зъ тыхъ, що выбрали ся шукати короля.

Король выздоровѣвъ. Першимъ его дѣломъ було — проголосити святѣсть и нетыкальнѣсть осла; другимъ дѣломъ, що, вѣнъ осла, котрый выратувавъ его, зробивъ першимъ своимъ міністромъ; третимъ дѣломъ, що въ цѣлѣмъ краю понищено всѣ статуѣ и образы соловья, а на ихъ мѣсце, станули статуѣ и образы осла; наконецъ четвертымъ дѣломъ короля було проголошена, що вѣнъ малу селяньску дѣвчину, скоро тѣлько дѣйде до пятнадцатого року, возьме собѣ за королеву.

И додержавъ слова.

Отсе переказъ про Затекельдъ. Се поясняе та-

кожъ чому тамъ зображене осла красить усъ старі муръ и брамы. Се поясняе рѣвножъ, длячого тамъ цѣлыми столѣтями завсѣгды осель бувъ першимъ міністромъ, якъ се звычайно буває ще й нинѣ въ нишихъ кабинетахъ. И се поясняе такожъ, чому въ тѣмъ невеличкихъ королѣвствѣ цѣлыми столѣтями всѣ великі поемы, всѣ великі бесѣды, всѣ великі книги, всѣ публичні торжества и всѣ державні розпорядженя зачиннали ся звуками :

— I-a! i-a! i-a!

Нещасливый женихъ Аврелии.

Про факты въ тѣмъ випадку, якій хочу описати, доводъ ся я зъ листу одной молодой дамы, що проживае въ красномъ мѣстѣ Санъ-Джозе. Сесея дама зовѣсь не знакома менѣ и она свѣи листъ пѣдписала просто лишь „Аврелия Марія“, а се, може бути, и псевдонимъ. Але якъ тамъ оно и е — бѣднѣй дѣвчинѣ сердце пугае за-для лихон долѣ, яка еи стрѣтила, и она суперечными порадами збаламученыхъ приятельвъ и злыхъ вороговъ такъ збила ся зъ пантелику, що не знае, якъ ѣи выдобути ся изъ свѣи трудностей, въ якѣ она, бачить ся, безнадежно замоталась. Въ тѣи неперности звертаеь она о помѣчь до мене и зворушаючо вымывными словами, якѣ могли бы розмягчити ѣ камѣние сердце, просить мене о порадѣ и пѣдиору.

Маючи шѣснацять лѣтъ — пише она — познала одного молодого чоловіка зъ Нью-Джерзі, на имя Вилемсона, старшого вѣдѣ иен щось о шѣсть лѣтъ, и влюбила ся въ него цѣлымъ жаромъ пристрастной дѣвчины. За згодомъ своен рѣдѣи они заручили ся и якѣсь часъ здавало ся, що они въ своему житю не зазнають нѣякихъ клопотѣвъ, безъ якихъ звычайно жите не обходять ся.

Але наразъ вѣдвернуло ся вѣдѣ нихъ щасте. Вилемсонъ дѣстаетъ вѣспу, а коли по довшѣи недузѣи пришовъ назадъ до здоровья, его лице стало ямковате,

рапаве, его краса пропала разъ на все. Аврелія въпершу носила ся зъ гадкою збрвати заручины, але мило-серде надъ нещастнымъ женихомъ взяло верхъ и она вѣдложила весѣле на кѣлька мѣсяцѣвъ, абы за той часъ освоити ся изъ змѣненнымъ станомъ рѣчи.

Наспѣвъ вызначеный день весѣля — и ось того дня Вилемсонъ, задививши ся въ гору на лѣтъ баллона, упавъ до рова и зломивъ собѣ ногу такъ нещастливо, що вѣбци треба було вѣдтати еи повыше колѣна. И Аврелія зновъ туй-туй готова була збрвати заручины, однакъ и симъ разомъ перемогла любовь, отже она по разъ другій вѣдложила весѣле, щобы зновъ навикнути до новой змѣны.

Тымчасомъ нещастливого молодого чоловіка зустріло нове нещастє. При нагодѣ святкованя памятки зъединеня державъ выстрѣлила за вчасно канона и урвала ему руку, а въ три мѣсяцѣ опбєля вѣдорвала ему другу руку млотѣльня. Сесей нещастнѣй пригоды майже поторошили сердце Авреліи. Она почувала найглубшій бѣль, бачучи, якъ еи женихъ на еи очахъ розпадавъ ся на куснѣ. Она знала, що при такомъ страшномъ процесѣ редуцїйномъ ему вже не довго истнувати, але не знала способу, якъ бы тому зарадити. Въ слѣзовахъ и розпуцѣ она мало що не жалувала, що не повѣнчала ся зъ нимъ заразъ по першѣй нещастнѣй пригодѣ, немовъ той біржевикъ, що то заразъ при першѣмъ спадѣ курсу стараєсь заслонити ся. А все таки она перемогла всѣ чувства и рѣшила ся освоити ся зъ неприроднымъ наклономъ своего жениха.

Зновъ наближавъ ся вызначеный день весѣля и зновъ не обѣшло ся безъ нещастя: Вилемсонъ попавъ у хоробу и ослѣвъ на одно око. Рѣдняки молодой були той гадки, що она зробила вже бѣльше, нѣжъ бы здо-

ровнимъ розумомъ слѣдъ було вымагати вѣдъ неи, и на-
пирали, щобъ она узнала заручины за збрваній. Однакъ
Аврелія, по якбмь часѣ вагана, заявила зъ повною
властивою їй великодушностію, що она холодно рѣчь
розважила, але не могла вѣдкрити вѣчого, щб свѣдчило
бы о якбй-небудъ винѣ Вілемсона.

Такъ вѣдложила она зновъ день вѣвичаня, а за той
часѣ вѣнъ зломивъ собѣ другу ногу.

Сумний то бувъ день для бѣднои дѣвичины, коли
побачила, якъ лѣкарѣ зъ поважными минами выносили
мѣхъ — назначене того мѣха знала она вже зъ по-
переднихъ досѣдѣвъ — а еи сердце говорило їй гѣрку
правду, що зновъ пропала частина еи жениха. Але при
тѣмъ она и почувала, що засѣвъ еи симпатіи усе силь-
нѣйше выстрѣлюе въ колосѣ, она тымъ дужше опи-
ралась наляганю своен рѣднѣ и постановила таки вытре-
вати въ своѣмъ намѣрѣ.

Та на короткій часѣ передъ весѣлемъ лучило ся
зновъ нове нещасте. Того року Индіане оскальпували
всего лишь одного чоловѣка, а тымъ однимъ-единимъ
бувъ якъ-разъ нашъ Вілемсонъ зъ Нью-Джерсі. Выбрав-
ши ся зъ веселымъ сердцемъ до дому, утративъ по до-
ровѣ волосе зъ головы на вѣка — и въ тѣй годинѣ роз-
пуки готовъ бувъ проклясти тую неласкаву ласку, що
вытяла ему лише шкѣру на головѣ, а не вѣдтяла цѣлон
головы.

Теперь Аврелія въ клопотѣ, щб їй почати? Она
все ще любить свого Вілемсона, — зъ правдиво жѣно-
чимъ чувствомъ пише, що ще любить то, що полишило
ся зъ него, але еи родичѣ рѣшучо противий тому по-
дружю, бо вѣнъ не мае нѣякого майна та й не способ-
ный до якои-небудъ работы, а и она не мае на стѣлько,
щобы обое могли выжити.

— Що менѣ теперъ чинити? — пытае она въ бо-
лючомъ и тревожномъ зеклопотаню.

— То дразливе питане — питане, яке дотыкае до-
вѣчного щастя женщины и больше-менше двоихъ третнихъ
мужчины — и я вдчувваю, що въ сѣмъ випадку я взявъ
бы на себе надто велику одвѣчальность, коли-бъ хотѣвъ
дати рѣшучу вдповѣдь.

Що бы то було, яке бы попробувати его назадъ
зреставрувати? Коли Аврелія мае средства, то могла
бы своего збезображенного жениха засмотрити въ дере-
вянѣй руки й ноги, въ скляне око и въ перуку; вд-
такъ могла бы выначити ему ще девятыдесять-днев-
ный речинець, а коли вѣнъ за той часъ не зломить собѣ
шиѣ, вддати ся за него и здатись на ласку божу.

На мою гадку Аврелія тутъ зовсѣмъ не богато
ризикуюе, бо коли вѣнъ и на будуще не вртатитъ того
особливого наклоню до окальчѣня, кбльше разъ лучитъ
ся до сего нагода, то найближшій експериментъ зробиць
ему конецъ, а тогдѣ вы, Авреліе, чи будете замужна,
чи останетесь панною, сякъ чи такъ разъ уже скбичити
ся. Коли-жъ выйдете за него за-мужъ, то по его смерти
вдовѣ дбстануть ся въ спадку деревянѣй члены тѣла
та й що тамъ ще цѣного въ тѣмъ родѣ по нѣмъ ли-
шитъ ся, и вамъ прийдѣ ся тогдѣ оплакувати що-най-
бльше лишъ утрату частини своего благородного але
нешчасливого мужа. котрый щиро хотѣвъ усе якъ най-
лучше, однакъ мавъ супротивъ себе непоборимѣй инстинк-
ты. Спробуйте такъ, Маріе! Я розваживъ справу основ-
но та старанно и прийшовъ до пересвѣдченя, що се для
васъ одинокій выхѣдь.

Вілемсонъ мавъ бы бувъ великій розумъ, яке бы
бувъ почавъ вдѣ своєї шиѣ и насампередъ си зломивъ.
Але коли вѣнъ вступивъ на иншу дорогу и справу такъ

дуже довго проволѣкає, то я не думаю, щоби ми єму
въ якій-небудь способъ мали въ тѣмъ перешкаджати.
Середъ такихъ обставинъ ми мусимо робити якъ
найлучше, що лишъ дастъ ся, и спокѣино дождати
квнця.

Панѣ Мекъ Відемсова и блискавица.

Такъ, такъ, пане — говоривъ панъ Відемсъ дальше, бо се не бузъ початокъ его бесѣды — боязнь передъ блискавицею то одна въ наибльшихъ слабостей, на якій людске ество може терпѣти. Она огортае по-наибльше женщины, иногда такожъ малыхъ песикѣвъ, а буває навѣтъ и мужчинъ. То зовемъ особлива слабость, бо она потрафить тревожити людину, якъ нѣяка друга, а не проженешь си анѣ по добру, розважливими словами, анѣ доганою. Женщина, що могла бы безъ боязни дивитись на живого чорта — або и на мышь — тратить спокѣй, тратить розумъ, скоро замгкотить блискавица. Тая боязнь выдѣлюе неразъ ажъ милосердіе.

Отже, якъ вамъ кажу, я збудивъ ся, почувши приглумщенный, боякій крикъ:

— Мортимере! Мортимере!

Ледви отямившись трохи, збрвавъ ся я въ потемкахъ и оббзавъ ся:

— Євангелино! то ты? Що стало ся? Де ты?

— Заменя алькиръ! Ты встыдавъ бы ся при такой бурѣ такъ спокѣйно лежати й спати.

— Якъ може хто встыдатись, коли спить? Въ томъ нема льогіки, Євангелино. Чоловѣкъ не може встыдати ся тогдѣ, якъ спить.

— Ты не пробувавъ того, Мортимере. Самъ знаешь добре, що ты не пробувавъ нѣколи.

При томъ почувъ я придушване хляпане.

Звуки плачу такъ и перли мене до острон въдповѣди и она була у мене вже на устахъ, але я въдповѣвъ :

— Не гнѣвай ся, дитинко, я жалую, справдѣ жалую. Я не думавъ такъ але. Иди, положи ся и — —

— Мортимере!

— Господи! що стало ся, моя любя?

— А чей-же ты ще не лежишь въ лѣжку?

— Чому-жь бы нѣ? Певно, що лежу.

— Заразъ уставай! Я думала, що ты бодай за-про мене та за-про дѣти дбати-мешь трохи о свое житѣ, коли вже не за-про себе самого...

— Але-жь дитинко — —

— Не говори, Мортимере! Ты знаешь дуже добре, що при такѣй бурѣ нема небезпечнѣйшого мѣсця, якъ у лѣжку. Се вычиташь у всѣхъ книжкахъ. А ты все-таки лежишь, граешь ся житемъ, едино лишь тому, бо ты —

— Успокой же ся, Євангелино! Я вже теперъ не въ лѣжку. Я — —

[Мою бесѣду нагле перервала блискавица — вслѣдъ за нею наступивъ полу-придушенный крикъ панѣ Мекъ Вілемсовон а въдтакъ гучный ударъ грому.]

— Ось бачишь наслѣдокъ! Охъ, Мортимере, якъ ты можешь бути такимъ безбожникомъ, въ такѣй хвили божити ся!

— Я не боживъ ся. Та й оно зовсімъ не наслѣдокъ. Те саме було-бъ стало ся, хочъ-бы я бувъ и слова не пишувавъ. Ты се знаешь дуже добре, Євангелино, але ты повинна знати и то, що коли атмосфера наладована электричностю, то — —

— Такъ; выясняй теперь! выясняй! Я не годна зрозумѣти, якъ ты такъ можешь говорити, знаючи, що на домъ нема громозводу, отже твоя бѣдна жѣнка и твои дѣти адані цѣлкомъ на ласку и неласку судьбы... Що ты хочешь робити? Въ такую пору запалювати сѣрничку? Чи ты збожеволѣвъ?

— Якій чортъ стане ся, жѣнко? Тутъ темно, якъ въ совѣти грѣшника та й — —

— Загаси! загаси сейчасъ! Хочешь, абы мы все погинули? Ты-жъ знаешь дуже добре, що нѣчо такъ не притягае блискавиць, якъ свѣтло. [Шш! Ч-ч-ч! Гур-гур-гр-р!] Чуешь? Отъ бачишь, чого ты наробишь!

— Нѣ, я не бачу, чого я наробишь. Нехай буде, що сѣрничка може блискавицю притягнути, але наскільки я знаю, вытворити блискавицю она не може. А то величезна рѣзница. И моя сѣрничка не притягнула ані за феникъ блискавиць. Бо коли-бъ сей ударъ грому прикладавъ ся до моеи сѣрнички, то она, такъ скажати-бъ, була-бъ выбраницею зъ межи мільона. Чому-жъ, до бѣса, якъ-разъ она мала бы бути тою выбраницею?

— Встыдай ся, Мортимере! Мы стоимо тутъ передъ лицемъ смерти, а ты въ такой торжественной хвилі можешь вести такой бесѣды. Чи може хочешь — — Мортимере!

— Що?

— А змовнишь ты вечѣрну молитву?

— Я... я хотѣвъ, та наплыло менѣ на гадку вырхувати, кѣлько буде дванацать разъ по тринадцать и — —

[Шш-ш! Гур-р! Гур-гур-р-р!]

— Охъ, мы пропащѣ! Безъ опрощеня! И якъ ты мѣгъ таку рѣчь въ такой порѣ залишити?

— Але-жъ тогдѣ не была така пора. На небѣ не було ані хмариночки. Якъ я мѣгъ знати, що за-для та-

ком дробницѣ разторкоче ся такє гур-гур-р? Та й шо правда, не яло ся тобѣ робити зъ того таку исторію, тымѣ бѣльще, шо се лучаєсь менѣ такъ рѣдко. Я-жь не прогрѣшивъ ся, якъ ще чотири роки тому, коли то зъ моди вини було трясєне землѣ...

— Мортімере! шо ты говоришь? Хиба ты забувѣ жовту пропасницю!

— Моя дитино, ты все навязуєшь менѣ тоту жовту пропасницю, а се, думаю, зовсѣмъ несправедливо. Ты не можєшь надѣти телеграмы пѣслати безпосередно ажъ до Мемфїса — то якъ же мада бы моя дробна цохїбка сягати зъ таку далєчь? Трясєне землѣ признаю тобѣ, бо то було близько, аде нехай мене новѣсати, коли-бъ я мавъ бутї одвѣчальнїй за кожде — —

[Шш-ш! Гур-р-р! Гр-р-р!]

— Охъ Боже! Боже! Боже! Я знаю, Мортімере, оно ударить у насъ. Мы не дожївємо яснєго дня. Добре бы було, якъ бы ты розваживъ, шо твоя страща бєсѣда — Мортімере!

— Шо тамъ зновъ?

— По твоємъ гєлєсѣ мѣркую, шо ты — — ты чєй-же не стоїшь теперъ при комїнѣ?

— Якъ-разъ сповняю сей злочїнѣ.

— Гєть зъ-вѣдтамъ, заразъ гєть! Ты, бачить ся, всѣхъ насъ хочєшь погубити. Чи справдѣ ты не знаєшь, шо нема лучшєго прїтягача блискавицѣ, якъ отворєннїй комїнѣ? Де ты теперъ?

— Коло вѣкна.

— Охъ, май же милосєрдє! Чи ты зєунувъ ся зъ глуздѣвъ? Заразъ иди гєть зъ-вѣдти! Навѣть дитина зъ пелєнькахъ знає, якъ то небєзпєчно пѣдчасъ бурѣ ставати при вѣкнѣ. Боже, Боже! я знаю, менѣ вжє не дожити бѣлого дня — — Мортімере!

— Чого зновъ?

— Що се за шелестъ?

— То я шелещу.

— Що-жь ты робишь?

— Шукаю горѣшною части моихъ штановъ.

— Клянй то! чимъ боржѣй! Не вже-жь ты хочешъ надягати тее одѣне въ таку пору? Прецѣнь же знаешъ дуже добре, всѣ науковѣ поваги кажуть, що овеча вонна притягае блискавицю дуже сильно. Охъ Боже мѣй, Боже! не досыть, що вже самѣ природнѣй пригоды грозятъ житю, ще й ты муочишь чинити все можливо, аби небезпечность збольшити. — Не спѣвай же! Що ты собѣ думашь?

— Чи и въ тѣмъ такожь е що алого?

— Мортимере, я вже тобѣ не разъ и не два казала, що спѣвъ выкликне вибрацію воздуха, черезъ що електричне флюидумъ — — Бѣй ся Бога, по що ты вбѣдчишаешъ дверь?

— Богъ зъ тобою, жѣнко! Чи и въ тѣмъ е яке лихо?

— Яке лихо? То смерть! Каждый хто бодай трошки интересувавъ сею справою, знае, що прѣдувъ впроваджуе блискавицю. Ты лише приперъ дверь, зачини ихъ добре! скоренько! инакше всѣ погниемо. Охъ, то правдива кара божа бути въ такѣй хвили разомъ зъ танимъ пѣвголовкомъ — — Мортимере! що ты робишь?

— Нѣчого. Йду до умывальницѣ. Тутъ такъ душно и горячо. Хочу собѣ лице й руки омочити.

— Ты видко позбувъ ся вже й останку розуму. Пятьдесять разъ скорше, нѣжь у всяку иншу матерію, летитъ блискавиця у воду. Охъ, я бачу, що нѣчо въ свѣтѣ вже не спасе насъ. Менѣ здасть ся, що — — Мортимере! що се зновъ?

— То прокл — — то я струтивъ образъ.

— На такімъ способъ ты стоишь коло самой стѣны. Чи тобѣ справдѣ невѣдомо, що нема лучшого громозводу, якъ муръ? Иди геть зъ-вдти! Ставь коло муру и ще клене! Охъ, якъ ты можешь бути такимъ вѣдчано безбожнимъ и на свою родину стягати таку небезпечисть? — — Мортимере! чи ты свою перину простеливъ такъ, якъ я тобѣ казала?

— Нѣ, я забувъ.

— Забувъ! А ты-жь можешь се житомъ оплатити! Якъ бы ты теперъ лежавъ на перинѣ на пбдлозѣ по серединѣ комнаты, ты бувъ бы цѣлковито безпечный. Ходи къ менѣ, ходи скоренько, заки зновъ зробишь яку дурницю.

Я попробувавъ сповинити еи волю, але тамъ було такъ тѣсно и при зачиненыхъ дверехъ такъ душно, що намъ було хйба подушити ся. Я покышлявъ хвилью, а потѣмъ зновъ пустивъ ся поспѣшно до дверей. Та моя жѣнка крикнула:

— Мортимере! Конче щось треба зробити, абы тебе уратувати! Подай менѣ нѣмецку книжку, що тамъ лежить на коминѣ на гѣймсѣ, и свѣчку. Але свѣчки не запалюй! Дай менѣ сѣрничку, я вже сама засвѣчу. Въ книжцѣ мѣстать ся деякѣ указы.

Я подавъ їй книжку — стовкши при тѣмъ вазу та й ще вѣлька дробницъ — и она теперъ взяла ся до засвѣченя свѣчки. Тоту хвилью мавъ я спокѣй, але заразъ потѣмъ она скрикнула:

— Мортимере! а то що?

— Нѣчо, кѣтка.

— Кѣтка! То загибѣль! Злови еи и замени до шапки вѣдъ умывальницѣ. Скоренько, мѣй любый! Въ

котахъ повно електричности! Я знаю, закънмъ сеся страшна нѣчь мнѣ, менѣ посивѣе волоса.

— Чую — она зновѣ придушено хлпнае. Якъ бы не те, я бы бувѣ нѣ рукою нѣ ногою не рушивѣ за- для такого небезпечного предпринятя, якъ зловити у потемнахъ кѣтку.

Отже я взявъ ся за дѣло, поборуючи крѣсла та всякѣ иншѣ перешкоды, що твердѣ були всѣ а деякѣ мали острѣ канты. Наконецъ спрятавъ я котика до шапки, напорозбѣивавши всякихъ рѣчей въ вартости чотирохъ сотѣ долларѣвъ.

Теперь почувѣ я зѣ альекра пѣвголоснѣ слова:

— Въ книжцѣ стоятъ, що найбезпечнѣйше пѣдчасѣ громѣвъ стояти на стѣльци на середнѣй комнатѣ; нѣж- ки стѣльца мусятъ стояти на злыхъ провѣдникахъ, то значить: ты мусишь вложити ихъ въ скляну посудину.

[Пш-ш! Гур-р-р! Ч-ч-ч!]

— Охъ! слухай же! Спѣшись, Мортимере, зави въ тебе луоне!

Я кинувъ ся по скляну посудину. Ледви-не-ледви удало ся менѣ придбати чотири, потовешни всѣ прочѣ. Зънаюлювавъ я нѣжки стѣльцѣвъ и ждавъ на дальшѣй инструкцѣи.

— Мортимере! тутъ стоятъ: „Während eines Gewitters entferne man Metalle, wie z. B. Ringe, Uhren, Schlüssel etc. von sich und halte sich auch nicht an solchen Stellen auf, wo viele Metalle bei einander liegen, oder mit anderen Körpern verbunden sind, wie an Herden, Oefen, Eisengittern u dgl.“ Що то значить, Мортимере? Чи вѣнъ се розумѣе такъ, що ты маєшь окружити ся металами, чи може маєшь держати ся зѣ-далека вѣдъ нихъ?

*

— Ой, я и самъ докладно не знаю. Оно выражено грохи темно. Всѣ нѣмецкѣй регулы грохи темнѣй. Але менѣ здасть ся, що тото речене стоить въ *dativ'ъ* въ грошки *genetiv'у* и дробкою *accusativ'у* тутъ и тамъ примѣшанными. Дятого я допускаю, що вбѣз каже, абы доконче окружити ся металами.

— Ну певно, такъ мусить бути. Се вказуе самъ здоровый розумъ. Бачимо те на громозводахъ. Возьми-жь, Мортимере, на голову шоломъ пожарной сторожи, въ нѣмъ такъ богато металю...

Я се вчинивъ.

Теперь, Мортимере, мусишь охоронити собѣ ноги. Прошу тебе, наложи собѣ остроги!

И се я вчинивъ, мовчки, силуючись, кбльке змоги, запанувати надъ собою.

— Мортимере! тутъ стоить: „Das Gewitterläuten ist sehr gefährlich, weil die Glocke selbst, sowie der durch das Läuten veranlasste Luftzug und die Höhe des Thurmes den Blitz anziehen könnten.“ Чи вбѣз тымъ хоче сказати, що подчасъ бурѣ небезпечно есть не дзвонити?

— Такъ, такъ, менѣ здасть ся що вбѣз се хоче сказати... сля то е *participium perfecti* въ *nominativ'ъ*, *singular'ъ*. Я такъ и думаю, оно не инакше. Такъ, такъ! на мою гадку вбѣз хоче сказати, що при высотѣ вежѣ церковной и при недостатку „прбдуву“ есть „дуже небезпечно“ залишити дзвонене, коли збрве ся буря зъ громами. Дальше — —

— Досить вже, Мортимере! Не марнуй дорогого часу балаканкою. Спѣши до великого дзвоника при дверехъ у сѣняхъ праворучъ. Живо, любый Мортимере! мы вже туй-туй будемо обезпеченѣй. Охъ, мбй дорогій, я надѣюсь, що мы вбѣзди таки спасемо ся.

Я вылъзъ на столецъ и взявъ ся давонити въ той страшний дэвонъ. Давоню вже щось сѣмь чи вѣсьмь минуть... Нагле зъ надвору вѣдчинають ся нашѣ навбѣницѣ, вказуесь ясна лѣхтарня ручна и акійсь хриплый голосъ пытае:

— Що, до чорта тутъ стало ся?

Передъ вѣкномъ стояла гурма людей и зачудувано вытрѣщала очи на мене въ моѣй нѣчной одежи та у воєннѣмъ уоруженю.

Я переставъ давонити, заклопотанный злѣзъ изъ стѣльця и сказавъ:

— Нѣчо не стало ся, приятель. Се лишъ мале нарушене супокою зъ причины громбѣвъ. Я отсе пробувавъ вѣдвернути блискавицю.

— Громы? блискавиця? Пане Мекъ Вѣлемсе, чи вы зъ ума зѣйшли? Нѣчь така на причудъ красна, ясна, звѣздиста, анѣ слѣду громбѣвъ!

Я выглянувъ на двѣрь и просто остовпѣвъ, не жѣгъ слова выдобути зъ себе, а вѣдтакъ оббзавъ ся:

— Сего я вже не годенъ зрозумѣти. Мы-жъ крѣбъ заслоны и навбѣницѣ wyraвно бачили блискавицѣ и чули громы!

На те люде одинъ по другѣмъ почали вѣдъ смѣху качати ся по земли, а два умерли зъ реготу. Одинъ, що оставъ ся въ живыхъ, замѣтивъ:

— Прошу васъ, чому вы не вѣдчинили вѣкна и не подивились туды, на угѣбрѣ? Вы чули пальбу зъ канонѣвъ, а видѣли блискъ вѣдъ стрѣлбѣвъ. То около пѣвночи телеграфѣвъ принѣвъ новину: Гарфѣльдъ выбранный президентовъ — и се була причина.

Такъ, такъ, пане Твейне! — вѣбчывъ панъ Мекъ Вѣлемсѣ свое оповѣдане. — Якъ то я вамъ на початку сказавъ, средства охорони людей передъ блискавицею

е такъ знаменитъ и такъ богато нхъ, що я нѣ крыхты не можу зрозумѣти, якъ грѣмъ може ще кого трафити.

По сихъ словахъ вѣнъ взявъ свою торбу подорожну та й парасоль и попрощавъ ся зо мною, бо поѣздъ доѣхавъ бувъ уже до его стаціи.

Статья пана Вльова.

Вчера вечеромъ, о п'янои вже годинѣ, зъявивъ ся въ редакційнѣмъ бюрѣ, де я урядую яко заступникъ редактора, панъ Джонъ Вилемъ Вльокъ зъ Вирджиніи и зъ глубокимъ, серце роздирающимъ болемъ, виднимъ на его лиці, приступивъ до пульта и важко вѣтхнувши положивъ зъ почетомъ передъ мене статью та й не обзываючись пустивъ ся поволи до вѣдходу. Въ дверехъ пристанувъ на хвилию — очевидчен перебувавъ боротьбу, щобъ опанувати свои чувства на стѣлко, абы мѣгъ слово промовити. Вѣдтакъ, кивнувши головою въ сторону своихъ рукописи, wypowiedъ замирающимъ голосомъ слова:

— Друже мѣй! охъ якъ страшно! — и зъ очей его ринули слезы.

Мене его горе такъ зворушило, що я заразъ навѣ на гадцѣ завернути его и потѣшити, та було вже за п'яно, вѣнь уже выйшовъ.

Часописъ була вже на машинѣ, але я, знаючи, що мому другому дуже залежить на выдрукованю рукописи, та й надѣючи ся, що оголошене той статьѣ принесе розраду его опечаленому сердцю — я перервавъ друковане и всунувъ у стовпцѣ его статью.

Змѣсть статьѣ бувъ ось-якій:

Страшна пригода. Коли вчера вечеромъ, около ше-

стои години, панъ Вілемъ Шуйлеръ, старый и по-
важанный горожанинъ въ Суть-Парку, выйшовъ нѣ
своего мешканя и пустивъ ся въ долину до мѣста,
якъ то було у него въ звычайу вѣдъ довгихъ лѣтъ,
въ внимкою тѣлько на веснѣ 1850 року, коли вѣнъ
мусѣвъ лежати въ лѣжку зъ причины поранена,
якого напытавъ собѣ, спробувавши затримати спо-
лошеного коня, а нерозважно уставивъ ся якъ-
разъ въ линію бѣгу коня, вымахувавъ руками и
кричавъ, а се, якъ бы лишь о одну хвилию стало
ся було скорше, могло було коняку радше еще
бѣльшъ наполохати, аніжъ здержати, хочъ и такъ
оно скбичило ся для него доволѣ нещасливо, а ще
тымъ сумнѣйше и прикрѣйше, що свѣдеомъ при-
годы була его теща, котра тамъ стояла и пригля-
дала ся страшному випадкови, то все-таки оно
що-найменче нмовѣрие, коли вже не певне, що
она, якъ тѣлько лучали ся нещастий пригоды, за-
разъ вѣдвертала ся въ другій бѣкъ, бо взагалѣ не
була смѣлива й неустрашима, але навѣтъ назаки,
якъ се мала заявити власна си матѣрь, теперъ
уже небѣшка, позаякъ она передъ бѣльшъ якъ
трема роками, повна надѣъ на радѣстне воскресє-
не зъ мертвыхъ, упоковла ся въ шѣстьдесятъ ось-
мьмъ роцѣ житя, якъ добра христіянка, безъ фаль-
ши и безъ майна, бо пожежа въ 1849 роцѣ зни-
щила їй все, що мала на сѣмъ свѣтѣ. Але такє
то жите людске! Нехай же сеся поважна пригода
послужить всѣмъ намъ на острогу и кобы то мы
старали ся жити такъ, абы, якъ приїде годна
смерти, могли умерти. Покладѣмъ руку на серце
и зложѣмъ торжественный обѣтъ — вѣдъ сен хви-

лъ не заглядати до запоморочуюча чарки! —

[*Оригинална новинка Californian'a.*]

Пришовъ сюда шефъ-редакторъ, наробивъ страшного крику, рвавъ собѣ волосе въ головы, метавъ меблями, а мене вылазавъ немовъ того уличного урвителя. Каже — кблько разъ вбнъ менѣ поручить часописъ абы лишь на пбвъ годны, я дамъ ся вывести въ поле першому лучшему дурному хлопчискови або першому-лучшему божевбльникови. А тотъ — каже — страшена статья пана Бльока естъ лише купою страшного торочена — нема тамъ аиъ якон-небудъ точки опоры, аиъ нѣякого змыслу та й загаломъ годѣ зъ неа чогось довѣдати ся, тожъ и зовсѣмъ не було потрѣбно перерывати дружоване часописа, абы аи умѣстити.

Ось тобѣ заплата за твое добре сердце! Коли-бъ я бувъ такий неучинный и безъ чувства, якъ то бувають иншій люде, я бувъ бы сказавъ пану Бльокови, що о такбй пбзибѣ годнѣ не приймаю его вѣстки. А то нѣ! его розжалене пхивькане зворушило мое сердце и я жадбно выкориставъ нагоду, щобы вычитати щось для полекшѣ его болю.

Я навѣтъ не перечитавъ его статью, абы побачити, чи може тамъ що не въ порядку, але позвапно написавъ кблька стрѣчовъ на вступѣ та й давъ до друку. И що-жъ теперъ маєшь за свою доброту? Хиба спору порцію лайки та досадныхъ проклонбвѣ!

Мушу теперъ самъ перечитати статью и побачити, чи она дае пбдставу до стблького гармідеру. А коли такъ, то вычитаю я авторови добрый отченашъ!

*

*

*

Прочитавъ я еи и мушу признати, що на першій поглядъ она выглядае трошки баламутною. Але мушу еи ще разъ переглянути.

*
* * *

Перечитавъ я еи въ-друге и она дѣйстно выдась менѣ значно ббльше баламутною, нѣжь за першимъ разомъ.

*
* * *

Теперь вдчитавъ я еи пять разбъ, але най мене качка копне, коли я годенъ доглупати ся еи змыслу. Она не выдержуе анализы. Ё въ нѣй рѣчи, котрыхъ я взагалѣ не можу зрозумѣти.

Она не каже, щб стало ся зъ Вилемомъ Шуйлеромъ. Она говорить про него якъ-разъ досыт, щобы зацѣквити насъ его долею, але потбмъ покидае его. Взагалѣ хто е той Вилемъ Шуйлеръ и въ котрой околлицѣ Суть-Парку вбнѣ мешкавъ, а сли вбнѣ о шестбй годинѣ пустивъ ся йти до мѣста, то чи зайшовъ тамъ, а коли зайшовъ, то чи лучилась ему яка пригода? Чи то вбнѣ се индѣидуумъ, котре постигла „страшна пригода“?

Зъ огляду на старанне виведене подробиць, яке замѣчае ся въ статьѣ, повинно бы ся, на мою гадку, довѣдатись изъ неи чогось ббльше. Тымчасомъ навпаки — она темна, ба не лишь темна, але й зовсѣмъ незрозумѣла. Чи то може зломане ноги пана Шуйлера передъ пятнадцатьма роками, було тою „страшною пригодою“, яка навела на пана Бльока такій невымовный ббль и казала ему середъ ночи бѣгти до редакци и перервати друковане часописи, абы подати свѣтови вѣсть о пригодѣ? А може тоб „страшною пригодою“ було

знищене майна матери тещѣ пана Шуйлера въ давнихъ часахъ? Чи може вѣнъ мавъ на гадцѣ смерти тон особы передъ трема роками? [Хочъ здасть ся она умерла не въ наслѣдокъ нещастной пригоды.] Однимъ словомъ — въ чѣмъ властиво мѣстила ся тота „страшна пригода“? Чого той глупый осель Шуйлеръ зб своимъ крикомъ та вымахуванемъ руками стававъ у саму лінію розбѣгу сполошеного коня, коли хотѣвъ, его затримати? Та й якъ, до чорта, мѣгъ его переѣхати вѣнъ, котрый бувъ его вже переминувъ?

А дальше — щѣ то таке мае послужити намъ за „осторогу“? И въ якомъ вглядѣ цѣлый той дивовижный уступъ, на-скрѣвъ безъ толку, мае нѣбы бути для насъ „наукою“? А попередъ усего яке взагалѣ мае тутъ дѣло „запоморочуюча чарка“? Менѣ справдѣ представляе ся рѣчь такъ, що радше панъ Блюкъ самъ не повиненъ бувъ заглядати до запоморочуючої чарки, а тогдѣ не мавъ бы вѣнъ бувъ стѣлько клопоту й муки въ тою гбренькою пригодою.

Перечитавъ я тую глупу статью, въ цѣлѣй ей подхлѣбной самозрозумѣлости, ще разъ та й ще разъ, ажъ въ головѣ менѣ ходоромъ ходитъ — але годѣ бути зъ нею мудрымъ. Здасть ся, що дѣйство лучила ся якась нещастна пригода, та нѣякъ не второпашъ, яка се була пригода та й хто при тѣмъ потерпѣвъ.

Хочъ дуже нерадо, але мушу таки просити пана Блюка — сли ще колѣсь лучить ся що небудь якому его приятелеви, нехай до своєї вѣстки о тѣмъ додасть конечный поясняючій примѣтки, абы я мѣгъ доглупати ся, яке то було нещасте и кого оно постигло. Я волѣвъ бы, щобы всѣ его приятелѣ вымерли, нѣжъ абы я ще разъ мавъ туй-туй збожеволѣти, пробуючи вдшнѣрувати змыслъ другого его твору...

Нашъ италійскій провѣдникъ.

Я высоко поважаю могучого генія Микель-Анджеля Буонароттиго, мужа великого въ поезіи, въ малярствѣ, въ рѣзбарствѣ, въ архитектурѣ, великого у всѣмъ, до чого тѣлько взявъ ся. Але я не потребую Микель-Анджеля на снѣданокъ, на друге снѣдане, на обѣдъ, до пѣвечеркового чаю, на вечерю и до всѣхъ перекусокъ. Я люблю принагідну рѣзбородибсть.

А тимчасомъ въ Генуи все пѣсля плянбъ Микель-Анджеля, въ Медіолянѣ такъ само всюды его пляны або его школы, вѣнъ вымалювавъ озеро Комо, въ Падвѣ, Веронѣ, Венеціи, Болоннѣ — хто почувъ бы тутъ вѣдъ провѣдникбъ щось иншого, якъ не имя Микель-Анджеля! У Флоренціи вѣнъ все вымалювавъ и майже до всего начернуувъ пляны, а де вже нема его дѣла, тамъ вѣнъ бодай часто снѣдѣвъ на улюбленѣмъ камени и оглядавъ усе, та й показувано намъ той камѣнь. Въ Пізѣ вѣнъ поробивъ усѣ пляны, лишъ не на стару вежу; та й тоту безъ сумнѣву приписано бы ему, коли-бъ она не стояла такъ надто криво. Вѣнъ то начеркнуувъ плянъ до регуляціи митового дому въ Чивіта Веккіа. Вѣнъ выготовивъ плянъ на храмъ Петра, вѣнъ начеркнуувъ плянъ папы, вѣнъ зробивъ плянъ на Пантеонъ, на униформъ папскои гвардіи швайцарскои, на регуляцію Тибру, на Ватиканъ, на Кольосей, на Капітолій, на Тар-

пейскій скалы, на палату Барберинихъ, на церковь св. Іоана Литераньскаго, на Кампаню, на Аппійску дорогу, на сѣмь горбѣвъ, на купель Каракаллъ, на аквадуэтъ Клявдія, на замокъ Максима. Безсмертнѣйшій сотворивъ безсмертне мѣсто и вымалювавъ въ нѣмъ усе, хочъ-бы всѣ знатоки и всѣ книжки говорили инакше.

Мой другъ Давидъ крикнувъ разъ до проводника:

— Досыть уже, досыть! Агъ слова ббльше! Все пусти! Скажѣтъ радше, що Господь Богъ сотворивъ Италію пбсла плянѣвъ Микель-Анджеля!

Ще нѣколи въ житю я не вбдчувъ такои щасливон веселости и такого душевного успокоеня, якъ вчера, довѣдавши ся, що Микель-Анджелью вже не ббщикъ.

Довѣдались мы объ тѣмъ вбдъ нашего проводника.

Милями водивъ вбнъ насъ помѣжь образы та рѣзбы въ довгихъ коридорахъ Ватикана и милями помѣжь образы та рѣзбы на двадцять иншихъ мѣсцяхъ. Вбнъ показувавъ намъ великій малюнокъ въ Сикстиньскбй каплицѣ и фрески та й фрески — було-бъ того доволъ, абы заповнити цѣлый небозвбдъ, а майже все малювавъ Микель-Анджелью.

Отже мы почали такожъ изъ снмъ проводникомъ тоту саму гру, яка вже неразъ помогла намъ побѣдѣти проводника — мы почали ставѣти наивнѣй, дурнѣйштаня. А тѣ сотворѣня не пбдозрѣвають, не мають поняты о сарказмѣ.

Вбнъ показавъ намъ одну фігуру и каже:

— Statu bronzo.

Мы глянули на неѣ байдужно, а докторъ пытае:

— Микель-Анджеля?

— Нѣ, не знаю, чия.

Потбмъ показавъ намъ старе римске форумъ. А докторъ зновъ :

— Микель-Анджеля?

Провѣдникъ вытрѣщивъ на насъ очи, потбмъ сказавъ :

— Нѣ, тысячь лѣтъ ранше.

На чергу прийшовъ египетскій обелискъ.

— Микель-Анджеля?

— Oh mon Dieu! Панае, то було два тысячь лѣтъ ранше.

Тото безнастанно одно питане такъ утомило его, що николи здавало ся, вѣнъ вже бонть ся показувати намъ ще щось ббльше. Нещастный сидувавъ ся, кблько було его змоги, выяснити намъ, що Микель-Анджеля можна робити одвѣчальнымъ за сотворене тблько частини свѣта, однакъ не осягавъ тымъ у насъ нѣ крихты успѣху.

Вѣдмѣна надмѣрного напруженя ока и мозку при студіюваню и огляданю есть конечно потрѣбною, инакше пришлось бы намъ збожеволѣти. Длятого сей провѣдникъ мусѣвъ ще якійсь часокъ терпѣти муку. Коли его се не бавило, тымъ гбрьше для него — мы мали забаву.

На сѣмъ мѣсци мбгъ бы я написати чимало про те необхідне лихо — про европейскыхъ провѣдникѣвъ. Неодинъ подорожний певно радъ бувъ зъ цѣлого сердца, абы мбгъ оббѣти ся безъ провѣдника, але прийшовши до пересвѣдченя, що се рѣчь неможлива, певно мусѣвъ бодай забажати надолжити собѣ малою забавкою неприятнѣсть того товариства. Мы выбрали сесю дорогу, а коли нашими досвѣдами зможуть покористувати ся другѣ, мене се дуже буде гьшати.

Провѣдники въ Генун дуже радо служатъ подо-

рожденнымъ Американцамъ, бо тѣ чуждуютъ ся чимало та й не можуть выйти зъ пѣдиву, побачивши яку-небудь реліквію по Колюмбѣ. Отже нашъ проводникъ поспѣшавъ туда такими пѣдскоками, якъ-бы проковтнувъ перину. Такий бувъ оживлений, такий нетерпачій. Говоривъ :

— Ходѣть, панове, за мною, ходѣть! Я покажу вамъ лсты, писаній Христофомъ Колюмбомъ. Писавъ ихъ самъ, власною рукою. Ходѣть!

Повѣвъ насъ до ратуша. Ключѣ чимало набрешкотали ся при вѣдмиканю богато замкѣвъ — и передъ нами появилъ ся розпростертый старый документъ. Очи проводника закрили ся. Вѣнъ тупцювавъ довокola насъ и, дотыкаючи пергамену пальцами, приговорювавъ :

— Що-жъ вы на се, панове? Чи не правда? Письмо Христофа Колюмба, его самого власноручне.

Мы дивились байдужно, непорушно. Докторъ черезъ добру хвилю приглянувъ ся письму дуже старанно. Потѣмъ обзвавъ ся, не выявляючи авѣ дробки зацѣквленя :

— А! Фергусонъ — якъ то вы казали? якъ называвъ ся той чоловікъ, що се писавъ?

— Христофъ Колюмбъ, великій Христофъ Колюмбъ! Докторъ ще разъ пильно оббарѣвъ письмо.

— А! — то се вѣнъ самъ писавъ, чи хтось вишій?

— Самъ писавъ! Христофа Колюмба власне письмо, писане власною рукою.

Теперь докторъ вѣдложивъ документъ и сказавъ :

— Ну, я въ Америцѣ видавъ чотирнацятьлѣтнихъ хлопцѣвъ, що потрафили лѣпше написати.

— Але то великій Христо — —

— Я васъ о те не пытаю, хто вѣнъ такий! То най-

поганѣйше письмо, яке я коли-небудь бачивъ. Не думайте собѣ, що вы можете намъ тумана пускати, тому, що мы чуживцѣ. Не такі мы вже дуриѣ, нѣ! Коли дѣйстви насте показати намъ що замітно написаного то сюда зъ нимъ! а коли нѣ, то йдѣмъ дальше!

Мы поїшли дальше. Провѣдникъ бувъ чимало приголовшений, але бачилось вѣнъ все ще хотѣвъ зрѣбити одну пробу. Вѣнъ мавъ щось, чимъ думавъ зачудувати насъ.

— А! Ходѣть, панове, за мною. Я вамъ покажу красный, прекрасный бюстъ Христофа Колюмба. Пышный, роскошный, чудо-краса!

Повѣвъ вѣнъ насъ до пышного бюсту — бюстъ бувъ справдѣ такій — вѣдтакъ вѣдскочивъ звздъ и зававши торжественну пову промовивъ:

— Отже дивѣть, панове! отсе красный, величный бюстъ Христофа Колюмба! Чудовый бюстъ, чудовый по-стументъ!

Докторъ пѣднѣсь до ока скло, яке умисно справивъ собѣ за-для того.

— А! якъ вы сказали? якъ звавъ ся той панъ?

— Христофъ Колюмбъ, великій Христофъ Колюмбъ!

— Христофъ Колюмбъ? великій Христофъ Колюмбъ? А що вѣнъ зробивъ?

— Америку вѣдкочивъ! вѣдкочивъ Америку!... А, до чорта!

— Америку вѣдкочивъ? То якъсь баламутство. Мы-жъ самі зъ Америки. Нѣчо объ томъ не чували. Христофъ Колюмбъ... гарне имя. Чи вѣнъ уже не-ббщникъ?

— *Conpro di Vascho!* Триста лѣтъ.

— А на яку хоробу умеръ?

— Не знаю. Не скажу.

— Може на вбспу?

— Не знаю, пане. Не можу сказати, на що вбнѣ умерѣ.

— Може на кбрѣ?

Можливо... можливо... не знаю. Думаю, що на якусь хоробу мусѣвъ умерти.

— Ёго батько-матѣрь живутъ ще?

— Не мо-же бу-ти!

— А! котре то бюетѣ, а котре педесталь?

— Santa Maria! Отсе бюетѣ — отсе педесталь!

— Ага, бачу вже, бачу. Щаслива комбѣнація, дуже щаслива комбѣнація. А чи то тутѣ першѣй разѣ сей панѣ в бюетомѣ?

Сего жарту провбдникѣ не порозумѣвъ; провбдникѣ не годѣй похбпѣти тонкостѣй американьского жарту.

— Мы выстроили збытка такожь провбдниковѣ въ Римѣ.

Вчера провели мы три чи чотири години зновѣ у Ватиканѣ, томѣ чудеснбмѣ свѣтѣ рѣдкостѣй. Часто мы туй-туй готовѣ були проявити зацѣквлена неодною рѣчю, ба навѣтъ зачудѣ — зѣ тяжкою лишѣ бѣдою приходилось намѣ здержувати ся. А таки оно намѣ удало ся. Того певно нѣхто передѣ нами не доказавѣ у Ватиканѣ.

Провбдникѣ збѣвъ ся зѣ пантелику, бувѣ у клопотѣ. Вбнѣ збѣгавѣ собѣ ноги, абы щось особливого для насѣ вышукати, вбнѣ вложивѣ у те всю свою штуку — та надаремно! мы не выявляли зацѣквлена нѣ до чого. На самѣ послѣдоѣ вбнѣ полишивѣ рѣчь, яку уважавѣ за найббльшу рѣдкбсть — мумѣю египетского короля, може въ цѣлбмѣ свѣтѣ найлучше доховану. Попровадивѣ насѣ туды. На сей разѣ вбнѣ почувавѣ ся такимѣ

Библѣотека найзнамен. повѣстей. Томѣ LXV.

7

безпечнымъ, що до него повернуло цѣле его попередне одушевлене.

— Дивѣть, панове! Мумія! мумія!

Докторъ спокійно и поважно, якъ звичайно, пбднѣсь око до ока.

— А! Фергусонъ — якъ то вы сказали? якъ на имя сему панови?

— Имя? Не має имени! Мумія! египетска мумія!

— А, правда! Тутъ родивъ ся?

— Нѣ! Египетска мумія!

— А, такъ! Имовѣрно Французъ?

— Нѣ! Не Французъ, не Римлянинъ! Роджений въ Египтъ.

— Въ Египтъ роджений! Не чувавъ я ще нѣколи. То певно десь на чужинѣ? Мумія — мумія!... Якій у него спокій, яка повага! чи може вбнѣ не живый?

— Sacra bleu! Не живый уже вбдѣ трехъ тысячъ лѣтъ.

Теперь докторъ звернувъ ся до него зъ уданнымъ рѣвномъ:

— Що се зновъ за комедія! Чи хочете мати насъ за дурнѣвъ, тому, що мы чужинцѣ, прийшли сюда, щобъ чогось навчити ся? А до сто чортбѣвъ! забирайте ся зб своими старыми кбствами! Коли маєте гарного свѣзгого трупа, то сюда зъ нимъ! — инакше, клеву ся святымъ Юріємъ, розвалимо вамъ голову!

Середновѣчный романъ.

Перша глава.

[Вѣдслонена тайна.]

Була нѣчь. Глубока тишина залагала старый баронскій замокъ Ключенштайнъ. Рѣкъ 1222 клонивъ ся къ вѣнцєви. Высоко въ горѣ у наибольшѣй замковѣй вежи меркѣло едине свѣтло. Тамъ вѣдбувала ся тайна нарада.

Суворый старый панъ фонъ Ключенштайнъ сидѣвъ задуманный въ пышнѣмъ крѣслѣ. По якойсь хвилѣ вѣдоувавъ ся нѣжнымъ тономъ :

— Моя дочко!

Молодець, благороднои подобы, вѣдъ головы до нѣгъ убранный въ лицарске велѣе, вѣдповѣвъ :

— Говори, отче!

— Моя дочко, наспѣла пора, коли мусить вѣдслонитись тайна, котра за весь вѣкъ твой молодецѣй причиняе намъ стѣлько хлопотѣвъ. Тожъ знай, що причиною того були рѣчи, про якѣ я тобѣ теперь хочу розповѣсти.

Мѣй братъ Ульрихъ есть великимъ герцогомъ Бранденбургѣа. Мѣй отецъ на смертельнѣмъ ложу постановивъ, що коли-бъ Ульрихови не народивъ ся сынъ, то наслѣдство мае перейти на мѣй дѣмъ — пѣдъ тою засторогою, що менѣ народить ся сынъ. Однакъ на випадокъ,

*

якъ бы нѣ у одного зъ насъ не було сынѡвъ, а тѡлько дочки, то наслѣдство має перейти на дочку Ульріха, сли она буде вести жите непорочне; коли-жь нѣ, то на престолѣ має засѣсти моя дочка, сли она збереже имя безъ плямы. Отже я и моя стара подруга молили горячо Бога, щобъ дарувавъ намъ сына. Та молитва наша не була выслухана. Уродила ся намъ ты.

Я бувъ у розпуцѣ. Я бачивъ, якъ велична нагорода выповзала менѣ зъ руки, красна мрѣя розвивала ся димомъ. А я такъ довѣрно надѣвавъ ся!

Ульріхъ бувъ уже пять лѣтъ жонатый, а таки его супруга не привела ему ще нѣякого потомка, аякъ мужеского аякъ женеского. Тогдѣ я сказавъ собѣ: Пожди! ще не все утрачено. Плянъ ратунку шабнувъ менѣ въ головѣ.

Ты родилась о пѣвночи. Лише лѣкаръ, нянька и шѣсть пѣстунокъ знали про твоѣ поль. Не минуло й години, я приказавъ ихъ всѣхъ за покотомъ вывѣшати.

Другого ранку запанувала небувала радѡсть и веселѡсть въ моѣй посѣлости на вѣтку, що Ключенштайнови родивъ ся сынъ, а могучому Бранденбургѡви наслѣдникъ престола. Пѣстункѡю твого дитячого вѣку була рѡдна сестра твоя матери, тожь вѡдѣ тогды мы нѣчого не бояли ся.

Коли ты стала на десятому роцѣ, Ульріхови уродилась дочка. Мы журили ся, але покладали богато надѣѣ на кѡрѣ, на лѣкарѣвъ та й на вишихъ природныхъ ворогѡвъ дѣтворы. Однакъ нашѣ дожиданя все не сповняли ся. Она жила, росла и розвивалась — проклате небесѣ на ви голову! Але се дурница. Мы не маемъ чого боятися. Бо чи мы — ха-ха! — не маемо сына! Та й чи нашъ сынъ не е будущимъ герцѡгомъ? Чи-жь не такъ, любимый нашъ Конраде?... Бо хочъ ти дѣвчина на два-

цять и осьмибѣ роцѣ, моя дитино, ты нѣколи прецѣнь не мала ишого имени.

А ось теперь стало ся, що старбѣть змогла моего брата — вѣнь ослабѣ тѣлесно и дѣхово. Клепоты державнѣ тяжко томлять его. Тому вѣнь бажае, щобѣ ты прибула до него, абы вже на дѣлѣ, хочѣ ще не по имени, стати герцогомѣ. Твоя дружина стоить на поготовѣ — сегодня въ ночи ты вѣдѣвадишь...

Теперь же слухай, що я тобѣ говорю. Коже мое слово вѣий собѣ глубоко въ память.

Есть законѣ, такѣй стародавнѣй, якѣ сама Нѣмеччина. Той законѣ постановляе, що коли-бѣ женщина хочѣ-бы лишѣ на хвильку засѣла на великомѣ престолѣ герцогакомѣ, заки она торжественно передѣ усѣмѣ народомѣ буда укоронована, тогдѣ она мусить умертѣ! Отже уважай на мои слова. Держись смиренности. Свои розсуды оголошуй наѣ стѣльца першого министра, котре стоить у стѣпѣ трону. И чини се такѣ довго, доки не будеш укоронована и твоему житю не грозити-ме нѣгда вже небезпечнѣсть. Ее в се рѣчь невозможно, щобѣ твѣй полѣ колисѣ выкрые ся; але розсудливѣсть wymagaе, щобѣ мы при всѣмѣ поступали такѣ певно, якѣ лишѣ дасть ся въ сѣмѣ обманчивѣмѣ житю земномѣ.

— О дорогѣй мѣй отче! То длытого цѣле мое житѣ было ложю? То длытого мусѣла я свою невинну плѣтѣвницю обманомѣ кривдити на ся правѣ? Змилуй ся надо мною, отче, пошануй свою дитину!

— Що! ты дѣне сотворѣне! Чи се заплача за те выше щастѣ, яке выснувавѣ для тебе мѣй мозокѣ? Клепнись на мощѣ моего вѣтця, тѣ твои слабощѣ зовсѣмѣ не по нутру менѣ. Сейчасѣ выбирай ся до герцога! И стережи ся зруйнувати мои планы.

Се нехай выстане за пробу ихѣ розмовы. Досить

— благаня, мольбы и слезы чутливой дѣвчины нѣ на що не здали ся. Нѣ они, нѣ нѣчо въ свѣтѣ не було въ силѣ зворушити гордого старого лана фойз Ключеиштайна.

И такъ его дочка побачила вѣбци зъ тяжкимъ горемъ въ сердци, якъ за нею заменули ся брамы замку и она въ глуху темну нѣчь выѣхала окружена лицарскою дружиною узброенныхъ васалѣвъ та супроводжена вѣрною службою.

По вѣдѣздѣ дочки старый баронъ сидѣвъ довго мовчки, потѣмъ звернувъ ся до своен засумованой супруги и оббававъ ся :

— Жѣнко, наша спраза, бачить ся, йде гладко. Буде вже тому чверть року зъ накладомъ, якъ я выславъ до дочки мого брата, Констанци, злобно скрытого а красного графа Денцина, зъ тымъ дѣвольскимъ, знаешъ, припорученемъ. Коли не поведешъ его плявъ, тогдѣ мы не конче безпечнѣ; але якъ поведе ся, то вже нѣяка сила не вѣйде въ дорогу нашѣй дитинѣ стати герцогиною; хочъ-бы навѣтъ неприязна судьба судила не бути ѣй нѣколи герцогомъ!

— А мое сердце мулять лихѣ вѣщованя... та може ще все скбичить ся ѣ гараздѣ.

— Мовчи, жѣнко! Скигляне полищи совамъ. Иди на спочявокъ та нехай тобѣ снить ся Бранденбургѣ и величавбсть нашего роду!

Друга глава.

[*Торжества и словы.*]

Въ шѣсть днѣвъ по розказаныхъ въ попереднѣй главѣ пригодахъ гарна столица Бранденбургского гер-

цогства ясивла въ блеску военной пышноты, а гамбрна радбеть вѣрныхъ подданныхъ лунала улицами — бо прибувъ Конрадъ, молодой наследникъ короны.

Старый герцогъ почувавъ ся безъ мѣры щасливымъ. Красна подоба и миле поведене Конрада зъеднали ему вѣдъ самого першу прихильность герцога. Широкий теремы палаты заронили ся высокородными лицами, що явились повитати Конрада. И все почало ся такъ блискучо та щасливо, що у Конрада не знать де й дѣла ся вся грыжа и всѣ побоюваня, а на ихъ мѣсце вступило безжурне вдоволене.

Але въ подальшбмъ теремѣ палаты вѣдограла ся сцена зовсѣмъ иного рода. При вѣкнѣ стояла едина дитина герцога — принцезна Констанція. Очи мала зачервонѣлы, подпухлы, повны слѣзъ. Була сама. Наразъ почала она наново плакати и гомонѣла въ голосъ:

— Шибеникъ Денцинъ щезъ — утѣкъ зъ герцогства! Зъ першу я не хотѣла сему няти вѣры, але охъ! оно суца правда — а я такъ любила его! Я поважилась его любити, хочъ знала, що герцогъ, мой отецъ, нѣколи не дозволивъ бы менѣ выйти за него за-мужъ. Я любила его — але теперь ненавижду! зъ цѣлон душѣ ненавижду его! Охъ, що то буде зъ мною? Я пропаца, пропаца, пропаца! Я зъ розуму збѣду!

Третья глава.

[*Вузоль заязвуе ся.*]

Минуло вѣлька мѣсяцѣвъ.

Цѣлый свѣтъ не мбгъ нахвалити ся правлѣня молодого Конрада и величавъ мудрбеть его присудбѣвъ,

лагбидность его ршенъ и смириность, яку вѣнъ заявлявъ на высокѣмъ своѣмъ урадѣ.

Старый герцоѣъ передавъ ему невдовѣъ всѣ справи державнѣй, а самъ зъ боку прислухувавъ ся зъ гордымъ вдоволенемъ, якъ его наслѣдникъ изъ стѣльца першого министра оповѣщувавъ ршеня короны.

Здавало ся — не могло бути сумнѣву, що такій, всѣми такъ дуже любленый, величанный и поважанный принцъ, якъ Коирадъ, могъ бути лише щасливый. А та-ки — оно дивно — вѣнъ не бувъ щасливимъ. Бо вѣнъ зъ болемъ побачивъ, що принцезна Констанція почала его любити! Любовь вѣдъ усѣхъ иншихъ людей мавъ вѣнъ собѣ за велике щасте, але тотя любовь була для него грубо лиховѣстна! Що бѣльше вѣнъ бачивъ, що и передъ герцоѣомъ не утаилась тая пристрасть дочка и що герцоѣа се радувало, ба навѣтъ гадкувавъ уже о подружю. Зъ дня на день усе бѣльше зникала глубока сумовитѣсть, що тѣню вкрывала лице принцезны; зъ кождымъ днемъ усе яснѣйше съяли зъ еи очнцъ надѣя и охота до жита, а въ рады-годы можна було запри-мѣтити навѣтъ перелетну усмѣшку на обличю, котре до сеѣ поры було таке сумовите.

Коирадъ перелякавъ ся. Гѣрко клявъ самъ собѣ, що поддавъ ся бажаню глядати товариства людныи своего пола, скоро тѣлько прибувъ сюда и почувавъ ся чужнимъ у палатѣ — коли то вѣнъ такъ сумувавъ и туживъ за тымъ спбвчутемъ, яке тѣлько жѣвоче сердце може почувати и заявляти.

Теперь почавъ вѣнъ выминати свою племѣнницю. Але то выходило ще на гѣрше, бо вже зъ природы рѣчи — чымъ бѣльше вѣнъ еи оминавъ, она тымъ ча-стѣйше старала ся стрѣтитись изъ нимъ. Се зъ-разу дивувало его, а опѣсля страхомъ переймало. Дѣвчина

ходила за нимъ крокъ въ крокъ, просто вдбувала ловы на него; о кождой поръ и на кождомъ мѣсци она была била него, якъ день такъ нѣчь. Она, бачилось, пѣклувала ся нимъ въ дивный способъ. Рѣчь совсемъ певна — въ тѣмъ була якась тайна.

Дальше такъ ити не могло. Цѣлый свѣтъ говоривъ о тѣмъ. На лицѣ герцога вдбывало ся заклопотане усѣблѣшь и бблѣшь. Бѣдный Конрадъ въ боязни и роздраженя ставъ блѣдный якъ стѣна.

Одного дня, коли Конрадъ выйшовъ зб свои передной комнаты, що притыкала до галеріи образвъ, станула нагло передъ нимъ Констанція. Она схопила его за обѣ руки и кликнула:

— Охъ, чому ты мене вымывнаешь? Що я тобѣ вчинила — що я тобѣ сказала, абы ты мбгъ утратити свою добру гадку о менѣ — бо-жь справдѣ, ты попередъ думавъ о менѣ инакше! Конраде, не горди мною, а змилосердасъ надъ сердцемъ, що трохи не пукне зъ горя! Я не могу, я не годна довшѣ утанити въ собѣ того, що теперъ хочу тобѣ сказати, бо инакше смерть моя — я люблю тебе Конраде! Такъ, теперъ згорди мною, коли тобѣ инакше годѣ, але я му сѣла свое сказати!

Конрадъ стоявъ немовъ онѣмѣлый. Констанція переждала хвилѣку, а вѣдтакъ, фальшиво толкуючи собѣ его мовчанку, попала въ дѣку радбсть, що выбухла зъ нзъ очей — обняла его за шию и сказала:

— Твое сердце мякне! твоё сердце мякне! Ты можешь — ты хочешь мене любити! Охъ, вымовь, що хочешь мене любити, мбй единый, обожанный мбй Конраде!

Конрадъ здыхнувъ голосно. Смертельна блѣдбсть верыла его лице, вбнѣ дрожавъ якъ листъ трепеты.

Потѣмъ у крайнѣй роспуцѣ вѣдѣхнувъ вѣдѣ себе бѣдну дѣвчину и кликувъ :

— Ты не знаешь, чого жадаешъ вѣдѣ мене. Се неможливе, неможливе до суду-вѣку!

По тыхъ словахъ вѣнѣ, мовѣ злочинець, утѣкѣ вѣдѣ принцезны, полишаючи ея остовпѣлу зѣ обуреня. За хвилию она плакала и хлипала, а рѣвночасно Конрадѣ плакавъ и хлипавъ у своѣмъ теремѣ. Обоє попали вѣ роспуку. Обоє бачили передѣ собою пашу погубы.

По якѣмъ часѣ Констанція пѣднеслась поволи и пѣйшла, кажучи про себе :

— Подумати, що вѣнѣ згордивъ мою любовию якъ-разѣ вѣ хвили, коли я думала, що она змягчить его жестоке сердце!.. Ненавиджу его! Вѣнѣ вѣдопхнувъ мене — такъ, той чоловікъ вѣдопхнувъ мене вѣдѣ себе мовѣ собаку!

Четверта глава.

[Страшне вѣдкрывѣ.]

Часѣ минавъ. И зновѣ глубокой сумѣ оповивъ лице доброй дочки герцога. Теперѣ не бачено вже ея вѣ товариствѣ зѣ Конрадомъ. Се журило герцога. Але тыждень по тыждени, а румянцѣ зновѣ вернулись на лицахъ Конрада та й давнѣйша жвавѣсть заграла вѣ его очехъ и вѣнѣ правивъ кермою державною зѣ ясною, разѣ-у-разѣ дозрѣваючого мудростію.

Згодомъ почавъ даватись чути усе голоснѣйше дивный шепѣтъ пѣблизу, палаты. Вѣдтакъ лунавъ усе дужче и розходивъ ся все ширше. Его пѣдхопили мѣскі цоко-

тухи. Вѣднці обѣгъ вѣнъ цѣле герцоґство. А змѣсть того шепоту бувъ:

— Принцизна Констанція привела дѣтя!

Коли довѣдавъ ся обѣ тѣмъ панѣ фонѣ Ключенштайнѣ, махнувъ шоломомъ тричи въ кругъ надѣ головою и скрикнувъ голосно:

— Многая лѣта герцоґови Конрадови! — бо бачь, вѣдъ сѣи хвилѣ вѣнъ уже певный короны! Денцинъ зухъ! сповнивъ свое пбслаництво. Бравого шельму годить ся нагородити!

И панѣ фонѣ Ключенштайнѣ оголосивъ вѣсть широко та далеко и черезъ сорокъ и вѣсѣмъ годинѣ въ цѣломѣ паньствѣ Ключенштайнѣ не було й однои душѣ, що не спѣвала-бѣ, не гулала, не ликувала та не люминувала, святкуючи велику подѣю — а все те коштомъ гордого и щасливого старого пана фонѣ Ключенштайна.

Пята глава.

[Страшенна катастрофа.]

Наближавъ ся день суду. Всѣ великї панове и бароны Бранденбурґа зббрали ся въ судовѣи сали въ герцоґскѣи палатѣ. Не остало ся порожного нѣ одного мѣсяця, де бы видець мѣгъ бувъ станути або сѣсти.

Конрадъ, одягнений въ пурпуру и соболѣ, засѣвъ на стблѣци першого міністра, а по обохъ бокахъ заняли мѣсяця найвысшїи судѣи державнїи.

Старый герцоґъ давъ строгїи приказъ, щобы слѣдство противъ его дочкѣи вело ся безъ нѣякихъ ваглядбѣвъ, а самъ вѣдтакъ зѣ тяжкого горя злягъ у постѣль. Дѣя его житя були почисленїи.

Бѣдный Конрадъ — якъ коли-бъ тутъ ходило о его власне житє — просивъ, щобъ его увблнено вѣдъ того нещастного урядованя — де то вбнѣ мусѣвъ выдавати присудъ о злочинѣ своєї стрѣйной сестры та дарма! его просьбы не выслухано.

Найбблша печаль середь цѣлого того великого збору давила серце Конрадове.

Натомѣсть найвеселѣйшого серця бувъ его отець. Безъ вѣдома своєї дочки Конрада старый баронъ фонъ Ключевштайнъ прибувъ до столицѣ и тріумфуючи изъ безмѣрного щастя свого дому занявъ мѣсце мѣжь громадою высокородныхъ.

Коли герольды въ торжественный спосббъ проголосили починъ судової розправы и по сповненю всѣхъ прочихъ вступныхъ чинностей, оббававъ ся достойный судья верховный:

— Обжалована, выступѣть на передѣ!

Нещастна принцизна встала и зъ незаслоненымъ лицемъ выступила передѣ велике зборище.

Верховный судья мовивъ дальше:

— Пресвѣтла принцизно! Передѣ найвысшихъ судѣвъ сей державы убѣйшло обжалованє, и оно доказанє, що Ваша Пресвѣтлбсть по-за святымъ супружемъ дарували житє дитяти, а пбсла старинного права краевого постановлена за те кара смерти — зъ выимкою единого случая, який Вамъ Его Пресвѣтлбсть правлячій князь, наш милостивѣйшій герцогъ Конрадъ обявить теперъ въ своѣмъ торжественнѣмъ присудѣ — длятого, прошу, звольте уважати!

Конрадъ зволькаючи простягнувъ скиптръ — и въ тѣй-же хвили пбдъ его одежію задрожало серце жѣноче, спочуваючи зъ нещастною обжалованою, и слѣзы выступили ему на очехъ. Вбнѣ отворивъ уста, чтобы

промовити, та въ той хвили верховный судья замѣтивъ жваво :

— Не зъ вѣдти, Ваша Пресвѣтлости, не зъ того мѣсяца! Се противъ закона — проголошувати судейскій присудъ на якого-небудь члена герцогаской родины зъ иишого мѣсяца, якъ зъ герцогаского трону!

Бѣдного Конрада знявъ острахъ а сильна дрожь потрясла зелѣзну поставу его старого отца. Конрадъ не бувъ ще коронованый — не вже-жь мавъ бы вѣнъ посмѣти зневажити святбсть трону?

Конрадъ завагавъ ся и ажъ побѣлѣвъ зб страху. Але се мусѣло статись! Уже здивованій очй цѣлого збору звернулись на него. Коли-бъ вѣнъ зволькавъ ще довше, то здивованя готово перейти въ пѣдозрѣня.

Вѣнъ вступивъ на тронъ. Вѣдтакъ знова простягнувъ скиптръ и промовивъ :

— Обжалована! Въ имени нашего наймилостивѣйшого Пана, герцога Ульриха зъ Бранденбурга, спевняю я торжественный обовязокъ, якій менѣ отсе припоручено. Уважайте на мои слова! Пѣсля старинного закона красивого Вы мусите нехибно пожити смерти — хйба що назвете спѣльника Вашои вины и вѣддасте его катови. Звернѣть свою увагу на сесю нагоду — ратуйтесь, доки ще маєте часъ. Назовѣть вѣтця Своои дитины!

Торжественна мовчанка залагла у великомъ зборѣ судейскимъ — мовчанка така глубока, що кождый мѣгъ чути удары своего сердца.

Вѣдтакъ принцезна звернула ся поводи — очи еи жарѣли ненавистю — и она, вказуючи палцемъ просто на Конрада, прорекла :

— Ты той мужчина!

Старинне пересвѣдчене о нехибной великой небез-

пець прошибло Конрада неначе гроза смерти. Яка сила на земли могла-бъ его ще спасти!

Абы опрокинути обжаловане, мусѣвъ вѣнъ выявити тайну, що вѣнъ — женщина, а зновъ за те, що застѣвъ на герцофскѣмъ стѣльци, ждала его, яко некороновану женщину, кара смерти!

Въ одній и тѣй-же хвилѣ Конрадъ и его грѣзний старый етець омлѣли и повалились на землю.

*

*   *

Забичене сен страховитон исторiн, такъ богатон въ пригоды, не знайдете анѣ въ отсѣмъ очерку, анѣ нѣгде ниде, анѣ теперь, анѣ нѣколи въ будущиѣ. Рѣчь така, що я свого героя (чи свою героиню) впровадивъ у такє дивно замотанє положенє, що не знаю, якъ бы я его (чи еи) коли небудь выдобувъ зъ тон замотанины — длатого я волю радше умыти свои неповинныи руки надъ цѣлою исторiєю и полишити самѣи особѣ выкарбкати ся изъ западиѣ — або тамъ таки оставись. Я думавъ, що оно буде зовсѣмъ легко усунути тую малу перешкоду, але, якъ теперь бачу, не выведєь тому кѣнца.

Якъ я секретарювавъ у сенатора.

Я теперь вже не е приватнымъ секретаремъ у сенатора. Два мѣсяцѣ сповнявъ я той урядъ зовсѣмъ spokojно и дуже приятно, але вѣдтакъ пѣйшло якъ зъ Петрового дня — мои работы вертали назадъ и показували ся въ справдѣшнымъ своимъ видѣ. Я узнавъ за рѣчь найпорадивѣйшу — зречи ся своего уряду. А се стало ось якъ :

Одного ранку, досыть ще вчасно, приславъ по мене мой хлѣбодавецъ. Я ще чимъ боржѣй перепачкувавъ потайки кѣлька всувокъ въ его послѣдну велику бесѣду о финансахъ и явивъ ся у него.

Вже зверхний его выгладъ вѣщувавъ якесь лихо. Хустка коло шиѣ не була повязана якъ слѣдъ, волосе мавъ розчухране, а на лицѣ видѣли познаки придушеной бурѣ. Его пальцѣ судорожно стискали пачку листѣвъ ; я вже знавъ, що се наспѣла страховита почта зъ побережя Тихого океана.

Вѣнь оббававъ ся :

— Я думавъ, що вы урядникъ, на котрого можна спустити ся...

Я вѣдповѣвъ :

— Такъ и е, пане.

А вѣнь на се :

— Я передавъ вамъ лютъ вѣдъ кѣлькохъ моихъ выборцѣвъ зъ державы Невады, въ котрымъ они про-

силе о основане уряду почтового въ Балдвинъ-Ренчъ, и казавъ вамъ въдповѣсти на него — быстроумно, на скѣлько лишь ваша змога — наводячи причины, якѣ бы просячихъ переконали, що нема дѣйствио потребности основувати урядъ почтовый въ агаданбѣ мѣсцевости.

Я въддыкнувъ лекше.

— О, коли не маєте нѣчого бѣльше, пане сенаторе, то я се полагадивъ, якъ треба.

— Такъ, вы положили, якъ треба! Ось я вамъ перечитаю вашу въдповѣдь — чи не засоромитесь...

Вашингтонъ дня 24 падолиста.

Панамъ Смитови, Джонови и Товаришамъ.

Панове!

Катъ зна', на що Вамъ въ Балдвинъ-Ренчъ потрібно уряду почтового? На що оно бы Вамъ зда-ло ся? Прецѣнь знаєте, що туды приходили-бъ листы, а Вы-жь не потрафите ихъ перечитати. Крімъ того листы зъ грѣшми, що мусѣли бы переходити черезъ Ваше мѣсточко въ иншій мѣсцевости, нмовѣрно не дѣйшли бы въ назначене мѣсце. Чей-же Вы самі се легко зрозумѣете; такъ само зрозумѣете, що оно причинило бы намъ всѣмъ богато клопотѣвъ. Нѣ, не робѣть собѣ нѣ крыхты надѣвъ на урядъ почтовый въ Вашбмъ леговищи.

Менѣ лежать на серци Вашій найсвятѣйшій интeресы и я въдчуваю, що урядъ почтовый бувъ бы для Васъ лише глупою забавкою. Вы знаєте, чо-го Вамъ найпаче потрібно. Гарнои вязницѣ — гарнои, крѣпко збудованои вязницѣ и вѣльнои школы. Тѣ заведеня принесуть вамъ тревалу благодать,

зроблять васъ справдѣ вдоволеными и щасливыми.
Я за сю справу сейчасъ возьму ся.

Вашъ щиро прихильный

Маркъ Тесинъ

за Джемса В. Н.

сенатора Сполученныхъ Державъ.

Ось якъ вы вѣдповѣли на той листѣ! Тѣмъ людемъ пишуць менѣ, що повѣсятъ мене на першій-лѣпшій галузи, скоро лишъ коли покажу ся на ихъ територію, и я вповнѣ пересвѣдченый, що они говорятъ не на вѣтеръ.

— Ну, пане сенаторе, я не знавъ, що ихъ чимъ-небудь тамъ зобиджу. Я хотѣвъ лишъ пересвѣдчити ихъ.

— Ахъ, такъ, вы дѣйстно пересвѣдчили ихъ, о томъ я нѣ дробки не сумнѣваю ся. Ну, але ось друга проба... Я давъ вамъ просьбу деякихъ панѣвъ зъ Невады, що просили мене перевести въ конгрессѣ проектъ закона, силою котрого епископска церковь методистѣвъ въ державѣ Невадѣ одержала бы права корпораціоннѣй. Я казавъ вамъ у вѣдповѣди зазначити, що выдане такого закона принадлежитъ властиво до обсягу законодавства дотычнѣи державы, и просивъ васъ старатись доказати имъ, що зъ огляду на теперѣшну слабосилъность релігійного элементу въ тѣмъ новѣй республицѣ ледви чи вказано бы було выносажувати церковь правами корпораціонными. А якъ же вы се написали?

Вашингтонъ дня 24 надоліста.

Всечестивѣйшимъ Панамъ Джону Галифаксови и Товаришамъ.

Панове!

Вы мусите звернути ся зб Свою спекуляцію до законодавства Вашои власнои державы — конгрессъ нѣчого не знае про релігію. Та тѣлько не
Вібліотека найзнамен. повѣстей. Томъ LXV. 9

спішѣть ся, бо то, що Вы загадуєте, єсть зовсѣмъ непрактичне для Вашого молодого краю — ба оно навѣтъ смѣшне.

Люде тамъ у Васъ, що нѣбы релігійні, не домагають на умъ, въ морали и въ побожности — однимъ словомъ ббльше-менше у всѣмъ. Отже Вы зробили бы розумно — давши спокбй тбй справѣ; сякъ чи такъ Вы до нѣчого не доведете. Прецѣмъ же для такого правами корпораційними выпосаженого товариства, якъ Ваше, Вы не можете выдати нѣякихъ акцій — а коли-бы могли, то попадете у вѣчий клопоты. Иишй секты будутъ Васъ поганити, руйнувати, продадутъ Васъ поннѣше цѣны коштбвъ и Ваше товариство цѣлкомъ збанкротує. Вы вышли бы на тбмъ такъ само, якъ зб своими копальными срѣбла — цѣлый свѣтъ набравъ бы переувѣдченя, що Вамъ ходитъ лишь о простый швіндель. А Вы-жь повинні уникати всего, що могло бы таку святу рѣчь ввести въ неславу. Встыдайте ся! — ось що я думаю о Вашбй просьбѣ. Вы кбнчите єи словами: „А мы будемо по вѣки молити ся“. На мою гадеку се було-бъ найрозумнѣйше — того Вамъ справдѣ потрѣбно.

Вашъ щиро прихильный

Марк Твейн

за Джемса В. Н.

сенатора Сполученыхъ Державъ.

Тото премудре посланіє прикладає менѣ нбжь до горла середь релігійного круга моихъ выборцѣвъ. Але щобы смерть політична неохбно мене не минула, пбдщепнувъ менѣ якійсь лихій духъ доручити вамъ тото пропаматіє письмо вбдъ достойного круга старшихъ панбвъ, що творять колегію мѣскои рады Санъ-Франціска,

абы вы на него вѣдповѣли. Въ пропаметившѣхъ письмѣхъ мѣститъ ся просьба, щобы конгрессъ закономъ затвердивъ мѣсту право на мѣсяцъ для будбвель водныхъ въ переднѣй сторонѣ мѣста. Я сказавъ вамъ, що се рѣчь, въ яку вдавати ся було-бъ не дуже безпечно. Отже я поручивъ вамъ написати до радныхъ мѣста листъ въ такѣмъ змыслѣ, щобъ нѣчимъ не вязати ся — листъ двозначный — де бы, на скѣлько лишь дастъ ся, вымменено всяку обѣцянку а навѣтъ бесѣду о водныхъ будбвляхъ. Коли у васъ е ще трохи чутя — трохи сорому, то сей листъ, що вы его написали на основѣ того припорученя а я вамъ его ось вѣдчитаю, чей-же повиненъ нагнати вамъ сорому по самѣ уха. Вы написали:

Вашингтонъ дня 27 падоллиста.

Поважаный Колегии Радныхъ мѣста и пр.

Панове!

Юрій Вашингтонъ, всепочтенный батько нашого краю, померъ. Его довге, славне дѣлами жите закончилось, ахъ, на вѣки. Въ сѣй части нашом вѣтчины гѣшивъ ся вѣнъ загальнымъ поважанемъ, а передчасна его кѣнчина покрыла жалобою всю громаду. Вѣнъ умеръ дня чотирнадцатого грудня 1799 року. Мирно розставъ ся вѣнъ зъ поприщемъ своихъ почестій и славныхъ чинѣвъ — вѣнъ, найбблшь оплакуваный и найщирѣйше люблений герой, якого коли небудь земля вѣдступила смерти. И въ такѣй то порѣ Вы говорите о мѣсяцахъ на воднѣй будбвляхъ! Яке-жь мѣсце е му призначене у всесвѣтнѣй исторіи?

Що то е слава? Слава — се случай. Серъ Исаакъ Нютонъ вѣдкрывъ, що яблоко впало на землю. Вѣй Богу, таке вѣдкрыте можна зробити що-дня та й мільоны людей передъ нимъ се вѣд-

*

крывали. Але его родители и свояки були люде впливові, то й почали скрбь роздувати тоту малозначущу подю, доки не зробили зъ мухи вола — за ними жь простодушный свѣтъ давай и собѣ трубѣти — та й наразъ, якъ батогомъ трѣснуть, той чоловікъ ставъ славнымъ. Запомняйте собѣ добре сесі гадки — они стануть для васъ дороговѣннимъ скарбомъ.

Поезія! солодка поезія! хто годень змѣрити,
кблько свѣтъ тобѣ завдячує!

Марійке мала ягничку
Зъ руномъ бѣленькимъ мовь снѣгъ.
Куда пбйшла лишь Марійка,
За нею ягничка й собѣ.

Джекъ и Джонъ вылѣзли на горбъ
Набрати коновку воды —
Джекъ злетѣвъ та й вязи скрутивъ,
А за нимъ и Джонъ стрбмголовъ.

Обѣ сесі поезійки я уважаю справдѣшными перлами, бо-жь и добрна въ нихъ мова и анѣ слѣду тамъ неморальныхъ тенденцій. Они доступніи всѣмъ ступенямъ розуму, надають ся для каждой сѣры житя — въ поли, въ дѣточбй комнатѣ, уваретатѣ. Особливо-жь повинна ихъ знати кожда рада мѣска.

Всепочтенніи достойники! Напишѣть ще разъ! Нѣчо не впливає на чоловіка такъ користно, якъ дружна переписка. Пишѣть ще разъ — а коли въ сѣмъ Вашбмъ пропамятнбмъ писемѣ есть може щось особливо цѣкавого, то безъ короводбвъ по-

явнѣть менѣ. Я завсѣгды готовъ дуже радо послу-
хати Вашего цвѣркоту.

Вашъ широ прихильный

Маркъ Твейнъ

за Джемса В. Н.

сенатора Сполученыхъ Державъ.

Ось той вашъ сграшенный листъ! Вбнѣ мене рѣже
безъ ножа! Чнота роспука!

— Менѣ дуже прикро, коли тутъ що не такъ, якъ
треба, але — але менѣ все таки бачить ся, що справу
мѣсьць на будбвлѣ воднѣ дослѣт зручно выминуло ся!

— Чорта тамъ выминуло ся! О!.. Але нехай уже!
Тутъ выходу вже нема — крути-верти, треба вмерти!
А отсей послѣдний вашъ вырѣбъ, що теперъ его вдчн-
таю, вже запечатавъ усе. Я аруйнованный чоловікъ! Ме-
не цось якъ бы такло, коли передавъ я вамъ листъ зъ
Гумбольдта, де була просьба, щобы почтову дорогу зъ
Индіаньской долины до Шекспіроваго пригѣрка и зъ ле-
жачихъ мѣжь ними осель перенести въ части на старый
Мормоньскій госгивецъ. Але я сказавъ вамъ, що то
справа дразлива, и остерѣгавъ васъ, щобы не вдновѣ-
дати по ширости, а вдновѣсти невыразно, такъ, абы
просячѣй остались нѣ въ снхъ нѣ въ тчхъ. А яку-жь вы
прокляту вдповѣдь дали въ своѣй злощастнѣй наивно-
сти! Гадаю, що заткаете собѣ уха, сли ще е у васъ
дрѣбка сорому!

Вашингтонъ дня 30 надоліста.

Панамъ Перкінсови, Волнерови и Товаришамъ.

Дуже то дразлива справа — тая Индіаньска
дорога, але коли возьмемось до неи зъ належною
зручною та деозначною, то я не сумнѣваю ся,
що въ сей чи въ той способѣ дбидемо до ладу, бо
мѣсьце, де шляхъ минае Леснѣ-Мідовъ, генъ тамъ,

де то минулои зими оскальновано тыхъ двоухъ ва-
тажекбвъ — Неударного Местника и Хмароѣда —
а що одній хотять мати туды дорогу, а другій, за-
для особливыхъ пригодъ волятѣ куды иде, бо Мор-
моньскій гостинець выходить зъ Мосбі о третей го-
днѣ рано и на Джовбонъ-Флетъ иде до Блечера
а вѣдтакъ у-нияз до Джегъ-Гендль, де скручуе на
право и очевидно полишае й мѣсточко на правѣмъ
боцѣ, Довсонъ остае ся лѣворучъ, де дорога йде
на лѣво по-при згаданий Довсонъ а потѣмъ даль-
ше до Томагавка, черезъ що гостинець буде де-
шевшій и лекше доступный для кожного, хто до
него може дѣстати ся, та й для нишихъ людей
вбѣтъ вказуе наибблшій користи, отже переважно-
му числу людности подае наиббльше добра, длято-
го я позволяю собѣ мати надѣю, що и намъ
такожь.

А покн-що я дуже радо гоговъ подати Вамъ
вѣдъ часу до часу и дальшій вѣсти въ тѣй справѣ;
ноли Вы тѣлько забажаєте сего та й коли почто-
вый департаментъ мати-ме змогу тѣ вѣсти менѣ
доставляти.

Вашъ щиро прихильный

Маркъ Твейнъ

за Джемса В. Н.

сенатора Сполученыхъ Державъ.

Ось вамъ! Ну, що-жь вы на се?

— Гмъ, не знаю, пане сенаторе. Оно — ну, менѣ
здаеть ся... оно чей-же написано досыть двозначно.

— Двознач — а забирайте ся менѣ зъ дому!
Я зруйнований чоловікъ. Тѣ дикуны зъ Гумбольда нѣ-
коли не забудуть менѣ того нелюдского листу на нхъ

головы. Я утративъ поважане у церкви Медиствъ, въ колеіи рады мѣскои — —

— Ну, на се я вже нічого не кажу, бо може й справдѣ я въ своихъ листахъ до тыхъ панвѣ выска-
зувавъ ся трохи за лагідно. Але тымъ зъ Балдвінъ-
Ренча я чей-же догодивъ, пане сенаторе!

— Забирайте ся менѣ зъ дому! Та й хорони васъ
Боже переступити ще коли мѣй порбгъ!

Я добачивъ у тѣмъ вже щось нѣбы замаскований
натякъ, що сенаторъ не потребує бѣльше моихъ услугъ,
и я зложивъ мѣй урядъ. И нѣколи вже не хочу бути
приватнымъ секретаремъ у сенатора. Тымъ людямъ
нѣякъ не догодишь. Они-жъ нѣчого не розумѣють, то й
не дивниця, що не потрафлять оцѣнити нашои працѣ.

МѢЙ ГОДИННИКЪ.

(Поучаюча маленька исторійка.)

МѢЙ красный новый годинникъ ишовъ собѣ пѣвтора року, анѣ не опѣшивсь, анѣ не опѣзнявъ ся, анѣ нѣяка частина машинеріи не зломалась, анѣ нѣколи не станувъ. Я вѣбци набравъ пересвѣдчена, що мѢЙ годинникъ въ показуваню часу и годинъ е непогрѣшимый, а будова его тѣла и костій, просто незнищима, вѣчна.

Але разъ забудъ я его накрутити и вѣбъ вечеромъ переставъ ити. Мене се засмутило, якъ коли-бъ сей марный випадокъ бувъ недвозначнымъ вѣщуномъ и передтечею нещастя. Але мало-помалу вернула моя веселость. Накрутивши свѣЙ годинникъ и оставивши вказѣвки на хибивъ-трафивъ, я прогнавъ вѣдъ себе усѣ забобонній прочуваня.

Другого дня вступивъ я до склепу першого годинникаря, щобы уставити вказѣвки на моѣмъ годиннику докладно пбсла часу.

Властитель склепу взявъ менѣ годинникъ зъ руки и ставъ забиратись уставити вказѣвки. Вѣдтакъ сказавъ:

— Вѣбъ спбзняе ся о чотирп минуты. Треба посути регулятора на передѣ.

Я пробовавъ адержати его вѣдъ того — пробовавъ выложити ему, що годинникъ иде зовсѣмъ правильно.

Але дарма! тота капустяна голова въ людской подобѣ усе видѣла одно, що годинникъ опбѣнявъ са о чотири мѣнуты та що треба регулятора посунути трощечки на передь — а хочъ я въ тревозѣ тупцявъ доверуги него и благавъ его, щобы лишивъ годинникъ въ спокою, вбнѣ таки, холоднокровно и жестоко, сповнивъ свое огидне дѣло.

Мбй годинникъ почавъ спѣшити ся. Зъ кождымъ днемъ спѣшивъ усе ббльше. Въ першбмъ тыждни захо-рувавъ на сильну пропасницю — его живчякъ пбднѣвъ са на сто пятьдесять ударбвъ у тѣни. По уплывѣ двоухъ мѣсяцѣвъ вбнѣ полишивъ усѣ часомѣры мѣста далеко позаду себе, перегнавши календарь де-що ббльше якъ о тринацать днѣвъ. Такимъ чиномъ вбнѣ опинивъ ся вже въ падолистѣ и радувавъ ся снѣгомъ, коли тымча-сомъ ще жовтневѣ листѣ шелестѣло на вѣтрѣ. Вбнѣ прискоривъ реченець заплаты чившу за мешканѣ, вы-рбвнаня рбчныхъ рахункбвъ и тымъ подббныхъ рѣчей въ такій руйнуючій способѣ, що я вже не мбгъ дивити ся на се байдужно.

Я занѣсъ его до годинникаря, щобы зрегулювавъ.

Той запытавъ мене:

— Чи вбнѣ бувъ уже коли въ репараціи?

Я вбдповѣвъ:

— Нѣ! Славити Господа, нѣколи ще не потребу-вавъ репаратуры.

Зъ очей годинникаря засѣяло злобне вдоволенѣ. Вбнѣ швиденько отворивъ годинникъ, хопивъ поббль-шяоче скло, заложивъ на око, зыркнувъ у серед ну ма-шинеріи и сказавъ:

— Его треба конче вычистити, насмарувати, а кро-мѣ того ще й зрегулювати. Будьте ласкѣви, потрудѣтъ ся сюда за тыждень.

Вычищенный, насмарованный мой годинникъ ишовъ такъ поволеньки, що цокавъ неначе дзвоновой годинники. Я почавъ утрачувати поязды зелѣзничѣй, приходивъ за пѣсно на всѣ умовленѣй сходины, не заставлявъ уже обѣду. Мой годинникъ продовжувавъ три днѣ терміновѣ на чотири и черезъ те треба було векслѣ протестувати. Мало-помалу я поплывъ назадъ у вчерашний день, вѣдтакъ у позавчашний, опѣсля въ тамтой тыждень, а поволеньки я вже прийшовъ до свѣдомости, що я самъ одинъ якъ палець блукаю въ позатамтѣмъ тыждни, згубивши зъ очей цѣлый свѣтъ. Въ менѣ почало будити ся якесь побратимче спочуване зъ муміями въ музею и бажане обмѣнювати ся зъ ними новинами.

Пѣйшовъ я зновъ до годинникаря.

Вѣнъ — таки при менѣ — цѣлкомъ розбравъ годинникъ, а потѣмъ сказавъ :

— Цилиндерь, бачите „спухъ“. Але не журѣть ся, за три днѣ я зредуюю его назадъ до нормального обѣму.

Послѣ той операціи ишовъ годинникъ „пересѣчно“ добре — але тѣлько й усего. Половину днини ишовъ вѣнъ мовъ злоба въ людскѣй подобѣ и попадавъ у таке жапане, крехтане, пчихане, сякане и хропѣне, що я середъ того гармідеру не мѣгъ чути своихъ власныхъ думокъ. Якъ довго се тревало, не було въ цѣлѣмъ краю другого такого годинника, що потрафивъ бы бувъ утяти таку штуку. Але рѣшту дня вѣнъ опѣзнявъ ся и марнувавъ такъ богато часу, що всѣ годинники, якѣ вѣнъ бувъ перегнавъ, зновъ наздоганяли его. И такъ вѣнъ по уплывѣ двацять и чотириохъ годинъ ставивъ ся вкѣпци зовсѣмъ точно въ свою пору на свое мѣсце. Взагалѣ показувавъ вѣнъ пересѣчно докладный часъ и

нѣхто не мѡгъ сказати, щобы вѡнъ зробивъ щось ббльше або менше, якъ свѡй обовязокъ.

Але у годинника докладный часъ пересѣчный есть лише сумнѣвною честнотою — тому-то я занѣсь сей инструментъ до иншого годинникаря.

Той сказавъ :

— Пружина пукла.

На се я высказавъ свою радбсть, що не лучило ся щось ще гѡршого. Правду оказавши, я не мавъ и понята, що се таке пружина, та менѣ маркотно було показуватись незнайкомъ передъ чужою людиною.

Зрепарувавъ вѡнъ пружину. Але годинникъ — щѡ зыскавъ въ одномъ напрямѣ, то стративъ у другомъ. Вѡнъ хвилию йшовъ а зновъ хвилию стававъ, потому зновъ пускавъ ся на хвилию, зновъ стававъ, и такъ дальше, а при тѡмъ перестанки выбиравъ собѣ пѡсля вподобы. Та й ще за кождый разъ, коли розбгнавъ ся до ходу, дававъ штовханця, немовъ при выстрѣлѣ зъ мушкета. Кблька днѣвъ я мусѣвъ ватувати собѣ груди, а вѡбци повѣсь я свѡй годинникъ до иншого годинникаря.

Той розщипавъ его на найдрбнѣйшій кусочек, вѡдтакъ румовище обертавъ пѡдъ своимъ скломъ то сюда то туда, а вѡбци сказавъ :

— Здаеть ся, тутъ цѣле лихо въ головномъ колесѣ.

Зрепарувавъ вѡнъ годинникъ и пустивъ его наново въ рухъ. Теперь вѡнъ робивъ уже свое дѣло добре, кобы лишъ не одно, що по кождыхъ десятиохъ минутахъ вказѡвки стѣпляли ся иѣбы ножицѣ и вѡдъ тон хвилѣ маширували вкупѣ. Найвѣковѣйшій чоловікъ въ свѣтѣ не потрафивъ бы при такѡмъ годиннику означити: де голова а де хвѡстъ поры дня — и такъ

менѣ не осталось нічого иншого, якъ знова нести свій годинникъ до репараціи.

Того надівидуумъ сказало:

— Кришталъ увѣгнувъ ся та й ланцюхъ помогавъ ся. Ба добре бы було и на частину верку дати легкой зодѣ.

Зладивъ вѣнъ усе те — и вже мѣй годинникъ робивъ свое дѣло зовсѣмъ бездоганно, кобы зновъ не одно. Вѣдъ часу до часу вѣнъ, потрудавши ся якихъ вѣсѣмъ годинъ спокѣйно, нагле зашуршитъ цѣлымъ нутромъ своимъ, почне баенѣти, мовъ пчола, а вказѣвки вертять ся, лѣтають такъ скоренько, що годѣ не втратити до крыхты вѣру въ ихъ идентичнѣсть, и они здають ся вже лишъ делікатнымъ паутинамъ по-вадѣ циферблатомъ годинника. Они перестрибали найблизшихъ двацять и чотири годинъ за якихъ шѣсть до сѣмъ минутъ а вѣдтакъ зъ гукомъ спинили ся.

Зъ тяжкимъ болемъ сердца пѣйшовъ я ще разъ до одного годинникаря и приглядавъ ся, якъ вѣнтъ розбиравъ мѣй годинникъ. Середъ того ставъ я готовитись до острои перепалки зъ нимъ, бо справа почала вже ставати дуже поважною. Годинникъ коштувавъ мене первѣстно двѣста долларѣвъ, а за репаратуры заплативъ я уже, думаю, два або й три тысячѣ.

Коли я такъ ждавъ и приглядавъ ся, пѣзнавъ я въ годинникарю свого старого знакомого — колишняго машиніста на паровѣмъ кораблѣ, и то машиніста не комче здалого.

Старанно розслѣджувавъ вѣнъ усѣ часточки годинника, точнѣстьню такъ, якъ робила усѣ инші годинникарѣ, а потѣмъ зъ такою самою певністю свого, выдавъ вырокъ.

Вѣнъ сказавъ:

— Годинникъ робить за богато пары — — вы му-
сите до вентиля безопасности привѣсити ключъ шрубы
Мопку!

Я розваливъ ему голову на мѣсци и казавъ спра-
вити ему похоронъ на мѣй коштъ.

Мѣй дядько Вильгельмъ (теперь уже небѣщникъ.
земля ему перомъ!) говорить бувало: добрый кбнь доти
е добрымъ конемъ, доки разъ не зноровивъ ся, а до-
брый годинникъ доти е добрымъ годинникомъ, доки не
попавъ ся разъ въ пальцѣ направлячамъ. И вѣнъ бу-
вало адивовано пытае: щѣ може стати ся зъ усѣхъ
тыхъ кбтлолатбвъ, рушникарѣвъ, шевцѣвъ та ковалѣвъ,
котрымъ интересъ не веде ся? — та на се нѣколи не
мѣгъ дѣстати вѣдповѣди.

Воякъ Люкреціи Смітѣвнѣи.

Я в горячимъ поклонникомъ тыхъ нѣжныхъ кисло-солодкихъ исторійокъ военныхъ, що то останними часами люде въ нихъ такъ розлюбували ся, и я въ послѣднихъ трехъ мѣсяцахъ бувъ занятый писанемъ исторіи такого характеру. Теперь она вже добичена. Можна вповнѣ спуститись на те, що она ажъ до найменшой подробности правдива, бо факты, якѣ въ нѣй мѣстять ся, взятѣ зъ урядовыхъ справозданъ департаменту вѣины у Вашингтонѣ. Такожъ не буде вѣдъ рѣчи, коли тутъ выявлю, що я выкориставъ дуже докладно „Военну штуку Іоміні'ого“ та „Маніфестъ президента и супровѣднѣи документы“, а такожъ всѣлякѣ карты и вѣйсковѣи дѣла, якѣ при будовѣ такомъ новелѣ, якъ отся, необходимо потрібнѣи. Зъ особливимъ идоволенемъ выскажую подяку незвычайно учиннымъ директорамъ товариства телеграфу на суши за те, що они позволили менѣ уживати ихъ дротѣвъ по цѣнѣ звычайнѣи. А вѣбнци користаю зъ сѣи нагоды, щобы зложити найсердечнѣишу подяку всѣмъ тымъ щиро прихильнымъ приятелямъ котрѣ добрыми вчинками та заохочуючими словами не вѣдказали менѣ свои вызначнокъ помочи при писаню сѣи исторіи о вояку Люкреціи Смітѣвнѣи въ часѣ послѣднихъ трехъ мѣсяцѣвъ, а було ихъ занадто много, щобъ я мѣгъ имена ихъ тутъ навести.

Перша глава.

Одного бальсамічного маєвого ранку 1861 року на невеличке село Блюмасъ въ Массачусетсѣ тѣлько що посыпало яснымъ своимъ промѣнемъ збйшовше сонце.

Регінальдъ de Вітакеръ, довѣренный и единый слуга склеповый фірмы Бушродъ и Фергусонъ торговцѣвъ товарѣвъ блаватныхъ и кольоміальныхъ та й властительѣвъ почты, вставъ изъ своєї причы пбдъ столомъ у склепѣ и потрясъ собою. Выпозѣхавшись и добре вытягнувшись, покровивъ вбнѣ пбдлогу и забравъ ся до замѣтаны. Однакѣ не скбнчивши своєї роботы и до половныи, сѣвъ на бочку зъ гвоздями и потонувъ у думкахъ.

— Отсе послѣдний мбй день въ тбй барацѣ! — сказавъ самъ до себе. — Тожъ то Люкреція вытрѣщить очы, коли почуе, що я йду геть, стаю воякомъ! Яка гордбсть огорне єя, єкзю мою голубку.

І вбнѣ уявлявъ собѣ себе у всѣхъ возможныхъ ситуаціяхъ воєнныхъ — якъ героя тысяча надзвычайныхъ пригодъ — якъ чоловѣка ростучого въ славу — якъ дитя щастя, ажъ вкбнци побачивъ себе, якъ опаленый сонцемъ и покритый шрамами вертає въ ранѣ гєнерала-бригадієра до рбдногє села, щобы своє почести та й свою дозрѣлу и звершену любовь зложити у нбгѣ своєи Люкреціи Борджин Смітбвкон.

Въ сѣй хвили утѣха и гордбсть трасли цѣлымъ єго тѣломъ — але коли вбнѣ глянувъ на землю и побачивъ свою мѣтлу, румянецъ обливъ єго лице. Зъ облаковъ, що середъ нихъ буавъ передъ хвилинею, влетѣвъ стрбмголовъ и ставъ назадъ незначущимъ та не-

знанимъ слугою склеповымъ за тыждневу заплату пів-третя доляра.

Друга глава.

Того-жь дня о осьмбѣ годнѣв вечеромъ сидѣвъ Регинальдъ въ хатѣ пана Смита, дожидаячи появи Люкреція, а сердце у него немовъ молоткомъ било середъ чувства гордости, яку то вѣнъ вѣсть подасть своѣй любцѣ!

Въ хвили, якъ она увѣйшла въ хату, вѣнъ скочивъ на ноги и метнувъ ся їй на зустрѣчь. Лице его сіяло вѣдъ факлѣ любви, що десь въ его головѣ палада и зъ-вѣдтамъ сыпала промѣне. Розпростерши рамена, щобы схопити въ обѣймы свою голубку, вѣнъ скрикнувъ :

— Любка моя една!

— Паве! — вѣдрѣзала она и выпростувалась мовъ оскорблена королева.

Сердега Регинальдъ зъ остовпѣня не мѣгъ вымовити й слова. Той холодъ, то гнѣвне вѣдступлене взадъ въ хвили, коли вѣнъ сподѣвавъ ся давного сердечного принятя, прогнало радбсть зъ его сердца, якъ то щезае весела яснбсть зъ краевиду, коли чорна хмара заслонить лице сонця.

Хвилю стоявъ вѣнъ цѣлкомъ збитый зъ пантелику, зъ чувствомъ опущена, самотины; — такого самого чувства мусить зазнавати той, що нагле шубовсне зъ корабля у воду и плывучи середъ глухой опѣвночи на фляхъ бачить, якъ судно плыве собѣ далѣ и чезне за заслоною темравы, а въ его душѣ утверджуе ся пере-

свѣдѣне, що на кораблѣ зовсѣмъ не запримѣтили, що его тамъ не стало.

Регинальдъ пробовавъ заговорити, але блѣді уста вдмовили ему службы. Вѣбаци прошепотѣвъ :

— О Люкреціе! Що я вчинивъ такого? Що стало ся? Зъ-вѣдки той жостокій холодъ? Не вже-жь ты перестала любити свого Регинальда?

Ея уста скривились до гѣрком погорды и она вдповѣла тономъ кпиннымъ :

— Чи я перестала любити свого Регинальда? Такъ, не люблю вже свого Регинальда! Вертай ся назадъ до свого нужденного склепу зъ ковбасами и бери у руку нужденный свѣй лѣкоть, а заткай собѣ добре ваткою уха, абы ты не чувъ, якъ твоя вѣтчина кличе тебе поспѣшати и карабинъ на плече взяти. Прочь менѣ зъ очей! геть!

И по тыхъ словахъ она, не зважаючи на нове свѣтло, що блисло зъ его очей, выйшла зъ комнаты, ще й затрѣснула дверь за собою.

Ще тѣлько одна хвилька! Ще тѣлько одна-одинока хвилька — думавъ вѣнъ — а бувъ бы розказавъ їй, якъ вѣнъ вдделикнувъ ся на поглигъ вѣтчины, якъ вписавъ ся въ новобранцѣ — и все було бы добре — его утрачена судже а вернула бы була кинутись ему въ обѣими зъ словами хвалы и подяки на устахъ.

Вѣнъ поступивъ ся крокомъ у передъ, щобъ ен назадъ приклякати, але охаменувъ ся — пригадавъ собѣ, що вѣнъ уже не збавѣдый паробокъ вдѣ лѣгтя до полотенъ, и его вояцка душа не понизила ся — просити о пардонъ. Марсово выпруженный выйшовъ вѣнъ зъ хаты и анъ разъ не оглянувъ ся позадъ себе.

Третья глава.

Коли Люкреція проснулась другого дня зъ ранку, лагідный леготъ весняный доносилъ до неѣ на неокраинѣмъ своимъ крыль слабу музику сурмъ та глухе бубене далекихъ барабановъ, а чимъ довше она наслушувала, тымъ ббльше звуки глухшали, а въ кѣнци ѣ зовсѣмъ заглухли. Довгенъко полежала она, затопивши ся въ думкахъ, а вѣдтакъ здыхнула важко и промовила :

— Охъ, коли-бъ то вѣнъ бувъ середъ тоѣ громады хоробрыхъ юнаковъ, якъ бы я его тогда любила!

Середъ дня зайшовъ до Смитовъ случайно сусѣдъ, а коли розмова збйшла на воѣковъ, оббзавъ ся сусѣдъ :

— Регинальдъ Витакеръ выглядавъ досыть пригноблено и зовсѣмъ не лякувавъ, вымашаровуючи сегодня рано зъ другими хлопцями. Я думаю, мусить то зъ вашоѣ винѣ, панно Лю — хочъ вчера вечеромъ, якъ я стрѣтивъ ся зъ нимъ, коли йшовъ сюда оповѣстити вамъ свѣѣ вступлене до воѣска, вѣнъ думавъ, що вы тымъ дуже утѣшитесь и будете гордити ся, бо-жь — Господи! що зъ вами, панно Лю!... Що стало ся дѣвчинѣ?

Нѣчо — тблько наглый ббль, немовъ мучна роса, упавъ ѣѣ на серце, а смертельна блѣдбсть зателеграфувала его на ѣѣ лици. Не промовивши ѣѣ слова, она встала и певнымъ крокомъ выйшла зъ комнаты. Але въ святѣѣѣ самотности въ ѣѣ комнатѣ не выдержала ѣѣ сильна воля и зъ дѣвочихъ очей горячѣѣ слезы ринули потокомъ. Гбренъко докоряла она собѣ за свѣѣ дурный поспѣхъ передущоѣ вечера — дорѣкала собѣ за шортке трактоване свого любка якъ-разъ въ хвили, коли вѣнъ явивъ ся выпередити найгордѣйше бажане ѣѣ сер-

ця и оповѣсти їй, що вѣнъ уже ставивъ ся пбдъ военный прапоръ и вбдходить воювати яко еи волякъ. Охъ, другій дѣвчата мати-муть борцѣвъ на тыхъ побоевищахъ, повныхъ славы, та й мати-муть право до журбы сердечной и до солодкои туги за ними — лишь она не буде мати тамъ свого! Анъ одинъ борець вб всѣхъ величезныхъ арміяхъ не вышепче еи имени, коли наставить свою грудь середъ червоныхъ потокбвъ крови! Она плакала далѣ — а радше починала плакати зновъ тамъ, де передъ хвилию перестала. Въ горю, въ розпуцѣ она проклінала тую поввапнбсть, що то спровадила увесь ббль на молоде еи жите.

Тыжднями она потай миру грызлась та журилась — и на еи лицахъ повянули рождѣ. А все таки она не покидала ся надѣъ, що одного дня въ сердци Регінальда зновъ розцвите давна любовь, и вѣнъ напише до неи. Однакъ довгі лѣтній волѣвели ся лѣниво, а листъ не надходивъ. Часописн ажь кищѣли описами битвъ та рѣзаннны — и она жадбно перечитувала усе, але за кождый разъ изъ тымъ самымъ выслѣдкомъ: слбзы котили ся горохомъ зъ еи очей и заливали послѣдній стрѣчки — она надармо глядала за бажанымъ именемъ и глухій ббль зновъ повертавъ у еи зневѣрене сердце.

Листы до другихъ дѣвчатъ подавали николи побѣжно згадку про него, малюючи его все однаково — усе насуплений, нѣколи усмѣшка не заграе на устахъ, зъ лица вбдбываеъ вбдчасне — разъ-у-разъ побачишь его въ найгорячѣйшбй битвѣ, вбдъ пороху ажь почорнѣвъ, а середъ найгустѣйшого граду куль вѣнъ ходить собѣ байдужно и безъ ушкоды, якъ коли-бъ его зачаровано, що куля его не йме ся.

Ажь таки одного разу небога Люкреція вбдчитала

*

середъ довгого спису пораненыхъ и погибшихъ страшнѣйшаго слова, вѣдъ якихъ повалилась оmlѣла на землю:

„Р. Д. Вітакеръ, простый, тяжко раненый“.

Четверта глава

На одній лѣжку въ одній вѣддѣль шпитала у Вашингтонѣ лежавъ пораненый воякъ. Его голова была такъ щедро повязана бинтами, що чертъ лица не було видно. За те годѣ було сумнѣватись о щасливѣмъ личку молодои дѣвчыннѣ, що сидѣла коло него — то було личко Люкреціи Борджии Смиттън.

Кѣлька тыждѣвъ тому, якъ она допыталась до него и вѣдъ той поры она терпѣливо й безнастанно пересиджувала при его лѣжку и обходила его, приходячи рано, скоро тѣлько хірургъ перевязавъ ему раны, а не покидаючи его скорше, якъ ажъ пѣвнимъ вечеромъ, коли то обхѣдъ коло хорого переймавъ хто иншій. Раненому куля розторщила бороду и вѣи не мѣгъ вымовити ані пѣвъ слова. Тому-то Люкреція за увесь часъ свои томлячой опѣи надъ нимъ не мала щастя почути хочъ разъ коли слово подяки зъ дорогихъ его устъ. Однакъ она бодро, нѣколи навѣтъ не воркнувши, выдержала на своѣмъ становищи, почуваячи душею, що коли вѣи поверне до здоровья, она почуе вѣдъ него щось такого, що сторицею винагородить ея за все ея пожертвоване.

О той годинѣ, яку мы выбрали до почину сего главы, Люкреція находила ся въ великомъ розворушеннѣ — але то зъ великою щасливостію, бо хірургъ заявивъ їй, що ея Вітакеръ, слава Богу, вже оздоровѣвъ на стѣлько, що можна ему бинти зняти зъ головы.

Отже она теперь зъ горячковою нетерпячкою дождала лѣкаря, що мавъ надѣйти и вѣдслонити ен очамъ до-рогій черты.

Ось вже лѣкаръ явивъ ся. Люкреція, зъ блиску-чими очима и зъ тьохкающимъ сердцемъ, въ страхови-тѣмъ дожидаю нахилилась надъ лѣжку. Знято одну обвязку, потѣмъ другу й третю и ади! — бѣдне зране-не лице показало ся на свѣтло дня.

— О мѣй дорогій, єдиный люб — —

Що тутъ наразъ стало ся? що за оказія?

Ахъ, то було лице чужого!

Бѣдна Люкреція! Одною рукою затуливши пѣд-сені къ небу очи, заточила ся она зъ выкрикомъ тя-жкого болю. Потѣмъ нападъ скаженою злостя скрививъ ѣй лице — она взяла кулакомъ гримотѣти о стѣлѣ такъ сильно, що флашки зъ медицинами почали тан-цювати, и скригнула:

— О, проклята зъ мене гуска! Принесло мене сюды и я три смертельнй тыжди процвиндрила тутъ, выючи за ничимъ жовиѣрищемъ!

И се таки була сумна, пресумна правда. Нещаст-нымъ, але невиновнымъ та й несвѣдомымъ обманцемъ бувъ Р. Д. або Ричардъ Дайльворті Вітакеръ зъ Віс-конзіна, воякъ милои дѣвчины Євгеніи Молігановнои — замешкалон въ тѣй самѣй державѣ, але нашѣй безталан-нѣй Люкреціи Борджіи Смітвннѣй зовеѣмъ незнана.

Таке то житє людске! — нѣто зъ насъ не без-печный вѣдъ пакости єхиднои долѣ.

Але киньмо заслову на тую печальну исторію — та й печальною она муситъ ще оставитъ, бодай ще якійсь часъ, бо правдивого Регінальда де Вітакера доси ще не вѣднайдено.

Національна економія.

„Національна економія єсть основою кожного доброго правління. Наймудріший мужъ всѣхъ столѣть посвящували тому предметови — —“

Тутъ перервали мене. Дали знати, що якийсь чужій чоловікъ жде на долині коло дверей, бажаючи поговорити зб мною.

Я збйшовъ у-низъ, приступивъ до него и спытавъ его, чого вінъ хоче.

За весь той часъ я борюся самъ зб собою, щобъ удержати цѣло свои національно-економічні идеї, абы не дати имъ перерватись або позамотувати ся. А въ душі побажавъ я тому незнакомцеви: „вотъль бы ты, небоже, въ сѣи хвили лежати на днѣ каналу и двигати на собѣ корабельный ладунокъ пшениць!“ Я бувъ цѣлый у горяць, а вінъ бувъ якъ найхолоднѣйший.

Вінъ сказавъ, що дуже єму прикро, що мусѣвъ перешкодити менѣ, а те переходячи поузь мѣй дѣмъ, помітивъ, що я потребую пару громозводѣвъ.

— А такъ, такъ, — притакнувъ я. — Ну и що-жь? Кажѣть дальше!

Вінъ вѣдповѣвъ, що нѣчого особливого не має сказати — хнба те, що вінъ радо мѣгъ бы мене нхъ на даху поставити.

Я доперва вѣдъ недавна власитель дому; цѣле

жите я провѣвъ по господахъ та реставраціяхъ. Якъ всѣ нишій, що мали подббу минушбствъ, такъ и я намагаю ся — супротивъ чужихъ людей — показувати себе старимъ каменичникомъ. Отже я зовсѣмъ спокѣйно сказавъ, що у мене вже вбдъ довшого чаеу бувъ намѣръ дати поставити шѣсть до вбсѣмъ громозводбвъ, але — —

Незнакомець здрбгнувъ ся и допытливо влѣпивъ очи въ мене — але я заховавъ весело-спокуйный настрѣй. Думаю собѣ: коли я може стрѣливъ яку дурницю, то нехай вбнѣ менѣ сего не вычитуе зъ лица.

Вбнѣ сказавъ, що ему взяти роботу у мене було бы богато приемиѣше, нѣжъ у кожного нишого горожанна сего мѣста.

Я вбдповѣвъ: „Дуже мене се тѣшитъ!“ и бѣгцемъ пустилъ ся назадъ до свои високо науковон роботы. Однакъ вбнѣ мене завернувъ и сказавъ, що ему все-таки потрѣбно бы знати докладно, кблько я хочу мати поставленыхъ друкбвъ, на якихъ частяхъ дому вбнѣ мае ихъ настромити и яка якбствъ друкбвъ найббльше припала бы менѣ до вподоби.

То було критичне положене для чоловѣка, котрый не знае зъ практикн, чога дбмъ потребуе, але я зовсѣмъ добре давъ собѣ раду и вбнѣ нмовѣрно цѣлкомъ не змѣркувавъ, що я въ тбмъ дѣлѣ бувъ недосвѣдний новакъ. Я сказавъ ему, нехай поставитъ вбсѣмъ друкбвъ, и то всѣ вбсѣмъ на даху, а друкчи мають бути найлучшой якости.

На се вбнѣ вбдповѣвъ, що мбгъ бы дати матеріалъ: „простый“ по двацять центбвъ за стопу, „помѣдненый“ по двацять и пять, а „платированный цинкомъ и спѣрально збгнутый“ по трицять центбвъ за стопу. Громозвбдъ зъ его матеріалу схопитъ блискавица кож-

дній разъ, все одно, куда-бъ она була назначена, та й зробіть „си пбеланництво безпешбднимъ и дальшій си деть апокрифічнимъ“.

Я замѣтивъ, що слово „апокрифічний“ дуже красне, тбмъ ббльше, що оно походить вбдъ отцввъ церкви — але й поминувши фільологічній штудерности, я хотввъ бы мати сорту спирально збгнуту.

Потбмъ вбнъ сказавъ, що мбгъ бы дѣло такъ уладити, абы выстало двѣста пятьдесятъ стбпъ — але хотввщи рвчь зробити порядно, щобъ се була найлучша работа въ цѣлбмъ мѣстѣ, чтобы выкликати зачудоване праведныхъ людей, ба и неправедныхъ, та й чтобы всѣ сторонництва мусѣли признати, що въ свбмъ житю ще не бачили громозводбвъ уставленыхъ симетричнѣйше и гипотечнѣйше, то вбнъ думает, що оно такъ безъ чотирохъ сотъ стбпъ не оббйде ся, хочъ вбнъ при тбмъ не упираєсь, однакъ надѣе ся, що я буду готовъ зробити прабу.

Я вбдповввъ :

— Чому бѣ нѣ? Добре! берѣть чотиреста, уставляйте, ягъ вамъ найлучше до вподобы, тблько позволѣте менѣ вернутись до моєи работы!

Ну! вебици я вже спекавъ ся аго и теперъ, згадавши пбвъ години, чтобы зновъ повязати до купы ланцюхъ своихъ національно-економічныхъ гадохъ, могу дальше вести свою рвчь.

„...найбогатшій скарбы своего духа, досвѣды своего жита и свою ученбсть. Великій свѣточъ комерційнои юриспруденціи, интернаціонального побратаня и біологічныхъ збочень усѣхъ столѣть, усѣхъ цивилизацій и всѣхъ національностей вбдъ Зороастра ажъ до Гораца Greele'ya — —“

На сѣмъ менѣ зновъ перебили и покликали мене

на долину — дальше договариваться изъ громозвдникомъ.

Я выбѣгъ прожогомъ, цѣлый ажъ кипѣвъ та шумѣвъ величавыми гадками, унятыми въ слова такъ ма-е-статичнѣй, що кожде зъ нихъ було само про себе довжешною процесією слябъ, и потрѣбно бы було пятнадцать минутъ, щобы дѣйти тамъ, де годилося бы поставити точку.

И зновъ приступивъ я до него. Вѣнъ зовсѣмъ спокойнѣйшій и лагіднѣйшій, а я сильно розгоряченнѣйшій и розворушеннѣйшій.

Вѣнъ стоявъ, немовъ той колюсь зъ Родоса, въ наглядяючѣй поставѣ — одною ногою на моѣй молоденькѣй туберозѣ а другою мѣжь моими братчиками — взявшия руками за бедра, зъ крисою капелюха вѣгневою надъ чоломъ, одно око прижмуривъ а другимъ критично и любуючи ся епоглядавъ у напрямъ моего головного комина. Вѣнъ сказавъ менѣ, що теперь „тамъ“ стоить дѣло такъ, що дѣйствио роскбшь жити, и до-давъ:

— Полишаю вамъ самымъ осудити, чи вы бачили коли въ житю що-небудь такъ порываючо краснаго, якъ всѣмъ громозвдбъ на однѣмъ коминѣ?

Я вѣдповѣвъ, що въ сѣй хвилѣ не можу собѣ нѣчого пригадати, щѣ було бы красше.

Вѣнъ высказавъ свою думку, що на цѣлѣй кули земскѣй тѣлько водопадъ Нагары стоить выше зъ огляду на красу краевиду. Теперь, абы мѣй дѣмъ зробити справдѣшнымъ бальсамомъ для ока, було бы — на его щирѣйшій поглядъ — потрѣбно ще лишъ другѣй коминѣ трошки прибрати и тымъ чиномъ „загальному soup d'oeil“ придати успокоюючюю одностайности выкбн-ченя, котра бы зливала ся въ одно изъ зворушенемъ,

яке натурально мусить по першбмъ *сoup d' état* консе-квентно поступати^а.

Я запытавъ его, чи то вѣнъ выучивъ ся зъ книжки такъ говорити, и чи вѣнъ бы менѣ коли не позичивъ той книжки.

Вѣнъ осмѣхнувъ ся мило и сказавъ, що его спосббъ бесѣды не вывченый зъ книжокъ та й що нѣчо инше, якъ лишь довѣрочне товаришуване зъ громами може чоловіка зробити спосббнымъ такъ безохибно орудувати стилемъ розмовнымъ.

Вѣдтакъ перевѣвъ вѣнъ короткій обрахунокъ и сказавъ, що абы я вѣдчувъ правдиве вдоволене, потрібно бы ще дальшихъ вѣсѣмъ громозводѣвъ, розкиненыхъ по моѣмъ даху, и вѣнъ сподѣвае ся, що на се выстало бы пятьсотъ стѣпъ матеріялу; при тѣмъ додавъ, що въ першбмъ актѣ вѣнъ, такъ сказати-бъ, скривдивъ себе трошки, спотребувавши де-що бѣльше матеріялу, а нѣжь рахувавъ — такъ бѣльше-менше сто стѣпъ.

Я вѣдповѣвъ, що страшно не маю часу и хочу, той интересъ полагодити вже до кѣнца, бо мушу вертати до своєї роботы.

На те вѣнъ сказавъ:

— Я мѣгъ бувъ уставити тамтыхъ вѣсѣмъ громозводѣвъ та й ити собѣ дальше въ дорогу — деякі люде були бы такъ и вѣчили. „Але нѣ! — сказавъ я собѣ — той чоловікъ зовсѣмъ незнакомый менѣ, и я волю умерти, якъ ему кривду зробити. На домъ ще за мало громозводѣвъ и я не рушу ся зъ мѣсца, доки не зроблю такъ, якъ бы я бажавъ, абы другій менѣ зробили, и доки ему сего не скажу! Незнакомче! я сповнивъ свѣй обовязокъ. Коли рекальцитрантный и дефльоістичный пѣсланецъ небесъ трафитъ у вашъ дахъ — —“

— Але-жь добре, добре! — перебивъ я ему — на-

стромѣть ще дальшихъ вбсѣмъ громозводбѣ — берѣть ще пятьсотъ спирально крученыхъ друкбѣвъ — робѣть, усе, усе, що лишъ хочете, тѣлько успокоѣте свою муку и старайте ся угамувати свои чувства тамъ, де они требуютъ помочи вѣдъ словаря. А тымчасомъ, коли мы вже вырозумѣли одинъ другого, я спѣшу до своей работы.

Мабуть цѣлу вже годяну пересидѣвъ я тутъ, добре нагрѣвши чола, чтобы дѣйти назадъ тамъ, де черезъ послѣдние перешкоджене перервано менѣ хѣдъ гадокъ — але думаю, що вѣбницѣ оно менѣ удало ся, и такъ я зважую ся вести рѣчь дальше:

„.... бороли ся зъ тымъ великимъ предметомъ, а и наибѣльшій мѣжъ ними находили гѣдного суперника, и то такого, що по вождѣмъ поражению усе на-ново встававъ зѣ свѣжою силою та зъ усмѣшкою. Великій Конфуцій сказавъ, що вѣнъ волять бути быстроумнымъ національнымъ экономістомъ, а нѣжъ президентомъ полиціи. Цицеро высказувавъ часто, що національна экономія — то наибѣльшавѣйше, що бувъ у силѣ сотворити духъ людскій, а навѣтъ нашъ Greeley хочъ невыразно, але зъ натискомъ сказавъ, що — —“

Тутъ громозвѣдникъ ще разъ казавъ мене выкликати.

Я зѣйшовъ на долину въ такѣмъ настрою духа, що вже бувъ близкій нетерпячки.

Вѣнъ сказавъ, що волять ту й умерти, якъ менѣ зновъ перешкодити, але годъ. Вѣнъ пѣднйавъ ся — каже — акордовой работы и вѣдъ него дожидаетъ ся, щобъ она выйшла чисто й артистично. Работа скбичена, але коли утума просто зневолила его до вѣддыху и вѣдпочинку, якого вѣнъ такъ дуже потребуе, и таки мусѣвъ

собѣ его позволить — вѣнъ, глянувши въ гору однимъ метомъ ока помѣтивъ, що вѣс образунки трошки кульгали, бо коли-бъ надбѣшла буря а той дѣмъ, на котрѣмъ ему лично такъ богато залежить, не мавъ бы на цѣлѣмъ свѣтѣ на свою охорону нѣчого бѣльше, якъ лише шѣснадять громозводѣвъ — —

— Заключѣмъ миръ! — скрикнувъ я. — Настромѣть ихъ сто пятьдесятъ! Настромѣть вѣлька на кухни! Настромѣть тузвнъ на шопѣ! Настромѣть пару на коровѣ! Настромѣть одинъ на кухарцѣ! Розсыпте ихъ вѣс по тѣмъ бурямъ гонѣнѣмъ домѣ, доки вѣнъ не набере выгладу цинкомъ платированом, спирально крученом, на шпильяхъ посрѣбленом трощѣ! Жваво до работы! Зужийте увесъ матеріалъ, кѣлько лашъ можете его придбати, а якъ уже не стане вамъ громозводѣвъ, то настромлюйте лядштовки, дручки пѣдбѣрнѣй, штабки вѣдъ видимѣвъ на сходахъ — однимъ словомъ усе, що тѣлько може знадобити ся вашому страшенному апетитови на артистичну красвидну прикрасу, лашъ дайте спѣкѣй мому шѣлѣючому мозкови и лѣкъ моѣй роздертѣй душѣ!

Зелѣне тото ество, зовсѣмъ незрушене — я замѣтивъ у него тѣлько легеньку усмѣшку — посунуло собѣ зъ грацією маншеты взадъ и сказало, що теперь уже забирае ся до работы.

Ну, вѣдъ тогдѣ минуло вже три години. И ще пытае, чи я вже успокоивъ ся на стѣлько, щобы писати на благородный темать національной економіи. Але годѣ менѣ опертись бажаню такъ стрѣбувати, бо жъ се предметъ, що зъ усен фѣлософін сего свѣта найблизшій мому сердцю и найдорожшій мому мозкови.

...національна економія есть для людства наилучшимъ даромъ небесъ. Коли легкодушный але та-

лаповитый Байронъ лежавъ на выгнанію у Венеціи, сказавъ, що коли-бъ ему суждено було навернути ся и змарнотрачене житє наново почати, вѣтъ посвячувавъ бы свои просвѣтлѣ, незапомороченѣ хвѣлѣ вже не творенію масныхъ стиховъ, але писанію студій про національну економію. Вашингтонъ любивъ сею небесну науку та й имена такі, якъ Baker, Beckwith, Judson, Smith на вѣки вѣчній звязані съ нею. Ба навѣтъ божескій Гомеръ въ девятѣй книгѣ свои Иліады говорить:

„Fiat justitia, ruat coelum
Post mortem unum, ante bellum,
Hic jacet hoc, ex-parte res,
Politicum e-conomico est“.

Величність сихъ гадокъ старинного поета въ спо-лудѣ изъ щасливимъ доборомъ выслововъ, въ які вѣтъ ихъ убирає, а такожъ звышенность образвъ, котрыми они унаглядняють ся, вызначили смѣтъ стихамъ съ давня особливе мѣсце и зробили ихъ славнѣйшими вѣдѣ усѣхъ, які коли-небудь — —

— Уже анѣ слова не хочу вѣдѣ васъ чути — анѣ одного слова! Зробѣтъ рахунокъ а вѣдѣ такъ западѣте ся въ смѣтъ домѣ до суду-вѣку въ непроникнуту мовчанку — — Девять сотъ долларовъ? То вже все? Ось переказъ! на него выплатитѣ вамъ дотычну суму кож-дый солідный банкъ въ Америцѣ — — А чого то хоче тая товпа народу, що нагромадила ся тутъ на улицѣ? Що? „Приглянути ся громозводамъ?“ До чорта! не вжежь бы люде ще не бачили нѣколи громозводвъ? Якъ кажете? „Нѣколи ще не бачили такой купы гро-мозводвъ на однімъ будынку?“ Чи добре я зрозу-мѣвъ? — — Ну, таки мушу збѣйти въ долину и кри-тично дослѣдити тото розбуркане несвѣдомости люду..

Въ три дни поближе.

Мы все утомлені на смерть.

Нашъ дѣмъ, немовъ свинойскою щетиною наѣженный, двадцать и чотири години бувъ предметомъ розмовъ и дивована цѣлого мѣста. Въ театрахъ люде нудили ся, бо найщасливѣйшій вынаходы сценічній були зовсімъ свѣйскою щоденщиною въ прирѣвнаню до монхъ громозводѣвъ. Наша улица була якъ день такъ нѣчь въ облозѣ приглядачѣвъ, а мѣжь ними находило ся богато такихъ, що нарочно прибули зъ села подивитись на се чудо.

Приятна полекша настала для насъ, коли другого дня збрвала ся буря, а блискавица пустила ся на мѣй дѣмъ. Она, такъ сказати-бъ, выпорожнила галерію. До пять минутъ не стало анѣ одного приглядача; коло моего дому на вѣддалѣ пѣвъ милѣ доверуги; за те все высокій дома въ такѣмъ вѣддаленю были повнѣ людей — у вѣкнахъ, на крышахъ, однимъ словомъ — усюда люде и люде. Та и годѣ було брати имъ того за эле, бо коли-бъ збравъ до купы усѣ падающі звѣзды и все штучі огнѣ, спалені за часъ цѣлого одного поколѣня въ день четвертого липня*), и казавъ имъ лишъ самымъ блищачимъ капуснячкомъ падати зъ неба на одинъ безпомѣчный дахъ, — то се не було бы нѣ дробку чимъ лѣвшимъ вѣдъ піротехнічного видовища, яке въ такій величавый способъ вызначувало мѣй дѣмъ середъ загальнои темрявы бурѣ.

*) Дня четвертого липня святкуе ся рѣчница проголошена независимости американскихъ Сполученыхъ Державъ.

При докладномъ численю я дойшовъ до выслѣду, що блискавица въ сорокъ мѣнутахъ ударила въ мой будынокъ сѣмсотъ шѣстьдѣсять и чотири разы, але за кождый разъ она скбѣ на одинъ зъ тыхъ вѣрныхъ друкбѣвъ, збсовгла ся въ-низъ по спирально скрученбмъ металлу и стрѣлила въ землю, мабуть заки ще мала часъ зачудуватись, въ якій се способъ таке зъ нею стало ся. И при цѣлбмъ тбмъ бомбардованю буда зрвана лишь одна дахбвка, и се лишь тому, що на одну едину хвилю громозводы наъ суевѣдства вбдступили мому домови всѣ блискавицѣ, котрѣ лишь они могли у мѣстити у себе.

Кажу вамъ, чогось подббного нѣхто не бачивъ вбдѣ сотвореня свѣта. Черезъ цѣлый день и цѣлу нбчь хто тблько зъ мови родины на хвильку выткнувъ голову зъ вбйна, сейчасъ збрвало аму волосе зъ головы — тому нашѣ головы стали такѣ гладонькѣй, якъ кулѣ бѣлярдовѣ. И нехай читатель вѣрять менѣ або не вѣрять, нѣкому зъ насъ за весь той часъ анѣ у свѣ не пришло ся выйти на двбръ.

Наконецъ наспѣвъ страшнбй облозѣ конецъ — бо въ хмарахъ надъ нами не осталось ся вже нѣ крыбткѣй електричности — такъ изжерли си мои ненасытнбй громозводы. Тогдѣ я вылетѣвъ зъ хаты, призбиравъ отчайдушныхъ роббтникбѣвъ и доти не позволили мы собѣ анѣ кусочка поживы, анѣ мѣнута сну, доки цѣлковито не разббрали дому зъ цѣлого его страховитого рѣштунку — зъ выинкою трехъ громозводбѣвъ на домѣ, одного на кухни та одного на шопѣ — и тѣ стоятъ тамъ собѣ — до нинѣшного дня. Ажъ потбмъ — нѣ хвильку скорше — зважили ся люде знова вступити на нашу улицу.

Мимоходомъ зазначу тутъ, що я въ часѣ той тре-

воги залишивъ роботу надъ моею студією про національну економію. Навѣть теперь мои нервы и мбй мозокъ ще не прийшли до себе на стблько, щобы я мбгъ зновъ вати ся за сю роботу.

До всѣхъ, кого се обходить.

Всѣмъ тымъ, що потребують три тысячѣ двѣста одинацать стбпъ цинкомъ платированого, спірально крученого матеріалу на громозводи наилучшон явостн и шѣсть сотъ трицять и оденъ друкбвъ зъ позолочеными шпилями, усе въ зносно добробмъ станѣ — а хотяй черезъ ужитокъ значно зужите, то все-таки для каждой звычайной негоды ще вбдповѣдне, — може накладець сен книжки вказати нитересъ.

ОХЪ, ТИ ПОВОДКИ!

На всѣ поковки, якого-бъ вѣку або якои-бъ народности они ѣ были, издаю отсимъ свѣи кавалерскіи проклѣнїи!

М О Т И В Ы :

Они завсѣгда кладуть подушки на томъ концѣ лѣжка, що напротивъ свѣчника газоваго, такъ що ты, хотячи передъ ономъ читати або курити — якъ то є стародавнимъ и дуже новажнимъ звичаемъ кавалеровъ — мустишь въ дуже невыгдѣннѣмъ положенїи держати книжку въ гору, абы заслонити собѣ очи передъ ослѣпляющимъ свѣтломъ.

Коли-жь другого дня рано они застануть подушки переставленїи на другїи конецъ лѣжка, то не приймають тѣи указки до прихильнои вѣдомости, але роскошуютъ ся своєю абсолютною повновластїю и безъ милосердія надъ нашою безпомѣчною стелать лѣжку зновъ точнѣшнѣмъ такъ, якъ було перше, а въ душѣ сердечно тѣшатъ ся зъ нашего гнѣву и зъ муки, що намъ причиняє ихъ тиранство.

И то все а все, коли тѣлько побачать, що подушки переставленїи, они руйнують нашу роботу, тымъ чинимъ вызывають насъ и старають ся загорчити намъ жита, дароване Богомъ.

Они, коли не можуть уставити свѣтла въ некористне намъ положене въ якійсь иншій способъ, то пересувають лѣжку.

Ты поставишь свѣй куферъ на шѣсть цалъвъ вѣдъ стѣны, щобы, якъ отворюешь его, вѣко могло опертись — але они все а все посунуть тобѣ назадъ до самой стѣны. И се роблять они тобѣ умысно.

Хочешь мати сплювачку на певнѣмъ мѣсци, де бы она тобѣ выгѣдно була пѣдъ рукою, то они на се не прнстануть, за кождый разъ запроторять еи зновъ деинде.

Нашѣ другѣ чоботы они ставлять въ недоступнѣй мѣсца. Для нихъ то найбѣльша радѣсть — засунути ихъ пѣдъ лѣжку такъ далеко, на скѣлько лише стѣна дозволяе. А они роблять се длятого, що мы вѣдтакъ мусимо понижуватись до недостойной позиціи, въ потемкахъ зъ хлопцемъ у руцѣ товчи собою и погано клясти, кѣлько влѣзе ся.

Они завсѣгды кладуть коробку зъ сѣрниками на инше мѣсце — и то що-дня деинде, а тамъ де перше сѣрники стояли, ставлять фляшку або яке инше крышке знадѣе зѣ скла. И они се роблять на те, щобъ мы, шукаючи на-помацки, стовкли склянну посудину и зробили собѣ шкоду.

Все а все они пересувають меблѣ. Приходишь пѣвно вечеромъ до дому, то можешь бути певнѣй, якъ два разы два чотири, що стѣлѣ до писаня застанешь тамъ, де рано стояла шафа на одѣжѣ. А коли выходячи рано зъ хаты лишишь помѣйникъ коло дверей а гойдалие крѣсло пѣдъ вѣкномъ, то будь певнѣй, що о пѣвночи або бѣльше-менше о тѣй порѣ вернувши до дому, пошпотаешь ся о крѣсло и повалишь ся якъ довгѣй, а коли домацаешь ся вже до вѣчна, то сядешь собѣ въ по-

мыльницъ. Оно чоловікови чей-же не приємно, а они сему дуже радї.

Та й взагалѣ, де-небудь що поставишь, вмѣ анѣ на гадку не приїде полишити рѣчь на тѣмъ мѣсци. При першій-лучшій нагодѣ они забирають зъ водтамъ и пруть деінде. То вже въ нѣхъ натурѣ. Впрочемъ оно и робить вмѣ приятнѣсть такою безличностю злостити чоловіка. Они волѣли бы вмерти, анѣжь залишити свои шельмовскїй збытки.

Они завсѣгды выбируютъ усѣ старї окрайцѣ друкованого смѣтя, якї ты повыкидавъ на землю, и укладываютъ нѣхъ тобѣ старанно на столѣ; за те зновъ найцѣннѣйшими нашими рукописями пѣдпалють въ печи. Буває якїсь особливый старый шматокъ паперу, що тобѣ остогидѣ бѣльше нѣжь всѣ иншї, и ты добирасшь усякихъ можливыхъ способѣвъ позбутись его, — пуста твоя работа! завдавай собѣ и не знать кѣлько труда, се нѣ на що не здасть ся, бо они старе онуче паперу завсѣгды вѣднайдутъ и правильно положить назадъ на те саме мѣсце. Ихъ се тѣшитъ.

Олѣйку на волосе кожда зъ нихъ спотребовуе бѣльше, нѣжь шѣсть мужчинѣ. А повинишь си, що она никала до флащины, то выпре ся, збреше тобѣ въ живїи очи. Де они пытають про тамтой свѣтъ? Глядай таков!

Полишишь за-для выгоды ключъ у дверяхъ — ого! они заразъ занесутъ его въ долину до портїера. Они толкуютъ тобѣ се тымъ, що нѣбы то страхъ дуже стережуть нашего майна передъ злодѣями — але то лишъ покрывка. По правдѣ они чинять се лишъ на то, щобы мы, пришовши утомленї до дому, зновъ лазили по сходахъ у долину за ключемъ, або наражувались на неприятнѣсть, кажучи кельнерови принести ключъ на

*

гору, бо той, розумѣ ся, заразъ мусить дѣстати на пиво — а рѣчь можлива, що въ такомъ випадку тѣ злодащѣлы сотворѣня дѣлять ся добычею.

Покоѣвни безнастанно намагають ся застеливати лѣжку, заки ты ще вставъ, и тымъ чиномъ они позбавляють насъ красного ранного сну. Але якъ ты вже вставъ, они анѣ покажуть ся тобѣ на очи, хѣба ажъ другого дня.

Однимъ словомъ — они допускають ся безличностій, якѣ лишъ можуть выдумати, и то все зъ найчистѣйшомъ злобы, а не зъ яког-небудь иншой причины.

Въ покоѣвкахъ замерло всяке людске чуте.

Коли я лишъ зможу переперти въ законодатныхъ тѣлахъ внесене, щобы покоѣвни скасувати, то не залишу се вчинити.

О исторіяхъ великодушности.

Цѣле свое жите, ще вѣдъ дитини, любивъ я розчитувати ся въ одной зборцѣ анекдотъ — для розривки и поучена, якъ я зъ вѣдтамъ черпавъ.

Сеся книжка лежала все выгдно менѣ подъ рукою — и коли тѣлько я почавъ низько думати про своихъ ближнихъ, звернувъ ся я до нея и она прогнала таку думку; або зновъ, коли опанувало мене почуте, що я самолюбный, злый и неблагородный, я звернувъ ся до нея и она поучила мене, щѣ я позивенъ учинити, абы вѣдзыскати свое самоповажане.

Неразъ бажавъ я, щѣбы прекраснѣ оповѣданя не урывали ся на щасливыхъ степенованяхъ, але щѣбы розказували далѣ приемну исторію о добродѣяню — о тыхъ, щѣ добродѣють та й о тыхъ, щѣ добродѣйство приймають. Сеся бажане такъ безупинно вѣдзывалось и напирало ся въ моѣй груди, щѣ я вкбци постановивъ собѣ сповнити его — самъ укладаючи продовжене тыхъ анекдотъ. Забравъ ся я до того и по великѣмъ трудѣ та по довгихъ дослѣдахъ сповнивъ я свою задачу.

Хочу тутъ подати читателеви выслѣдъ своей работы. Наведу по черѣ анекдоты, а вѣдтакъ продовжене каждой, якъ то я его уложивъ на основѣ своихъ дослѣдѣвъ.

Вдячный пудель.

Одинъ добросердный лѣкаръ (що читавъ книжки) знайшовъ одного дня пудля зб зломаню ногою, когрого панъ прогнавъ. Лѣкаръ узавъ бѣдне звѣря до дому, а зложивши ушкодженіи суставы до нуты и перевязавши, пустивъ малого прогнанца на волю та й вже бѣльше й не думавъ о тѣмъ. Якъ же-жь вбѣи здвувавъ ся, коли въ кѣлька днѣвъ опбсла, отворивши свои дверѣ, побачивъ вдячного пудля, якъ той передъ дверима терпеливо ждавъ въ товариствѣ другого прогнаного пса, що такожь черезъ якусь приключку мавъ зломану ногу. Добрый лѣкаръ сейчасъ давъ помбчъ терпячому звѣрати и не мбгъ начудуватись недослѣдимбй добротѣ и ласцѣ Провидѣня, що послужило ся такимъ дробнымъ орудемъ, якъ малый прогнанный пудель, абы дати чловѣкови науку, що — и т. д. и т. д.

Продовжене.

Слѣдуючого ранку добросердный лѣкаръ заставъ обохъ псѣвъ, якъ зъ сѣячими вбдѣ радости очима чекали передъ дверми, а коло нихъ два иншіи окалѣчѣлыи псы. Калѣкы сейчасъ дѣстали лѣкарску помбчъ — и всѣ чотири пбйшли собѣ, полишаючи добросердного лѣкара въ ще бѣлшбмъ побожнбмъ зачудованю, нѣжь доси.

Минувъ день, наспѣвъ новый ранокъ. Передъ дверми уставили ся чотири вылѣченіи псы, а по-при нихъ чотири иншіи, що ще потребували лѣченя.

Зновъ минувъ день и наставъ другій. Теперъ шѣснацятъ псѣвъ, мѣжь ними всѣмъ свѣжихъ калѣкъ, заступило тротуаръ. Люде мусѣли ихъ обходити. Около

полудня поломані ноги були уставлені якъ слѣдъ, але до побожного чудуваня въ душѣ доброго лѣкаря почало вже пригнѣшувати ся самохѣтъ щось безбожного.

И зновъ збѣшло сонѣчко и освѣтило трицять и двоухъ псѣвъ, мѣжь тыми шѣснацять зъ поломаными ногами. Они обсадили не лишъ тротуаръ, але й половину улицѣ; другу половину заповнили цѣкаві прохожіи люде. Выте окаячѣлыхъ и радѣстныи гавкѣтъ выльчєныхъ бєстїи, якъ и замѣтки горожанъ, що приглядали ся сєму — все те выкликувало велику й одушевляючу веселѣсть, але комуникація на тѣй улиці була перервана. Добрыи лѣкарь нанявъ собѣ до помочи пару лѣкарѣвъ-асистєнтѣвъ и упоравъ ся зъ своєю милосердною роботою ще передъ змеркомъ, та вже бувъ на стѣлько осторожныи, що передъ тымъ выписавъ ся зъ братѣтвѣ церковного, абы мѣгъ свободно высловитисъ такъ, якъ годило ся въ сѣмъ випадку.

Але все мае свои границѣ. Коли зновъ поблагословилось на свѣтъ и добрыи лѣкарь побачивъ далеко сягаючу масу выючихъ и благаючихъ псѣвъ, промовивъ :

— Мушу вже признати ся — книжки пошили мене въ дуриѣ. Они оповѣдають лишє красшу частину исторїи, а потѣмъ урываютъ. Подайте менѣ рушницю! того доброго вже за богато!

Выйшовъ зъ оружемъ на двѣрь и нехотячи на-стоптавъ хвѣстъ першого пудля — а той заравѣсько укусивъ его въ ногу. Се велике и добре дѣло, яке той пудель взявъ на себе, выкликало въ нѣмъ таке могуче и зростаюче одушевленє, що оно наконецъ завернуло ему слабу голову и довело его до ошалѣлости. Въ чѣтири тыждѣи опбєля, коли добросердныи лѣкарь лежавъ въ передсмертныи мукахъ скажєнины, прикликавъ къ собѣ плачущихъ приятелѣвъ и сказавъ до нихъ :

— Стережіть ся передъ книжками! Они оповідають історію лише до половини. Коли який харлакъ просять васъ о помбчѣ, а вы маєте сумнівъ, які наслідки можуть вийти зъ вашої добросердності, то скористайте не з сумніву и пальніть такому кулею зъ добѣ.

Щиросердечный писатель.

Одинъ молодець, початковий писатель, надармо заходивъ ся примѣстити де-небудь свои рукописи. На послѣдокъ, коли вже голодова смерть грѣбно заглядала ему въ очи, вбѣ представивъ свое сумне положене одному загально звѣстному авторови и благовѣ его о пораду и пбдпору. Той великодушный мужъ сейчасъ вбдложивъ на ббѣ свои власній дѣла и взявъ ся до перегляду одной зъ погордженихъ рукописій. Сбкбичивши себею чоловіксколюбиву роботу убогого молодця и сказавъ: „На мою гадку оно не зле. Навѣдайтесь до мене зновъ у понедѣлокъ“. Въ выначеній порѣ загально звѣстный авторъ, усмѣхаючись приязно, але не кажучи й слова, ровложивъ часопись, ще вовку зъ-пбдъ прасы. И якъ же студувавъ ся убогий молодець, коли на задрукованій сторонѣ побачивъ свою статью! Упавши на колѣна и розплакавши ся, селикнувъ: „Якъ я зможу вбддячитись вамъ коли-небудь за сей благородный учинокъ!“ Тимъ загально звѣстнымъ авторомъ бувъ славный Снодграсъ, а убогимъ молодымъ початковникомъ, въ той способѣ выдодутымъ зъ укритя и голоду, бувъ — пбвнѣйше рбвно-жь славный Снегсбі. Нехай же отся красна подѣя послужить намъ на захооту — ласкаво выслухати кожного початковника, потребуемого помочи!

Продолженіе.

На другій тыждень Снесбі прийшовъ зновъ — зъ пятьма відкинутыми рукописами. Се трохи студовало загально звѣстнаго автора, бо въ книжкахъ — многонадѣйный молодець добиваючись карієры, потребувавъ, бачить ся, тѣлько одноразовою помочи. Але нѣчо! славный авторъ переоравъ папери, повимыкавъ злишній цѣты и перекопавъ кѣлька моргѣвъ применниковою стернѣ — тогдѣ й удало ся ему двомъ зъ тыхъ статей знайти мѣсце.

Минуло зновъ може зъ тыждень, а вдачный Снесбі являе ся зъ новымъ ладункомъ корабельнымъ. Загально звѣстный авторъ почувъ бувъ щире вдоволене, коли першій разъ заявивъ овою прихильность многонадѣйному молоддеви, и зъ справдѣшною гордостю порбнювавъ себе зъ великодушными мужами, описуваными въ книжкахъ; але теперь почавъ уже пѣдозрѣвати, що вѣнъ натянувъ ся на щось новѣго въ фаху благородныхъ учивкѣвъ. Его одушевлене охолело. А все-таки не бувъ вѣнъ въ силѣ вѣдѣпхнути того многонадѣйнаго молодого писателя, що лицѣ до него такъ прамодушно и зъ такимъ довѣремъ.

Конецъ кѣнцемъ — наслѣдокъ усего того бувъ такий, що загально звѣстный авторъ теперь мавъ убогого молодого початковика безнастанно на карку. Даремный буди вѣдъ деликатный пробы скинути зъ себе той тагаръ. Вѣнъ мусѣвъ день-въ-день удѣляти ему порады, день-въ-день захоочувати его; мусѣвъ и дальше старатисъ о приримане его писанъ до часописѣй, а вѣдтакъ латати его рукописи, щобы зробити ихъ здѣбными до друку.

Колыжь по часѣ молодой карієровичъ ставъ уже на ноги и самъ вже мавъ доступъ до выдавництва, то

однимъ махомъ зробивъ щасте въ той способъ, що описавъ приватне житє загально звѣстного автора зъ такимъ фдеямъ гуморомъ и зъ такими пікантными подробностями, що величезный накладъ книжки просто розхоплено — а загально звѣстному авторови серце пукло. Конаючи выповѣвъ вѣнъ отсей слова :

— Ахъ, книжки ошукали мене! Они оповѣдають не цѣлу исторію. Приятель, стережѣть ся молодого автора-карієровича! Кому було суджено гинути зъ голоду, того нехай чоловікъ не зухвалить ся ратувати на свою власну погибѣль.

Вдячный мужь.

Одного дня вѣхала одна панѣ зъ сынкомъ головою удицею великого мѣста. Наразъ конѣ сподохались и шадено пбгнали. Вѣзникъ злетѣвъ зъ кбала, а панѣ и хлопчина зъ остраху мерли. Але одинъ бравый молодець, що повозивъ возомъ зъ матеріалами, вергъ ся на зустріть гальопуючимъ звѣрамъ и зъ нараженемъ свого жиятя здержавъ ихъ. Вдячна панѣ запамятала собѣ его номеръ, а прийшовши до дому, оповѣла о тѣмъ геройскѣмъ чинѣ своему мужеви (котрый читавъ книжки). Той уважно, зб слезами въ очехъ, выслухавъ зворушаючого оповѣданя, а вѣдтакъ подякувавши вразѣ изъ приверненими ему дорогими особами Тому, безъ котрого вѣдомо навѣтъ марный воробецъ не впаде на землю, покликавъ бравого молодця до себе, вручивъ ему переказъ на пятьсотъ долларѣвъ и сказавъ до него: „Возьми се, Вильгельме Фергусоне, яко нагороду за свѣй благородный учинокъ, а якъ бы ты коли потребувавъ приятеля, то пригадай собѣ, що Томпсонъ Мекъ-Сваденъ

має вдячне серце". Зъ того можемо поучити ся, що добрый учинокъ неохбно принесе пожитокъ учинному, хочь-бы вѣнъ бувъ и якъ малозначущою людиною.

Продовженя.

Вильгельмъ Фергусонъ заразъ другою тыждня явивъ ся у пана Мекъ-Спадена зъ просьбою, щобъ уживъ свого впливу для придбаня ему якогось вышого занятя, бо вѣнъ почувавъ ся способнымъ до лучшихъ рѣчей, а вѣжъ повозити возомъ зъ матеріялами. Панъ Мекъ-Спаденъ выстаравъ ему посаду конториста зъ доброю платнею.

Въ тѣмъ часѣ занедужала матерь Вильгельма Фергусона и Вильгельмъ — — але абы не розводитисъ широко, коротко скажу: панъ Мекъ-Спаденъ згодивъ ся взяти еи до своего дому.

Невдова вѣ она забанувала за товариствомъ своихъ молодшихъ дѣтій, отже панъ Мекъ-Спаденъ принявъ такожь Марію и Юдію и ихъ братчика, малого Якова.

Яцко мавъ кишневый ножикъ, а завандрувавши зъ нимъ одного дня до сальону, зредукувавъ вартѣсть меблѣвъ изъ десять тысячъ долларѣвъ на неозначену суму. Въ день чи два опбсла вѣнъ упавъ зѣ сходѣвъ и скрутивъ собѣ карѣъ.

На похоронъ збйшло ся до дому Мекъ-Спадена сѣмнацять своякѣвъ. При тѣй нагодѣ они стали знакомими и вѣдъ тогдѣ не вылазили зъ кухнѣ, а въ додатку не давали спокою родинѣ Мекъ-Спаденѣвъ, щобы старалась для нихъ о посады, и зновъ старались о новѣ, коли тамтѣ имъ сприкрили ся. Стара мати пила досыть крѣпко та й кляда досыть крѣпко, а вдячнѣ Мекъ-Спаденѣ, розумѣючи, що ихъ обовязкомъ есть улагород-

някочо вплывати на неѣ — зъ огляду на те, щѣ еѣ сынъ для нихъ учинивъ — взяли ся благородно до сѣк великодушной роботы.

Самъ Вильгельмъ заходявъ до нихъ часто и дѣстававъ усе якѣсь сумы грошевѣ; вѣнъ разъ-по-разъ домагаваъ сѣ вышого и дохѣднѣйшого занята, а вдячный Мекъ-Спаденъ завсѣгды выстарувавъ ему бѣльше або менше скоро.

Мекъ Спаденъ, по дѣянихъ замѣтахъ, згодивъ сѣ навѣтъ пѣслати Вильгельма на факультетъ. Але коли надѣйшли першѣ ферѣн, а герой заправивъ конче грошей на подорожъ за-для здорѣвля до Европы, довготерпеливому Мекъ-Спаденѣ не стало вжѣ терпцю, збуштувавъ сѣ противъ тирана и обуренѣй просто ѣ рѣшучо вдмоливъ ему грошей.

Матѣрь Вильгельма Фергусона въ першѣй хвилѣ остовѣѣла, ажъ флашку зъ горѣвкою выпустила на землю та ѣ нечистѣй еѣ губы выповѣли ѣѣ службу. Коли-жѣ прийшла до себе проворчала:

— То така у васъ вдячнѣсть? Де бы була тепѣрь ваша жѣнка та ѣ вашъ хлопецъ, якъ бы не мѣѣй сынъ?

— Вильгельмъ и собѣ:

— То така у васъ вдячнѣсть? Чи я вратувавъ вашѣй жѣнцѣ жите, чи нѣ? Такъ або нѣ?

Сѣмнацатѣро своякѣвъ вылетѣло ровѣмъ изъ кухни и всѣ въ одинъ голосъ:

— Отже то така еѣо вдячнѣсть!

Вильгельмовѣ сѣстры станули якъ вкопанѣй та ѣ собѣ за тамтѣymi:

— Отже то така еѣо вдяч — —

Матѣя перебила имъ — выбухла плачемъ и крикнула:

— А моя дитина, мой богобойный Яцько заплативъ житемъ въ службу у такого крокодила!

Тутъ уже крайна лють хватила збунтованого Мекъ-Спадена и вбнъ вдрубавъ сердито:

— Прочь съ моего дому съ цѣлымъ вашимъ жебрацкимъ кодромъ! Мене одурили книжки, та лише разъ! въ-друге не одурять! — А звернувшись до Вильгельма, крикнувъ: — Такъ, ты вратувавъ жите мойй жѣницъ, але заразь другій по тобъ, якъ бы ще разъ те зробивъ, нехай гине таки на мѣсци!

Я не священникъ, то и не могу поставити свѣй текстъ на вѣщи свои проповѣди, замѣсть на початку. Вбнъ вынятый изъ споминивъ пана Ноя Брукса про президента Линкольна, надрукованыхъ въ „Scribners Monthly“ и звучитъ:

„Акторъ Дж. Г. Гакетъ въ роли Фальстафа просто одушевивъ Линкольна. А що Линкольнъ нѣколи не выдержавъ бы бувъ, щобъ не заявити другимъ свои вдячности, то и написавъ до актора білетъ, де высоколетними словами высказавъ ему свою радбость съ вбдана тои роль. Панъ Гакетъ вбдповѣвъ присылкою книжки президентови — може бути, що вбнъ самъ бувъ ен авторомъ — а такожь написавъ до президента вблька білетовъ: Одного вечера, вже зовсімъ пбзно — а дѣяло ся се, коли я вже й забувъ о тѣй исторіи — пбйшовъ я въ одній урадовій справѣ до Бѣлого дому. Ввбйшовши до бюро президента, помѣтивъ я съ зачудованемъ, що въ передпокою сидеть Гакетъ, немовъ-бы ждавъ на авдіенцію. Президентъ спытавъ мене, чи въ передпокою е хто. А коли я здавъ ему справу, вбнъ мало що не сумовито сказавъ:

— „Охъ, я не можу его припустити, нѣякъ не можу. Я сподѣвавъ ся, що вбнѣ пбйшовъ.“ — А потбмъ говоривъ дальше: „Се показуе дуже добре, якъ то невыгбдно на отсѣмъ урядѣ мати добрыхъ приятелѣвъ и знакомыхъ. Вы знаєте, якъ високо я цѣню Гакета яко актора, и знаєте, що я ему се написавъ. Вбнѣ приславъ менѣ тоту книжку и я думавъ, що на тбмъ уже koniecъ. Вбнѣ, на мбй поглядъ, артистъ въ своѣмъ фаху тай матеріяльно стоить добре. Але що мы обмѣняли ся еблъкома приязными листами, якъ се могли зробити два першій-лѣпшій мужчины, вбнѣ уже має жадане. И якъ бы вы думали? чого вбнѣ жадае?“ Я не мбгъ вбдганути, а Линкольнѣ сказавъ дальше: — „Ну, вбнѣ хоче бути конзулемъ въ Лондонѣ. Господи милосердный!“

Напослѣдокъ замѣчу, що пригода зъ Вильгельмомъ Фергусономъ дѣйствию лучила ся, и то середъ моихъ лично знакомыхъ — я тблько перенначивъ подрбности, щобы Вильгельмъ не пбзнавъ себе въ сѣй исторіи.

Всѣ читателѣ сего начерку певно вбдограли въ солодкбй и пересадно щасливбй годивѣ свого жита ролю героя въ якбйсѣ исторіи великодушности. Дуже радъ бы я знати, кблько зъ помѣжъ нихъ має охоту говорити о тбмъ епібодѣ и чи люблять они, щобъ имъ згадувати о его наслѣдкахъ.

Передъ судомъ присяжныхъ.

Я сидѣвъ осьде — розказувавъ судья — въ отсѣмъ старбмъ судейскбмъ крѣслѣ и проводивъ розправѣ. А мали мы перевести судъ надъ однимъ опришкомъ, Испанцемъ, рослымъ, плечистымъ, отчайдушного розбшацкаго лица. Вбнъ бувъ обжалуваный за замордоване мужа одной моторной и красной Мексиканки.

Бувъ парный лѣтний день, въ додатку ще нестерпимо довгий, а збзнаня свѣдкбвъ були нудий.

Нѣхто зъ насъ не интересувавъ ся розправою анѣ трошви — зъ выимкою той нервовои, неспокойной чортицѣ Мексиканки. Вы-жъ знаете, якъ они люблять и ненавидять! — а сеся любила своего мужа цѣлымъ сердцемъ, цѣлою душою, то теперь всю тую любовь перетопила она зъ жарючу ненависть, и коли осьде стояла, то зъ еи очей искры ненависти такъ и сыпались на Испанца. Кажу вамъ щирю правду, що вбдѣ часу до часу маленька блискавочка зъ еи ока, мигнувши бѣкомъ къ менѣ, розбуркувала мене зъ мои выгбдности. Я, бачите, скинувъ изъ себе сурдуть, пятами оперѣ ся о стблѣ, вытягавъ ся и потивсь та куривъ одно зъ тыхъ цигаръ похожихъ на капустаный качанъ, що то людцѣ зъ Санъ-Франциска узнали ихъ на тѣ часы зовсѣмъ добрыми на наше пбднебѣне. Адвокаты такожь пороздягали ся зъ сурдубѣмъ и курили та ножиками рѣзбили по столахъ.

Не що няше робили й свѣдки, ба навѣть и обжалованый.

Та й не диво — рѣчь була така, що въ тыхъ часахъ процесъ о мордѣ зовсѣмъ не будувъ цѣлостности. Бачите, горлорѣзъ завсѣгды выходивъ пѣсля вердикту судьѣвъ присяжныхъ „не виненъ“, бо присяжнѣ сподѣвали ся, що при нагодѣ вѣтъ такую саму имъ зробишь кречивость. Отже хочъ доказъ вини того Испанца бувъ безсумнѣвный та яснѣй якъ сонце, то таки мы знали, що не можемо его засудити, бо въ такымъ випадку впадо бы на насъ пѣдозрѣнне о якусь зарозумѣлость та самоволю супротивъ кожного въ громадѣ. А треба вамъ знати, що въ тыхъ часахъ не було тутъ ще нѣ караваибѣвъ, нѣ жалѣбныхъ мундурѣвъ на похороннѣй прислужѣ, тожь и единою приличною методою було, що каждый мавъ собѣ свое приватне кладовище.

Але тотя молодичка, видко було, страхъ напосѣла ся, щобы Испанецъ повисѣ на шибеници. Треба було вамъ бачити, якъ она на хвилию скажено впаить а потому благаючо згляне на мене — якъ вѣдтакъ скрутите ся и зо пять мѣнуць читае на лицахъ судьѣвъ присяжныхъ — якъ мало-помалу спустить на хвилину лице въ долонѣ, якъ коли-бъ туй-туй готова була скаменѣти зъ роспуки, але въ мигъ ока она вже назадъ при своему дѣлѣ и зновъ така живка и западена, якъ перше.

Коли-жь судѣ присяжнѣ оголосили вердиктъ: „не виненъ“ и я заявивъ обжалованому, що вѣтъ вѣльнѣй вѣдѣ вини й кары и може собѣ йти — тогдѣ тотя жѣнка выпростувала ся такъ, що бачилось стала такою великою та грѣбною, якъ корабель о двадцать и чотирохъ канонахъ, и оббавала ся:

— Судьо! чи я васъ добре зрозумѣла? То вы кажете, що отсей чоловікъ не виненъ? — сей чоловікъ,

що мого мужа безъ нѣякои причины замордувавъ на очехъ моихъ и дробныхъ моихъ дѣточекъ? — та ѣ вы знаете, що супротивъ него сповнено все, що тольно було въ силѣ закона и справедливости?

Я водповѣвъ:

— Такъ!

И якъ же думаете? що она тогдѣ чинить? Ну, водвертае ся вамъ до того кенаньского харцизяки мовѣ днѣка кбтка, митю вытаете револьверъ и передъ лицемъ цѣлого урядуючого суду застрѣлюе его якъ собаку!

— Дѣйстно, зухъ молодиця! мушу се признати.

— А що? не правда? — притакнувъ судя одушевлений. — Тои сцены, кажу вамъ, я не промѣнявъ бы бувъ нѣ за що въ свѣтъ.

Я сейчасъ замкнувъ судову розправу и мы, позаядавши сурдуть, выйшли изъ салѣ, зробили складеу для Мексиканки и еи голодныхъ вовченатъ та ѣ выслали еи за горы до еи приятельвѣ. Го-го! то була зухъ молодиця!

Водвѣдины интервьюера.

Крепкій и меткій молодой чоловікъ на мою просьбу сѣвъ, заявивъ, що вѣвъ насъ звязи зъ „Щоденнымъ Громобосмъ“ и докинувъ:

— Надѣйсъ вы нѣчого не будете мати противъ того, щобъ я васъ интервьюавъ?

— Щобы вы мене — —?

— Щобъ я васъ интервьюавъ!

— А такъ! Чому нѣ? Гмъ! Добре... дуже добре.

Я того рана бувъ якійсь самъ не свѣй. Здавало ся, що мои духовѣ силы дѣйстви трохи потерпѣли. Я пустивъ ся до шафы зъ книжками, а поинцавши тамъ шѣсть або сѣмь мѣнутъ, мусѣвъ я назадъ звернути ся до молодого чоловіка:

— Якъ вы се пишете?

— Якъ я пишу? що таке?

— „Интервювати“.

— О Господи! На що-жь вамъ того писати?

— Менѣ й не вѣ гадцѣ писати; я хочу заглянути, що воно значить.

— Ну, то дивне! нѣгде правды дѣти... Я могу вамъ сказати, що се значить, коли вы — коли вы —

— О, дуже добре! Досыть буде, якъ скажете; буду вамъ дуже вдячний.

— Ин: и-и, тер: т-е-р, интер...

— Отже пишете „И“?

— Розумѣ са!

— О, за тымъ те я й глядавъ такъ довго.

— А вы-жь, ласкавый пане, якою буквою хотѣли писати?

— Я — я — властиво не знаю. Взявъ лексиконъ и шукавъ на кнѣци, надѣючи ся, що подыблю межи образками. Але то дуже старе выдане.

— Ну, поважаний друже, образка такого не знайшли-бъ вы и въ найновѣйшомъ выд — — даруйте, ласкавый пане, не возьмѣть менѣ за зло — але вы не выглядаете такъ — такъ — интелігентно, якъ я надѣявъ ся. Безъ гнѣву — зовсѣмъ безъ гнѣву.

— О, прошу, дуже прошу! Я чувавъ часто, и то вѣдъ людей, котрѣ не пѣдхлѣбляють та й не мають нѣ-якои причины до пѣдхлѣбства, що и въ тѣмъ вглядѣ просто оригінальный. Такъ — такъ, о тѣмъ говорятъ зъ одушевленемъ.

— Вѣрю, вѣрю. Але теперь що-до того интервью. Вы знаете, що теперь е поведѣнка интервьюати кожного чоловіка, чне тѣлько има згадуе ся въ житю публичномъ.

— Ага! Але я о тѣмъ ще не чувавъ. Оно мусить бути дуже цѣкаве. Якъ же вы се выконуете?

— (Гмъ... а-а! — гмъ — то може знеохотити!) Иногдѣ, ласкавый пане, треба бы выконати се бучкомъ, але звичайно робить ся такъ, що интервьюочій задае питаня а интервьюованный вѣдповѣдае. Теперь оно дуже въ модѣ. Чи позволите менѣ задати вамъ деякѣ питаня, якѣ мають вывести на свѣтло дня найважнѣйшій точки вашон публичной и приватной манушныны?

— О, дуже радо — дуже радо! Я, що правда, маю

*

дуже нездалу память, але, думаю, се вамъ не буде вадити. Знаете, у мене память дуже неправильна — дивно неправильна. Иногда летить она гальономъ, а потому зновъ потребує неразъ ажъ четырнадцать днѣвъ, щобы минути якъсь точку. Се мене дуже грызе.

— О, то нѣчо не вадить, абы вы лишень хотѣли зробити те, що буде въ вашій силѣ.

— Се я хочу. Мушу збрати до купы всю увагу...

— Спасибѣ' вамъ! Вы вже готові? можна зачати?

— Я готовъ.

Пытани:

Кѣлько вамъ лѣтъ?

Вѣдповѣдь:

Девятнадцать, въ червни.

Пытани:

Що вы кажете! А я бувъ бы вамъ дававъ тридцать пять до шѣсть. Де вы родили ся?

Вѣдповѣдь:

Въ Миссури.

Пытани:

Коли почали вы писати?

Вѣдповѣдь:

1836-ого.

Пытани:

Але-жь якъ то може бути, коли вамъ теперь усего девятнадцать лѣтъ?

Вѣдповѣдь:

Самъ не знаю. Здасть ся дивно? нѣ?

Пытани:

Дѣйстви дивно! Кого вы уважаєте за найзамѣтнѣйшого чоловіка, якого вы пѣзнали?

Вѣдповѣдь:

Арона Бурра. *)

Пытане:

Де-жь вы могли знати Арона Бурра, якъ вы шае-те доперва девятнадцать лѣтъ —

Вѣдповѣдь:

Коли вы лѣише знаете про мене, нѣжь я самъ, по що жь мене пытаете?

Пытане:

То була лише догадка, обльшь нѣчого. А якъ вы пѣзнали Бурра?

Вѣдповѣдь:

Ну, одного дня припадкомъ бувъ я на его похоронѣ и вѣнъ вѣдовзавъ ся до мене, абы я не галасувавъ такъ, и --

Пытане:

Але-жь Бога ради! Коли вы були на его похоронѣ, то вѣнъ мусѣвъ же бути мертвый; а коли бувъ мертвый, то якъ вѣнъ мѣгъ журити ся тымъ, чи вы галасували, чи нѣ?

Вѣдповѣдь:

Не знаю. Неббщикъ усе бувъ такий чудный чоловікъ.

Пытане:

На всякій способъ я сего не второпаю. Кажете, що говоривъ зъ вами, а бувъ мерлець.

Вѣдповѣдь:

Я не знававъ, що вѣнъ бувъ умеръ.

---

*) Полковникъ Аронъ Бурръ бувъ вице-президентомъ Пѣвнѣчно-американьскои Унiи и въ 1804 роцѣ застрѣливъ у поединку заслуженого мужа державного Александра Гамильтона.

Пытане :

Отже не бувъ мерлець?

Вѣдповѣдь :

Гмъ, одинъ казали, що умеръ, а другій, що нѣ.

Пытане :

А якъ же вы думали?

Вѣдповѣдь :

А що то мене обходило! Се-жь не бувъ мѣй похоронъ.

Пытане :

А чи вы — але даймо вже спокѣй, сему мы ладу не дѣйдемо. Позвольте менѣ спытати васъ о щось инше. Якого дня вы родили ся?

Вѣдповѣдь :

Въ понедѣлокъ 31 жовтня 1693.

Пытане :

Що-о? Не може бути! На такій спосбѣ вы мали бы сто вѣсѣмдесять лѣтъ. Якъ вы се поясните?

Вѣдповѣдь :

Зовсѣмъ не беру ся пояснити.

Пытане :

Бо-жь вы сказали перше, що вамъ лише-що девятнадцать лѣтъ, а теперъ даєте собѣ сто вѣсѣмдесять. Се-жь чудовищна суперечность.

Вѣдповѣдь :

Дивѣть! и вы се змѣркували? (*Стискъ руки.*) Менѣ оно неразъ впадало наче суперечность, але, не знаю, я не мѣгъ рѣшити ся. А якъ вы борзо тето змѣркували! разъ-два!

Пытане :

Дякую дуже красно за компліментъ! А мали вы братѣвъ, сестеръ?

Вѣдповѣдъ :

Гмъ! Я — я — эдакъ менѣ — мавъ — але не пригадую собѣ.

Пытане :

Ну, се вже найнезвычайнѣйша вѣдповѣдъ, яку я коли почувъ!

Вѣдповѣдъ :

Иги! якъ вы то розумѣете?

Пытане :

А вжежь не внакше. Прошу, погляньте по онтамъ! Чий то портретъ онъ на стѣнѣ? Чи то припадкомъ не вашъ братъ?

Вѣдповѣдъ :

Охъ, такъ, такъ! братъ! Теперь пригадую собѣ. То бувъ мѣй братъ. То Вильгельмъ — Бѣль звали мы его. Бѣдный старый Бѣль!

Пытане :

Якъ то? чи вѣнъ уже неббщникъ?

Вѣдповѣдъ :

Та вже! Я такъ догадую ся. На певно оказати мы не могли. То була дуже загадочна исторія.

Пытане :

Сумна рѣчь, дуже сумна. Такъ вѣнъ десь пропавъ?

Вѣдповѣдъ :

Пропавъ, и то, сказати-бъ, въ найнезвычайнѣйшій способъ. Мы его похоронили.

Пытане :

Похоронили! Похоронили, не знаючи, чи вѣнъ мертвый, чи нѣ?

Вѣдповѣдъ :

О нѣ! Такъ оно не було. Вѣнъ бувъ досыть умеръ.

Пытане :

Ну, признаю ся, того я не розумѣю. Коли вы похоронили его и знали, що вѣнъ умеръ —

Вѣдповѣдь :

Нѣ, нѣ! Мы не гадали, що то вѣнъ.

Пытане :

Ага, теперъ вже розумѣю. Вѣнъ мабуть оживъ?

Вѣдповѣдь :

Анѣ не думавъ!

Пытане :

Ну, то чогось такого я въ життю ще не чувавъ. Хтось умеръ. Когось поховали. Въ чѣмъ же-жь була загадка?

Вѣдповѣдь :

Га! ось бачите! то именно! Мусите знати, мы були близнюки — небѣщикъ и я — та й насъ обмѣняно у ваннѣ, коли намъ було доперва чотирнацять днѣвъ. И одинъ зъ насъ утопивъ ся. Але мы не знали, котрый. Де-хто думавъ, що Биль, де-хто зновъ, що я.

Пытане :

Чудна исторія. Яка-жь ваша думка?

Вѣдповѣдь :

Одинъ Господь може знати! Знаете, цѣлй свѣты давъ бы я за те, абы могли знати. Тая достопочтенна, тая страховита загадка кинула тѣнь на цѣле мое житє. Але ось я вамъ вѣдверью тайну, якои я ще нѣ одибй люднѣ не вѣдверывъ. Одинъ зъ насъ мавъ особливу примѣту — великй знакъ на лѣвбй руцѣ, зъ-заду — и то бувъ я. И сеся то дитина втѣпила ся.

Пытане :

Ну отже! Пѣсля всего того я не бачу, чому та справа має бути загадочною.

Вѣдповѣдь:

Не бачите? Але я бачу. На всякій способъ не разумію, якимъ свѣтомъ мои люде такъ на-слѣпо могли взятись до дѣла и похоронити не тоту дитину? Але тихо, ша! Не говорѣть о тѣмъ, де бы моя родина могла почути. Одинъ Богъ знае, кѣльке они й безъ того терпѣть муки, зъ грыжѣ ажъ сердце пукае.

Пытанє:

Ну, думаю, пови-що досыть уже маю матеріалу и сердечно дякую вамъ за трудъ. Але того ваше оповѣданє про похоронъ Арона Бурра дуже бы було цѣкаве для мене. Не були-бъ вы може ласкаві сказати, яка особлива обставина привела васъ на гадку, що Бурръ бувъ такойъ вызначный чоловѣкъ?

Вѣдповѣдь:

А, то була дробниця. Помѣжь пятьдесятьма людьми ледви чи одинъ звернувъ бы бувъ на се увагу. По проповѣди надъ неббщникомъ, коли походъ збиравъ ся рушати на владовище и домовину зъ тѣломъ красно зложено на караванъ, вѣнъ сказавъ, що хотѣвъ бы ще зъ-послѣдне поглянути на парадъ, отже вставъ и сѣвъ собѣ коло погонича.

*

*

*

Теперь молодой чоловѣчокъ, вѣддавши менѣ честь, ибѣшовъ. Дуже милый у товариствѣ и я нерадо працавъ ся зъ нимъ.

Наука противъ припадку.

Въ Кенгуки (оповѣдавъ поважаныи панъ К—) бувъ тогдѣ законъ дуже строгій противъ такъ званои газарднои гры. Одного дня убѣйшовъ до суду доносъ на ббльше якъ тузницъ молодыхъ людей, що въ грошѣ грали „Seven up“ або „Old sledge“ — и выготовлено актъ обжалованя.

Оборону ихъ мавъ обняти Джимъ Стургісъ. Чимъ ббльше роздумувавъ вѣнъ надъ справою и розглядавъ ся за средствами доказными, тымъ выразтѣйше пбнававъ, що крути-верти мусить справу прѣграти — просто пиши: пропало! Не дасть же ся заперечити, що молоді люде грали въ грошѣ гры газарднои. По сторонѣ Стургіса була навѣтъ симпатія публики. Люде говорили, що шкода, абы вѣнъ собѣ псувавъ многонадѣйну карієру процесомъ, якій неохбно мусить програти.

Але по кблькохъ безсонныхъ нощахъ наразъ заблєсла у Стургіса свѣтляна гадка и вѣнъ выскочивъ зъ постелѣ веселый та урадуваный. Спрага, бачилось ему, теперь уже зовсѣмъ гладка.

Заразъ рано пошептавъ вѣнъ нишкомъ зъ своими клієнтами, а коли прийшло до розправы, вѣнъ признавъ вправдѣ, що „Old sledge“ grano въ грошѣ, але при тѣмъ пбдѣлѣсь чудовищный замѣтъ, що то не е гра газардна

На тѣ софістичні слова сердечно засмѣяли ся всѣ, хто толькѣ бувъ у судѣ. Навѣть предсѣдатель усмѣхавъ ся.

Але у Стуртіса міна була поважна, можна-бъ сказати навѣть сувора.

Публичний прокураторъ пробувавъ смѣшками зблукнути оборонця изъ занятого становища, але се ему не удало ся.

Предсѣдатель суду поднівъ жартомá важкї юридичні замѣты, але й они не зрушили оборонця. Справа ставала поважною. Судью брала вже нетерпячка и вбївъ хотѣвъ, абы той жартъ уже скбичивъ ся.

Та Джімъ Стуртісъ вбдповѣвъ, що тутъ не може бути й бесѣды о жартъ — его кліентбвъ не можна покарати за сповнене рѣчи, яку де-хто называе газардною грою, але чи то гра газардна, се ще не доказане.

Судья й прокураторъ сказали, що нема нѣчого лекшого, якъ перевести доказъ, и судья именувавъ знаками діяконбвъ Джоба, Петерса, Бурка й Джонсона та пасторбвъ Вірта й Мітлеса — а тѣ супротивъ мудрована Стуртіса заявляли одногласно и найрѣшучѣйше, що „Old sledge“ усе называе и газардною грою.

— А якъ ще й теперъ называють? — спытавъ судья.

— Я называю науковою грою, — замѣтивъ Стуртісъ, — и я готовъ перевести на се доказъ правды.

Намѣръ оборонця принято до вѣдомости.

Вбнъ навѣвъ цѣлу купу доказныхъ средствъ та свѣдоцтвъ, абы выказати, що „Old sledge“ е грою не газардною, але науковою.

И ось наразъ рѣчь, яка здавала ся найпростѣйшою въ свѣтѣ, стала пытанемъ замотанымъ, якъ рѣдко.

Судья почувавъ ся за вухомъ и оказавъ, що въ той способъ годъ буде дійти до вѣнця, бо якъ за однимъ такъ и за другимъ поглядомъ можна поставити однакове число свѣдѣвъ. Але вѣнъ такъ радъ бы вдоволиити обѣ стороны — и скоро лише Стургісъ буде въ силѣ поставити внесенне, яке було-бъ можливе до прийнятя и усунуло бы трудности, вѣнъ готовъ таке внесенне прийняти.

Стургісъ хопивъ ся сею нагоды обома руками.

— Заинтересуйте — каже — судъ знатокѣвъ: шѣсть людей „припадку“ противъ шѣстьохъ „науки“, дайте имъ свѣчки и вѣльня талій картъ. Выправте той судъ знатокѣвъ до комнаты нарадъ а вѣдтакъ дожидаймо результату.

Противъ того удалого проекту годъ було пѣднести якій замѣтъ. Судья провѣвъ присягу чотиромъ діаконамъ и обомъ пасторамъ яко знатокамъ „газарду“, а выбранимъ шѣстьомъ випробованимъ професорамъ гры яко заступникамъ „науки“. И они удали ся до салъ нарадъ.

По двохъ годинахъ діаконъ Петерсъ казавъ попросити одного судью присяжного, въ котрымъ живѣ у приязни, о позичку трехъ доларѣвъ. (*Велика сензація.*) По дальшихъ двохъ годинахъ пасторъ Міглесъ приславъ до другого присяжного, своего приятеля, просити о позичку на „ставку“. (*Незвычайна сензація.*) За часъ дальшихъ трехъ чи чотирохъ годинъ прислали таковжъ другі пасторы й діаконы до присяжныхъ выгодеити имъ малыми позичками.

Публики нагромадило ся въ судовѣй салѣ такъ богато, що шиньльцѣ не було-бъ де упасти, а всѣ терпе-

ливо дожидали результату, бо-жь се бувъ незвичайно цѣкавий судовый случай, який мусѣвъ конечно заинтересувати кожного вѣтця родини.

Конецъ исторіи можна розказати коротко:

Надъ раномъ, коли вже почало на свѣтъ благословитись, знатоки вернули до салъ судовои и дѣяконъ Джобъ, зверхникъ ихъ, вѣдчитавъ ось-такій

В ы р о к ъ :

„Мы, знатоки въ процесѣ державы Кентукі противъ Джона Вілера и товаришѣвъ, розважили справу совѣстно и розслѣдили стѣйность выголошенныхъ рѣзныхъ теорій. И при тѣмъ прийшли мы до выслѣду, що знана звичайно пѣдъ назвою „Seven-up“ або „Old sledge“ гра есть въ найвысшѣмъ степени науковою, а зовсѣмъ не газардною. При переведенѣмъ, повторенѣмъ и ще разъ повторенѣмъ та й продовжуванѣмъ черезъ цѣлу нѣчь испитъ въ тѣй матеріи виявило ся, що „мужъ припадку“ не могли выграти анѣ одного разу, хочъ услѣва були звичайно для нихъ рѣвно користиѣ, а часомъ навѣтъ некористиѣйшѣ для противнои стороны. Для пѣдпоры нашего выroku мусимо пѣднести той знаменный фактъ, що „мужъ припадку“ всѣ програли, коли тымчасомъ „мужъ науки“ выиграли. Зваживши все те, знатоки прийшли до рѣшучого пересвѣдченя, що „теорія припадку“ що-до „Seven-up“ есть найхибнѣйша, обчислена на те, абы наразити на невысказаній терпѣня и на утрату грошешу всѣ тѣ громады, якѣ хотять опертись на тоту теорію.“

Такимъ чиномъ (замѣтивъ п. К —) прийшло до

того, що „Seven-up“ въ Кентукі выимково уважае ся грою не газардною, але науковою, и длятого не можна за нею карати. Той вырокъ має значѣне правнои грамоты та й ще ниѣ має обовязуючу силу.

Якъ я редагувавъ господарску часопись.

Обнявъ я часово редакцію одной господарской часописи не безъ тревоги — такъ само, якъ бы не безъ тревоги обймавъ першій-лѣпшій мешканецъ села коменду надъ кораблемъ. Але я бувъ тогдѣ въ такихъ обставинахъ, що годѣ менѣ було покидатись якою-небудь платнею. Властивый редакторъ той часописи загадавъ выѣхати кудись на вѣддяхъ, а я, приотавши на условия, явѣ вѣнѣ менѣ предложивъ, занявъ его мѣсце.

Почуте, що я зновъ при роботѣ, було для мене правдивою роскошію духовою, и я працювавъ цѣлый тыждень нестомимо и зъ охотою. Число часописи вышло зъ друку — и я переждавъ одинъ день трохи неспокѣйно, радый довѣдатись, чи моя работа зверне на себе яку увагу.

Выходячи передъ заходомъ сонця зъ бюро, бачу— група мужчиць и хлопцѣвъ, що стояла на долинь коло сходѣвъ, наразъ, мовь-бы на команду, розскакуєсь и робить менѣ мѣсце, та й чую, якъ два або три зъ группы кажуть:

— Отсе вѣнѣ!

Сеся приключка, розумѣсь, утѣшила мене.

Другого ранку побачивъ я въ низу при сходахъ педбну групу а такожъ навкруги дому стояли тутъ и тамъ на дорозѣ розсыпані пары та й поодинокі особы, и я почувъ, якъ одинъ чоловікъ сказавъ :

— Диви но на его очи!

Я удавъ, наче-бъ то не замѣчаю зверненою на мене увагу, але въ душѣ тѣшу ся тымъ и постановляю собі описати все те и пбслати моѣй тѣтцѣ.

Выйшовши малыми сходами на гору, почувъ я, наближуючись до дверей, веселі голоса и ласкій смѣхъ въ редакційнбмь бюрѣ. Рванувъ я за дверь и побачивъ двоохъ молодыхъ людей, вѣбмь селюхѣвъ. Ледви побачили мене, нагле поблѣдли, наполохались — и оба зъ великимъ шумомъ выскочили вкномъ. Я оставивъ

Може такъ въ пѣвъ години зъявивъ ся якийсь старый панъ, зъ довгою сивою бородою, лица деликатного, але досыть строгого. Я попросивъ его сѣсти и вѣбъ сѣвъ. Бачило ся, мавъ щось важкого на серци. Здоймавъ капелюхъ, поставивъ его на землю, а потѣмъ добувъ червону шовкову хустку до носу и одно число нашон часописи.

Полеживъ часописъ на колѣна и, вытираючи хусткою окуляры, вѣдозавъ ся :

— То вы новый редакторъ?

— Я вѣдповѣвъ, що маю честь...

— Чи вы отсе першій разъ взяли ся за редакцію господарскои часописи, чи вже може коли редагували?

— Нѣ, — вѣдказавъ я, — се перша моя проба.

— Ну, оно такъ и выглядас... Чи вы маєте якй практичній досвѣды въ рѣчахъ господарскыхъ?

— Мабуть нѣ.

— Бачите, якийсь истиникъ пересвѣдчивъ мене вже объ тѣмъ, сказавъ старый панъ и наложивши на

ибсь окуляры, приглядавъ ся менѣ остро по-надъ скла, а рѣвночасно складавъ собѣ часопись у выгбдву для себе форму. — Позвольте менѣ прочитати вамъ то, щб мене привело до такого истиниктового пересвѣдченя. То ваша вступна статья! Слушайте а потому скажѣть менѣ, чи се вы самѣ написали.

„Буракбвѣ не повинно ся рвати; се шкодить имѣ. Далекое лучше подсадити хлопця на дерево и най трясе.“

— Ну, що жъ вы на те скажете? — бо я справдѣ думаю, що се вы писали.

— Що я на те скажу? Я обстаю при тѣмъ, що такъ добре. Обстаю при тѣмъ, що въ тѣмъ е рация. Я невный, що кожного року въ самбй нашбй дѣльниці мѣста миліоны и миліоны четвертокъ буракбвѣ псуе ся лишъ длятого, що ихъ зрывае ся на-пбвѣ доарѣлѣ, а прецѣнь, якъ бы подсадити хлопця, абы потрясъ деревяну — —

— Трясѣть вы свою бабуню! Бураки жъ не растутъ на деревьяхъ!

— А! нѣ? справдѣ нѣ? А хто-жъ сказавъ, що растутъ на деревьяхъ? То було лишъ такъ образоево скалане, цѣлкомъ образоевыи высловь. Кождый, хто ввагалъ способный понимати, варазъ змѣркуе мою гадку, що хлопецъ має трястигтыки — —

Старый паниско схопивъ ся, пбрвавъ часопись на дрбный шматки и давай ихъ толочити! Потѣмъ палицею потовекъ усякый рѣчи, а на вбдхбдне сказавъ, що нѣбы я дурнѣйшій вбдъ коровы. Выходячи луснувъ дверима, ажъ стѣна задрожала — однимъ словомъ: поведивъ ся въ такій способъ, що я впавъ на гадку, чи вбвѣ може чимъ невдовольный. Але не знаючи, що ему вбйшло въ дорогу, не мбгъ я ему нѣчого порадити.

Бібліотека найзнамен. повѣстей. Томъ LXVI. 12

По хвили влетѣла въ хату якась довжезна, мертвецки блѣда креатура, зъ рѣдкимъ ажъ на плечѣ спадающимъ волосамъ, неоголений, такъ що щетина наче стерня вѣшила ся на горбкахъ и долинкахъ лица. Увѣйшовши, пристанувъ нагле, нѣбы прирѣсь до землѣ, приложивъ палець до устѣ и передомъ тѣла нахиливъ ся, немовъ наслушуючи. Тихо було, зъ нѣ вѣдки анѣ чиркѣ... Вѣнъ усе наслухувавъ... Тихо, хочъ макъ стѣй... Опѣсля замкнувъ дверѣ на ключъ и осторожно наблизивъ ся до мене на оденъ крокъ. Постоявъ якийсь часокъ, вглядаючи ся зъ напруженымъ заинтересованемъ въ мое лице, вѣдтакъ добувши зъ нагрудной кишенѣ зложеный нумеръ нашої часописи, оббазавъ ся:

— Отсе осьде вы писали! Скоренько, скоренько перечитайте менѣ! Полекшѣть менѣ! Я страждаю!

Я почавъ читати — а коли реченя выходили менѣ зъ устѣ, бачивъ я, яку се робило ему полекшу, бачивъ, якъ напружені мязи охладвали, якъ перестрахъ уступавъ зъ его лица а натомѣсть спокѣи и погѣднѣсть розливалась по лицу, такъ само, якъ милосердне свѣтло мѣсяця розливаєсь по пустиннѣмъ краєвидѣ. Я читавъ:

„Гуано — то прекрасна птица, але ховъ ей вымагає великой старанности. Спроваджувати ей треба не скорше якъ въ червни а не пѣзнѣйше якъ у вересни. Въ зимѣ треба дати їй тепле мѣсце, де она зможе высидѣти молодѣи.

Не може бути сумнѣву, що на наше збѣже сего року пѣзнѣи будуть жнива. Тому було бы по-раднѣ, щобы хлѣборобы зачали садити кукурудзянѣи качаны и гречанѣи галушки вже въ липни, а не ажъ въ серпни.

Де-що про гарбузѣ. Сеся ягода в любимымъ

напиткомъ дикуновъ въ глубинѣ Новои Англіи; они й до овочевыхъ плячеквъ волятъ ей, нѣжъ агрестъ, а такожь годуютъ нею коровы раднѣйше, нѣжъ малиною, бо малина бѣльше роздувае худобину а нѣжъ тучнѣть. Гарбузъ — то одинока фдома порода зъ семейства оранжѣвъ, що дозрѣвае на пѣвночи, зъ выимкою гарбуза фляшковаго. Але авычай садити его коло хаты мѣжъ корчами вже зовсѣмъ переводить ся, бо загально пануе гадка, що зъ гарбуза яко дерева даючого тѣнь нема пожитку.

Теперь, кола приближавсь тепле вѣреме и гусак и починають икрити ся — — “

Тутъ зворушенный слухачъ прискакуе до мене, стискае менѣ руки и каже :

— Досыть уже! Теперь я знаю, що у мене всѣ клепки въ головѣ, бо вы вѣдчитали слово въ слово такъ само, якъ я. Але, пане, коли я нинѣ рано прочитавъ сесе першій разъ, сказавъ я самъ собѣ: „Нѣколи, нѣколи доси не хотѣло ся менѣ вѣрити, що я дѣйстно збѣйшовъ зъ ума, хочъ мои приятелѣ дуже строго пильнували мене; але теперь вѣрю, що я варіать!“ И я вамъ заревѣвъ, що могли-бъ були почути на двѣ миль, збрвавъ ся и почавъ глядати, чи не попаде менѣ хто пѣдъ руки, абы роздерти его на шкаматѣ — бо, мусите знати, я бувъ певный, що до сего скорше чи пѣзнѣйше прѣйти мусить, отже все одно було й заразъ таки почати. Прочитавъ я ще разъ одинъ зъ тыхъ уступѣвъ, щобы пересвѣдчити ся цѣлкомъ напевно — и я пѣдпаливъ свою хату а самъ давъ драла. По дорожѣ я всякихъ людей збивъ ажъ до калѣцтва а одного хлопця загнавъ на дерево... якъ менѣ буде треба, я его зъ вѣдти дѣстану. Але переходячи отсюда, подумавъ я собѣ

*

ану-но зайді, розмовь ся, а певно вивѣдаешь чисту правду. Ну й дѣйстно, теперь я вже цѣлкомъ спокбійный, и кажу вамъ, то щасте для того хлопця тамъ на деревѣ.. вертаючи до дому я бувъ бы цѣлкомъ певно скрутывъ ему вязи. Бувайте здорові, пане, оставайте въ гараздѣ! Вы не знаете, якій важкій тягаръ зняли вы менѣ зъ груди Мбй розумъ выдержавъ пробу на одной зъ вашихъ господарскихъ статей, то я и певный, щонѣчо вже въ свѣтѣ не завадить ему. Най васъ, пане, Богъ нас дуже въ своей ласцѣ!

Менѣ зробило ся трохи маркотно, почувши про такій забавы того чоловіка, якъ пдпалъ та покалѣчене людей — бо-жь годѣ було менѣ не почувати ся, що до яконсь мѣры я бувъ въ тѣмъ спбввиновникомъ, — але тѣ гадки борзо перейшли, бо до бюро увбйшовъ властивый редакторъ.

Я подумавъ собѣ: Ну, коли-бъ ты бувъ вѣхавъ до Єгипту, якъ се я тобѣ радивъ, то я може бувъ бы мавъ нагоду зробити зъ часописи щось гбдного. Але ты вже назадъ зъявивъ ся. Ну, я й сподѣвавъ ся тебе.

Зѣ лица редактора вычитавъ я сумъ, перестрахъ и безутѣшность.

Вбнь розглянувъ руйнацію, яку зробили старый галабурдникъ и два молоді селюхи, а потому сказавъ:

— То сумна исторія, дуже сумна. Фляшка зъ ротинною слизотою и шѣсть шибѣ та й сплювачка збиті, а два лѣхтарѣ поломані. Але то ще пбвъ бѣды-лиха. Добра слава часописи тяжко пбдкочана — и я бою ся, що вже на завсѣгды. Правда, за часописію ще нѣколи не було такого попыту и нѣколи не розходивъ ся такій великій накладъ та й нѣколи не дбйшла она до такой славы, — але-жь чи хто бажавъ бы вславити ся божевбльствомъ та зробити мастокъ на своей глупотѣ?..

Мой друже, даю вамъ честне слово — онъ на улици повнѣсько людей, а другі чепать на плотахъ, бажаючи побачити васъ зъ лица, бо они пересвѣдчені, що ви зсунули ся зъ ума. Ну, и мають рацію, перечитавши вашій статъѣ. Тѣ статъѣ — ганьба для журналістики. И якъ вамъ могло влѣзти въ голову, що вы будете въ силѣ редагувати таку часопись! Вы-жь, бачить ся, не маєте анѣ понятя о самыхъ першихъ найпростѣйшихъ основахъ господарства. Вы говорите о бороздѣ и о боронѣ, якъ бы то було одно и те саме. Плетете о порѣ, коли коровы пѣрять ся. Вы радите освоювати тхора за-для его веселой вдачѣ и зручности въ ловленю щурбѣвъ. Вашѣ замѣтка, що мушля буде тихо лежати и не рушитъ ся, хочъ бы ѣй и не знать якъ приграва-ѣ, була злишна. зовсѣмъ а зовсѣмъ злишна. Мушлѣ усе, въ кождѣй порѣ спокѣйній. Для музики они не мають змыслу анѣ дрѣвки. О, Господи! кажу вамъ, друже: коли-бъ вы цѣле жите свое посвятили були на выстудіоване глупоты, васъ не могли-бы були зъ облышкою почестію промувати на доктора, якъ отсе нинѣ! Чогось подѣбногѣ я въ житю не стрѣчавъ. Ваша замѣтка, що дикій каштанъ має чимъ-разъ облышій попытъ въ торговля, обчислена хѣба на те, щобы мою часопись зарѣзати. Вы мусите покынути сею посаду и йти собѣ на чотири вѣтры. Я вже досытъ уживъ ваканцій — впрочѣмъ и такъ не було бы менѣ зъ нихъ потѣхи. А вже цѣлкому певно, якъ бы вы за той часъ сидѣли на мѣстѣ крѣслѣ редакторекѣмъ. Я бы разъ-у-разъ дрожавъ зѣ страху, яку то вы зновъ выгадасте глупу пораду. Я просто выскакую зѣ шкѣры, кѣлько разѣ нагадаю собѣ, що вы о паркахъ для устриць писали пѣдъ заголовкомъ „Огородництво сѣльскѣ“. Мусите забирати ся зъ-вѣдси! За нѣчо въ свѣтѣ а не

продовжу собѣ ферій хочь-бы на одинь день. Охъ, чому вы менѣ не сказали, що вы на господарствѣ нѣчо не розумѣетесь?

— Чому я вамъ того не сказавъ? вы кукурудзяна шумельно! вы капустана голово! вы бобове бадило! Першій разъ въ житю чую такі безсердечні докоры. Чотирнацять уже лѣтъ маю дѣла зъ редакціями, а отсе першій разъ чую, що до редагованя часописен мусить ся щось знати. Охъ, вы пастѣвний бураку! Кто-жь пише драматичній критики для другорядныхъ часописей? Адже-жь череда перевченихъ шевцѣвъ та антикарчукѣвъ, що на театральнѣй штуцѣ и на добромъ виведеню ви розумѣють ся якъ-разъ тѣлько, зовсѣмъ не бѣльше, якъ я на господарствѣ. А хто рецензуе книжки? Люде, що нѣколи не написали а нѣ одной. Кто лѣпить труднѣй статьи вступнѣй про справы финансовѣй? Индивідуа, котрѣ за весь свѣй вѣкъ мали найкращу нагоду нѣчого о тѣмъ не довѣдатисѣ. Кто критикуе вѣйны? Панове, котрѣ не вмѣють карабіна вѣяти въ руки, пороху нѣколи не понюхали, а на тактицѣ военнѣй розумѣють ся стѣлько, що курка на перци. Кто пише покликы за твереаостію и дементуе надѣ нѣявствомъ масѣ народныхъ? Люде, що ажъ у гробѣ першій разъ будуть тверезѣй. Кто редагуе господарскѣй газеты, вы бараболяна хопто? Звычайно панове, котрымъ не поталанило въ стихоробствѣ, въ ремѣслѣ страховитыхъ романѣвъ, въ бранжи сензаціонныхъ драмъ, въ велико-мѣскѣмъ дневникарствѣ — и тому напоследокъ хапають ся за господарство якъ за послѣдну дошку ратунку передъ домоу убогихъ. Вы берете ся вчити мене про журналистичнѣй справы! Пановьку, я перейшовъ ихъ вѣдъ альфы до омеги, и кажу вамъ: чимъ менше хто знае, тымъ бѣльше голоснымъ стае ся и

тымъ бблшой платѣ може домагатись. Богъ менѣ свѣдомъ, що якъ бы я не бувъ чоловѣкомъ освѣченымъ, але темнякомъ, и не смирнымъ, але безвстыднымъ, я мбгъ бы бувъ виробити собѣ имя въ сѣмъ змнбмъ самолюбнбмъ свѣтѣ. Я приймаю выповѣдь, пане. Зазнавши вбдъ васъ такого трактована, я зовсѣмъ готовъ вбдбйти. Але я сповнивъ свбй обовязокъ. Я сповнивъ услбвля контракту, на скблбе дано менѣ сповнити. Я сказаѣъ вамъ, що почувую ся спосббнымъ зробити вашу часопись цѣкавою для всѣхъ верствъ населеня — и я доказаѣъ того. Я сказаѣъ, що зобовязую ся пбднести накладъ вашои часописи лавѣтъ на двацять тысячь примѣрникбвъ. И якъ бы менѣ було судилось остати ся редакторомъ ще лавшъ два тыжднѣ, я бувъ бы довѣѣъ до того. И я бувъ бы вамъ здобувъ читателѣвъ найлучшого сорта, якихъ лишъ коли мала яка господарска часопись — межн ними не знайшовъ бы ся анѣ однѣськѣй хлѣборобъ, або хочъ-бы якесь таке индѣвѣдуумъ, що знало бы розрбзнити кавунове дерево вбдъ брескиновой нятаны. На збрваню контракту не я трачу, але вы — вы паштетовой стовбуре! Бувайте здоровѣ!

И я пбйшовъ.

Якъ дѣлчати нежитъ.

Нехай и красна рѣчь писати для забавленя публики, але далеко внеслѣйше и благороднѣйше працювати перомъ для поученя ея, для ея блага, для ея справдѣшного и очевидного щастя.

Пишучи отсю статейку, я маю единно те друге на метѣ, и коли она хочъ-бы тѣлько одному страждѣющему ближньому вкаже способы, якъ направити свое здоревле, якъ въ пригаслбмъ оцѣ роздухати наново жаръ надѣи и втѣхи а своему завмерлому серцю привернути быстрой великодушній порывы давнѣйшихъ днѣвъ, — то я зовсѣмъ не бажаю большон нагороды за мѣй трудъ а мою душу огорие тото святе одушевлене, яке почувае християнинъ, зробивши добре, чловѣколюбне дѣло.

Я завсѣгды вѣвъ жите чисте й непорочне, тому маю право надѣятись, що нѣхто, хто мене знае, не запдозритъ мене о охоту дурити кого-небудь, то и не воденне монхъ радъ, якѣ я отсе хочу подати. Оно и самѣй публицѣ выйде на поживтокъ, якъ прочитае мои осьде списаніи досвѣды про дѣчене нежиту и вступити въ мои слѣды.

Коли згорѣвъ Бѣлый дѣмъ у Вирджиніи, я утративъ и хату, и спокѣй, и здоревле и куѣеръ. Утрата першихъ двоухъ рѣчей не мала для мене надто великого

значѣня. Бо чи лешче що дѣстати, якъ хату, де анѣ мати, анѣ сестра анѣ далека молода кўзника спрятуванемъ твого брудного бѣля та забиранемъ черевникѣвъ для вычищєня не нагадує тобѣ, що є сотворѣня, котрѣ думаютъ о тобѣ и дбаютъ про тебе. Та й утратою спокою я не геть-то журивъ ся, бо я не поеть а мелянолія лєдвя чи сгогѣла бы у мене довше попасати. Але утратити добре здоровлє и ще лучшій куєрѣ — то вже було менѣ дуже немилє. Въ той день пожежѣ я набавивъ ся поганого нежиту въ наслѣдокъ надмѣрного зусилля ваяти ся до якоись роботы. Впрочемъ мое пожертвованє було надаремне, бо выдуманный мною плянъ гашєня огню бувъ такій скомплікovaný, що я упоравъ ся зъ нимъ ажъ въ половинѣ другого тыждня.

Кєли я першій разъ пчихнувъ, порадивъ менѣ одинъ мѣй товаришь — выкупати ноги въ горячѣй вєдѣ и положитисъ въ лѣжку. Я се вчинивъ.

Заразъ потѣмъ другій приятель порадивъ менѣ — встати и взяти зимный тушь. Я такъ и зробивъ.

Въ годину обѣдєя третій приятель заповнивъ мене, що треба „нежитъ вытучити а пропасницю выморити“.

Я терпѣвъ на одно й другє, отже узнавъ я за найлѣпше — насампередъ обжєрти ся противъ нежиту а потому постити и такъ пропасницю заморити.

Въ такихъ випадкахъ, якъ отсей, я рѣдко коли роблю щось на половину. Я пѣдѣвъ собѣ зовсѣмъ прилично — вмєнно зайшовъ я до одного чужого чоловѣка, котрый того дня рано отворивъ собѣ тутъ реставрацію. Вѣнъ за весь часъ, доки я не упоравъ ся зъ тучєнемъ свого нежиту, стоявъ зъ повнымъ поважанємъ коло мене мовчки, а обѣдєя спытавъ мене, чи у Вѣрджиніи людє часто недугуютъ на нежитъ. Менѣ здавало ся, що мушу

на се запытане притагнути, а вбѣн сейчасъ вышовъ и зная свою вывѣску.

Я пѣйшовъ до бюро а по дорожѣ стрѣтивъ ся зъ однимъ сердечнымъ приятелемъ. Той сказавъ менѣ, що на нежить нема нѣчо лучшого, якъ выпити кварту солоной але горячей воды. Я не довѣривъ, абы у мене знайшло ся ще на стѣлько порожного мѣсця, але таки спробувавъ, ану-жь сесе поможе. Наслѣдокъ показавъ ся нечуванный. Менѣ здавалося, що зъ мене выпре мою безсмертну душу.

Позаякъ я свои досвѣды розказую едино для пожитку тыхъ, що хорують на сесю недугу, то, гадаю, не вѣдъ рѣчи буде остеречн ихъ вѣдъ ужитку тавихъ средствъ, якѣ у мене показали ся недалыми. Отже, на основѣ власного пересвѣдченя остерѣгаю ихъ передъ горячою солоною водою. Она може собѣ бути й зовсѣмъ добрымъ средствомъ, але, на мою гадку, оно за остре. Якъ бы я не разъ коли попавъ у нежить а осталось бы менѣ выбирати межн землетрясенемъ а квартою горячей солоной воды, я вже волѣвъ бы спробувати землетрасеня.

Коли улягла ся буря, що лютувала въ моѣмъ жолудку, и не зъявлявъ ся нѣякій милосердный Самаританинъ, я далѣ зичивъ собѣ хустокъ до носа и розпчихувавъ ихъ на атомы, такъ само, якъ въ попередныхъ стадіяхъ мого нежиту. Але увѣйшовъ я въ дорогу одной дамѣ, котра прибула зъ тамтого боку прерій и — якъ мовила — проживала въ околици, де рѣдко попадае ся лѣварь, тому она зъ конечности набула тамъ не абы-якои зручности въ лѣченю просыхъ „домовыхъ хоробъ“. И дѣйстно мусѣла она мати дуже богато досвѣду, бо выглядала, якъ коли-бъ мала сто пятьдесять лѣтъ що-найменче.

Она зробила мікстуру зъ сиропового завару, салітрового квасу, терпентини та й рбзнихъ ишихъ дробвъ и заордиувала менѣ що чверть години повну склянчину вѣдъ вина. По одній дозѣ мавъ я вже досить. Тота одна доза геть обрабувала мене зъ моихъ моральныхъ засадъ и розбудила всѣ негѣднѣ инстинкты мои натуры. Пѣдъ ен злобнымъ дѣланемъ мозокъ мѣй выгадувавъ чудеса пѣдлоты, мои руки були за слабѣ, щобы ихъ выковати. Якъ бы тогдѣ мои силы не були охляли пѣдъ напоромъ цѣлон черги неохибныхъ лѣковъ на мѣй нежить, то можу собѣ пѣдхлѣбити, що я бувъ бы спробувавъ обрабувати трупа. Я, якъ и найбѣльша часть людей, часто маю гадки пѣдлѣ и вѣдповѣдно тому й дѣлаю; але доки я не заживъ тои медицины, нѣколи передше не роскошувавъ ся я такою противпѣрродною пѣдлотою и не гордивъ ся нею.

Минули два днѣ и я вже прийшовъ до себе на стѣлько, що мѣгъ зновъ собѣ лѣкарювати. Я взявъ ще кѣлька неохибныхъ средствъ — и вкѣпци загнавъ свою перестуду зъ головы до легкихъ.

Я почавъ безнастанно кашляти а мѣй голосъ упавъ пѣнизше зѣра; я говоривъ гримучимъ басомъ, о двѣ отавы наше вѣдъ природнои цологи мого голосу. У ночи мѣгъ я заснути ажъ тогдѣ, якъ кашель вычерпавъ мои силы до краю, а потѣмъ, нехай я лишъ кѣлька слѣвъ проговоривъ крѣзь сонъ, заразъ збудила мене дисгармонія мого голосу.

Моя недуга ставала зъ дня на день поважѣйшою. Порадили мѣнѣ чисту ялѣвцѣвку. Я пивъ. Потѣмъ яловець изъ сиропомъ. И се я заживавъ. Опѣсля яловець зъ цибулею. Я домѣшавъ до того ще й чеснокку и бравъ усьо трѣе — але не мѣгъ добачити нѣякого

особливого наслідку, хіба що я доставъ вддыхъ такий якъ мѣхъ ковальскій.

Я уважавъ за порадне змѣнити воздухъ. Зъ моимъ товаришемъ, репортеромъ Вильсономъ, выѣхали мы надъ Біглерске озеро. Зъ приємністю згадую, якъ знаменито вдбували мы сю подорожъ. Мы ѣхали въ сѣльскій будъ, а мѣй товаришь узявъ зъ собою цѣлий накунокъ, що складавъ ся зъ двохъ пышныхъ шовковыхъ хустинъ до носа и зъ дагеротипнои фотографіи его бабунѣ. Цѣлыми днями мы веслувались и полювали и ловили рыбу и танцювали, а вдтакъ цѣлу нѣчь я лѣчивъ ся зъ нежиту. Тымъ чиномъ доказавъ я штуки — використувати всѣ двацять и чотири годинѣ. Але моя хороба усе погѣршала ся.

Захвалено менѣ купѣль въ простиралѣ. Не вдкннувъ я до той поры нѣ одной порадѣ, то выдавало ся менѣ глупотою, ажъ теперъ зачинати. Отже я постановивъ узяти купѣль въ простиралѣ, хочъ я не мавъ пеня, яка се властиво процедура.

Взято ся до неи о пѣвночи пѣдчасъ великого мѣрозу. Обнажено менѣ груди й плечѣ и обвивано мене — менѣ здавалось тысячь лѣктѣвъ довгимъ простираломъ, намеченымъ у водѣ зимной якъ лѣдъ, ажъ я ставъ грубий, якъ найгрубшій свибъ горохований.

Страшна се процедура. Коли студене мовѣ лѣдъ радно доторкнесь теплого тѣла, ты пѣдскакуешь зъ усѣхъ силъ и наче въ передсмертной боротьбѣ лапашь воздухъ. Менѣ шпикъ замерзавъ у костяхъ а сердце переставало бити. Я думавъ, що вже прийшла остатна менѣ година.

Приятель Вильсонъ говорить, що сеся исторія пригадуе ему анекдоту про одного негра, котрого мали охрестити въ рѣцѣ, а вѣнъ выслызнавъ ся зъ рукъ свя-

щеника и мало що не втопивъ ся. Але вбнъ то пота-
павъ, то выринавъ, вкбици, на-пбвъ залитъ, скажено
выпорскуючи воду, добивъ ся берега. Выскочивши на
берегъ выплювавъ воду мовъ той китъ морскій, а вбд-
такъ, крайно огбрченый, замѣтивъ: „Такою неадалою
роботою вы ще колись утопите якомусь панови его
негра!“

Не берѣть нѣколи купелѣ въ простиралѣ — нѣ-
коли! Поббчь неприятности эдыбата знакому даму, ко-
тра — зъ причинъ найдлучше вѣ самбй знаныхъ — не
бачить тебе, хочъ дивить ся на тебе, и не хоче тебе пб-
знати, коли тебе побачить — я не знаю другой ббльше
неприятной рѣчи на свѣтѣ, якъ тота купѣль.

Але вертаюсь до рѣчи. Коли купѣль въ прости-
ралѣ нѣ дрббки не помогла менѣ на кашель, порадила
менѣ одна приятелька приложити на груди пластеръ
зъ гбрчицѣ. Думаю, що се було бы мене справдѣ вы-
лѣчило, якъ бы не бувъ зб мною товаришь Вильсонъ.
Идучи спати приладивъ я собѣ синапізмъ — а дуже
красный бувъ, вбсьмнадцать цалѣвъ квадратныхъ! —
и думавъ собѣ: маю его пбдъ рукою. Та приятель Виль-
сонъ у ночи попавъ у страшный голодъ и — рещту до-
спѣвайте собѣ самй.

По вбсьмодневнбмъ побутѣ надъ Виглерскимъ озе-
ромъ пбйшовъ я до паровыхъ жерелъ и, поббчь пар-
ныхъ кузелѣвъ, заживавъ я безлѣчь найнужденнѣй-
шихъ лѣковъ, якй тблько коли высмажувано. Они буди
бы мене вылѣчили, але я мусѣвъ вертати до Вирджини,
де я — мимо найрбанороднѣйшихъ лѣкваныхъ
день за днемъ — довѣвъ до того, що моя хобоба, че-
резъ неогляднбсть и черезъ страпацы, ще погрбила ся.

Напоследокъ постановивъ я удатись до Санъ-
Франціска. Заразъ того самого дня, коли я тамъ при-

ѣхавъ, дорадила менѣ одна панѣ въ готели — пяти що двадцать и чотири годинѣ кварту горѣвки, а одинѣ мѣй приятель у мѣстѣ захваливѣ менѣ те саме. Кождый радивѣ менѣ зажити кварту горѣвки — набрало ся того на цѣле ведро. Я заживѣ — та й все ще живу.

И такѣ, маючи якѣ найкрасшѣ намѣры, поручаю увазѣ всеѣхъ паціентѣвъ тѣи сорокатѣ методы кураційнѣ, якѣ я перейшовѣ. Пробуйте, ласкаве панство! Коли не поможе, то й не завадитъ ббльше по-надѣ то, що выправить васѣ на тамтой свѣтѣ.

Безсонна нѣчь.

Мы поклали ся спати о десятѣй годнѣ, бо скоро свѣтъ хотѣли мы ити въ дальшу дорогу дѣлать. Я хвильку ще лежавъ безъ сну, а Гаррисъ заснувъ заразъ. Я ненавижду такихъ людей, що сейчасъ засыпляютъ. Се щось таке, чого, правда, годѣ цѣлкомъ назвати напастію, але таки оно безстыднѣсть, и то така, якои трудно стерпѣти. Тому лежавъ я въ лѣжку розгнѣванный тою кривдою и пробувавъ заснути.

Але чимъ бѣльше я намагавъ ся, тымъ бѣльше не хотѣло ся менѣ спати. При тѣмъ я чувъ ся цѣлкомъ самотнымъ въ темрявѣ, въ товариствѣ лишъ одной нестравленой вечерѣ. Поволи почавъ мѣй духъ вывертати возлы — ставъ розважати початокъ усѣхъ рѣчей, якѣ коли-небудь выдуманно. Але по-за початокъ не рушавъ далѣ. Вѣнъ хапавъ ся якось рѣчи и сейчасъ еи покидавъ; въ скаженѣмъ поспѣху гнавъ зъ предмету на предметъ. Минула одна година, а менѣ адавало ся, що въ мѣй головѣ крутить ся млынове колесо, я бувъ обезсиленный и утомленный на смерть.

Утома була такъ велика, що она сейчасъ противставила певный опѣръ нервовому роздразненю. И коли я увялавъ собѣ, що не сплю, я вже давно заснувъ, але напраснымъ снпнемъ, яке мало не пѣрвало менѣ су-

ставивъ, я збудивъ си и въ першбій хвили менѣ здавало ся, що я лечу зъ яконсь скелѣ. Ажъ гримнувши въ той способъ всѣмъ чи девять развѣ, вдкрывъ я, що одна половина моего мозку всѣмъ чи девять разъ заснула и не пробудилась, а тимчасомъ сильно дѣяльна друга половина позавидувала тому; періодична несвѣдомость усе ббльше й ббльше розлягала ся въ моѣмъ мозку и вкбнци и попавъ у соннбсть, що-разъ глубшу. Безъ сумнѣву! я бувъ бы туй-туй запавъ у солідну, благословенну, сонну замороку, коли наразъ — що се таке?

Моя млавй силы духовй оживили ся въ части наново и стали вразливѣйшими. Зъ далеков, безмежно вбддали наближало ся щось, ставало що-разъ дужчимъ а невдоваъ дало ся розбанати якъ лоскбтъ; зъ-разу думавъ я, що се уява. Той лоскбтъ, зъ-разу далекій на милѣ, выдавъ ся менѣ потому якъ гримоты бурѣ; але теперь прийшовъ вбвъ близше — ледви зъ на малу четверть години. Чи то може бувъ придуженый скрипъ далекой машины? Ось пбдбйшло ще близше. Выдавало ся якъ бы стукбтъ крокбвъ маширующего вбйска. Ще близше и ще близше, вкбнци опивило ся въ комнатѣ — то мышъ грызла щось изъ дерева. И черезъ таку дурницю я цѣлый часъ лежавъ безъ вбддыху.

Але що стало ся, то пропало. Теперь хотѣвъ я чимъ скорше заснути, щобъ надолужить втрату. Будо се мыслене безъ мыслей. Не хочючи, ба навѣтъ безъ доброго свѣдома я наслухувавъ уважно за шорохомъ и несвѣдомо числивъ звуки, якъ мышъ угрызала. Сеся работа, що правда, чимало мене мучила, але я бувъ бы се звѣсъ дуже радо, якъ бы мышъ була при своѣмъ лишила ся. Але де тамъ! На часокъ зробила павзу, а я ждучи на поповлене ей работы и наслухуючи, терпѣвъ ббльше, нѣжъ коли она грызла. Зъ-разу бувъ я готовъ

дренькотомъ кбстанюу рукоу, роздрухавъ мене въ задумы.

— Такъ, такъ, любчику! Вже трицять лѣтъ тому, якъ я положивъ ся тамъ и бувъ тымъ дуже щасливый. Бо, мусишь знати, тогдѣ владсвище лежало за мѣстомъ — на вѣдшибѣ — середѣ прекрасныхъ старыхъ лѣсовъ. Тамъ було и воздуха, и цвѣтбѣ, и вѣтры шепотѣли зъ листемъ, и вивѣрки надъ нами и довкола насъ скакали зъ дерева на дерево, и повзучі звѣратка навѣдувались до насъ, и пташня музикоу заливала тиху самоту.

Го! тогдѣ бутн мерцемъ варто було за десять лѣтъ житя людского. У всѣмъ було гарно й мило. Я мавъ и добре сусѣдство, бо всѣ неббщники, що мешкали коло мене, були зъ найзнатнѣйшихъ родинъ мѣста. Наші потомки, бачилось, дуже дбали про насъ. Огорожа кладовища була завсѣгды въ наилучшомъ станѣ. Наші гробы удержувано въ найстаранинѣйшомъ порядку. Дошкинн у головахъ были полякпровані або бѣло потниковані а скоро лишъ почали чорнѣти або псувати ся, заразъ давано нові. Дбано о те, щобы памятникн стояли просто, щобы штахеты были ненарушені и все хороші; щобы корчки рожѣ та й инчі куцѣ были ладно пообтнані, вырѣвані и безъ усякихъ хибъ; щобы дорбжки были гладкі и чисті та й усе посыпані дробною рѣню.

Але ті красні часы минули ся! Наші потомки забули о насъ. Мій внукъ живе въ препышибмъ домѣ, якій собѣ абудувавъ за грошѣ зароблені отсими моими старыми руками — а я сплю въ запущенмъ гробѣ, де ажъ вишити хробачнею, що розшпала мое смертельное покрывало собѣ на гвѣзда. Я и мои приятелѣ, що лежать коло мене, покладаи пѣдвалины и обезпечили до-

бробытъ сего красного мѣста, а нинѣ за те така дяка, що кажуть намъ гнити на такѣмъ запущеномъ кладовищи, котре сусѣды проклинають а чужинцѣ высмѣвають.

Зважь тѣлько рѣзницю мѣжь давнымъ а нинѣшнимъ часомъ — отъ на примѣръ: Наші гробы теперъ всѣ позападали ся; наші дощинки у голевахъ погнили й поспадали; наші штахеты гойдають ся то сюда то тудя а зъ неприличною легкодушностію задирають одну ногу въ гору; наші памятникы утомлено похилають ся въ бѣкъ а нагробніи плиты знеохочено звѣшуютъ головы; зъ прикрасъ нема вже й слѣду — анѣ розжъ, анѣ кущѣвъ, анѣ посыпанныхъ рѣню дорѣжокъ, та й загаломъ нѣчого, що було бы оку миле; навѣтъ вылинялый нинѣ парканъ, що колись удававъ, нѣбы-то хоче насъ, мовъ якѣ святощѣ, охороняти вѣдъ товариства звѣрять та вѣдъ безчещеня безбожными ногами, теперъ вѣнъ геть подавъ ся, на улицю звисае и тѣлько причинае намъ ще бѣльше ганьбы, ввазуючи, що осьде тото нещасне наше мѣсце супочинку. И теперъ мы вже не можемо закрити въ лѣсахъ свого убожества, своихъ лахѣвъ; мѣсто простягло далеко свои всеподавляючіи рамена та й насъ загорнуло, а зъ весѣлощѣвъ старыхъ нашихъ осель остала ся лише громадка сумныхъ деревъ лѣсныхъ, що знудженіи и навкучивши собѣ мѣске житє, вгнались ногами въ наші домовины, поглядають въ далеку даль и зѣтхають: охъ, кобы тудя! Кажу тобѣ — огида!

Теперъ чей уже розумѣшь, чей уторбнавъ, якъ оно и що. Пѣдчасъ коли наші потомки доверуги насъ у мѣстѣ живутъ собѣ роскошно за наші грошѣ, мы мусимо тутъ тяжко борывати ся, абы вкупѣ утримати свои лобы и кости. Гей милый Боже! на нашѣмъ кла-

довищи не найдешь нѣ одного гробу, де бы не було дѣры — а нѣ одного! Коли въ ночи йде дощъ, мы му-симо покидати ямы и чипѣти на конарахъ деревь. Не-разъ, якъ студена вода заджурчить тобѣ по карку, зрываешъ ся зб сну якъ шаленый. Тогдѣ, знаешъ, скрбѣ пѣдносять ся гробы, старѣ паматники перевер-тають ся и всѣ вѣстяки дралють, абы на деревь захопити яке мѣсечко! Господи, якъ бы ты у таку нѣчь переходивъ бувъ туда, о дванацятѣй години, ты побачивъ бы бувъ зо пѣнацятѣро насъ скуленыхъ на од-нѣмъ конари, а нашѣ суставы сумовито калатають, а крбѣ ребра вѣтеръ свище! Дуже часто куняли мы такъ три або й чотири довгѣ години, а потѣмъ злѣза-ли зъ-вѣдти продроглѣ, спачѣ, задубѣлѣ, та й зичили одно другому свого черепа — вычерпувати воду зъ гроббѣвъ. Коли хочешъ, я заразъ перехилю голову, взадѣ, а ты заглянь черезъ ротъ, то й побачишь, вѣлько тамъ у черепѣ старого, засхлого насаду — та й якъ то вѣдѣ сего иногдѣ тажить и туманѣ голова! Кажу тобѣ, любый друже, якъ бы ты туда переходивъ бувъ досвѣта, неразъ бувъ бы захопивъ насъ, якъ мы вычерпували гробы, а наше смертельне одѣне сохло розвѣшане на парканѣ.

Ахъ, одного ранку украли менѣ дуже гарне по-крывало — я пѣдозрѣваю, що то потягнувъ нѣвѣй Смитъ, зъ плебейского кладовища, онтамъ трохи да-лѣ, — а пѣдозрѣне свое опираю на тѣмъ, що вѣнъ, коли я першѣй разъ его бачивъ, мавъ на собѣ лише кольорову сорочку въ краты, а остатнымъ разомъ — то було при нагодѣ одныхъ товарискихъ сходинъ на новѣмъ кладовищи — бачу, вѣнъ середъ усего това-риства найкрасше одѣтый мердецъ — ба многозначу-

*

ща обставина ще й то, що вблиз, побачивши мене, сей-часъ вбдбйшовъ.

Невдовгъ потбмъ пропала одної нашбй старшбй панбй домовина — она звичайно брала ен зъ собою, якъ куды-небудь выходила, бо заразъ перестуджувала ся, а що она умерла внаслбдокъ ревматизму сустававъ, то ен й тутъ ломить, якъ тблько не встереже ся передъ вбчнимъ холодомъ. Она называла ся Гочкисъ — Анна Матильда Гочкисъ — може ты ен знаешъ? Она має на передб два зубы; ростомъ висока, але зъ привычки ходить усе пригорблено; безъ одного лбвого ребра; має ще трохи сивого волося, що звисае й по хвббимъ боцб головы, та й ще малый космикъ зъ правого боку, трошечки передъ правымъ ухомъ; долбшна щока зъ одной стороны, тамъ, де розлавила ся, звязана дротомъ; на передрамени хибуе одной кбстки — втратила ен разъ у бйбцб; при ходб трохи додае собб величноти, звичайно иде пбдббчившись та й кирпу задирае; виглядае на досыть легку й легкомысну жєнщину та й скрбзь ушкоджена и потовчена, такъ що подабае на кбшь повный чербпа. Ты може стрбчавъ ся коли зъ нею?

— Сохрани Господи! — скрикнувъ я самохбтъ, бо, не знаю чому, я таки не сподбвавъ ся такого запытаня и оно трохи вывело мене зъ рбвноваги. Але я заразъ похопивъ ся и, щобъ направити свою невбчливбсть, сказавъ:

— Я хотбвъ лише сказати, що не мавъ чєсти стрбчати ся зъ нею — бо зъ розмысломъ я нбколи не говоривъ бы безъ рєспєкту о твоєй приятельцб... Ты сказавъ, що тебе оббкрали — и се, цблкомъ справедливо, ганьба. Але мбркуючи по останкахъ сєго смертельного одбня, яке ты маєшь на собб, то оно виглядае такъ,

якъ бы колѣнь було таки дуже коштовне. Якъ же се стало ся? — —

На то мое запытанє почавъ ся вытворювати по-нѣжъ защедрими чертами покорченого лица моего гостя дуже страхотный выразъ — и я вже почавъ бувъ непокоитись ба й страшитись; але вѣнъ менѣ сказавъ, що ему ходить — о вымовный хитрый усмѣхъ для натажу, що въ той поръ, коли вѣнъ добувъ собѣ отсе одѣня, таке саме пропало другому духови на сусѣднѣмъ кладовищи.

Се успокоило мене. Але я попросивъ его, чтобы въ будуще обмежавъ ся тѣлько на живу бесѣду, бо выразъ лица у него трошки невыразный и навѣтъ при наибольшѣмъ стараніи мѣгъ бы хибити цѣли. Передовсѣмъ нехай выстерѣгася усмѣху. Вѣнъ мѣгъ бы найширѣйше бути переконанный, що ему щось знаменито удало ся, а тимчасомъ я зрозумѣвъ бы може зовсѣмъ инакше. Я ще ему сказавъ, що дуже радо розмовляю зъ вѣстякомъ, ба навѣтъ не навъ бы-мъ нѣчо противъ того, чтобы вѣнъ и зажартувавъ прилично, але думаю, що усмѣхъ для вѣстяка не конче до лица.

— Такъ, такъ, милый друже, — заговоривъ середѣ вѣстякъ, — усе достоту такъ, якъ я тобѣ розповѣвъ. Два зъ тыхъ старыхъ кладовищъ — той, на якѣмъ я живу, и другій, трохи дальше за нимъ — нашѣ живучі теперъ потомки свѣдомо занехали ажъ такъ, що на нихъ уже нѣякимъ чиномъ не можна жити. Помнивши невыгоды для нашихъ костей — а се не марниця въ таке слотливе вѣреме — нинѣшний станъ есть руиною для нашего майна. У насъ дѣйшло до того, що намъ або перепроваджувати ся зъ-вѣдтамъ, або бай-дужно приглядатись, якъ нашѣ рѣчи псують ся чи й зовсѣмъ нищать ся. Ты ледви дашь вѣру, але то чистѣ

правда: помѣжь усѣма монни знакомыми нема анѣ одного, що еще мавѣ бы домовину въ добрѣмъ станѣ. Кажу тобѣ, се фактъ.

Не гадай, що я маю на думцѣ той простой на-рѣдъ, що то на кладовище привадить у сосновѣмъ дере-вищи, верженѣмъ на спѣшний вѣзъ. Нѣ, я говорю о ва-шѣй домовинѣ, що поковтавши ея, дае голосъ мовѣ давнѣй, о обитѣй сръбломъ, о вашѣй монументальнѣй сортѣ, що то пѣдъ черно-пѣрянными китицами передомѣ величавого походу прибувае маестатично и мае мож-ность vybrati sobѣ найлучше на кладовищи мѣсце — маю на гадцѣ такихъ людей, якъ отъ родины Джерви та Бледсу та Борлѣни и такѣ иншѣ. Нинѣ они всѣ близкѣй руины. А то були найсолѣднѣйшѣй люде, якихъ мы мали середѣ себе. Теперь подивись коли на нихъ — цѣлкомъ на бѣду збѣшли!

Одень зъ Бледсу — то фактъ — перегендлювавѣ зъ однимъ бувшимъ кельнеромъ свѣй нагробный па-мятникъ за трошки свѣжого струговина пѣдъ голову. Кажу тобѣ — той фактъ говорить томы, бо-жѣ мерлець нѣ на що такъ не гордый, якъ на свѣй памятникъ. Вбнѣ то любить разъ-по-разъ вдчитувати написъ на памятни-ку и по якомъ часѣ самъ цовѣрнуть въ те, що тамъ написано; тогдѣ можешъ его бачити нѣчь въ нѣчь, якъ сидитъ на огорожи и любуе ся своею написю. Написъ на нагробнику рѣчь дешева, а она для сараки мерця стае великою приятностью, особливо, коли хто за житя не зазнавѣ радости. Я гадаю, не повинно ся того жалу-вати для небѣщинебѣ.

Що-до мене — ну, я не можу нарѣкати, але — сказавши въ чотири очи — мои потомки, думаю, посту-пили таки трохъ не красно, давши менѣ за нагробникъ

отсю стару плыту — а ще поганѣйше, що не выписали на нѣй зовсѣмъ нѣякого славословія. Стояли тамъ слова

*Перейшовъ на той сѣтѣ,
щобы прийняти заслужену нагороду.*

Побачивши першій разъ сю напись, я — признаю ся — бувъ гордый нею; однакожь зъ часомъ я помѣтивъ, якъ одинъ мѣй старый приятель, переходячи попри мою домбву, оперъ бороду о поруче и здивований почавъ вѣдчитувати, а якъ дѣйшовъ до тыхъ слѣвъ, заготовавъ ся сердечно и дуже вдоволенный пѣйшовъ дальше. Тогдѣ я збширобавъ тѣ слова, абы вже бѣльше не бачити тыхъ дурнѣвъ.

Але, якъ кажу, мерлець усе гордить ся своимъ нагробнымъ памятникомъ. Онь, бачишь, якъ-разъ иде сюда гуртъ Джервисѣвъ зъ родиннымъ памятникомъ. Та й Смитерсъ передъ хвилию переходивъ скда зб своимъ, нанявши до двигана вѣлькохъ духѣвъ.

Гей! Гѣджинсъ! Якъ ся маешь, старый друже!.. То Мередитъ Гѣджинсъ — померъ 44-ого — на кладовищи належить до нашего вѣддѣлу — знатный старый рѣдъ — его прабабка була Индіянка — а зъ нимъ за панѣ-братъ — не почувъ мене и лишъ тому не вѣдповѣвъ. А велика шкода, бо я бувъ бы радо тобѣ его представивъ. Вѣнъ бувъ бы тобѣ дуже сподобавъ ся. Ты певно ще не бачивъ другого такого вѣстяка — повывихуваный, поломаный въ крижахъ, ледви держитъ ся купы, але що за дотѣпный та забавный! Коли смѣе ся, то наче-бъ хто теръ камѣнь або камѣнь, а все зачинае веселымъ верескомъ — такъ и здасть ся, якъ бы хто цвяхомъ шарнувъ по шибѣ.

Гей! Джонее!.. То старый Колкумбъ Джонсъ — смертне покрывало коштувало чотиреста долларѣвъ —

цїле випосажене уже вразъ нїзъ паматникомъ два ты-
сячѣ сѣмь сотъ. То дїяло ся на весвѣ 26-ого. Оно на
той часъ було величаве. Мерцѣ сходили ся сюда ажъ
зъ Елітени, абы подвигти ся. Одинъ небощикъ, що мавъ
грббъ заразъ поббчъ мого, паматае усе дуже докладно...
А бачишь онто индївїдуумъ, що їде зъ куонникомъ на-
писнон дошки пбдъ пахою, безъ голени понизше колїна
и анѣ сїдву якогось покрывала на тїлѣ? То Барсто
Дальгаузъ — поббчъ Колюмба Джонса була се найро-
скбщнїйше випосажена особа зъ мїжъ усїхъ, що посе-
лились на нашбмъ кладовищи. Всѣ мы громадно высе-
люемо ся. Довше не спромога намъ стерпїти постуно-
ваня зъ нами нашихъ потомевъ. Заводять новї кладо-
вища, але насъ полишають вѣ такбмъ поганбмъ станѣ.
Направляютъ улицѣ, але нїколи не направлятъ нїчого,
що е коло насъ або наше.

Дави осьде на мою домовину, яка она! — а кажу
тобѣ: свого часу то бувъ мебель, що звернувъ бы бувъ
на себе увагу вѣ кождбмъ мешканю сего мїста. Коли
хочешъ, я можу тобѣ еи подарувати — и такъ я не
маю за що дати еи зрпарувати. Дай нове дно, вставъ
половину нового вїка и наложи зъ лївого боку трохи
нового футрина, а буде тобѣ така выгбдна, що їй не
дорбвяе нїяка инша домбвка того рода — — Прощу
тебе, не дякуй — нема о чбмъ и говорити! — ты бувъ
для мене вїчливый, томү я волївъ бы дати тобѣ усе,
що лишъ посїдаю, анїжъ мавъ бы хто назвати мене не-
вдячнымъ. Отъ и сеся хустина вбдъ поту — вѣ сво-
їмъ родѣ дуже мила рїчь — коли тобѣ може сподо-
бала ся, то — — Нї? Ну, на милуване нема силуваня,
але я дуже радъ бы показати ся вдячнымъ для тебе и
щедрымъ — у мене не знайдешъ нї дробки пбдлоты.

Бувай здоровъ, друже, мушу вже їти. Хте знае

може менѣ прийти ся сей ночи зроби ти далеку дорегу. Розумѣ ся, напевно не можу знати; але одно знаю певно, а именно, що я теперь въ дорогѣ на переселене. На залущеномъ старомъ кладовици не переночую вже нѣ одной ночи. Буду вандрувати, доки не знайду собѣ прилично кватири, а хочь-бы прѣйшлося менѣ маршрувати ажъ до Нью-Джерзі. И всѣ мы вывандрууемо. Вчера вечеромъ на публичнѣй нарадѣ запала ухвала — переселити ся зъ-вѣдтамъ — Якъ сонце збѣде, уже въ старыхъ нашихъ домбвахъ нѣхто не подыбле анѣ одной кѣсточки. Такі кладовища може й добрі для многихъ живучихъ прѣятельвъ, але не добрі для сихъ смертельныхъ останкѣвъ, що мають оседе честь высказати се передъ тобою. А мѣй поглядъ есть поглядомъ загалу. Коли сумнѣвасшь ся о томъ, то пбѣди тамъ и подиви ся, якъ вывандрууючій духи передъ вѣдходомъ усьо вывертають. Своє невдоволенє выявляють они въ способѣ мало що не революціонный...

— Гей! — аді, онде йде кѣлькохъ Бладсу — — Кобы ты бувъ ласкавъ завдати менѣ на плечѣ сей камѣнь, то я, надѣюсь, догоню ихъ и пбѣду въ ихъ товариствѣ далѣ — — То высоко поважанный давний рѣдъ — Коли я передъ пятьдесятьма роками ходивъ у день сими улицами, они звычайно ѣдили не иначе, якъ лише шестикбннымъ караваномъ — — Оставай въ гараздѣ, друже!

И взявши свѣй нагробный камѣнь на плечѣ, потюпавъ и прилучивъ ся до страховитого походу, а ушкоджену домовину волѣвъ за собою, бо хочъ и якъ щиро хотѣвъ вѣнъ мене нею обдарувати, я рѣшучо вѣдказавъ ся прѣняти его гостелюбivu домбву.

Може зо двѣ години вандрували по-при мене тѣ сумовитѣ выгнанцѣ, калатаючи кѣстми, и двигали свои

гидкѣй рѣчи. И весь той часъ я пересидѣвъ та милосердивъ ся надъ несчастными.

Два чи три зъ наймолодшихъ и наименче знищеныхъ доводувались у мене, коли вѣдходять поспѣвничѣй повѣзды зелѣзничѣй. Другѣй, бачилось, ще не знали того способу вѣзды и розпытували мене про звычайнѣй публичнѣй гостинцѣ до рѣзныхъ мѣстѣхъ и мѣсточокѣхъ. Богато зъ тыхъ осадѣхъ нема вже теперъ на мапѣ, щезли зъ неи, такъ само якъ и зъ землѣ, ббльше-менше передъ трицятьма роками, а деякѣй навѣтъ нѣколи не истнували, хѣба тѣлько на мапахѣ, а именно на приватныхъ мапахѣхъ колишнихъ агентурѣхъ грунговыхъ. А всѣ дпытували ся мене про станѣхъ кладовищѣхъ по тыхъ мѣстахъхъ и мѣсточкахъхъ та й про те, яку славу мають мѣщане що-до шанованя своихъ покѣйникѣвѣхъ.

Цѣла сеся исторѣя незвычайно зацѣкавила мене а по-при те збудила въ менѣ щире спочуванє зъ тыми несчастными вѣствами безъ батькѣвщины. А що все те здавало ся менѣ дѣйствостію и я не мавъ свѣдомости, що се тѣлько сонѣ, то я высказавъ передъ однимъ зъ вандрѣвнихъ вѣбствѣвѣхъ свою гѣдку, яка менѣ снувалась по головѣ — а именно, що оголошу друкомъ описъ того небувалого и дуже сумного переселеня. Однакожь я рѣвночасно примѣтивъ, що годѣ менѣ буде описати все згѣдно зъ правдою, точѣ-въ-точѣ такъ, якъ оно було, бо готово впасти на мене пѣдозрѣнє, мовъ-то я беру на глумъ рѣчь поважну и допускаю ся зневаги покѣйникѣвѣхъ, а се мустьдо бы обидити и заболѣти живучихъ ихъ приятелѣвѣхъ. Але той вѣчливый и честный останѣвъ колишного горожанина далеко перехиливъ ся черезъ огородовѣй ворота и шепнувъ менѣ въ ухо ось-тѣй слова :

— Не дай ся збиты зъ пантелику! Громада, котра

може терпѣти така владовица, зъ явнихъ мы утѣкаемо, а въ силѣ знести все, хочъ-бы ѿ не знати що сказавъ про занедбанихъ и опущеныхъ тамъ повѣйникѣвъ.

Якъ-разъ въ тѣхъ хвили запѣвавъ когутъ — и похѣдъ мерцѣвъ щезъ, не полишивъ по собѣ анѣ одного шматочка, анѣ одной кѣсточки. Я збудивъ ся и побачивъ, що лежу въ лѣжку а голова звисла менѣ геть у-низъ — а таке положене надае ся дуже добре до сну о снахъ, що мѣстятъ въ собѣ мораль, а не до сибѣвъ поетичныхъ.

Къ бнцѣва примѣтка.

Запевняю читателя, що коли владовица въ его мѣстѣ удержують ся въ добрымъ станѣ, то сей сонъ зовсѣмъ не вѣдносить ся до его мѣста, а цѣе ся въ нѣмъ передовсѣмъ, и то дуже глобно — до найблизшого судного мѣста.

Исторія о добромъ и зломъ хлопци.

Добрый хлопецъ.

Бувъ собѣ разъ добрый хлопчина — Якбъзъ Бли-венскъ звавъ ся. Вѣнъ усе слухавъ своихъ родичѣвъ, хочъ-бы ихъ приказы були и не знать якъ глупъ и без-гладѣ. Разъ-у-разъ учивъ ся завданого и нѣколи не спѣзвивъ ся до школы. Вѣнъ нѣколи не бавивъ ся ки-данемъ кулями свѣгу, навѣтъ тогда нѣ, коли ему здо-ровый разумъ говоривъ, що се було бы ще найдѣше въ всего, до чого бѣ вѣнъ узавъ ся. Нѣхто зъ нишихъ хлопцѣвъ не годенъ бувъ дорѣзнати ему — такій бувъ пильный. Нѣколи не збрехавъ — хочъ-бы се часомъ и якъ выгѣдно було для него; вѣнъ сказавъ собѣ: не годить ся брехати — и конецъ. Его праведность дохо-дила просто до смѣшности — оригинальне поступоване его перевышало усе, що доси въ свѣтѣ бывало. Вѣнъ нѣколи не бавивъ ся у недѣлю въ жмурка, нѣколи не выбравъ пташиного гнѣзда, нѣколи малцѣ органисты не подсунувъ у руку распеченого феника — очевидно не тягло его до нѣякогъ рациональной забавы. Другі хлопцѣ пробували доходити причины, чому-то вѣнъ такій, однакъ не успѣли прийти до вдоволяющего высмоуку. Они ува-

жали его щось нѣбы за „сумовитого“, брали его въ оборону и не позволяли, щобы хто зробивъ ему кривду.

Той добрый хлопчина читавъ усѣ читанки шкльбѣй — въ тѣмъ находивъ вѣнъ найббольшу приятность и се була цѣла тайна той его натуры. Вѣнъ вѣривъ у добрыхъ хлопцѣвъ, якихъ подыбувавъ у тыхъ читанкахъ, и покладавъ на нихъ усе свое довѣре. Вѣнъ туживъ за тымъ, абы разъ коли въ житю стрѣтити ся зъ такимъ хлопцемъ — але се ему нѣколи не удало ся. Може бути, що они всѣ передъ часомъ вымерли. Кѣлько разъ читавъ вѣнъ щось особливо знаменитого о добрымъ хлопци, заравъ перекинувъ картки до кѣнца, абы побачити, щѣ зъ него вышло, бо радъ бувъ вѣхати навѣтъ тысячъ миль, абы лишь его побачити. Та дарма! такой добрый хлопецъ завсѣгды умиравъ у остатнѣй главѣ и тамъ бувъ образокъ похорону — на образку були усѣ крѣвнѣ, а довкола гробу стояла шкльбѣна дѣтвора, въ штанятахъ усе за короткихъ, и въ сурдутахъ усе за довгихъ, та й вожде хлипало у хустину до носа, довгу що-найменше два лѣктѣ. И такъ вѣнъ усе розчаровувавъ ся. Нѣколи не мѣгъ побачити бодай одного зъ тыхъ добрыхъ хлопцѣвъ, бо они все умирали въ остатнѣй главѣ.

Якѣвъ лелѣявъ у своѣмъ серци горде бажане — бути описанымъ въ якѣй читанцѣ шкльбѣй. Хотѣвъ тамъ стояти зъ образками. На примѣръ — одинъ образокъ представлявъ бы его похвальну вдразу до брехнѣ передъ матѣрю и якъ мати плаче зъ радости, що має такого сына; — другій образокъ показувавъ бы, якъ вѣнъ стоить на порозѣ и бѣднѣй жебрачцѣ зъ шестеро дѣтьми дае феника и при тѣмъ поучае еи, щобы щадила, не марнотратила, бо марнотрата е грѣхомъ; — такожь образокъ, котрый свѣдчавъ бы о его великодушности,

якъ-то вбнѣ не хоче по имени назвати того злого хлопця, що усе засѣдаєсь на него на розѣ улицѣ, коли вбнѣ иде до дому, и валить его лiнiєю та й ще потѣмъ глумливо регоче ся за нимъ, коли вбнѣ зъ тревогою жене до дому. То була амбiцiя молодого Якова Блiвенса.

Вбнѣ страхъ бажавъ убiйти въ шкѣльну читанку. Розумѣе ся, иногдѣ ставало ему трохи маркотно, коли розваживъ, що добрi хлопцѣ все умирали. Нiгдѣ правды дѣти, вбнѣ любивъ жити — а се для хлопця изъ шкѣльної книжки була прикрета якъ найгiрша. Вбнѣ знавъ, що бути добримъ — не здорово. Знавъ, що бути такъ надприродно добримъ, якъ хлопцѣ въ книжкахъ — то ще гiрше, якъ сухоты. Вбнѣ знавъ, що до теперъ нi одинъ зъ тыхъ добрыхъ хлопцѣвъ не мiгъ довго пожити, и его болѣло, коли погадавъ, що вбнѣ не побачить той книжки, де колись буде описаний, а зновъ якъ бы книжка появила ся ще передъ его смертю, то може-бъ и не конче читали еи, бо на кбiци не було бы образа похорону. Не богато була бы варты шкѣльна книжка, въ котрiй не стояло бы нiчого о поученяхъ, якi бы вбнѣ дававъ згромадженымъ при его смертвбнi ложу. Зваживши се, вбнѣ очевидно мусѣвъ вкбiци прийти до пересвѣдченя, що въ такихъ обставинахъ для него найлучше — жити по людски, доки лишъ можна, а свои послѣднi слова держати въ поготовѣ, ажъ наспѣе пора.

Тымчасомъ нашому доброму хлопцеву нiчо не удавало ся, нiчо не хотѣло скласти ся такъ, якъ то дѣяло ся зъ добрыми хлопцями въ читанкахъ. У тыхъ завсѣгды все выходило на добре, а злi хлопцѣ ломали собѣ ногу; у него жъ мусѣло бути щось въ тѣй машинерiи поцесоване, бо все выходило инаше.

Разъ вбнѣ побачивши, що Джiмъ Блейкъ краде яблука, зайшовъ пiдъ яблiнку и оповѣвъ злочинцеву

исторію про злоге хлопця, що упавъ зъ яблвки сусѣда и зломивъ собѣ руку. И Джімъ упавъ, але впавъ на него и ему зломивъ руку, а самъ не потерпѣвъ нѣяком ушкоды, Якбвъ не мбгъ зрозумѣти того. Чогось такого не мбгъ вбнѣ знайти нѣ въ одной читавцѣ.

Зновъ же разъ кблькохъ злыхъ хлопцѣвъ завели слѣпного чоловіка у трасавище. Якбвъ поспѣшивъ на помбчъ калѣцѣ. Але слѣпый, замѣсть поблагословити его за те, потягнувъ его палицею по головѣ и ще сказавъ, що якъ бы схопивъ его въ свои руки, то убивъ бы на смерть а потому прийшовъ бы ему въ помбчъ. И такого нашъ добрый хлопецъ нѣгде не стрѣчавъ у читанкахъ.

Якбвъ нѣчого такъ горячо не бажавъ, якъ знайти кулявого пса, безъ домбвки, голодного и переслѣдуваного, та й узяти его до дому, плекати его и такъ заслужити собѣ у него на довѣчну вдячнбсть. Вкбнци знайшовъ такого пса и чувъ ся дуже щасливимъ. Привѣвъ его до дому, нагодувавъ, але коли хотѣвъ поглядити его, псище кинувъ ся на него, подержъ ему одѣне и наробивъ страшного галасу. Вбнѣ заглянувъ до читанокъ, чи не знайде тамъ якого вьясненя въ той справѣ, але якій бувъ мудрый передъ тымъ, такій и лишивъ ся. Песъ бувъ такой самои породы, якъ той у читавцѣ, а прецѣнь показавъ ся инакше.

Та й що-небудь почавъ сей добрый хлопецъ, усе выходило ему на лихо. Та самі справы, які добрымъ хлопцямъ у книжкахъ приносили нагороды, для него були такі невдячнѣ, що гбршихъ годѣ й подумати.

Разъ вбнѣ, идучи въ недѣлю до школы, побачивъ кблькохъ злыхъ хлопцѣвъ, якъ забирали ся всѣдати на човно повеслуватись. Его жахъ напавъ, бо зъ читаня знавъ, що хлопцѣ, веслуочи ся въ недѣлю, мусять

утопитись. Отже побігъ що духу тудя, щобы нхъ остерегти — и, на нещасте, самъ упавъ въ рѣку. Якійсь чоловікъ вытягнувъ его ще въ пору, лѣкаръ выпомпувавъ въ него воду, але вбнъ опбсла запавъ у горячку и перележавъ девять тыждивъ. А найдивнѣйше було се, що злымъ хлопцямъ повело ся въ човнѣ зовсѣмъ добре, бавили ся знаменито и — що найцѣкавѣйше — вернула до дому живи й здорови. Якбвъ Блвенсѣ дивувавъ ся, що нѣчо такого не стрѣчавъ у книжкахъ. Хлопчиско геть збаламутивъ ся.

Поодоровѣвши, вбнъ троха знеохотивъ ся, але все-таки постановивъ вытревати. Знавъ уже добре, що его досвѣды не надають ся до читанки, але-жь вбнъ ще не мавъ часу дбйти до тыхъ условинъ житя, якѣ въ книжкахъ назначені для добрыхъ хлопцѣвъ, отже мавъ надбю, — що при вытревалости чей же до кбнца своего житя таки дббесъ до той меты. А коли-бъ усе ему не дописало, га! все таки осталася бы для него ще промова на смертнбмъ ложу.

Пошукавъ за порадою въ своихъ читанкахъ и знайшовъ, що ему теперь пора вступити на корабель практикувати на моряка. Напытавъ вбнъ одного капітана корабельного и просивъ ся въ службу у него. А коли капітанъ зажадавъ вбдъ него свѣдоцтвъ, вбнъ гордо вытягнувъ зъ кишенѣ книжочку и вказавъ на присвячені ему слова: „Якову Блвенсови вбдъ его широприхильного учителя“. Але капітанъ, простый, брусоватый чоловікъ, сказавъ: „Еть, у мене се не ворта за нюхъ табаки! Се прецѣнь не доказъ, що ~~ши~~ умѣешь столы мыти та й инші работы. Ты менѣ до хрѣну!“ Такого дива Якбвъ ще не зазнавъ въ своѣмъ житю. У всѣхъ читанкахъ, якѣ вбнъ знавъ, приязна присвята книжки вбдъ учителя завсѣгды глубоко зворушувала

корабельныхъ капитановъ и мостила молодецки дорогу до всякихъ достоинствъ и до добраго быту. Вѣнъ престо тративъ вѣру у свои змысли.

Хлопцеви йшло все навѣтъ дуже эле. Нѣчо не стало ся такъ, якъ пбсла его авторитетовъ повинно було статись. Вѣбни лучила ся ему така пригода :

Одного дня блукавъ вѣнъ по мѣстѣ, щобы по своему звичаю наводити злыхъ хлопцевъ на добру дорогу. Въ одной зелѣзной гутѣ подыбавъ вѣнъ гуртъ злыхъ хлопцевъ, якъ робили собѣ забавку тымъ, що четырнадцять чи пятнадцать псовъ за покотомъ вязували одно до другого, а хвосты мазали имъ нитроглицерною зъ коновокъ. Якова забелѣло сердце. Вѣнъ сѣвъ на одну зъ тыхъ коновокъ — обмазати ся товщемъ у него нѣчо не значило, коли йшло о сповнене обовязку — хопивъ найблизшого пса за конвѣръ и остро подививъ ся на шибеника Тома Джонса. Однакъ въ тѣй хвили надбйшовъ комисарь поліціи Мекъ-Вальтеръ, лютий, ажъ искры зъ очей сыпались. Злѣй хлопцевъ поутѣкали. Але Яковъ Блivenessъ, свѣдомый свои невинности, вставъ и зачавъ одну зъ тыхъ промовъ изъ читанокъ, що-то кожда зачинае ся: „Охъ, пане!“ — хотяй въ дѣйности нѣколи жаденъ хлопецъ, будь вѣнъ добрый чи злый, не зачинае свои бесѣды вѣдъ „Охъ, пане!“ Але комисарь поліціи аплѣ думавъ ждати на продовжене промовы Якова Блivenessа. Вѣнъ хопивъ его за ухо, обкрутивъ нимъ вѣлька разъ, а вѣдтакъ замашисте коннувъ его въ замащений нитроглицерною задъ. Въ тѣй хвили добрый хлопецъ вылетѣвъ крѣзь дахъ у вовдухи, а вразъ изъ нимъ куснѣ зъ пятнадцати псовъ, що звисали вѣдъ него мовъ хвѣстъ у ката. Та й зъ комисаря поліціи и зъ зелѣзаном гуты не осталось нѣ слѣду.

И такъ сердеха Яковъ Блivenessъ не мавъ навѣтъ
Бібліотека найзнамен. повѣстей. Томъ LXVI. 15

нагоды выголосити послѣдней промовы, хочѣ въ надѣѣ на се вытерпѣвъ столько лиха въ житію — хибѣ меже промовивъ що тамъ у горѣ до птахѣвъ. А хотѣи его кадовѣ упавъ на яблонику въ недалекомъ огородѣ, то таки рещту его тѣла рознесло на всѣ чотири дѣльницѣ мѣста и буде ажъ пять судово-лѣкарскихъ доходжень, чи вѣнъ померъ, чи нѣ, а коли померъ, то вѣдъ чого. Такого „россѣяного“ хлопця вы певно ще нѣколи не бачили!

Такъ загривъ ся добрый хлопецъ, що по силамъ своимъ дѣлавъ якъ найлѣпше, але пбсла принципѣвъ читанокъ не мѣгъ осягнути нѣчого. Каждый ившій хлопецъ, що дѣлавъ такъ само якъ вѣнъ, тѣшивъ ся успѣхами, лише вѣнъ нѣ. Се дѣйстно дивный випадокъ и ма-буть нѣколи не выяснить ся.

ЗЛЫЙ ХЛОПЕЦЬ.

Бувъ собѣ разъ злый хлопецъ — Джимъ звавъ ся хочѣ вы — сли схочете трѣшки посвятити уваги — переконаетесь, що у вашихъ читавкахъ злі хлопцѣ звичайно называютъ ся Джемсъ. Давне, але правдиве! Той одинъ звавъ ся Джимъ.

Вѣнъ не мавъ хорои матери — тои хорои матери, що буда бы побожна и хорувала-бъ на сухоты, що во-лѣла бы буда лягти въ могилу, але держала еи при житію тѣлько велика любовь до дитины, тѣлько почуванє жаху, що якъ бы еи не стало, свѣтъ бувъ бы для еи дитины холодный и жестокий. Злі хлопцѣ въ читавкахъ звать ся по-найббльше Джемсъ и мають хору матѣрь, що то навчає малого казати: „а теперъ я йду спатоньки“ — а сама солодкимъ, тужливымъ голосомъ зако-

цѣлуе его до сну, цѣлуе его на дѣбранбѣ а потѣмъ укладые при колысцѣ и заливае ся слъозами. Зъ снитъ же хлопцемъ було зовсѣмъ инакше. Вѣнъ называвъ ся Джіміъ а его матери нѣчо не хибувало — не мала су-хотѣ анѣ нѣчого такого. Ея можна було радше назвати крешенною, зовсѣмъ не була побожною а до того и за Джіма не дбала анѣ трохи. Она казала, що якъ бы вѣнъ собѣ каркъ скрутнѣвъ, не велика була бы шкода. Она, нагнавши его спати, не цѣлувала его, навпаки, ще наторгала ему ухо, коли хотѣла выйти зъ хаты.

Одного дня „позичивъ“ собѣ сей хлопчина влюча вѣдъ коморы, закрывъ ся туда и справивъ собѣ празникъ — наласувавъ ся конфѣтуръ, а щобы мати не зараеъ помѣтила убутокъ, наливъ до слоя догтю. И потѣмъ не огорнувъ его нагле страхъ и нѣчо не нашѣптувало ему: „Щѣ ты зробивъ? чи то годить ся не слухати матери? чи то не грѣхъ таке чинити? щѣ чекае такнхъ негбдникѣвъ, що крадни зѣздають конфѣтуры своен дорогон, доброн матери?“ И опбедя вѣнъ не упавъ въ самотѣ на колѣна и не присягъ собѣ, що вже не буде такимъ лиходѣемъ, та й не пбднѣсъ ся зъ полекшою и веселостію въ серцю, абы пбйти до матери, усе розказати їй, благати ея о прощени, а напоследокъ приняти благословение вѣдъ неи, проливающою слъозы радости и вдячности. Нѣ! таке дѣе ся въ книжкахъ зъ усѣма злыми хлопцами, але — дивне диво — зъ Джімомъ було цѣлкомъ инакше. Вѣнъ пбдѣвъ собѣ конфѣтуръ и, не почуваячись до грѣха, безвстыдно сказавъ собѣ, що зробивъ дуже добре, доливъ догтю — такожь дуже добре, и ще засмѣявъ ся: „Тожь то стару пбрве злѣсть, коли помѣтитъ се!“ А коли она помѣтила, вѣнъ боживъ ся, на чѣмъ свѣтъ, що нѣ о чѣмъ ще знае; она выпарила его, кѣлько влѣло ся, а вѣнъ

*

кричавъ що духа силы. Все у того хлопца було дивне, все дѣяло ся зъ нимъ зовсѣмъ иначе, аиѣжь звычайно дѣе ся зъ злыми Джемсами въ читанкахъ.

Одного дня вылѣзъ вѣнъ на яблнику сусѣда красти яблока. Та й не зломивъ ноги, не впавъ та й не скрутивъ руки; домашній песъ не кинулъ ся на него; не лежавъ тыжднями хорый у лбжку, абы опбсла подпести ся зъ недуги сокрушенымъ и поправленнымъ. Детамъ! вѣнъ накравъ яблокъ, кблько хотѣвъ, и злѣвъ здоровъ изъ яблники. Та й зъ псомъ вѣнъ давъ собѣ раду: що песъ наблизивъ ся, а вѣнъ въ него цеглою. То було дивне — чогось такого иѣколи не бывало у тыхъ книжкахъ.

Одного дня укравъ вѣнъ учителеви ножикъ, а побоявши ся, що крадѣжь може выкрыти ся и вѣнъ набере буквѣвъ, подсунувъ ножикъ въ шапку Джорджа Вильсона. Джорджъ, сынъ удовицѣ Вильсоновой, бувъ дуже моральный хлопчина, взорець доброго хлопца на цѣле село, завсѣгды послушный матерн, иѣколи не сказавъ неправды, завдане усе вмѣвъ и до школы ходивъ якъ найпильнѣйше. Коли ножикъ знайшовъ ся въ шапцѣ, бѣдный Джорджъ, печервонѣвши, похнюпивъ голову, якъ коли-бъ его грызла совѣсть. А коли вѣдтакъ учитель, болючо ураженный, повинивъ его о крадѣжь та й забравъ ся рбзкою выпарити дрожащй плечѣ хлопчины — то не зъявивъ ся посередѣ нихъ сивоволосый, поважанный розѣемникъ та й не крикнувъ въ импонующой поставѣ: „Пшануйте сего благородного хлопца! негбдний виновникъ онъ тамъ! Я непомѣчено переходивъ по-при вѣдчиненй дверѣ школы и видѣвъ, хто и якъ допустивъ ся крадежи!“ И потому Джимъ не дбоставъ заслуженой кары та й судья не выголосивъ промовы до плачущихъ школярѣвъ, не взявъ Джорджа

за руку и не сказавъ ему, що такій хлопецъ заслугує на вѣдначене, а вѣдтакъ не зробивъ ему пропозиціи: най приїде до него и живе въ него — буде канцелярію замѣтати, топити въ печахъ, бѣгати на посылки, дерева врубас, буде студіювати право и помагати его жѣнци въ веденю домового господарства, прочій часъ може бавити ся, а за все те дѣстане сорокъ центѣвъ на мѣсяць и буде щасливый. Нѣ, щось такого можна подыбати въ читанкахъ, а тутъ — Джимъ выгравъ. Нѣякій старый судья не увѣйшовъ нагле въ школу и не зволнивъ зъ бѣды вѣрцевого хлопця Джорджа, а Джимъ мавъ утѣху зъ того, бо ледви чи хто другій такъ, якъ Джимъ, ненавидѣвъ моральныхъ хлопцѣвъ.

Але найдивнѣйше було се, що коли Джимъ побивъ ловити рыбу въ недѣлю, не зривала ся буря и грѣмъ въ него не вдаривъ. Роздивѣть вы усѣ наши читанки недѣльной школы до науки вѣдъ Нового року до Рѣдѣва, а такого випадку, якъ сей, вы нѣгде не подыблете. Навпаки, вы тамъ знайдете, що лѣхъ злыхъ хлопцѣвъ, котрѣ въ недѣлю ловлять рыбу, мусять заскочити буря та й грѣмъ убити. Въ читанкахъ усе гримить и громы бють, коли злѣ хлопцѣ у недѣлю йдуть на рыбу. Що Джимъ явось уйшовъ бурѣ и грому, се для мене загадка.

Тому хлопчискови нѣчо не могло зашкодити. Вѣнъ побсунувъ слонови въ менажеріи повну жменю табаку и слонъ не розваливъ ему головы хоботомъ. Вѣнъ гларивъ у шафѣ за горѣвкою, а не помылливъ ся, не выпивъ салітряного квасу. Побтай батька узавъ его стрѣльбу, побивъ полювати и не вѣдстрѣлливъ собѣ грѣхъ чи чотырохъ пальцѣвъ. Въ гивѣ ударивъ сильно кулакомъ свою малу сестричку и она не хорѣла цѣле дѣти а вѣбнци й не умерла высказуючи передъ економъ за

гбдай слова прощенья, котры подвоювали бы его тугу. Нѣ, она то перебула.

Вонъ утѣкъъ въ дому и пустить ся на море, але не на те, абы опбсла, вернувши донбѣ, побачити себе самотнѣмъ та опущеннѣмъ, вѣзъ свонъ дорѣнкѣ за стати на томъ владовищѣ а колише виноградомъ сповите житло въ молодечнѣхъ лѣтъ запуселье и зруйиване. Нѣ! вонъ вернуть до дому пиннѣ якъ канона и тутъ перша дорѣга его була — до коринны.

Подбйшовъ у лѣта и оженивъ ся, ставъ баткомъ численнои родины, але одной ночи зарубавъ вѣтъ и вся сокнроу. Усякими можливими цыгнѣствами и лайдацтвами дорѣбавъ ся богатства и вонъ теперъ на нужденнѣйшій подляка въ свонѣхъ родиннѣхъ мѣстѣ, мужъ загально поважанный и членъ парламенту.

Такъ бачите, въ читанкахъ шкѣльныхъ вы не знайдете навѣтъ злого Джемса, котрый бы въ свонѣхъ житю навѣ таке шалене щасте, якъ сей велегрѣшникъ Джимъ.

Переписка Редакціи.

„Статистикови моральности“. — Дайте менѣ спокойїи зъ ващою статистикою! Я взявъ цѣлый вашъ крамъ и запаливъ собѣ нимъ фэйку. Ненавиджу, такихъ людей, якъ вы! Безнастанно вычисляете: въ якій способъ чловѣкъ подрывае собѣ здравле та ослабляе разумъ — и кблько доларбвѣ та центбвѣ вбнѣ марно тратить, сли зъ погубной навѣчки курить девятыдесять два роки, и сли принагбдно въ бѣлардѣ заграе, и сли при столѣ позволить собѣ склянчину вина, и т. д. и т. д. Вы безнастанно выраховуете: кблько женщины згорѣло внаслѣдокъ небезпечной моды носити криноліны, и т. д. и т. д. Вы усе бачите рѣчь тблько зъ одного боку. Вы слѣпїи на фактъ, що въ Америцѣ старїи люде по-найббльше курять и пють каву, хотяй пбсла вашон теорїи они повиннїи були за-молоду померти; дальше на фактъ, що веселїи старїи Англїйцѣ пють вино и живутъ, а ограднїи старїи Голландцѣ до-схочу и пють и курять, а таки усе старѣють ся та й грубнуть. Вы-жъ нѣколи не спробуете сконстатувати: кблько то курене дае чловѣкови правдивого вдоволеня, розрывки и прїятности за часъ его житя, — а се заважить у десятиро тї грошѣ, якї бы вбнѣ зацадивѣ залишаючи кури-

ти — або въ другого боку: яку то величезну суму щастя тратять за часъ людского вѣку таки не курцѣ якъ вы? Рѣчь певна, они, вдмовляючи собѣ черезъ пятьдесятъ лѣтъ всѣхъ тыхъ дробныхъ грѣшнихъ приятностей, можуть наощадити грошей, — але щѣ вони почнуть зъ грѣшми? на що имъ здали ся грошѣ? Безсмертною ихъ душѣ мамона не спасе. Грошѣ можуть чоловікови служити едино на те, абы ними окупивъ собѣ вдоволене и приятность; а коли вы ворогъ вдоволеня и приятности — то пѣ що грошѣ збивати? На те вы чей-же не замѣтите, що можете ужити ихъ лѣпше на добрый стравунокъ, далѣ на добродѣйни цѣли та на підмогу просвѣтнимъ товариствамъ, — бо-жь самі знаєте, язъ и цѣлый свѣтъ знае, що вы, люде безъ дробныхъ грѣхѣвъ, не выдасте й цента, а що-до їдлѣ скупитѣ собѣ такъ, що вы завжди голоднѣ и слабосилѣ. Вы цѣлый день не вдважите ся засмѣяти, бо боите ся, щобы якій бѣдачнице, увидѣвши васъ въ добробѣ гуморѣ, не спробувавъ позичити у васъ долара. У церквѣ, коли ходять зъ такою збирати датки, вы тогдѣ кождый разъ на колѣнахъ, зануренѣ въ молитвѣ, лице накрывши долонями. Доходы свои вы нѣколи не подасте оцѣночному урядови по правдѣ. Вы-жь усе те самі знаєте — не правда? га? Ну добре, але въ такѣмъ разѣ по що вы продовжуєте собѣ тото нужденне жите ажъ до повашого, засохлого вѣку старечого? На що щадите грошѣ, коли они для васъ зовсѣмъ а зовсѣмъ безъ вартости? Однимъ словомъ — чому вы не удалите ся де въ пустыню и не умрете, але вѣчно намагастесь баламутити людей, щобы стали ся такъ само немилыми и такъ опротивѣли кождому, якъ вы черезъ свою „статистику морала“? Я зовсѣмъ не похваляю розпусты и їй не вддаю ся; але такожь не маю нѣ дробки до-

вѣря до чоловіка безъ деякихъ малыхъ грѣшківъ, — тому й о васъ не хошу навѣть чути. Менѣ здаєсь, вы той самий чоловікъ, що то тамтого тижня говоривъ менѣ довжезну проповѣдь противъ понижуючого налогу куреня цигарбвъ, а потому, якъ мене не було дома, збѣгъ прийшовъ знова и своими злочинными неспалишними рукавицами выволѣкъ зъ хаты мою красну пѣчи.

„Молодому писателюви“. — Такъ, Агассі*) справдѣ поручає писателямъ ѣсти рыбу, бо фосфоръ, який мѣститься въ рыбѣ, вытворює мозокъ. На стѣлько ваша правда. Але що-до того, кѣлько рыбы вамъ треба зѣѣсти, не знаю яку дати вамъ пораду — бодай не знаю на певно. Слн статья, котру вы на пробу надбелали, єсть звичайною пересѣчною працею, на яку вы годий здобути ся, то — на мою гадку — оттакъ кѣлька китбвъ було бы хвилево зовсѣмъ досыть для васъ. Не зъ найбблшой сорты, але звичайныхъ, добрыхъ китбвъ середной величины.

„Налоговому жабранови“. — Нѣ, не приймайте банкнотбвъ al pari.

„Ст. Клеръ! Гіджінсь въ Лосъ Ангелєсь. — „Мое житє зломанє. Я любивъ, любивъ идеально, шалєно, а тотя, котру я любивъ, холодно вѣдвернулась

---

*) Agassiz — ученый, славный природознавецъ уродженецъ Швайцаріи (род. 1807), переселивъ ся 1846 до Пѣвничной Америки, де профєсорувавъ въ Бостонѣ, а опѣля въ Нью-Кембріджѣ. Однимъ зъ головныхъ предметбвъ его науковыхъ розслѣдбвъ були рыбы.

вѣдь мене и вѣселивила своєю любовію другого. Що бы вы менѣ порадили?»

То и вы повинны съ своею любовію звернути ся до другого — або й до вѣлькохъ, коли маєте бѣднѣйшій видъ бѣрь. Дальше — робѣть усе, що лишъ можете, абы своѣй давнѣйшой милѣй закроти житє. Въ романалѣ ширѣть дурну гадку, що чимъ щасливѣйша дѣвчина, тѣмъ другимъ мужчиною, тѣмъ щасливѣйшій ей щастемъ и давнѣй ей вѣжанецъ, котрому она житє зломила. Не вѣрте въ такій нѣсенѣтницѣ! Чимъ бѣльше має дѣвчина причини каяти ся, що не выйшла за васъ, тѣмъ бѣльше будете вы почувати вдоволенє. Оно не поетично, але за те дуже здорова теорія.

„Аритметикови“ въ Вѣрджиніи, Невада. — „Коли куля зъ гарматы потребує 31,₈ секундъ, чтобы перелетѣти 4 милѣ, вѣдтакъ 33,₈ секундъ на дальшій 4 милѣ, потому 35,₈ секундъ зновъ на чотыри милѣ, и коли скорѣсть ей лету въ тѣмъ самѣмъ вѣдношенію усе меншає, — вѣлько часу буде она потребувати, чтобы перелетѣла 1500 миліонѣвъ милѣ?“

А чи я знаю?

„Пильному школяреви“ въ Оклендѣ. — Такъ, ваша правда — Америку вѣдкрывъ не Александеръ Селькѣръ.*)

*) Selkirk — герой знамого романа Данила Дефо (Defoe) п. заг. „Robinson Crusoe“ (чит. Робинзъ Крузо). Тематъ до того романа взявъ Дефо зъ исторіи шкотского моряка Селькѣрка, котрый чотыри роки переживъ самъ одинъ на островѣ Хуанъ-Фернандесъ, доки 1769 р. не знайшовъ его оденъ англійскій корабель.

„Вдиравленому любви“ — „Я любить и все ще люблю красну Едвиту Говардъну и мавъ намъръ ожени ти ся зъ нею. Але ахъ! Коли я тамтого тѣждня перебувавъ въ Беніціи, она вбдала ся за Джонса. Чи щасте мого житя вже на вѣки пропало? Чи нѣакои нема вже рады?“

Розумѣ ся, надѣя е. Коже право, писане чи неписане, стоить за вами. Не дѣлане, але намъръ становить злочинъ — або иншими словами: становить чинъ. Коли вы своему сердечному приятелю скажете, що вѣнъ божевольный, и вы намъряли обидити его, то се есть обидя; але сли вы лише такъ жартуете и не хочете его обидити, то се не обидя. Коли вашъ револьверъ выпалитъ припадково и убе кого, вы можете выйти зъ того безкарно, бо вы не сповнили убійства; коли-жь вы зъ очевиднымъ намъромъ приступаете до убійства и оно вамъ зовсѣмъ не удасть ся, то законъ таки стоить на тѣмъ, що намъръ становить злочинъ и вы винни убійства. Ерго: Коли-бъ вы були оженили ся зъ Едвитою припадково, не мавши до того намъру, вы зъ дѣйности зовсѣмъ не були бы ожениені зъ нею, бо актъ женитьбы безъ того намъру бувъ просто невозможный. Такъ само выходитъ — строго пбсла духа закона — що коли вы зъ розмысломъ намъряли ожени ти ся зъ Едвитою а не вчинили того, то таки вы ожениені зъ нею — бо, якъ я сказавъ выше, намъръ рѣшае о злочинѣ. Отже рѣчь ясна якъ сонце, що Едвита есть вашою жѣнкою. А що-до того, чи е для васъ яка рада, — то, розумѣ ся, е: возьмѣть дружокъ и выгаратайте Джонса, кблько лишъ влѣзе ся. Каждый прецѣнь мае право боронити свою жѣнку передъ залицанками иншихъ мужчинъ! Але вы маєте ще другу можливість: Вы були ожениені зъ Едвитою на йпер-

ше — на основѣ своего обдуманого намѣру — отже вы можете теперь обжалувати ея за двомужство, бо она потому пѣйшла за Джонса: Ба, сей замотанный выпадокъ має ще одну сторону: Вы намѣряли оженити ся зъ Едвітою, отже она, по закону, есть вашою жѣнкою — на те нѣчого не порадимо. Тымчасомъ Едвіта не выйшла за васъ, а сли она и не жала намѣру бути вашою жѣнкою, то вы, очевидно, не е еи мужемъ. Она, выйшовши за Джонса, стала ся винною двомужства, бо була жѣнкою няшого — и доси все въ порядку; але зновъ — помѣркуйте добре! — она, вддаючись за Джонса, не мала няшого мужа, отже ѣ не допустила ся двомужства. Глянувши на сей выпадокъ зъ того боку, то Джонсъ оженивъ ся зъ дѣвчиною, котра заравомъ була вдовою и такожь жѣнкою другого, але була безъ мужа, нѣколи мужа не мала и нѣколи не намѣряла выходити за-мужъ, отже ѣ не была нѣколи замужною. А пѣсля того самого выводу вы е безженны ѣ, бо вы нѣколи не були мужемъ, — и жонаты ѣ, бо маєте жинючу жѣнку, — и на всякій спосбъ вдовець, бо вамъ зрабовано тую жѣнку, — а попередъ усего вы скбичены ѣ оселъ, бо по що вамъ було ѣхати до Венеціи, коли ситуація була така замотана?... А теперь я ѣ самъ въ хаосѣ того неввычайного выпадку такъ замотавъ ся, що мушу залишити далѣ снувати для васъ рады, бо вебнци я готовъ ще стати баламутнымъ и неяснымъ. Менѣ здаеть ся, я бувъ бы въ силѣ почати вести далѣ доказъ зъ-вдти, де я урвавъ, а повѣвши его хвилю строго льогічно, я мбгъ бы може, на вдоволене ваше, доказати, що або васъ нѣколи не було на свѣтѣ, або вы теперь неббщиятъ, отже ѣ до бѣса здала ся вамъ тотя вѣроломна Едвіта. Гадаю, я бы се втявъ, коли-бъ оно васъ яко-такъ успокоило.

„Молодой матери.“ — Отже вы думаете, что мала дитина есть „чудомъ красы и завсѣгды утѣха“? Ну, думка гарна, але не нова; кожда корова думает те саме о своѣмъ теляти. Може корова думает меньше елегантно, але такъ думает. Тому я и шаную корову. Всѣ мы поважасмо той зворушающей материньскій истинкѣ, де тѣльки стрѣтимо его, чи въ пышной палатѣ, чи въ простѣй хатинѣ коровы. Але справдѣ, ласкава панѣ, коли я розберу рѣчь збъ всѣхъ бокбѣвъ, то не скажу, чтобы вы мали правду въ кождѣмъ випадку. Дитины замурзаною, збъ запущенымъ носомъ чей-же годѣ збъ чистому совѣстию назвати „чудомъ красы“, а позмякѣ дитинный вѣкъ трывает лишь три короткѣй роки, то нѣяка дитина не може мати претенсїи бути утѣхою „завсѣгды“. Прыверо менѣ такъ въ однѣмъ реченю руйнувати двѣ третинны вашою милон думки; але збъ огляду на мое редакторске становище не вѣльно менѣ стерпѣти, чтобы вы баламутили и туманили публику своими пѣдхлѣбсгвами. Я знаю въ сѣмъ мѣстѣ одну дитину на вѣсѣмнацятѣмъ мѣсяци, дѣвчинку, що не выдержитъ въ роли „утѣхи“ навѣтъ двацять чотири годинѣ, не то „завсѣгды“. Она що-до характеру и апетиту выявляетъ вѣлька такихъ дивныхъ ненормальностей, о якихъ я нѣколи не чувавъ. Подамъ вамъ тутъ переглядъ операций тои дитини, якѣ она сама за одинь-однѣськѣй день выдумала, уплянувала и перевела въ дѣло, безъ понуки або помочи вѣдѣ матери або вѣдѣ кого-небудь. А те, що я оповѣдаю, можуть потвердити свѣдѣки пѣдѣ присягою. Отже тая дѣвчинка збѣла насампередъ дванацять пѣгулокъ хинины вразѣ изъ пуделочкомъ, потѣмъ злетѣла долѣ сходами, пѣдвела ся збъ синими й червонными тузами на чолѣ та й розглянулася за дальшою работою и забавою. Знайшла скляне намисто збъ мосяжными приздобами, потовекла, збѣла

скло, а вѣдтакъ полѣзала мосяжь. Потому выпила зъ двадцать капель опіюма и вѣльзанадцать ложокъ сильного камфорowego спирту. Вѣльше опіюма не пила, бо вже не було. Опѣсля лягла горѣлиць и давай всувати собѣ дѣржально ложки пять чи шѣсть цалѣвъ глубоко въ гортань! — та й такъ добре запхала, що мати зъ тяжкою бѣдою выдобрала, не вытгнувши вразъ и кусника дитини. Теперъ маленька дѣстала апетитъ зновъ на скло. Стояла кѣлька чарочокъ вѣдъ вина и гѣмала, не пытаючи, що кѣлька разѣвъ скалѣчила ся. Потѣмъ зѣла порцію масла, соли й перцю, беручи все на одинъ разъ ложечку масла, ложечку соли, ложечку перцю та й три або чогири сѣрнички. Вѣдтакъ обмыла собѣ голову мыломъ, решту мыла зѣла а мылиня пила стѣлько, скѣлько лишь змогла. Теперъ выбрала ся она до коровы и, якъ коли-бы гула зъ коровою за панѣ-брать, хопила еи за хвѣстъ а корова копнула еи въ голову. У вѣльныхъ хвѣляхъ, коли припадкомъ тая „завсѣгды утѣха“ не мала въ плянѣ чогось особливого, убивала часъ тымъ, що кудась вылѣзала и назадъ спадала, а при тѣй операціи усе щось собѣ заподѣяла. Я не знаю ся на дѣтяхъ, тому може бути, що я звеличавъ мовъ яке диво такій рѣчи, якій не здивують нѣкого, хто знае дѣти. Тымчасомъ я гадаю, що оно такъ не е, длятого ще разъ кажу, що о дѣяльности той дитини розказавъ я святу правду; а коли-бъ хто сумнѣвавъ ся, можу ему тую дитину показати. Дальше — я ручу, що она проковтне все, що ѣй тѣлько дасте (не можу ручити хѣба за одно — за ковало), та що она упаде зъ кождою высоты, на яку еи вынесете (тѣлько застерѣгаю, щобы все увагляднати еи нахѣль до паданя головою, длятого треба выбирати точку досыть высоко, абы она могла выконати се пѣсля своего бажаня). Але, якъ мѣркую, я вѣдѣтъгъ вѣдъ рѣчи,

тому выскажу безъ дальшихъ доказвъ ще разъ свое пересвѣдчене, що не кожда дитина есть „чудо красы“ и „завсѣгды утѣха“.

„Аритметикови“. Вѣрджинія, Невада. — „Я одушевленный студентъ математики и менѣ такъ прикро, що жбѣй поступъ разъ-у-разъ гамують тѣ загадочнѣй аритметично-техничнѣй подроциѣ. Будѣте-жѣ ласкави, пояснѣтъ менѣ рѣзницю мѣжь геометрією а конхиольогією!“

Зновѣ васѣ наднесло зѣ вашими аритметичными дурнициями теперѣ, коли плюгавый нежить дыхати менѣ не дае. Коли-бѣ вы могли побачити той выразѣ погорды, явиѣй передѣ хвилеко омрачивѣ менѣ лице а зѣ остатнымѣ пчихомѣ розпирѣсь на всѣ боки мовѣ розбите зеркало, вы певно не були бы менѣ завдавали того паскудного пытаня. Конхиольогія те наука, яка зѣ математикою не мае жадного дѣла, она. займае ся лише шарлунами. Але таки, строго рѣчь беручи, не есть конхиольогомѣ той, хто яйце оббирае — ну, на сѣбѣ перлѣ сарказму така бездушна мушля, якѣ вы, не розумѣе ся. Вы порѣвнайте конхиольогією а побачите рѣзницю а мати-мете вѣдповѣдь на свое пытане. Тѣлько зѣ геометрією, не морочте мене далѣ аритметичными мерзотами, доки не довѣдаются, що нежить уже вѣдчепивѣ ся мене. Я вѣ сѣбѣ хвили маю страшенну ненависть до васѣ — де-жѣ пакѣ! мучите мене вѣ такій способѣ, а я нѣ до чого не здалый, тѣлько пчихати, бѣсити ся та хустиники розпорскувати на атомы. Якѣ бы я васѣ теперѣ мавѣ на вѣддалѣ стрѣлу передѣ своимѣ носомѣ, згасивѣ бы-мѣ вамѣ житѣ, якѣ дойову свѣчку.

О упадку штуки брехнѣ.

Вбдчитъ данный пбдѣ дискусію на засѣданіи Товариства для исторіи и старинностей въ Гамфордѣ та й высланный на конкурсѣ по ровписанію нагороды триста долларевъ *).

Попередѣ всего застерѣгаю ся, що я не маю на думцѣ, мовь-бы то обы чай брехнѣ якъ-небудь пбдѣупавѣ або пбйшовѣ у забутѣ. Нѣ! бо брехня яко честнота, яко засада, тривати-ме во вѣки; брехня яко приємнѣсть, яко вбдрада, яко прибѣжище въ бѣдѣ, четверта грація, десята муза, найлучша и найвѣрнѣйша приятелька чоловѣка, естѣ безсмертна и не може щезнути зѣ лица землѣ, доки сесе Товариство естѣуе. Я, зѣ жалемѣ, говорити-му о упадку штуки брехнѣ.

Кождый чоловѣкъ зѣ вышима думкама, чоловѣкъ правдивого сердца, дивлячись на нинѣшну отяжѣлу й нужденну брехню, мусить сумувати, шо така благородна штука а такѣ понижена. Въ сѣмѣ многодосвѣднѣмѣ Товариствѣ дотыкаюсь я сеей темѣ очевидно лишѣ не-

*) Не дбставѣ нагороды.

смѣливо, — то такъ, якъ бы яка ветха дѣва брала ся давати науку матерямъ въ Израили, якъ они мають дѣти плекати. Не яло ся менѣ критикувати васъ, мои панове — васъ, що майже всѣ вѣкомъ старшій вѣдъ мене та й въ тѣмъ фаху ббльше тамущій нѣжъ я — а коли-бъ тутъ и тамъ могло вамъ щось таке повидѣти ся, то будьте певнѣй, що оно буде по-найббльше въ змыслѣ радше похвалы нѣжъ доганы. Бо и дѣйстно, коли-бъ тая найкрасша зъ красныхъ штукъ найшла всюды таку дбалбсть и захохоту и совѣстьу опѣку и пѣдпору, якъ въ отсѣмъ Товариствѣ, тогдѣ я не потребувавъ бы выводити того своего жалю и не зронивъ бы-мъ нѣ единой слезы. Говорю се не зъ облестности, а ретельно, держачи ся засады: честь кому честь! *(Я мавъ нахѣрв въ сѣмъ мѣсци навести имена и поясняющі примѣры, але зъ деякихъ позначк, якѣ проявили ся посередъ збраныхъ, вмѣркувавъ я, що лѣпше буде не занускати ся въ подробности, а вести рѣчь загально.)*

Не знаю другого такъ непохитного факту, якъ той, що брехня есть конечнымъ выслѣдомъ нашихъ вѣднесняъ — тожъ и вывѣдъ, що она есть честнотою, ясный якъ сонце. Нѣяка честнота не може дѣйти до найширшого розповсюдненя безъ дбалого и запопадливого плеканя си — отже розумѣе ся само собою, що и нашии трѣба вчити въ школахъ, въ дома, ба навѣтъ въ часописяхъ. Бо що зможе неукій, невправный брехунъ супротивъ вышколеного званця? Щѣ я можу супротивъ пана Пер — супротивъ адвоката? Свѣтъ потребуе розумнои брехнѣ. Иногда думаю собѣ, що навѣтъ лѣпше и здоровѣйше було бы зовсѣмъ не брехати, анѣжъ брехати нерозумно. Дурна, ненаукова брехня часомъ не дѣлае, такъ само, якъ правда.

А теперъ погляньмо: щѣ кажутъ фѣлософы.

Библиотека найзнамен. повѣстей. Томъ LXVI. 16

Прошу розважити поважну пословицю: „дѣти и дурні́ говорятъ за вѣ́ гды правду“. Изъ сего выводъ ясный: люде дорослі и мудрі́ нѣколи не говорятъ правды. Историкъ Паркманъ пише: „Засада правдомовности може посунутись ажъ до глупоты“. А на другімъ мѣсци тои самои главы читаемо: „Давне то выречене, що не за вѣ́ гды треба казати правду; а хто — мороченый хоробливою совѣстливостию — налогово ломить сею засаду, той дурень и каждому остогидне“. Сказано остро, однакъ оно правда. Нѣхто зъ насъ не мѣгъ бы жити вкупѣ́ зъ налоговымъ правдомовцемъ, — але, Богу дякувати, навѣ́т не потребуемо. Налоговый правдомовець — просто небылиця: такого нема та й нѣколи не було. Розумѣ́ ся, е люде, що думаютъ, мовь-то они нѣколи не брешуть; тимчасомъ такъ не е — и се самодурство належить до тыхъ рѣчей, що неславою вкрывають нашу такъ звану цивілізацію. Кождый бреше — кождого дня, кождои години, на авѣ́, въ снѣ́, въ мрѣяхъ, въ утѣсѣ́, въ горю; коли языкъ на припонѣ́, то руки, ноги, очи, постава — усе обманюе, и то свѣ́домо. Навѣ́т у владики — два языки але лишѣ́мъ се.

Въ однихъ далекомъ краю, де я колись проживавъ, дамы мали звычай робити собѣ́ вкругъ визиты — они нѣббы то зъ почутя приязности мусѣ́ли конечно бачити одній другихъ. А коли така дама вернула до дому, кликнула урадувано: „Нинѣ́ зробила я шѣснацять визитъ, а чотирнацять не застала дома!“ — и треба було видѣ́ти того велике еи вдоволене. Очеvidно, ниме еи бажане побачити тыхъ чотирнацять — та й тамтѣ́ двѣ́, у котрыхъ она менше мала щастя — було тою найзвычайнѣ́йшою и найлагѣ́днѣ́йшою формою брехнѣ́, яку досыть вдачно называють збоченемъ вѣ́дъ правды. Чи

можно ея оправдати? Зовемъ певно! Она красна, она благородна, бо ея цѣль — не абы осягнути яку-тамъ жористь для себе, але абы шѣснацятюмъ зробити приятность. Твердосердный крамарь правды отверто давъ бы пѣзнати або й сказавъ бы просто зъ моста, що ему байдуже бачити такой особы — ну и показавъ бы ея осломъ, бо обидивъ бы зовемъ безъ потреби. Дальше дамы въ тѣмъ далекомъ краю мали звичай — але що то! они мали тысячь приятныхъ способѣвъ брехати, а все те походило зъ благородныхъ мотивѣвъ и приносило честь ихъ розумови та й ихъ сердцямъ. Тому й не потрѣбно запускати ся въ подроцицѣ.

Мужчины въ тѣмъ далекомъ краю були брехуны оденъ въ одного. Вже само ихъ „Якъ ся маєте?“ було брехнею, бо они не пытали справдѣ о те, якъ хто ся має, — хибѣ коли то були предприемцѣ похоронѣвъ. Звычайному чоловікови вѣдповѣдало ся брехнею — бо нѣхто не ставивъ совѣстной діагнозы своего стану, каждый вѣдповѣдавъ на вгадѣ и завсѣгды грубо промахнувъ ся. Брехало ся и передъ похороннымъ предприемцемъ, говорило ся, що вже туй-туй конецъ, — се брехня зовемъ похвальна, бо одного нѣчо не коштувала, а другого утѣшила. Коли хто чужій загостивъ до кого не въ пору, говорило ся сердечно: „Дуже менѣ мило!“ а въ глубинѣ сердца думало ся: „Бодай тебе було занесло до людѣвѣвъ и то ибѣдъ самый обѣдъ!“ Але коли гѣсть вѣдходивъ, говорило ся зъ жалемъ: „Що? справдѣ мусите вѣдходити“ и дѣдало ся: „Просимо загостити зновъ якъ найскорше!“ И оно нѣчо не вадило, бо гѣсть добре знавъ, що кипѣло въ господарѣ, а зновъ господарь обѣйшовъ ся зъ гостемъ зовемъ звѣжливо. А нехай бы тутъ ишло було по правдѣ! Оба були бы геть сквасили ся!

*

На мою думку вся та вѣчлива брехня есть мною и благодатною штукаю. И ей треба плекати. Найвысша, уверхшена вѣчливбсть — то красный будынокъ, вѣдъ фундаментѡвъ ажъ до вершка зложеный зъ принадныхъ и позволоченыхъ формъ любязной и несамолубной брехнѣ.

Надъ чимъ я жалѣю, то надъ тымъ, що все ббльше бере верхъ брутальна правда. Трудѣмъ ся, вблько мога, щобъ ей выкоренити! Обиджаюча правда нѣчимъ не лѣпша вѣдъ обиджаючою брехнѣ. Нѣ одна нѣ друга не повинна нѣколи зъ усть выйти. Кто говорить обиджаючу правду, бо иначе, мовлявъ, утративъ бы снасене душѣ, той нехай зважить, що така душа властиво не варта спасена. Кто абреше, абы якого сѣромаху вызволити зъ халецы, о такбмъ ангелы певно говорятъ: „Двѣтъ, ось лицарска душа: свое власне добро посвячуе за-для помочи ближньому. Хвалѣте сего великодушного брехуна!“ Обиджаюча брехня не гбдна хвалы, але такъ само и обиджаюча правда. Се фактъ, признанный закономъ о обидѣ чести.

Мѣжь иншими звичаевыми брехнями маемо брехню мовчу щу, — обману, якои хтось допускае ся, коли попросту мовчить и затаюе правду. Богато упертыхъ крамарѣвъ правды вѣддають ся тому грѣхови, а думаютъ, що они не брешуть, коли не говорятъ брехнѣ.

Въ тѡмъ далекомъ краю, де я колись живѣ, було одно любе аство — дама, у котрой кождый рухъ бувъ благородный и чистый та й характеръ тагій самый. Одного дня бувъ я тамъ гостемъ и якось принагбдно за столомъ сказавъ я, що мы всѣ на купу брехуны. Ея се вразило и она замѣтила:

— Ба чей-же те всѣ?

То дѣяло ся ще въ часѣ, коли мы не знали Pina-

гог'ы*), отже я, розумѣсь, вѣдповѣвъ ѣй не такъ, якъ бы-мъ вѣдповѣвъ нинѣ, але я вѣдрубавъ отверто:

— Таки такъ, всѣ — всѣ мы брехуны, безъ выимки.

Она вдивила ся въ мене мало що не обиджена и сказала:

— Якъ се? те и я?

— Очевидно! на мою гадку вы належите навѣтъ до фаховыхъ.

— Пстѣ! пстѣ! дѣти!

Зъ огляду на дѣти, що були въ нашѣй комнатѣ, мы залишили той тематъ и балакали о чѣмъ инчѣмъ. Але коли дѣтворя уступила ся, дама повернула до перваного темату и сказала:

— Я поставила собѣ за правило жита — нѣколи не збрехати и анѣ на хвильку вѣдъ сего я не збочила.

На те я замѣтивъ:

— Зовсѣмъ не хочу вамъ ухибити, але дѣйствию вы за весь часъ, якъ я тутъ сиджу, брехали ажъ вамъ ся зъ носа курило. Менѣ се було дуже немило, бо я не привыкъ до того.

Она зажадала вѣдъ мене навести ѣй примѣръ — лишь оденъ-однѣській примѣръ.

Отже я сказавъ:

— Добре, наведу вамъ примѣръ: Ось лежить невыповнений дупликать формуляря, якій вамъ прислали зъ оклендского шпиталя черезъ дозорницю хорыхъ, коли она прийшла обходити вашого малого сестрѣнца на часъ тяжкою его недуги. Той формуляръ ставить ускы

---

*) То титулъ однои комичной оперы, що въ Америцѣ придбала собѣ була велику славу, а въ нѣй vystупала одна особа ажъ до смѣшности правдомовна.

пытана про поведене дозорницъ: „чи въ ночи, дозираючи хорого, не заснула коли?“ — „чи часомъ не забала дати хорому лъву?“ и такъ далъ. Въ тѣмъ формулярѣ наказуютъ васъ давати вѣдповѣди дуже совѣстно и рѣшучо, бо интересъ службы wymagaе, щоби дозорницю за недбальство покарати грошевою карою або и якъ инакше. Вы говорили менѣ, що дозорниця просто очарувала васъ — она мала десять тысячъ честнотъ а тѣлько одну хибу, именно: вы нѣколи не могли на неи спустити ся, що она обгорне Ивася бодай на половину такъ якъ треба, коли вѣнъ жде на холоднѣмъ крѣслѣ, заки она владить ему тенду постѣль. Вы выповнили дупликать сен картки и вѣдослали дозорницею назадъ до шпитала. И якъ вы вѣдповѣли на отсе пытане: „чи дозорниця нѣколи не провинила ся недбальствомъ, котрого наслѣдкомъ могла бути перестуда хорого?“ Дайте руку! — тутъ въ Калифорнѣи все рѣшае ся завладомъ: десять долларовъ противъ десять центовъ, що у вѣдповѣди на се пытане вы збрехали.

— Нѣ, того я не вчинила, — вѣдповѣла она, — я тамъ лишила пороже не мѣсце.

— Отже маєте! — Вы мовчущо збрехали. Вы допустили таку тамъ думку, що въ тѣмъ зглядѣ не маєте нѣякого закиду.

— Овѣ! — замѣтила она, — то се у васъ брехня? Якъ же менѣ годило ся згадувати о тѣй единѣи ви хибѣ, коли она прецѣнь була така добра? То було бы жестоко!

Я вѣдповѣвъ:

— Брехати завсѣгды треба, коли тымъ можна осягнути щось доброго. Ваше чувство було якъ повинно, тѣлько вашъ судъ не бувъ вѣрлий, а то зъ нерозумномъ практикѣи. Розважте теперь наслѣдокъ того вашого

„збочена“. Певно вамъ вѣдомо, Уиллі пана Джонса лежить тяжко хорый на шкарлатину — и теперь тая дѣвчина, черезъ вашу таку горячу захвалу, вже в тамъ и дозирае малого. Вся родина, до упаду втомлена, спить сномъ праведныхъ уже чотирнацять годныъ, здавши свого любимця въ повнымъ довѣремъ въ тѣ злощастнй руки — бо вы, якъ праведникъ Джорджъ Вашингтонъ, маєте мѣжь людьми сла — — Ну, коли на завтра вы не задумала чого иншого, то я зайду и заберу васъ на похоронъ, бо-жь прецѣ вы будете особливо интересованй въ сѣй пригодѣ — и то интересованй лично, такъ само якъ предприемець похоронный.

Але то вже була бесѣда на вѣтеръ. Я ще не сѣбичивъ, а она вже сидѣла у возѣ и гнала — своростию трицять миль на годину — до дому Джонса уратувати въ малого Уиллі бодай те, що ще захопнтъ, и розказати усе, що знала о небезпечной дозорниці. Та все те було злишне, бо Уиллі бувъ здоровъ якъ рыба! — я, бачите, збрехавъ. А все-таки она ще того самого дня послала до шпитала кблька радкбвъ, що виповнили рубрику полишему порожне и навела факты якъ найдокладнѣйше.

Теперь бачите, похвбкою тои дамы не було те, що она брехала, але що брехала нерозумно. Она повинна была тамъ сказати правду, а дальше на паперѣ догодити дозорниці якимсь выдуманымъ компліментомъ. На примѣръ могла написати: „Въ однбмъ зглядѣ тая дозорниці знаменита — при дозираню нѣколи не хрпнтъ“. Майже кожда дробна а зрученъка брехня була бы надолужила тес прикре але конечно подане правды.

Брехня есть явищемъ загальнымъ — всѣ мы брешемо та й инакше не можемъ. Дятого здоровый розумъ на-казуе привычантисъ брехати розважно, мудро. — бре-

хати въ добромъ намѣрѣ, а не въ злобѣ, — брехати на пожитокъ другимъ, а не собѣ, — брехати цѣлющо, со-
лодко, приятно, а не жестоко, оскорбляючо, злобно, —
брехати гладко и вѣжливо, а не незручно и грубо, — бре-
хати певно, свободно, крепко, съ пднесеною головою, а
не кульгаво, путаючись, съ малодушностію на лица,
якъ коли-бъ мы соромили ся своего высокого званя.
Тогдѣ побудемо ся тои захопчующои и зачумляющей
правды, ще край нашъ губить, — тогдѣ станемо вели-
кій, добрый и величій, яко гднй житель сего свѣта, де
навѣтъ всеблагая природа звычайно бреше — вынавши
хнба, коли заповѣдае препогане вѣреме. Тогдѣ — —
але я ще новакъ и слабый початковецъ въ сѣй милбй
штуцѣ, я не берусь учить сего Товариства!

Безъ жарту, я думаю. шо оно конце потрібно —
розслѣдити разумно: якій роды брехнѣ мы найрадше
и съ наибольшимъ пожиткомъ повиннй доволити —
бо-жь усѣ мы прецѣнь брехати мусимо и всѣ бре-
шемо, — а якій зновъ рады найрадше оминати. И отсе
то справа, яку я пбсля своего пересвѣдченя могу съ
повнымъ довѣремъ вѣдати въ руки сего досвѣдного
Товариства — сей корпораціи зрѣлыхъ мужѣвъ, ко-
трыхъ въ томъ зглядѣ можна безъ всякой облестности
назвати клясичными майстрами.

Новый родъ злочину.

Америка въ другбй половинѣ девятнадцато-го столѣтя може выказати деякі найоригінальнѣйші випадки божевѣля, якї тѣлько значї въ исторїи.

Ось на примѣръ випадокъ Балдвіна въ Огіо, якїй лучивъ ся въ сѣмдесятихъ рокахъ. Балдвінъ бувъ зъ дѣточихъ лѣтъ напастливою, злобною и местною вдачею. Одному хлопцеви выбивъ око и аяѣ словечкомъ не виявивъ жалю. Та й не одио ще таке вдѣявъ. Але напоследокъ учинивъ щось таке, що вже треба було брати дуже поважно. Вѣнъ змеркомъ пѣйшовъ до одного дому, застукавъ, а коли мешканецъ вѣйшовъ, вѣнъ застрѣливъ его. Потому кинувъ ся втѣкати, але его зловили. Два днѣ передъ тымъ вѣнъ зъ пустоты збыткувавъ ся надъ бѣднымъ калѣкою, а той человекъ, на котромъ вѣнъ убїйчою кулею кроваво пѣмстивъ ся, ударивъ его за те. Отсе бувъ той випадокъ Балдвіна.

Процесъ тягнувъ ся довго и розбуджувавъ зворушенє. Цѣле мѣсто було крайню розъярене. Всѣ мали одну гадку, що сей злобный поганецъ доволѣ вже наковѣвъ лыха, а теперь повинно статись по закону. Та они помылились. Балдвінъ, бачите, бувъ божевѣльнѣй тогдѣ, коли сповнивъ чинъ — а они якъ разъ о тѣмъ не подумали. Его оборонецъ перевѣвъ доказъ, що

Балдвінъ въ день скрытовбійства о пбвъ одинацатов години передъ полуднемъ збожеволѣвъ в божевбле тримало его, якъ-бы втавъ — одинацать години и пбвъ. Снмъ убійство було умотивоване и Балдвіна увбльнили. Такъ бачите — коли-бъ судъ обльше бувъ слухавъ бесѣды безтямнои розворушенои товпы, анѣжь переведеного доказу адвоката, було бы того бѣдне, нещасливе сотворѣне, навѣджене божевбльствомъ, пострадало такъ страшно а безвинно. Балдвінъ выйшовъ на волю, а его свояки и приятелѣ, хочъ очевидно дуже обурювались обиджаючими пбдоврѣнями и поговорами людей, не хотѣли вже мстити ся и нѣкого не позывали. Балдвіны були великй богачѣ. Той самъ Балдвінъ мавъ опбсла ще два переходнй напады божевбля а въ обохъ зводивъ зб свѣта людей, котрыхъ ненавидѣвъ. Оба тѣ випадки скрытоубійства були такй важкй — душегубъ показавъ ся такимъ безсердечнымъ та зрадливимъ, що Балдвінъ, якъ бы не божевбле, мусѣвъ бы бувъ безъ помилованя и милосердя повиснути. Дѣло стояло такъ, що абы выйти зъ-пбдъ суду вбльнимъ, вбнъ въ одибмъ випадку мусѣвъ пустити въ рухъ усѣ свои политичнй и рдиннй впливы, а въ другбмъ випадку коштувало его десять тысячъ долларбвъ. Одибй изъ тыхъ жертвъ вбнъ првляюдно загрозивъ убійствомъ дванацать лѣтъ напередъ. Лиша година наднесла того нещастного якъ-разъ въ хвили, коли у Балдвіна выбухло божевбле, а дбставъ ладунокъ шроту въ плечѣ.

Або гляньмо на випадокъ самосуду Гакета въ Пенсилвевені. Вбнъ двома наворотами напавъ зъ палцею на публичномъ мѣсци одного Нѣмця, рѣзника Фельднера, але рѣзникъ оба разы вбдбнѣвъ ся кулаками. Гакетъ бувъ богатый, гордый, наремный павъ, що високо клавъ свою кровь и свбй рбдъ та й думавъ,

що передъ его великимъ богатствомъ мусять люде бити низькѣ поклоны. Два тыждѣ роздумувавъ вбѣзъ о соромѣ, яко набравъ ся въ тѣй приключѣ, а потому — въ переходивомъ нападѣ божеволья уоруживъ ся, сѣвъ на коня и погнавъ до мѣста. Тамъ годинами дожидавъ, доки не побачивъ Фельдвера, якъ той изъ жѣнкою по-пбдъ руки надходивъ улицю, а опбела, коли обоє убѣйшли въ подвѣре дому, де вбѣзъ бувъ зачавъ ся, угнавъ Фельдверови вбжъ въ потылицю и вбѣзъ его на мѣсци. Жѣнка хопила чоловѣка а вбдтакъ, не вдержавши, выпустила его на землю. Обоє були окроравленѣ. Гакетъ, веселѣй, сказавъ до женщины, що она, яко молода жѣнка фахового рѣзника, певно знати-ме оцѣнити артистичне выконане удару ножемъ, котрый давъ ѣй можнѣсть зновъ выйти пбсла вподобы за-мужъ. И сѣме сесю его замѣтку, а такожь другу, сказану до одного приятеля, що у чоловѣка такомъ суспбльномъ позиціи, убити простого горожанна есть „ексцентричностію“ а не злочиномъ, — обѣ тѣ замѣтки Гакета взято и признано за доказъ его божеволья и на тѣй пбдставѣ вбѣзъ уйшозъ кары. Судѣ присяжнѣ зъ-разу не дуже хилили ся узнати се за доказъ, тымъ ббльше, що Гакетъ нѣколи передъ тымъ не божеволѣвъ та й по зарѣзаню чоловѣка сейчасъ — пбдъ успокоючимъ впливомъ рѣзаннны — повернувъ до розуму. Але коли оборонецъ еще выказавъ, що третього степеня кузинѣ вѣтчимъ жѣнки Гакета збожеволѣвъ а до того ще й нбсѣмавъ точнѣебно такомъ самои формы, якъ Гакетъ, отже у Гакета божеволье було унаслѣджене, — то присяжнѣ, розумѣея, пустили его на волю. То бувъ дарунокъ ласкавои долѣ, що рбдъ панѣ Гакетовои нбгъ таке выказати, — безъ того бувъ бы Гакетъ невно повисъ на шибеници.

Оно й не можливо оповѣсти всѣ оригінальнѣйшѣ випадки божевѣля, якѣ въ послѣднихъ десятилѣтѣхъ бен-тѣжили публіку.

Але отъ випадокѣ Дургінбвнои, що лучивъ ся передъ вѣлькама роками въ Нью-Джерзі! Пѣсно въ ночи служниця, дѣвчина Бріджета Дургінбвна зайшла до спальнѣ своєи панѣ и ножемъ порѣзала єи, сказати-бъ на куснѣ. Потѣмъ вывѣла мертве тѣло насередъ комнаты и била й товѣла єго крѣслами та й такимъ иншимъ. Вѣдтакъ попорола подушки, высипала пѣре на трупа, полила все наѣтою и пѣдпалила. Опѣла вхопила окровавлеными руками дитину убитою и пѣйшла зъ нею босонѣжъ по сѣвгу до дому сусѣда, чверть милѣ далеко. Тамъ оповѣдала найдивачнѣйшѣ исторію, плела таке, що не держало ся купи. Говорила, що добули ся въ хату якѣсь люде, потому дѣмъ пѣдпалили. Кричала и вивѣдала пѣдъ небеса. Она — якъ зъ усею було видко — анѣ подумавши о тѣмъ, що слѣды крови на єи рукахъ, на одежи, на дитинѣ могли звертати пѣдозрѣне на ню, пѣдѣкала, що боить ся, чи тѣ люде не вбили єи паню. Пѣзнѣйше єи власне признанє та й свѣдоцтво иншихъ доказало, що небѣшка панѣ була для дѣвчини убійницѣ усе добра й призна — отже о мести не могло тутъ бути й бесѣды. Такожъ стверджено, що дѣвчина нѣчого не забрала зъ дому, навѣтъ своихъ черевикѣвъ не взяла, отже й о рабунку не було що навѣтъ говорити. Теперъ читатель певно скаже: „Ну, чей-же и тутъ судъ признавъ божевѣле?“ — Де-жь тамъ! Нѣчо такого не пѣднесено на єи оборону. Судъ засудивъ єи — нѣкому було онадати губернатора зъ просьбами о помилованє — и єа пунктуально повѣсили.

Або згадаю того молодого чоловічка зъ Пенсильвєніи, що то вѣлька лѣтъ тому єго признанє передъ су-

домъ оговорили були часописи. Вѣдъ початку до кбнця плѣвъ та й плѣвъ сухого дуба и така сама була потому довга его бесѣда на шафотѣ. Того молодого чоловіка цѣлый рѣкъ мулила кортячка — збезобразити молоду жевщину, щобъ нѣхто не оженивъ ся зъ нею. Вѣнъ самъ не бувъ залюблений въ нѣй та й не хотѣвъ жевнитись зъ нею, але такожь не хотѣвъ, абы се вчинивъ хтось другій. Его й не кортѣло пбйти куда-небудь зъ нею, але такожь бувъ противъ того, чтобы она йшла зъ иншимъ. Одного разу задумавъ вѣнъ пбйти зъ нею на якусь весѣле, а коли она вийшла въ товариствѣ другого, вѣнъ стеживъ ихъ, намѣривши або спонукати ви, абы завернула ся, або ви товариша вбити. Перевѣвши такъ черезъ цѣлый рѣкъ неодну безсонну нбчь на своѣмъ бажаню, спробувавъ вѣнъци перевести его въ дѣло — збезобразити тую жевщину. И се ему повело ся — збезобразивъ ви разъ на всегды! Коли она зъ родичами, братьми и сестрами сидѣла при столѣ, вѣнъ спробувавъ стрѣляти до неи въ лице, щобъ черезъ те збавити ви красы — а тымчасомъ одна куля трохи хибила и влучила ви смертельно. Вѣнъ до послѣднои хвилѣ житя вбдказувавъ на те злощасте, що она въ тбй крпичнбй хвилѣ рушила головою. Такъ и померъ, видѣмо на-пбвъ у пересвѣдченю, що головно она сама завинила въ своѣй смерти. Того идиота повѣсили. Замѣту божевбля тутъ нѣхто не пбднѣсь.

Справдѣ, божевбля въ свѣтѣ що-разъ ббльше, а злочинъ вымирае. Скрытоубійникбвъ нема вже — бодай нема ажъ тблько, щобъ о нихъ варто було говорити. Передше коли хто вбивъ чоловіка, то може бувъ божевбльный; теперь же, якъ убѣ чоловіка хтось, що мае грошъ и приятелѣвъ, то вже до казане, що вѣнъ божевбльный. Коли нивѣ чоловікъ зъ доброи родины

и на высокомъ суспльномъ становищи украде що, то вбнъ хорый на клептоманію и его засылають въ дбмъ божевбльныхъ. А коли якій чоловікъ на вышбмъ становищи прогайнує свое майно а потбмъ згине вбдъ отруѣ або вбдъ кульки, то вбнъ наложивъ на себе руку въ „хвилевбмъ розстрою ума“.

Та чи той замѣтъ божевбля не ставъ ся вже загальнымъ? Чи не ставъ ажъ такъ загальнымъ, що читатель часописа вже напевно сподѣваєсь, що кождый випадокъ карный, якій приходить передъ судъ, выяснитъ ся божевблемъ? И чи-жь той замѣтъ не такіи дешевый, такіи повседневный и часто навѣтъ такіи тривіальный, що читатель муситъ всмѣхнути ся, читаючи таке въ дневникахъ? Та й чи оно не чудно, якъ вбнъ неразъ успокоючо дѣлає на вязнѣвъ? Въ послѣднихъ рокахъ, бачитъ ся, навѣтъ невозможно, щобы хтось передъ скрываетбйствомъ вѣвъ ся такъ, абы его не признати божевбльнымъ. Говоритъ самъ до себе — вже божевбльный. Годину передъ скрytoубійствомъ бувъ нервовый и неспокойный — вже божевбльный. Плаче — вже приятель его хитають головами и боять ся, чи у него все въ ладѣ. Коли скрytoубійникъ въ годуу по злочинѣ неспокойный, зворушенный, суятитъ ся — вбнъ вже безъ сумнѣву божевбльный. Дѣйстно! ели намъ чого потрѣбно, то не закона протывъ злочинбвъ, але закона протывъ божевбля. Ось въ тбмъ усе лихо!

Чому я зложивъ послѣдній урядъ?

Вашингтонъ 2 грудня 1867.

Я зложивъ свій урядъ. Правительство, видно, хоче ступати далѣ своєю давньою дорогою, а все-таки теперъ въ ви колесѣ не стало одной шпичѣ. Я бувъ секретаремъ сенатского выдѣлу для конхиольогіи и покинувъ сею посаду. Помѣтивши у другихъ членовъ правительства очевидне змагане — не допустити мене до колеси въ радѣ націи, я, шануючи свою повагу, не мѣгъ довше оставатись въ урядѣ.

Якъ бы я хотѣвъ подрбно наводити всѣ обиды, якѣ на мене сыпали ся за тыхъ шѣсть днѣвъ, коли я въ урядовѣмъ характерѣ мавъ зносини зъ правительствомъ, то се оповѣдане заповнило бы цѣлый томъ.

Заименовали мене секретаремъ того выдѣлу для конхиольогіи, а потѣмъ не хотѣли дати менѣ амануента — и я не мавъ навѣть зъ кимъ заграти въ бѣлярдъ. Та хочъ и якъ було нудно, бувъ бы я ще стерпѣвъ, коли-бъ у другихъ членовъ кабинету бувъ я стрѣтивъ ся зъ тою вѣчливостію, яка менѣ зъ уряду належала ся. Тымчасомъ було инакше. Я, скоро тѣлько помѣтивъ, що шефъ якогось департаменту робить не такъ, якъ треба, покидаю сейчасъ усе, йду до него и — якъ се бувъ мѣй обовязокъ — пробую навести его на добру дорогу. Та

чи думаєте, що чоловік бодай разъ коли почувъ слово подяки?

Зъ найлѣпшимъ намѣромъ побѣшовъ я до міністра маринарки и сказавъ до него:

— Пане, я не можу мовчки дивитись на те, якъ адміралъ Фаррагутъ нѣчо, лише швѣндає ся тудя по Европѣ, щось такъ, наче-бъ робивъ собѣ прогулку на свѣжій воздухъ. Ну, може оно й дуже гарно, але моя гадка о тѣмъ инакша. Коли вбѣ не має нѣчого воювати, то перекажѣть ему, най вертає до дому. Якій, прошу я васъ, пожитокъ зъ того, що одинъ чоловікъ веде цѣлу флоту на прогулку оттакъ для приємности? Се забавка надто дорогя. Розумѣя ся, я не є проти прогулокъ для приємности наморскихъ офіцарѣвъ, — нехай бы лишѣ тѣ прогулки мали якусь розумну цѣль — най бы они були дешевѣ. На мою гадку, тѣ панове офіцары могли бы прецѣмъ переѣхати ся дарабомъ по рѣцѣ Місісіпі — —

Треба було вамъ чути, въ яку вѣнъ попавъ лють! Хтось бы мѣгъ бувъ подумати, що я сповнивъ не знати якій злочинъ. Але я не давъ ся збити зъ пантелюку. Я сказавъ, що чей-же така прогулка и дешева, и повна республіканьскою простоты и цѣлкомъ безпечва. Я сказавъ, що для спокѣйной прогулки нѣчо нише не може надати ся такъ добре, якъ бараба.

Потѣмъ запытавъ ся мене міністеръ, хто я такій. На мою вѣдповѣдь, що я стою въ зносинахъ зъ правительствомъ, вѣнъ захотѣвъ знати, въ якѣмъ то характерѣ. Я вѣдповѣвъ, що мавъ бы-мъ де-що сказати о оригинальности такого его запытаня, але що оно вышло вѣдъ члена того самого правительства, то скажу ему лишѣ тѣлько, що я є секретарь сенатского вѣдѣлу для конхіології. Ну, та й розходивъ ся-жъ вѣнъ! А напо-

слѣдокъ велѣвъ менѣ вынести ся и на будущее журити ся лише своими обовязками урядовими. Зъ-разу я носивъ ся зъ гадкою повалити его зъ министерства. Але що черезъ те не тѣлько вѣнъ самъ, але и инші люде мали бы втрату а менѣ не було бы зъ того правдивого пожитку, я поляшивъ его на урядѣ.

Тенерь цѣйшовъ я до министра вѣины. Той зъ-разу навѣтъ не хотѣвъ допустити мене до себе, ажъ якъ до вѣдавъ ся, що я маю зносини зъ правительствомъ, казавъ мене густити. Думаю, що навѣтъ не бувъ бы-мъ добивъ ся до него, якъ бы не те, що я пришовъ въ дуже важной справѣ. Заставши его зъ цигаромъ, попросивъ я у него огню, а вѣдтавъ почавъ о дѣлѣ. Я заявивъ, що не маю нѣчо противъ того, що вѣнъ обетае за услбвями, якѣ генералъ Лі поставивъ для себе и своихъ камратѣвъ, однакожь не можу похвалити способу, въ якій вѣнъ воюе противъ Индіянъ. Лі — кажу — воюе занадто на-розсыпку. А вѣнъ повиненъ Индіянъ бѣльше зганати въ купу — збгнати ихъ въ якусь догѣдне мѣсце, де бы для обохъ сторѣнъ було доволѣ провіянту, а вѣд-такъ вырѣзати Индіянъ до ногъ. Индіянина — кажу — нѣчо въ свѣтѣ не переконае такъ, якъ поголовна рѣзня. Коли-жь вѣнъ не згодить ся на рѣзню, то другій способъ на Индіянина — мыло и просвѣта. Правда, мыло и просвѣта не дѣлають такъ нагло, але на довшій часы они ще бѣльше смертонссвѣ. На-пѣвъ замордованый Индіянинъ таки ще може оздоровѣти, але якъ бы его просвѣчувати и мыти, вѣнъ скорше чи пѣанѣйше неохивно мине ся. Се пѣдкопуе его здорověе, се руйнуе пѣдвалины его сутѣ.

— Пане! — закѣничивъ я, — наспѣла вже пора, що потрібно такои жестокости, абы ажъ кровь стигла въ жилахъ. Кождого Индіянина, що пустошитъ нашѣ

рбвинны, вышлѣть до дому зъ мыломъ и букваремъ, най умирас!

Міністеръ запытавъ мене, чи я членъ кабинету. Я сказавъ: такъ! — а до того я не зъ тыхъ, що то займають посады провізорично. Далъ спытавъ мене, якій мбй урядъ. Я вѣдповѣвъ, що я секретарь сенатского выдѣлу для конхіологін. Вслѣдъ за симъ давъ вбнъ приказъ арештувати мене за обиду въ урядѣ и зрабувавъ менѣ свободу на найкрасшу часть одного дня.

По такихъ досвѣдахъ я мало що не рѣшивсь уже на будуще сидѣти тихо а правительство най собѣ далъ бреде въ що-разъ ббльше багно. Але обовязокъ покликавъ мене и я послухавъ.

Пбйшовъ я до міністра фінансбвъ.

Вбнъ оббзавъ ся до мене:

— Чого вы хочете?

На таке запытане подумавъ я собѣ: ну, якъ ты зо мною, такъ я зъ тобою, — и кажу:

— Хочу пончу.

На се вбнъ:

— Коли васъ, пане, привела сюда якась орудка, то кажѣть, яке маєте дѣло — и то по змосѣ кблькома словами.

Тогдѣ я выповѣвъ свбй жалъ, що вбнъ уважавъ за вѣдпевѣдне такъ нечемно змѣнити предметъ розмовы, бо таке поступоване дуже обиджае мене. Однакожъ — кажу — зъ огляду на дані обставины я на се не зважаю и заразъ приступаю до рѣчи.

Теперь взявъ ся я поважно представляти вѣу, по що вбнъ свое экспозе фінансове розважувавъ у таку довжбнъ? Я сказавъ, що оно уложене и непрактично и незручно та й богато буде коштувати. Нема тамъ анѣ оцѣсбвъ, анѣ поезіи, анѣ чувства, анѣ героѣвъ, анѣ дра-

шатичной замотанины, аяъ образвъ — нема навѣтъ дe-реворытбвъ. Се-жъ ясне якъ сонце, що такого нѣхто не схоце читати. Я напиравъ на него, щобы не друкувавъ того, сли не хоче загарити свои славы. Коли вбнъ мав надѣю стати високо въ литературѣ, то мусить сте-речи ся сухихъ подроবিць. Я вказавъ ему на кален-дарѣ. Чому люде такъ любуютъ собѣ въ календаряхъ? — бо тамъ знайдуть и поези и загадки и „емѣшне“. Дятого якъ бы й вбнъ въ свое экспозѣ фiнансове зручно понавтыкавъ загадокъ, смѣховинокъ, то се при-чинилося бы до рeзпродажи его ббльше, нѣжъ усѣ вну-трѣшнiй доходы, хочъ-бы вбнъ ихъ наперѣ туда и не знать кблько. Я высказавъ усе те зъ найщирѣйшого сердца, а вбнъ вамъ скипѣвъ гнѣвомъ, ажъ посинѣвъ. Подумайте, навѣтъ прбзвавъ мене осломъ! Злаявъ мене послѣдними словами а наконецъ сказавъ, що якъ бы я ще разъ вторкнувъ ся въ его справы, вбнъ выверже мене вбномъ. На те я вбдповѣвъ, що коли-бъ вбнъ хотѣвъ обходити ся зо мною не зъ такимъ поважанемъ, яке належить ся мому урядовому становищу, то я радше возьму капелюхъ и йду собѣ! — и я дѣйстно пбйшовъ. Вбнъ поводитъ ся точнѣсько такъ, якъ той свѣжо спеченый писатель. Тотi такожь, выдавши першу свою книжку, думаютъ, що розумѣють свою рѣчь луч-ше, нѣжъ хто-небудь. Тi люде не примуть науки вбдъ нѣкого.

За весь часъ, коли то я мавъ звязи зъ правитель-ствомъ, выглядало такъ, якъ бы я въ своѣмъ урядо-вбмъ характеръ не мбгъ одного кроку зробити, абы не напытати собѣ лиха. А предся-жъ я чинивъ и пробо-вавъ тблько те, що уважавъ за користне для свои вбт-чины. Заподѣяна менѣ кривда могла довести мене до несправедливыхъ и злобивыхъ высиовкбвъ, аде менѣ

*

выдало ся цѣлкомъ певною рѣчею, що міністеръ справъ внутрѣшнихъ, міністеръ вѣины, міністеръ фінансовъ та й инші мои колеги уже зъ самого початку змовили ся прогнати мене зъ управы державной. За часъ своихъ звязей зъ правительствомъ я бувъ усею лишь на однімъ засѣданю кабінету. И досыть менѣ було того одного! Воротарь Бѣлого дому, бачилось, мавъ думку не впустити мене, ажъ коли я запытавъ его, чи другі члени кабінету вже походили ся, вѣнъ впустивъ. Сказавъ, що вже всѣ е, и я тогдѣ переступивъ порѣгъ. Та й дѣйотно, були вже всѣ міністры, але нѣхто не попросивъ мене съѣти. Зиркали на мене, якъ коли-бъ я залѣзъ мѣжь нихъ, не маючи до того права.

Оббзавъ ся до мене президентъ :

— Слушайте, пане, хто вы ?

Я подавъ ему свою карту а вѣнъ вѣдчитавъ :

„Маркъ Твейнъ

секретарь сенатского выдѣлу для конхиюлогин“.

Потому змѣривъ мене вѣдъ головы до нѣгъ, якъ бы доси ще не чувавъ про мене.

— Се той влѣзливый осель, що приходивъ до мене зъ порадою, щобы я въ свои фінансові экспозѣ вплѣтавъ поезіи, загадки и анекдотки, якъ коли-бъ то бувъ календарь.

Потому міністеръ вѣины :

— Се той самъ фантасть, що вчера пришовъ до мене зъ пляномъ, щобы часть Индіанъ выгубити просвѣтою а ostatnichъ вырѣзати.

Министеръ маринарки сказавъ :

— Пбзнаю сего молодого чоловіка. То той самъ, що сего тыждня налазівъ до мене втыкати носа въ мои дѣла. Ему не дае спати журá, що адміралъ Фаррагутъ потребуе цѣлон фльоты на прогульки за-для прият-

ности — якъ вѣнъ се называе. Ёго провѣсть якожь бо-
жевольной прогулки на дарабѣ надте вже глупый, абы
про него ѣ говорити.

Я сказаць:

— Мой панове, якъ я бачу, тутъ пануе змагане —
кождый актъ моеи урядовой дѣяльности з'огидити, бачу
тутъ и друге змагане — за всаю цѣну не допустити,
абы мой голосъ щось значивъ въ національной радѣ.
Отъ нинѣ не дѣстаць я повѣдомлена о нарадѣ кабинету.
Тѣлько случайно довѣдаць я, що сегодня мае бути за-
сѣдане. Але полишѣмъ се на боцѣ. Я тѣлько радъ бы
знати: чи то засѣдане кабинету, чи нѣ?

Президентъ притакнувь.

— Коли такъ, — мовивъ я далѣ, — то приступай-
мо сейчасъ до предмету нарадѣ а не трагѣмо дармо до-
рогого часу на те, щобы одинъ другому въ нечемный
способъ доганявь за-про нашѣ урядовѣ поступки.

Теперь промовивъ міністеръ справъ внутрѣшнихъ
дуже приятно, якъ то вѣнъ звычайно:

— Молодой чоловіче, вы хорѣ на непорозумѣне.
Секретарѣ конгресныхъ выдѣлѣвъ не є членами кабине-
ту. Не є ними навѣтъ придверники Капітоля, хочъ якъ
оно чудно може здавати ся. Тому-то, хотяи я якъ вы
бажаемо собѣ покористуватись при нашихъ нарадахъ
вашою, бѣльше нѣжь чоловічою мудростію, таки — на
жалѣ — по закону не можемо. Народна рада мусить
порадити собѣ безъ васъ. Коли зъ сего выйде яке не-
щасте, — а оно рѣчь не зовсѣмъ неможлива, — то не-
хай вашѣй опечаленѣй душѣ бальсамомъ буде обстави-
на, що вы словомъ и чинномъ зробили все, що тѣлько
було у вашихъ силахъ, абы те нещасте вѣдвернути.
Идѣть же собѣ зъ Пакомъ Богомъ! Бувайте здоровѣ!

Тѣ елейнѣ слова втихомирили мою збентѣжену ду-

шу и я пбйшовъ собѣ. Але слуга народу не зазнаѣ спокою. Ледвищо я вернувъ ся до своен кльтки на Капитолю и, якъ справдѣшный заступникъ народу, простягнувъ ноги на стблѣ, впадае одинъ изъ сенаторбвъ конхіологічного выдѣлу — лютый вамъ, лютый! — и мене:

— Васъ вуды носило цѣлый день?

Я замѣтивъ, що коли се може обходити, кромѣ мене, ще яку людину, то я бувъ на засѣданю кабинету.

— Ади! на засѣданю кабинету! Радѣ бы я дуже знати, яке вамъ було тамъ дѣло?

Я вдповѣвъ, що ходивъ-емъ туды за порадою — и при тѣмъ для доказу давъ я ему пбзнати, що и его се може въ якбмсь виглядѣ интересувати. Та вбнѣ безвстыдно далѣ на мене, а наконецъ сказавъ, що розпытуе за мною вже три днѣ, бо я мавъ переписати ему якійсь рефератъ о шварлупахъ бомбъ, яецъ, мушель и марѣ знае чого еще, що важне ся зъ конхіологією, а нѣхто не мбгъ мене знати.

Сего було менѣ вже за богато. Я скупѣвъ злбстю и сказавъ:

— Мбй пане, чи вы думаєте, що я за шѣсть долларбвъ на день буду ще й робити? Коли вы носите ся зъ такими думками, то я осмѣляюсь порадити сенатскому выдѣловни для конхіологін, нехай найме собѣ жого другого. Я не е невбльникъ и нѣ якоя партін! Ваше припоручене нечестъ для мене. Вбдвличте его! Дайте менѣ волю, або смерть!

И вбдъ сен хвилѣ я пбрвавъ звязи зъ правительствомъ. Зазнавши наруги вбдъ департаменту, вбдъ кабинету, напоследокъ и вбдъ головы выдѣлу, котрого окрасою я старавъ ся стати, уступивъ я передъ переслѣдуванями, вбдвинувъ геть вбдъ себе небезпеки и

покусы мого великого уряду и полишивъ свою страждущу вѣтчину въ тяжбѣй годивъ на божу волю.

Але я послуживъ державѣ, тому выславъ я такий рахунокъ:

Сполученіи Державы Північної Америки довший Вельможному Панови Маркови Твейнову, выслуж. секретареву сенатского выдѣлу для конхіології:

	Долларовъ
За одну нараду зъ министромъ вѣины	50
За одну нараду зъ министромъ маринарки	50
За одну нараду зъ министромъ фінансовъ	50
За одну нараду зъ кабинетомъ	за дурно
Дієты подорожи до Брусалима а зъ вѣдти назадъ via Египетъ, Альжиръ, Гібральтаръ и Кадісъ, 14.000 миль, а 20 центовъ	2.800
Плата явъ секретареву сенатского выдѣлу для конхіології, 6 днѣвъ, долларовъ за день	36
Разомъ	<u>2.986</u>

И що вы скажете? — не выплачено менѣ ані въ одной позиціи сего рахунку, кромѣ той дробницѣ 36 долларовъ секретарской платы. Міністеръ фінансовъ, переслѣдуючи мене ажъ до послѣдней хвилѣ, шаривъ перомъ по всѣхъ ничихъ позиціяхъ и лише зъ краю зазначивъ: „Не узнае ся“. [Що-до дієтъ подорожи — то послы зъ територій числятъ собѣ ті дієты туда и назадъ, хочъ они не вертають, коли вже разъ приѣхали. Чому менѣ вѣдмовлено дієтъ подорожи, сего я вже вѣ-какъ не годенъ второпати.] Такимъ чиномъ правительство уважило ся вкбци на страшну альтернативу. Оно почало не узнавати довгбвъ державныхъ! Народъ про-

павъ! Правда, президентъ республики объявъ, що въ своихъ посланію до народного заступництва загаде про мою претенсію и припоручить, чтобы выдлачено менѣ еи зъ першихъ грошей, якѣ держава одержить зъ вѣдшкодована за Алябаму*). Але чи оно лишь не забуде на мене? Егъ! оно готово забути и загаломъ на вѣрители державы, коли прииде того вѣдшкодоване.

Що буде то буде, а я вже урядовому житію сказавъ: прощай! Нехай собѣ остають ся въ урядѣ тѣ секретарѣ, що позволяють робити зъ себе дурнявъ. Я знаю въ департаментѣ цѣлѣ гурмы секретарѣвъ, котрѣ нѣколи не дѣстають повѣдомленя, коли має вѣдбутись засѣдане кабинету, — головы націи нѣколи не пытають ихъ о раду въ справахъ вѣины, або фінансѣвъ, або торговлѣ — просто такъ, якъ коли-бъ они не мали звязи зъ правительствомъ, а прецѣнь они день-въ-день высиджують въ своихъ урядахъ и роблять! Они розумѣють велике свое значѣне для націи и показывают се безсѣдомо своимъ поведениемъ та й способомъ, въ якій у гостинници диктують їду для себе — але они працюють.

Я знаю одного, котрый має обовязокъ влиѣти всякѣй можливіи роды малыхъ вырѣзковъ зъ газетъ въ од-

---

*) Алябама — назва корабля, котрого назвою охрещено межинародный спѣръ [Алябамска квестія] межи Англію и Сполучеными Державами пѣдчасъ американо-американской горожаньской вѣины. Англія вѣдъ 1861 р. дозволила своихъ пристаней на кораблѣ конфедерация Южныхъ Державъ, а тѣ кораблѣ, особливо корабель Алябама, робили Пѣвнѣчнымъ Державамъ богато шкѣды. За те Англія мусѣла Сполучеными Державамъ (на основѣ присуду мирового суду въ Женевѣ 1872 р.) заплатити 15¹/₂ миліонѣвъ долларѣвъ вѣдшкодована.

ну книжку иногда навѣтъ вѣсѣмъ або й десять вырѣзковъ одного дня. Не робить вѣнз се добре, а все-таки робить такъ добре, якъ умѣ. Се робота безконечно томляча. Она й вычерпуе умъ. А вѣнз набирае лише 1800 долларовъ за рѣкъ. Зъ такою головою мѣгъ бы той молодой чоловікъ, якъ бы скотѣвъ, збивати й тысячу долларовъ въ якомъ-небудь нишомъ званю. Але нѣ — вѣнз свое сердце вѣддавъ вѣтчинѣ, и хоче ѣй служити, доки у неи буде хочъ-бы одна едина книга вырѣзковъ.

Я знаю такожь секретарѣвъ, котрѣ, що правда, не вмѣють дуже добре писати, але знане, яке мають, въ благородный способъ складають у нѣгъ своеи вѣтчины и за 2500 долларовъ рѣчно томлять ся та бѣдуютъ. Що они напишутъ, мусять неравъ другѣ секретарѣ ще разъ писати, але-жь коли чоловікъ жертвуе своѣй вѣтчинѣ наилучше свое знане, чи може его вѣтчина жалуватись на него?

Потому е секретарѣ, що не мають посады секретарскихъ, а мусять ждати та й ждати на стале именоване — терпеливо ждати на нагоду стати въ пригодѣ своѣй вѣтчинѣ — а въ часѣ, коли они ждуть, дѣстають за се всего 2000 долларовъ рѣчно. То сумно — дуже сумно.

Якійсь членъ конгресу має приятеля а той має великой способности и велике знане, але не має занятя, абы ихъ выкористати зъ пожиткомъ. Тогда членъ конгресу даруе сего приятеля своѣй вѣтчинѣ, выстаравши ему въ якомъ-небудь министерствѣ посаду секретаря. И тамъ той чоловікъ мусить цѣле свое жите робити якъ невѣльничъ, мусить для добра нація вестя борбу зъ документами, а нація анѣ не журить ся нимъ, анѣ

милосердія для него не має, — вінъ за всю свою роботу и муку дбстає 2000 до 3000 долларівъ рбчно.

Коли я скбичу свою листу всьхъ секретарівъ на посадахъ по рбннихъ департаментахъ, вразъ изъ збраними датами, яку они мають роботу и кблько за ню дбстають, то кождый певно пересвдчить ся, що секретарівъ нема ще й половини того, кблько бы треба, та що тй, якй є, навѣтъ на половину не плаченй такъ, якъ бы надежало.

Людоѣдство на желѣзници.

Я ѣздивъ недавно до Ст.-Люі. Пѣдчасъ ѣзды на захѣдъ, по змѣнѣ вагонѣвъ въ Терръ Готъ, въ Индіанъ, всѣвъ до поѣзду на одной стаціицѣ якійсь панъ, съ выгладу лагбдний и вѣчливый, въ вѣцѣ бѣльше-менше сорокъ або сорокъ и пять лѣтъ, та й занявъ мѣсце побѣчь мене. Мы балакали съ собою може съ годину зовсѣмъ пріятно про всячину и вѣнъ показавъ ся менѣ чоловѣкомъ незвычайно розумнымъ и розмовнымъ. Вѣнъ, довѣдавши ся, що я съ Вашингтона, заравъ розпытувавъ мене о рѣзныхъ знавыхъ мужахъ та й о справы конгресу, и я сейчасъ побачивъ, що розмовляю съ чоловѣкомъ добре обзнаннымъ съ политичнымъ житѣмъ у столицы, съ чоловѣкомъ, що знавъ вѣдачу а навѣтъ навычки сенаторѣвъ и послѣвъ палатъ законодатного тѣла.

Середъ нашон розмовы пристанули коло насъ два мужины и одинъ сказавъ до другого :

— Гаррісе, коли ты се вчинишь для мене, я тобѣ до вѣку буду вѣдичнымъ !

Очи моего нового товариша подорожи весело заблесли. Тѣ слова мусѣли розбудити у него якусь щасливу згадку. Але по хвили на его лицы показала ся

задума и хмурбсть. Вбнъ звернувъ ся до мене и вповѣвъ :

— Позвольте, я розкажу вамъ одну исторію, тайный эпизодъ изъ своего жита — эпизодъ, о якомъ я не говоривъ ще нѣкому, вѣдъ коли вбнъ менѣ лучивъ ся. Слушайте-жь терпеливо, тблько прошу васъ, не перебивайте менѣ.

Я обѣцявъ не перебивати а вбнъ — то зворушено, то меланхолійно, а все поважно и глубоко перенятый — оповѣвъ ось-таку дивну пригону :

О повѣдане незнакомця.

Дня 19 грудня 1853 року выѣхавъ я вечѣрнимъ поѣздомъ зъ Ст.-Люі до Чикага. Було насъ усега двадцять и чотирохъ подорожнихъ, анѣ одной женщины, анѣ одной дитины. Всѣ мы були въ найкрасшбмъ настрою и заразъ понавазувано богато знакомостій. Подорожь, здавало ся, буде щаслива, и певно анѣ одного зъ нашего товариства не такло хочъ-бы дробочку, яка страшна пригода жде насъ незабаромъ.

О одинацятбй годнѣ передъ полуднемъ почавъ сыпати снѣгъ. Невдовѣ, якъ поѣздъ минувъ село Вельденъ, опинились мы середъ безмежныхъ прерій, що тягли ся милами, середъ пустинѣ безъ домбвъ, гень ажъ до Ювілейной осады. Вѣтры, не спивювані деревами або горбами, або хочъ-бы де-не-де скелями, выли, скавульли пустинною рввинною та гнали падаючій снѣгъ наче пѣну на хребтахъ филь моря розбурханого вихромъ. Снѣгъ накопичувавъ ся усе ббльше и мы по меншаючбй скорости поѣзду змѣркували, що машина промещуе еобѣ дорогу зъ що-разъ ббльшимъ трудомъ. Инколи машина справдѣ майже ставала середъ вели-

нихъ заваловъ снѣгу на шляху, що подавали на величезній могилы.

Наша розмова почала уривати ся. Веселбсть перемѣнилась въ поважне затревожене. Кождому стѣла передъ очи можливбсть, що поѣздъ застрягне середъ снѣгу, на пустинній преріи, пятьдесять миль далеко вбдъ якого-небудь дому. Ся гадка мусяла кожного зъ насъ пригнобити.

О другбй годинѣ по оубвочн поѣздъ станувъ и перерва руху розбудила мене зъ неспокойнои дрѣмоты. Я сейчасъ пбзнавъ страшну правду — мы попали въ полонъ снѣговѣвъ!

— Гей! всьо, що живе, у помбчъ!

На той покликъ всѣ збрвали ся — всѣ выскочили зъ возбвъ въ чорну темряву дикои ночи, у валы снѣгу, перенятй свѣдомостію, що згаявши теперѣшну хвилию прийшлося бы погибати. Лопаты, руки, дошки — все, чимъ тблько дало ся снѣгъ вбдгрѣбати, було сейчасъ въ роботѣ. То бувъ страховитый образъ — невелика громадка перестрашенихъ людей въ борбѣ зъ валами снѣгу, хвилями въ найчорнѣйшбй темрявѣ, хвилями въ яркбмъ свѣтлѣ рефлектора зъ лѣокомотивы.

Досыть було одной недовгой години, абы переконатись, що вся работа, всѣ нашѣ намаганя на цѣчо не здали ся. Заки мы одну барикаду усунули изъ шинъ, вихоръ наносивъ десять новыхъ. И — що ще гбрше — мы гбдкрыли, що при послѣднбй великбй натузѣ машины супротивъ ворога поламавъ ся валъ розгонного колеса на передѣ и зъ заду. Навѣть при вбльнбмъ шляху не було для насъ рады.

Потомленій работою и зажуреній всѣли мы назадъ у возы. Пообступавши печи, почали мы поважно обговорювати свое положене. У насъ не було нѣякихъ хар-

чѣвъ — и отсе наиббльше насъ хлопотало. Замерзнути мы не могли, бо машинный вбъз мавъ доволъ запасу дровъ. Се була одинока наша потѣха. Нарада скбичила ся естаточни невббраднымъ для насъ рѣшающимъ высказомъ кондуктора, що проба — пускати ся пѣхотою такими снѣгами пятьдесять миль, скбичила бы ся смертію и не знать якого чоловіка. Такъ отже мы не могли пбслати за помочію, а навѣтъ якъ бы се було можливе, помбчъ не мбгла бы прибути. Намъ не осталось нѣчо нишого, якъ пбддати ся судьбѣ и зъ терпеливостію, на яку лишь кого стати, дожидать помочи або голодовои смерти! Ну, я гадаю, що й навббдважнѣйше сердце сгиснувъ жажъ, коли почуло ся такѣ слова.

Вбдъ той хвилѣ наша розмова замерла, перейшовши въ тихій шепбтъ, що въ ряды-годы давъ ся тутъ то тамъ почути, коли замовкало гудѣне вихру. Лямпы горѣли явосъ понуро. Найббблша частина подорожныхъ полягала и при блимающихъ свѣтлахъ намагала ся заснути, абы забути теперѣшность, коли се тблько удасть ся.

Безконечна нбчь — она здавала ся намъ вѣчностію — наблизилась лѣниво до кбнца и на всходѣ заворѣло холодно и студено. Коли стало розвиднюватись, подорожнѣ почали одинъ по другбмъ будити ся. Каждый вазсунувъ ширококрысый капелюхъ зъ чола, вытягнувъ затерплѣ члены и розглядавъ крбвъ вбкно сумный видъ. Вбнѣ бувъ дѣйстно сумный — нѣгде якогось живого ества, нѣгде людского житла; нѣчо, лишь безмежна бѣла пустыня. Немовъ пбрванѣ въ гору простирала крутили ся то сюда то туда гнайв вѣтромъ масы снѣгу — море вирующихъ пластинокъ закрыло небозвбдъ передъ нашими очима.

Цѣлый день пересидѣли мы туго, говорили мало,

а думали богато. Ще одна така сумна нѣчь, а потому — голодъ!

Минула зновъ нѣчь, зновъ засвѣтало — и зновъ день у мовчанцѣ, сумъ, руйнуючій голодъ, безнадѣйне ждане на помѣчь, яка не може прийти. Нѣчь въ неспокойнѣй дрѣмотѣ, въ снахъ о бенкетахъ — потѣмъ нужденне пробуждене вѣдъ доскульного голоду.

Четвертый день наставъ и минувъ — ба и пятый! Пять днѣвъ страшнои вязнацѣ! Голодъ выѣиравъ дико вѣсмъ изъ очей. Въ тыхъ очехъ можна було помѣчати познаки чогось страховитого — грозьба чимось, що ще неозначено ворухило ся въ серци кожного и чого доси ще нѣоднѣй языхъ не поваживъ ся уняти въ слова.

Минувъ шестый день — семый засвѣтавъ надъ громадкою людей, якихъ смерть певно нѣколи ще не заставала такъ изсохлыми, выблѣдлыми та безнадѣйными. Оно вже мусѣло выйти на верхъ! То, що вблчило ся въ серци кожного, вкѣнци доспѣло, абы выступити у кожного на уста. Натура, напружена до краю, мусѣла подати ся.

Річардъ Г. Гастонъ зъ Миннесоты, высокій, блѣднѣй якъ трущъ, пѣдвѣвъ ся. Всѣ знали, щѣ то буде. Всѣ готовиди ся — нѣхто анѣ не ворохнувъ ся, кожнѣй выстерѣгавъ ся навѣтъ значку якогось зворухеня — лише спокѣйна, новна думъ повага вывирала зъ очей, передъ хвилею ще такихъ днѣихъ.

— Мои панове! Довше вѣдклатати вже годѣ. Пора вже крайка! Мусимо рѣшити, хто зъ насъ має умерти, абы дати поживу прочимъ!

П. Джонъ І. Уілліямсъ зъ Иллиневсъ вставъ и сказавъ:

— Мои панове! Я предкладаю всечестнѣйшого Джемса Савасра зъ Теннесі.

По вѣмъ Р. Адамъ съ зъ Индіяны :

— Я даю свѣй голосъ на п. Данила Сльота зъ Нк-Йорку.

П. Чарльзъ I. Ленгдонъ :

— Я именую п. Самуила А. Бавна зъ Ст.-Люі.

П. Сльотъ :

— Мои панове! Я зръкаю ся выбору въ користь п. Джона А. Ванъ Ностранда молодшого зъ Нью-Джерзі.

П. Гастонъ :

— Коли нѣхто не пбднесе замѣту противъ сего, то стане ся пбсля вашего бажаня.

Однакъ п. Ванъ Нострандъ пбднѣсь замѣтъ и зреченя п. Сльота перепало.

Та ѝ пп. Саваеръ и Бавиъ зголосили, що зръкають ся выбору, але рѣвножь пбднесли ся замѣты, тому ихъ зреченя вбдкннено.

П. А. Л. Баскомъ зъ Огіо :

— Я вношу, щобы внесена сейчасъ ухвалити и нехай палата приступае до льосованя.

П. Саваеръ :

— Мои панове! Я рѣшучо протестую противъ такого поступованя. Оно зъ кожного огляду противправне и невбдповѣдне. Я ставлю внесена — все, що доси було, сейчасъ узнати за неважне, а выбрати предсѣдателя збору и зббныхъ урядникбвъ до помочи ему. Коли се стане ся, тогдѣ мы зможемо приступити до справы пбсля загально принятой поведѣнки.

П. Бель зъ Ювы :

— Мои панове! я противный тому внесено. Пытаю ся васъ: чи теперь пора вывѣдити зъ формами та церемоніями? Вже ббльше сѣмохъ днѣвъ мы безъ поживы. Кожда хвиля, яку мы марно тратимо на дебату, збблшусе нашу мѣку. Я годжусь на переведеній выборы

— здавсь менѣ, що и всѣ мы годимо ся — длятого не розумѣю, чому мы не могли бы заразъ vybrати еще одного або двоухъ. Я ставлю революцію — —

П. Га стонъ :

— Резолюція могла бы стрѣтити ся зъ протестомъ, а тогдѣ, пѣсля регуляциу, мусяла бы цѣлый день лежати. Черезъ се справа проволѣлася бы, а вы именно того боите ся. Панъ зъ Нью-Джерзі — —

П. Ванъ Нострандъ :

— Мои панове! Я чужинець мѣжь вами, я не забѣгавъ у васъ ласки, щобы вы мене удостоили такого вѣдзначеня, та й моя смиренна вдача не велить менѣ —

П. Морганъ зъ Алабамы (перебиваючи):

— Я ставлю внесене: голосувати.

Внесене принято и, розумѣсь, тымъ самымъ утято дальшу дебатю. Потому перейшло внесене на выбрѣ президи и выбрано: п. Гастона предсѣдателемъ, п. Блѣка секретаремъ, зъ пп. Голькомба, Дѣера и Бальдвина утворено комитетъ выборчій а п. Р. М. Гавлянда выбрано на провіантового майстра, що мавъ бути до помочи комісії при выборахъ.

Настада пѣвгодинна перерва и за той часъ вѣдбулось кѣлька нарадъ поокремо. На знакъ збѣнка всѣ зновъ зѣбрали ся и комісія здала справу, поставивши кандидатами пп. Фергусона зъ Кентекі, Германа зъ Лювизіны и Мессіка зъ Кольорада. Почалась дебата.

П. Роджерсъ зъ Міссурі: Пана президенте! Коли вже палата має предложене передъ собою, я вношу ось таку поправку: на мѣсце п. Германа поставити п. Гарріса зъ Ст.-Люі, всѣмъ намъ званого честного горожанина. Прошу не зрозумѣти мене такъ, мовъ бы я хотѣвъ хочъ-бы найдекшу тѣнь винути на высокой характеръ и на становище пана зъ Лювизіны, о тѣмъ ме-

нѣ анѣ не снить ся. Я почуваю таке поважане и почесть для него, на яке тѣлько годенъ хто изъ насъ здобути ся; але зновъ нѣхто нѣжь нами не заперечить факту, що за тѣ два тыжднѣ, якъ мы тутъ карасмоь, вѣнъ утративъ мяса бѣльше, нѣжь хто-небудь другій; — нѣхто зъ насъ не може заперечити факту, що комісія поступила безголово, чи зъ недбальства чи зъ чогось еще гѣршого, предложивши пѣдъ голоса пана, котрый, хочъ-бы у него самого и найчистѣйшї були мотивы, має поживныхъ матерїй менше, нѣжь — —

Предсѣдатель: Я мушу вѣднати слово панови зъ Миссури. Сумнѣву зъ чистоту мотивѣвъ комісії пѣд-носити не вѣльно, хїба дорогою порядку дневного. Яке становище займає палата до вѣсеня сего пана?

П. Галліде зъ Вїрджїніи: Я ставлю яко дальшу поправку предложєня: замѣсть п. Мессїса поставити п. Давїса зъ Орегона. Панове могли-бъ пѣднести, що мѣзлы и недостаткы пограничного жїтя зробили п. Давїса лыковатымъ; але-жь, мои панове, чи теперъ пора торговати ся за-для лыковатости; чи теперъ пора на перебѣрчывѣсть зъ дѣбнищыхъ? чи теперъ пора на споры зъ маловажныхъ рѣчахъ? Нѣ, мои панове! Намъ потрібно масы — матерїи, ваги, обєму — отсе теперъ головна вимога — не талантъ, не быстрота ума, не ученѣсть. Дуже прошу приняти мое вѣсенє.

П. Морганъ (розлюченый): Панае президенте! Я мушу тому вѣсеню спротивитись найзавятущо. Панъ зъ Орегона старый, а до того его маса — лишь кости, не мясо. Пытаю ся пана зъ Вїрджїніи: чи намъ потрібно юшки, чи твердой поживы? чи вѣнъ хоче задурити насъ тѣнїю? чи вѣнъ орегоньскою марою хоче поглузувати зъ нашихъ мужъ? Пытаю ся его, чи вѣнъ не бачить доверкуи себе лицъ страхомъ покорченыхъ, чи вѣнъ

де заглянувъ у сумнй нашй очн, чи вбнъ не чусе выжи-
нающото битя нашихъ сердцець, а такн гадае, що мы да-
мо ся взяти на его сухоребре обманство? Пытаю ся
его, чи вбнъ не знае о нашбмъ бѣзвыхднбмъ положе-
нн, о нашихъ дотеперѣшныхъ журбахъ, о нашбй тем-
нбй будучности, а такн хоче пѣдсунути намъ того недо-
битка, тоту рунну, тото въ нбгъ упадающе цыганство,
того костюмашного, пережитого, безсочного волоцюгу въ
пустарныхъ побержй Орегона! Нъ, сего не буде! нъ-
коли! (Оплески.)

Сеся друга поправка, дана на голоса, по горячбй
дебатъ перепала. На оснвѣ першон поправки поставле-
но п. Гарриса на листу. Потѣмъ почавъ ся выбѣръ. Пять
разѣвъ голосовано бѣзъ резульату, ажъ за шестымъ
разомъ выбрано п. Гарриса всѣми голосами прѣтивъ
одного, его власного. Опѣсля поставлено внесене — за-
твердити его выбѣръ аклямацію, але не удало ся, бо
вбнъ зновъ голосувавъ прѣтивъ себе.

П. Радъ ай поставивъ внесене: приступити заравъ
до выбору въ мѣжь прочихъ двоухъ кандидатѣвъ одного
на снѣданокъ. На се все згѣдили ся.

При першѣмъ голосованн була рѣвнбсть голосѣвъ,
бо половина членѣвъ обставала за однимъ кандидатомъ
за-для его молодости, а друга воцѣла тамтого, бо бувъ
бблшй. Голосъ прѣзидента рѣшивъ выбѣръ другого, п.
Мессика. Сеся ухвала выликала велике невдоволене
межи прятелями перепавшого кандидата п. Фергусона
и вбдоввало ся кѣлька голосѣвъ за поновнымъ голосо-
ванемъ. Але тымчасомъ перейшло внесене, щобы справу
вбдложити, и зборн сейчасъ розбйшли ся.

Приготованя до обѣду заняли на весь часъ увагу
партн Фергусона и она перестала толкувати о своѣй
кривдѣ, а опѣсля, коли могла була зновъ вернути до

свого, то вже анѣ погадала о тѣмъ, почувши радбстну оповѣстку, що п. Гаррісъ уже готовый. Мы заимпровізували столы зъ возовыхъ опиралъ и зъ вдячнимиъ сердцемъ позасѣдали до пиру, такого красного, що намъ зъ часъ семидневного страждана ледви чи и въ снѣ мѣгъ приснити ся. Якъ нязше почувались мы ще передъ кѣлькама годинами, а теперъ! Тогдѣ безнадѣйна страховита нужда, голодъ, неохибна смерть, роспука — теперъ вдячність, веселбсть, невысказана радбсть. Кажу вамъ, се була найщасливѣйша година мого многодосвѣдного жита. Вихоръ вывъ и дико метавъ снѣгомъ на нашу вязницю, але се вже не мало силы засмутити насъ... Гаррісъ смакувавъ менѣ. Мѣгъ бувъ бути трохи мякшій, але скажу смѣло, що нѣводна людина нѣколи не була менѣ такъ до густу, якъ Гаррісъ, нѣводна нѣколи не дала менѣ такъ великого вдоволеня. Анѣ слова, и Мессікъ бувъ дуже добрый, хочъ трохи мавъ haut goût, але що-до ретельной пожавности и деликатности волоконъ нема другого Гарріса. Мессікъ мавъ свои добры стороны, не перечу, однакъ на снѣдане вѣнъ, знаете, надавивъ ся такъ, якъ мумія — де-де! Худый — Господи! а лыкѣвый! охъ, який лыкѣвый! Вы не можете собѣ того узвити.

— Чей-же вы не думаете, що — —

— Не перебивайте менѣ, будьте ласкавы! По снѣданю выбрали мы на вечерю Валькера зъ Дегрейта. Бувъ знаменитый! Я опбсла писавъ о тѣмъ своѣй жѣнцѣ. Заслуживъ на повну похвалу. Я Валькера нѣколи не забуду. Хочъ не зовсѣмъ выпеченый, та бувъ дуже добрый. Другого дня мали мы на снѣданокъ Моргана зъ Алябамы. То бувъ одинъ зъ найкраснихъ людей, якихъ я въ житю споживъ, — гарный, добре выхованный, высоко освѣченый, говоривъ плавно кѣлькама языками —

справдѣнный джентлеменъ и на причудъ сочистый! На вечерю мали мы патріарха зъ Орегона — то адѣ бувъ розумъ! — старый, сухой, лыковатый... се не дасть ся ѣ описати. Я вкбци сказаъ: „Панове, робѣть собѣ, якъ хочете, але я ждати-му на иншій выбѣръ“. Та ѣ Траймсъ зъ Иллиневсъ сказаъ имъ: „Панове, и я чекаю. Коли выберете щось гѣдного, я радо зновъ до васъ приста- ну“. И незабаромъ показало ся, що недоволене зъ Да- вѣса зъ Орегона було загальне. Отже щобъ удержати добрый настрѣй, якій такъ любо панувавъ вѣдъ часу Гарриса, поновлено выбѣръ и выбрано Бекерса зъ Джор- джѣи. Бувъ знаменатый! Ну, потому мали мы Дулітля и Гакінса и Мек-Ельроя [на сего вѣдказувано, бо бувъ незвычайно малий и тонкій] и Пенрода и двоухъ Смитѣвъ и Беліого [Белі мавъ деревяну ногу, се очевид- но була втрата, але впрочѣмъ бувъ добрый] и одного Индіянѣина и органиста и харлака-волоцюгу, що для то- варѣства бувъ неужиткомъ та ѣ свѣданокъ зъ него бувъ кепскій. Та мы радѣ були, що выбрали его, заки прий- шло вызволене...

— То сподѣваного вызволеня таки дѣждали ся?

— Такъ, одного ясного, сонѣчного ранка, якъ-разъ по выбѣръ. Выбранный бувъ Джонъ Мерфѣ. Мушу ему признати, не могло бути лѣпшого wyboru, але Джонъ Мерфѣ вернувъ зъ нами до дому поѣздомъ, що прибувъ намъ у помѣчъ, и оженивъ ся одселя зъ вдовою по Гаррисѣ —

— Зъ вдовою по тѣмъ — — ?

— По нашѣмъ першѣмъ выбранѣмъ. Оженивъ ся зъ нею и ще живе въ щастю, повагѣ и добробытѣ. Ахъ, то мовъ у романѣ, знаєте, мовъ у байцѣ! Осъ вже моя стація, пане, мушу попрощати васъ. Якъ коли будете мати пару дѣвѣвъ вѣльныхъ, дуже радо прийму васъ у

себе. Вы подobaетесь менѣ, я набравъ симпатіи до васъ. Вы бы були менѣ до вкусу майже такъ, якъ Гаррисъ. Бувайте здорові! щаслива дорога!

Пѣшовъ. Нѣколи въ житю не бувъ я такъ оголомшениый, опечалениый, застрашениый, Але въ душѣ тѣшило мене, що забравъ ся. Мимо его лагдности и милого голосу мене тави морозило, коли вѣнъ влявивъ въ мене свои голоднѣи очи; а вже сердце у мене завмерло, коли я почувъ про его симпатію до мене та що вѣнъ ставить мене майже на рѣвнѣ зъ Гаррисомъ. Все те страшно мене ошоломило. Не сумнѣвъ у его слова, все въ его мовѣ мало признаку найщирѣйшой правды, але тѣ страшнѣи подробиць. Вѣдмѣ бачу, кондукторъ давнѣи ся на мене.

Що се за чоловікъ? — пытаю его.

— То бувъ колѣсь членъ конгресу, и то вызначениый. Але разъ на зельзвинци захопила его снѣговѣи и мало не померъ зъ голоду. Тогдѣ такъ перемерзъ и высохъ, що опбеля понавъ у хорѣбу и кѣлька мѣсяцѣвъ бувъ безъ памяти. Теперъ вѣнъ цѣлкомъ оздоровѣвъ, а тѣлько терпѣи на ідеѣ fixe: збѣшовши на той тематѣ, вѣнъ не вмовене, доки не поѣсть пассажирубѣи цѣлого поѣду. И теперъ бувъ бы упоравъ ся зб всѣми, та мусѣвъ выѣдати. Имена усѣхъ пассажирубѣи умѣи якъ а. в. с. Коли поѣсть усѣхъ, лише самъ одинъ лишѣи ся, то звичайно кончатъ: „А якъ пришовъ часъ выбирати на снѣданокъ а нѣякон опозиции не було, выйшовъ зъ выбору я; але я зрѣвъ ся и противъ того нѣхто не пѣдавѣи замѣту. Такъ я ось-тутъ!“

Не треба й казати, якон полекшѣи я зазнавъ, дб-знавши ся, що я выслушавъ лише невиннѣи фантазию божевѣльного, а не дѣйствии пригоды кровожадного людоѣда.

К О Н Е Ц Ъ.

З М Ъ С Т Ъ.

	Сторона
1. Досвѣды зъ дифтерію	3
2. Оповѣдане агента	12
3. Исторія капітолинської Венеры	20
4. Пояснене справи великого контракту на во- лове мясо	28
5. Якъ зъ мене въ Нуварку зробили дурня?	39
6. Радости кандидатскій	42
7. Якъ я познавъ ся зъ Артимомъ Вардомъ	50
8. Таємничі вѣдвѣдины	55
9. Переказъ про Загенфельдъ	63
10. Нещасливый женихъ Авреліи	72
11. Панъ Мекъ-Вілемсова и блискавица	77
12. Статя нана Бльока	87
13. Нашъ италійскій провѣдникъ	92
14. Середновѣчный романъ	99
15. Якъ я секретарювавъ у сенатора	111
16. Мѡй годинникъ	120
17. Воякъ Люкреціи Смитѡвной	126
18. Національна економія	134
19. Охъ, тѡ покоѡвки!	145
20. О исторіяхъ великодушности	149
21. Передъ судомъ присяжныхъ	159
22. Вѣдвѣдины интервьюера	162
23. Наука противъ припадку	170

24. Якъ я редагувавъ господарску часопись	175
25. Якъ лѣчити нежить	184
26. Бессонна нѣчь	191
27. Блискавки ума у дворѣчныхъ дѣтей	199
28. Дивный сонъ	205
29. Исторія о добромъ и зломъ хлопци	220
30. Переписка Редакціи	231
31. О упадку штуки брежнѣ	240
32. Новый рѣдъ злочину	249
33. Чому я зложивъ послѣдний урядъ?	255
34. Людоѣдство на зельзници	267

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 004982846